

28 april.

Debatter m. m.

Onsdagen den 28 april fm.

	Sid.
Karolinska sjukhuset: Avlöningar	3
Landstingslag m. m.	6
Utgifter under riksdagens elfte huvudtitel:	
Statens sinnessjukhus: Avlöningar	19
Akademiska sjukhuset i Uppsala: Avlöningar till läkare	31
Bidrag till avlöningar åt distriktssköterskor m. m.	32
Anordnande av polisbevakning i annan än den i lagen om polisväsen- det i riket stadgade ordning m. m.	33
Anslag å kapitalbudgeten för socialdepartementet:	
Lån till anordnande av allmänna samlingslokaler	35
Lån till Stockholms stadsmission	36
Återbäring till Lifaco Aktiebolag av erlagd varuskatt m. m.	39

Onsdagen den 28 april em.

Återbäring till Lifaco Aktiebolag av varuskatt m. m. (forts.)	39
Förstärkning av statens lånefond för den mindre skeppsfarten	88
Ersättning för obekväm arbetstid m. m.	90
Lag om yrkesskadeförsäkring m. m.	107
Ändring i kommunalskattelagen m. m.	138
Fortsatt giltighet av prisregleringslagen	151

Samtliga avgjorda ärenden.

Onsdagen den 28 april fm.

<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 69, ang. avlöningar och omkostnader vid karolinska sjukhuset m. m.	3
<i>Konstitutionsutskottets</i> utlåtande nr 12, ang. landstingslag m. m.	6
<i>Sammansatta konstitutions- och första lagutskottets</i> utlåtande nr 2, ang. likformig reglering av rätten till ersättning vid ingrepp i en- skilds äganderätt och frihet	18
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 11, ang. utgifter under elfte huvudtiteln (inrikesdepartementet)	18

	Sid.
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 73, ang. anslag å kapitalbudgeten för socialdepartementet	34
Onsdagen den 28 april em.	
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 79, om återbäring till Lifaco Aktiebolag av till statsverket erlagd varuskatt m. m.	39
— nr 80, ang. ytterligare utgifter å tilläggstart II (utrikesdepartementet)	88
— nr 81, ang. ytterligare utgifter å tilläggsstat II (försvarsdepartementet)	88
— nr 82, ang. ytterligare utgifter å tilläggsstat II (handelsdepartementet)	88
— nr 83, ang. förstärkning av statens lånefond för den mindre skeppsfarten	88
— nr 84, ang. gäldande av viss livränta	90
— nr 85, ang. avlöningar till personal vid 1951 års jordbruksräkning	
— nr 86, ang. anslag å kapitalbudgeten för finansdepartementet ..	90
— nr 87, om förbättrade förmåner för i statens tjänst återanställda pensionärer	90
— nr 88, ang. ändring av gällande bestämmelser om ersättning för tjänstgöring på obehövlig arbetstid m. m.	90
— nr 89, ang. bidrag till driften av anstalter för psykopatiska och nervösa barn m. m.	107
— nr 90, ang. försäljning av vissa allmänna arvsfonden tillfallna fastigheter	107
— nr 91, ang. ytterligare utgifter å tilläggsstat II (finansdepartementet)	107
<i>Andra lagutskottets</i> utlåtande nr 22, ang. lag om yrkesskadeförsäkring m. m.	107
<i>Bevillningutskottets</i> betänkande nr 31, om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 m. m.	138
— nr 32, om rätt att vid taxering till skatt för inkomst göra avdrag för läkar- och sjukvårdskostnader	150
<i>Bankoutskottets</i> utlåtande nr 20, ang. utredning av frågan om kammarkansliernas rationalisering eller upprättande av en gemensam upplysningscentral i riksdagen	150
— nr 21, om installering av en högtalaranläggning i första kammarens plenisal	150
— nr 22, om pension åt riksdagsstenografen E. G. T. Torbiörns änka och barn	150
<i>Andra lagutskottets</i> utlåtande nr 21, om fortsatt giltighet av prisregleringslagen den 30 juni 1947	151
— nr 23, ang. ändrad lydelse av 5 § lagen den 20 mars 1936 om socialregister	156
— nr 24, ang. lag om krigsförsäkring för sjömän m. fl., m. m.	157
— nr 25, ang. förordning om ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under vistelse å anstalt m. m.	157
— nr 26, ang. förordning om ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under tjänstgöring i civilförsvaret	157
<i>Tredje lagutskottets</i> utlåtande nr 22, om inrättande av en stiftsadjunktur för sjömansvård i Stockholms stift	157

Onsdagen den 28 april.

Kl. 10.00.

§ 1.

Justerades protokollet för den 22 innevarande april.

§ 2.

Föredrogs var för sig följande å bordet vilande motioner; och hänvisades därvid

till jordbruksutskottet motionerna:
nr 692 av herr *Hæggbloom m. fl.*,
nr 693 av herr *Holmberg m. fl.*,
nr 694 av herr *Jansson i Benestad*,
nr 695 av herrar *Johnsson i Kastanje-
gården* och *Antby* samt
nr 696 och 697 av herr *Ohlin m. fl.*;
samt

till statsutskottet motionerna
nr 698 och 699 av herrar *Braconier*
och *Nestrup*,
nr 700 av herrar *Kärlander* och *Öst-
lund* samt
nr 701 och 702 av fru *Andrén m. fl.*

§ 3.

Föredrogs den av herr *Königson* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till hans excellens herr statsministern angående en särskild sjömansskatt, m. m.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 4.

Föredrogs den av herr *Anderson i Sundsvall* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet angående de kommunala bostadstilläggen för folkpensionärer, som äro inackorderade på ålderdomshem.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 5.

**Avlöningar vid karolinska sjukhuset
m. m.**

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 69, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående anslag för budgetåret 1954/55 till avlöningar och omkostnader vid karolinska sjukhuset samt vissa andra anslag till universitetssjukhusen jämte i ämnet väckta motioner.

*Punkten 1.***Karolinska sjukhuset: Avlöningar.**

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Fröken ELMÉN (fp):

Herr talman! Vid denna punkt har jag fogat en blank reservation. Det är nämligen så att på jubileumskliniken inrättats två röntgenlaboratorier, dyrbart utrustade, som skall vara till mänsklighetens tjänst. Men när det gäller personalen tillsätter man bara röntgenbiträde för det ena laboratoriet, vilket gör att det andra laboratoriet inte kan användas. Detta förefaller oerhört egendomligt, ty personal är nödvändig om laboratoriet skall kunna fungera.

Nu har utskottet tänkt sig att det på karolinska sjukhusets stora stat finns en del vakanta tjänster och att där kan bli en del anslag över, så att man kan få möjlighet att tillsätta denna tjänst. Men förhållandet är dock det, att en sådan tjänst kan man inte rycka fram och tillbaka hur som helst. Det fordras i alla fall ett halvt års utbildning för att kunna fullgöra arbetet som biträde på denna klinik. Därför vädjar jag till herr statsrådet att framdeles tillgodose personalbehovet så att detta mycket viktiga laboratorium verkligen kan komma till användning.

Karolinska sjukhuset: Avlöningar.

I fråga om isotoplaboratoriet har man inte heller gått medicinalstyrelsens äskande till mötes, men utskottet anser, att man tills vidare skall kunna ta av forskningsanslaget för att tillgodose personalbehovet där. Det är alltså risk för att man för tillgodoseende av vårdbehovet där tar av forskningsanslaget. Det inger betänkligheter, och därför får man se upp i tid. Vi hoppas att till nästa år få förslag om tjänster även på isotoplaboratoriet, så att man inte framdeles blir nödsakad att ta av forskningsanslaget för vården av de sjuka.

Jag har, herr talman, intet yrkande.

Herr THAPPER (s):

Herr talman! Som en av de utsedda besparingssakkunniga vid karolinska sjukhuset måste jag få säga några ord angående tredje avdelningens skrivsätt under denna punkt.

Avdelningen säger nämligen, efter att inledningsvis ha varit inne på vårdkostnaden, följande: »Utskottet har vidare uppmärksammat, att direktionen vid akademiska sjukhuset i Uppsala i sina anslagsäskanden till årets riksdag framställt vissa erinringar mot den metodik för kostnadsjämförelse mellan de olika undervisningssjukhusen, som använts av bl. a. besparingssakkunniga vid karolinska sjukhuset och serafimerlasarettet.»

Avdelningens skrivsätt här är, lindrigt uttryckt, missvisande och innebär, såvitt jag förstår, en icke berättigad kritik av de sakkunnigas arbetssätt. Om man nämligen går till akademiska sjukhusets petita för innevarande år och ser efter vad där sagts, så kan detta i varje fall icke återopas särskilt mot besparingssakkunnigas metodik för jämförelser. Den kritik som där anförts drabbar snarare statsutskottets tredje avdelning, som i sitt utlåtande 1952 själv gjort en sådan jämförelse och därigenom föranlett debatten i riksdagen.

Att i varje fall direktionen vid akademiska sjukhuset i sin kritik av berörda

förhållanden icke avsett besparingssakkunniga vid karolinska sjukhuset, framgår klart och tydligt av vad som här om sägs i dess petita; jag citerar: »I samband med anslagen för budgetåret 1953/1954 var vårdkostnadernas stegringar föremål för stor uppmärksamhet. I den offentliga debatten framhölls härvid, att akademiska sjukhuset vore det sjukhus, som haft den största procentuella stegringen av vårdkostnaden under tiden från 1940 till 1952. Den direkta jämförelsen mellan stockholms-sjukhusen och akademiska sjukhuset synes emellertid vara uti viss mån missvisande därigenom att kostnaderna på 5-ort och kostnaderna på 3-ort direkt jämförts. I verkligheten är det ju så, att en viss utjämning av spännvidden mellan dyrorterna ägt rum under det senaste årtiondet, vilket bl. a. med all önskvärd tydlighet framgår av de förslag till ändring av dyrortsgrupperingen som numera framlagts.»

Jag skall inte fortsätta citatet längre, ty av det anförda framgår med all önskvärd tydlighet — inte minst av tidsbestämningen i citatets början — att det icke kan vara riktat mot besparingssakkunnigas metodik. Jag har velat göra detta tillrättaläggande, herr talman, för att avdelningens uttalande, som inte i alla avseenden kan anses riktigt, inte skall stå oemotsagt.

Om jag sedan går till nästa mening i utskottets utlåtande, så heter det där: »Med hänsyn till det anförda vill utskottet kraftigt understryka departementschefens mot annan bakgrund gjorda uttalande, att pågående strävanden att förbättra driftekonomien vid karolinska sjukhuset och serafimerlasarettet icke få minska.»

Eftersom besparingssakkunniga fått en i viss mån kritisk erinran mot sin metodik att arbeta av tredje avdelningen i föregående mening, kanske det kan få påpekas — för att få litet balans i det hela — att uttrycket »mot annan bakgrund» avser också besparingssakkun-

Karolinska sjukhuset: Avlöningar.

niga, ty vad departementschefen anför om att strävandena att förbättra drifts-ekonomien icke får minska, är ett direkt citat från besparingssakkunniga.

Sedan är det ytterligare en sak i statsutskottets utlåtande som jag skulle vilja säga några ord om. Det gäller beläggningen av den barnpsykiatriska kliniken. Där säger utskottet: »Då besparingssakkunniga ansett att vårdplatsantalet bör bestämmas till 13 och därefter uttalat att avdelningens samtalsrum samt de två förråden skulle kunna frigöras för patientbeläggning, förordar utskottet, att till utgångspunkt vid de föreslagna förhandlingarna med staden och landstinget väljes vårdplatsantalet 15.»

Vi har ifrån besparingssakkunnigas sida inte på något sätt velat lägga oss i dessa förhandlingar mellan staden och staten om antalet platser. Vad vi emellertid konstaterat är, att det inte är möjligt att belägga avdelningen med mer än 13 platser. När vi här talat om avdelningens samtalsrum och de två förråden, som man skulle frigöra, har det varit därför att man skall kunna hålla, inte 15 vårdplatser men en mera konstant beläggning av 13 vårdplatser. Det är nämligen så, att det kommer in en hel del besvärliga patienter, för vilka det behövs isoleringsmöjligheter. Genom att begagna de nämnda utrymmena kan man garantera en beläggning av 13 vårdplatser. Vi har alltså inte vågat gå så långt som man här sagt från utskottets sida, att det skulle gå att belägga med 15 platser.

Jag har, herr talman, velat göra detta tillrättaläggande.

Herr RUBBESTAD (bf):

Herr talman! Med anledning av den kritik herr Thapper nyss riktade mot utskottets uttalande vill jag bara hänvisa till att utskottet refererar till det yttrande, som direktionen för akademiska sjukhuset i Uppsala har gjort i

sin framställning till Kungl. Maj:t angående anslag.

Vi har nog konstaterat, att direktionen i viss grad har rätt, när den säger, att jämförelsen inte varit riktig. Dessa besparingssakkunniga har nämligen vid jämförelsen av kostnadsstegringen från 1940 inte observerat, att grundkostnaderna det året varit betydligt mycket större för karolinska sjukhuset än för uppsalasjukhuset. Om grundbeloppet för ett jämförelsetal i ena fallet är betydligt högre än i det andra blir en procentuell jämförelse missvisande beträffande kostnadsökningen.

Alltså, om vi säger, att kostnaden år 1940 var 30 kronor per vårdplats vid karolinska sjukhuset och 15 kronor vid akademiska sjukhuset, så är det klart, att en ökning med lika procenttal därefter betyder, att kostnaderna vid karolinska sjukhuset har ökat betydligt mer än vid akademiska sjukhuset. Det är den jämförelsen som är kritiserad även som jämförelsen i fråga om dyrortsgrupperingens inverkan. Den har inte heller observerats i den utsträckning, som borde ha skett. Detta sjukhus är nämligen synnerligen dyrt i drift, varför man bör försöka få ned driftkostnaderna. Det är syftet med uttalandet.

Vad sedan gäller vårdplatsantalet 15, så har vi nog varit av den meningen, att det bör kunna vara möjligt att öka platsantalet från 13 till 15 genom de åtgärder, som utskottet här har föreslagit. Det blir ju ett bättre utnyttjande härvidlag, om så blir fallet.

Jag skall inte säga mycket utöver detta. Jag anser att de uttalanden, som utskottet här gör i fråga om personalbehovet, mycket väl svarar mot behovet tills vidare. Departementschefen kommer säkerligen att nästkommande år, med hänsyn till de uttalanden som utskottet gör på många andra områden här, att vidtaga åtgärder, så att personalbehovet kommer att täckas på ett annat sätt än vad som nu är fallet.

Landstingslag m. m.

Herr THAPPER (s):

Herr talman! Med anledning av vad herr Rubbestad här anfört vill jag säga, att jag inte här skall försvara besparingssakkunnigas sätt att arbeta, eller metodiken, i detta fall, även om man kan göra det. Jag konstaterar bara, att vad man från direktionens för akademiska sjukhuset sida anfört i detta stycke icke kan vara riktat mot besparingssakkunnigas metodik, eftersom vi inte hade avgivit något utlåtande, när dess petita förelåg i juni eller juli förra året. Följaktligen kan yttrandet i direktionens petita omöjligt vara riktat mot de sakkunnigas metodik såsom utskottet påstår i sin skrivning. Det är denna sak jag har framhållit gentemot vad som anförts från utskottets sida. Vi är inte färdiga med vårt arbete utan har endast avgivit ett delutlåtande beträffande den barnpsykiatriska avdelningen, och därför kan som sagt det som här framhålles i utskottsutlåtandet inte vara riktigt, eftersom man på akademiska sjukhuset vid ifrågavarande tidpunkt inte hade någon möjlighet att peka på något utlåtande härvidlag från besparingssakkunnigas sida.

Sedan vill jag säga några ord om beläggningen på den barnpsykiatriska kliniken. Vi har på ort och ställe förvässat oss om att avdelningen, med de vårdformer som är nödvändiga där, icke kan beläggas med mer än 13 patienter. Besparingssakkunniga har också varit angelägna om att åtminstone detta antal vårdplatser skall finnas tillgängligt, och därför har de — med hänsyn till de besvärigheter som ibland uppstår med barn, som behöver isoleras o. d. — föreslagit att ett samtalsrum och ett par förrådslokaler även skall tagas i anspråk för att garantera att antalet vårdplatser på avdelningen inte sjunker under 13.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets i punkten gjorda hemställan.

Punkterna 2—5.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 6.

Landstingslag m. m.

Föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till landstingslag m. m. ävensom i ämnet väckta motioner.

Till konstitutionsutskottet hade båda kamrarna den 16 mars 1954 hänvisat en av Kungl. Maj:t till riksdagen avlåten proposition, nr 119, däri Kungl. Maj:t under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över inrikesärenden för den 19 februari 1954

A) föreslagit riksdagen att antaga genom propositionen framlagda förslag till

1) landstingslag;

2) lag om införande av landstingslagen;

B) anhållit om riksdagens yttrande över ett i propositionen intaget förslag till kungörelse om ändrad lydelse av 13 § kungörelsen den 10 juli 1947 (nr 394) med allmänna grunder för hushållningssällskaps organisation.

I samband med förevarande proposition hade utskottet till behandling förehaft ett antal inom riksdagen i anledning av propositionen väckta, till konstitutionsutskottet hänvisade motioner.

Enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle 20 § 1 mom. första, andra och tredje styckena samt 34 § första stycket landstingslagen erhålla följande lydelse:

20 §.

1 mom. Rättighet att vid lagtima möte väcka förslag tillkommer länsstyrelsen, landstingskommunens förvaltningsutskott och annan dess nämnd samt ledamot av landstinget. Förslag skall avfattas skriftligen.

Förslag av annan nämnd än förvaltningsutskottet skall ingivas till utskot-

Landstingslag m. m.

tet före den 1 juli, där ej annan tid bestämmes av utskottet.

I övrigt skall förslag avlämnas till landstingskommunens kansli senast den 15 augusti; dock må förvaltningsutskottet väcka förslag jämväl efter nämnda tid men ej senare än fjorton dagar före början av landstingets möte.

34 §.

Vid landstingsmöte skall föras protokoll. Detta skall innehålla förteckning å de vid varje sammanträde närvarande ledamöterna samt för varje ärende, efter en kortfattad redogörelse för dess beskaffenhet, angiva däri framställda förslag och yrkanden, som ej återkallats, samt av landstinget i ärendet fattat beslut, ävensom, där omröstning ägt rum, redogörelse för propositionsordningen och uppgift om huru många röstat för eller emot. Har omröstning skett öppet, skall i protokollet angivas, huru envar röstat.

I motionen II: 611 av herr *Lundqvist m. fl.* hade yrkats, att den i 34 § första stycket sista punkten givna föreskriften att, då omröstning skett öppet, i protokollet skall angivas huru envar röstat, skulle med återverkan på 59 och 54 §§ utbytas mot en bestämmelse av följande lydelse: »Har omröstning skett öppet skall, om landstinget så beslutar, i protokollet angivas huru envar röstat.»

Utskottet hemställde,

A) att riksdagen måtte

1) med avslag å motionerna I: 460, II: 587, I: 461 och II: 596, I: 471 och II: 611 samt I: 472 och II: 612 antaga det i propositionen nr 119 framlagda förslaget till landstingslag;

2) antaga det i samma proposition framlagda förslaget till lag om införande av landstingslagen;

B) att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anmäla, att riksdagen ej funnit anledning till erinran mot det i propositionen nr 119 framlagda förslaget till kungörelse om ändrad lydelse

av 13 § kungörelsen den 10 juli 1947 (nr 394) med allmänna grunder för hushållningssällskaps organisation, vilket förslag för yttrande underställts riksdagen;

C) att riksdagen, under förutsättning att riksdagen bifölle vad utskottet ovan under A) hemställt, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anmäla, att riksdagen genom sitt sålunda fattade beslut besvarat propositionen nr 93 i vad den avsåg förslag till lag angående ändrad lydelse av 45 § 2 mom. och 47 § lagen den 20 juni 1924 (nr 349) om landsting.

Reservationer hade avgivits:

1) av herr *Sigfrid Larsson*, utan angivet yrkande;

2) av herr *Nilsson* i Göingegården.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Herr NILSSON i Göingegården (h):

Herr talman! Jag har tillåtit mig att till konstitutionsutskottets förevarande utlåtande foga en reservation. Anledningen härtill har främst varit en motion, som avgivits rörande vissa punkter i förslaget till ny landstingslag.

Kommunallagskommittén har ansett sig böra företa en fullständig översyn av landstingslagen med hänsyn till en önskad anpassning till den nya kommunallagen, och i det sammanhanget har man föreslagit vissa ändringar. En detalj i dessa ändringar, vilken jag för min del anser vara onödig, är utbytet av termen landsting mot landstingskommun. Jag är för min del övertygad om att medborgarna i vårt land över lag inte förstår nödvändigheten av denna ändring — och det gör inte jag heller — och jag tycker det är ett fattigdomsbevis, att våra lagtextförfattare inte har kunnat tillämpa den gamla termen landsting utan har dragit med det betydligt längre och mera tillkrånglade — och enligt min mening i detta sammanhang onödiga — ordet lands-

Landstingslag m. m.

tingskommun överallt i lagtexten. Förslaget har beträffande denna detalj lämnats utan erinran av ett stort antal remissinstanser, men det finns dock en stark minoritet, som inte velat acceptera förslaget i denna del utan ansett att ordet landsting har gammal hävd. Mig veterligen har ordet landsting inte givit upphov till något som helst missförstånd eller någon olägenhet, och det bör därför alltså kunna användas. Vederbörande departementschef tillmäter argumenten i fråga en viss betydelse men anser, att fördelarna vid tillämpningen av det nya kommunbegreppet ur lagteknisk synpunkt är så stora att kommitténs förslag bör godtagas. Jag tror att vi här allesammans och alla övriga som är vana att syssla med landstingsfrågor mer än väl vet vad ordet landsting innebär i vad gäller både geografisk omfattning, verksamhet och administrativa uppgifter. Jag kan därför för min del inte anse att det är nödvändigt att här dra med ordet landstingskommun i denna lagtext. Vi kan mycket väl nöja oss med det gamla uttrycket och den gamla termen landsting, som ju har gammal hävd i samhället och som jag tycker täcker begreppet landstingets verksamhetsområde. Jag är också, herr talman, övertygad om att man i fortsättningen inte heller kommer att använda ordet landstingskommun utan som hittills ordet landsting i den mån man talar om landstinget och dess uppgifter. Jag har därför herr talman, velat på denna punkt inför kammaren och till protokollet uttala min mening, att man mycket väl kunnat bibehålla det gamla uttrycket. Jag skall emellertid, herr talman, inte ställa något yrkande i detta avseende, då jag mycket väl vet att ett sådant skulle innebära ett yrkande om återremiss av det föreliggande förslaget till landstingslag. Jag är också medveten om att en återremiss givetvis kommer att medföra en tidsutdräkt, som med hänsyn till denna

detalj kanske kan anses vara för omfattande.

Jag har också, herr talman, tillåtit mig att avgiva en reservation beträffande en framställning gjord i samma motion som den i vilken man tagit ställning till ordet landsting och landstingskommun, nämligen i fråga om den hittillsvarande rätten för förvaltningsutskottet att inom sig välja ordförande och vice ordförande. I detta hänseende innebär det nya förslaget till landstingslag så till vida en förändring, att landstinget självt skall välja ordförande och vice ordförande i förvaltningsutskottet. Jag kan även på denna punkt inte finna det nödvändigt med någon förändring. Det gamla tillvägagångssättet har mig veterligt inte föranlett några besvärligheter, och man kan säkerligen andraga synpunkter till försvaret för det. Man kan förvisso i framtiden liksom tidigare mycket väl låta förvaltningsutskottet utse sitt presidium och sin ledning.

Herr talman! Jag har med dessa få ord endast velat redovisa min uppfattning om och ge min anslutning till de synpunkter som framförts av ett stort antal ledamöter av denna kammare i motionen II:612 i fråga om dessa två detaljer i utskottsutlåtandet.

Herr SVENSSON i Stenkyrka (bf):

Herr talman! Den föregående talaren är ju reservant i utskottet och ansluter sig följaktligen till den motion, som jag jämte ett flertal av kammarens ledamöter avgivit med anledning av den proposition kammaren nu har att behandla. Jag skulle därför kunna nöja mig med att instämma i vad herr Nilsson i Göingegården anför, men jag kanske kan få komma med ytterligare någon liten kommentar.

Det förslag till ny landstingslag som här föreligger är avsett att ersätta den landstingslag eller lag om landsting, som vi haft och följt under en tid av 30 år. Det är rätt intressant att iaktta

Landstingslag m. m.

vad kommunallagskommittén och departementschefen och även utskottet säger om den hittillsvarande lagen, nämligen att den i stort sett har varit lämpad för sitt ändamål. Följaktligen skulle något större behov av en reform på detta område inte föreligga. Vilka skäl är det då som föranlett kommunallagskommittén att framlägga detta förslag? Jo, som kommittén själv och också departementschefen säger, är skälet, att man beträffande landstingen vill nå en närmare anslutning till kommunallagarna.

Syftet med den nya lagen är att till landstingslagen överföra de nyheter av saklig och formell natur, som genom kommunallagen av år 1953 införts för primärkommunernas del. I den sistnämnda lagen har alltså inarbetats bestämmelser motsvarande dem som finns i 1946 års lag om kommunal fondbildning och 1936 års lag angående användning i vissa fall av kommun eller annan samfällighet tillhörig egendom. Det har förutsatts att bestämmelserna i dessa båda lagar skall intagas även i lagarna om övriga kommunala myndigheter. Konstitutionsutskottet anser att inarbetande av dessa bestämmelser i landstingslagen skulle innebära en så vittomfattande komplettering av denna, att dess disposition och paragrafindelning skulle rubbas. Härtill kommer, säger utskottet, att en rad andra nyheter i kommunallagen såväl med hän till önskvärdheten av likformighet i kommunallagstiftningen som på grund av vägande sakliga skäl bör erhålla motsvarighet i landstingslagen. På grund härav anser utskottet skäl föreligga för att 1924 års lag ersättes av en ny.

Man kan på goda grunder ifrågasätta om dessa skäl är så bärkraftiga, att de kan motivera en så genomgripande omändring av landstingslagen som här föreslås. Det förefaller som om det varit enklare och naturligare att hänvisa till de särskilda bestämmelser som fin-

nes i stället för att ta in dessa i kommunalförfattningen och därigenom bygga ut en fullständigt ny landstingslag.

Jag skall liksom herr Nilsson i Göingegården säga ett par ord om den terminologi som kommunallagskommittén här föreslagit, nämligen ett utbyttande av ordet landsting mot landstingskommun. Jag stöter där på en bestämmelse i landstingslagen § 3, som måste väcka en viss uppmärksamhet. Jag ber kammarens ärade ledamöter titta i förslaget. Det kanske inte är förmåtet att begära, ty denna paragraf innehåller inte mer än en och en halv rad. Den är av följande lydelse: »Medlem av landstingskommun är envar, som är medlem av kommun inom landstingskommunens område.»

Man har tidigare varit angelägen om att skapa ett territoriellt begrepp, och därför har man ersatt ordet landsting med landstingskommun. Men här stöter vi faktiskt på den egendomligheten att när man i denna paragraf skall förklara vad en landstingskommun är, då säger man »landstingskommunens område». Varför kunde man inte lika gärna ha behållit den hittills vanliga benämningen, nämligen landstingsområde?

Denna kortfattade paragraf, som är ny helt och hållet, uppvisar även en annan egendomlighet: utom termen landstingskommunens område använder man två olika kommunbegrepp, det ena åsyftande primärkommunerna, det andra landstingen. När man jämför § 3 med § 1 blir man också något betänksam, ty det står i § 1: »Varje län utgör en landstingskommun.» Nu vet vi att det inom vissa län finns städer, som inte tillhör landstingsområdet och inte landstingskommunen. Jag skulle vilja ställa den frågan till utskottets talesmän här, hur man tänkt tillämpa denna 3 § — ty den är väl avsedd att på ett eller annat sätt bli tillämplig.

Det är en del andra punkter utöver denna terminologi, som också är be-

Landstingslag m. m.

rörda i vår motion, men då herr Nilsson i Göingegården redan talat något om dem, skall jag avstå från att gå in på dessa punkter. Med hänsyn till den, såvitt jag nu kan bedöma saken, oklarhet som råder beträffande paragrafuppställningen förefaller det mig vara angeläget, att ärendet återremitteras till konstitutionsutskottet, och om kammarerna beslutar detta skulle det vara tacknämligt att konstitutionsutskottet också tog de synpunkter som framförts i motionen, i reservationen och ävenså i en del remissyttranden under förnyad omprövning. Jag förstår att konstitutionsutskottet för närvarande är arbetstyngt och kanske inte har möjlighet att under denna session lägga fram ett eventuellt omarbetat förslag, men jag förutsätter att vi får en höstriktdag, och detta kan kanske bli en uppgift för konstitutionsutskottet under höstmånaderna.

Jag ber alltså, herr talman, att få yrka återremiss till konstitutionsutskottet.

Herr NYBERG (fp):

Herr talman! Jag har tillsammans med min länskamrat herr Johnsson i Kastanjegården väckt en motion i anslutning till förslaget om ny landstingslag. Motionen rör frågan om landstingsmännens dagtraktamenten och innebär att dessa som hittills skall vara fixerade i lag. Konstitutionsutskottet har enhälligt avstyrkt motionen, men jag har ansett mig i alla fall böra säga några ord.

Kommunallagskommittén har föreslagit, att landstingsmännen i fortsättningen själva skall ha rätt att bestämma sina traktamenten. Departementschefen har godtagit detta förslag, och det har också vunnit utskottets gillande. Jag vill emellertid fästa uppmärksamheten vid att remissinstanserna inte har varit lika samstämmiga i sin uppfattning. En del av dem har ansett, att traktamentena som hittills borde vara fixerade i lag.

Till de instanser som har denna uppfattning hör länsstyrelsen och landstinget i Blekinge, som bland annat framhåller att »även om risk föreligger att erforderliga justeringar kan komma efter hand, så synes den nuvarande ordningen med traktamentsbelopp, bestämt i lag, böra bibehållas».

Det är bland annat med tanke på att vi motionärer i vårt landsting har varit med om att antaga detta uttalande som vi anser oss böra framställa samma förslag även här i riksdagen, och jag bara beklagar att det icke har vunnit utskottets gillande.

Det har påpekats, att om landstingen själva skulle bestämma sina traktamenten, så komme dessa att uppgå till olika belopp i olika landsting. Jag fäster för min del ingen avgörande vikt vid denna invändning, utan jag tror att i det fallet enhetlighet kan uppnås genom överenskommelser mellan landstingen. Vad jag däremot anser vara oriktigt är, att man utökar skaran av förtroendemän här i landet som har rätt att själva bestämma sina förmåner. Inom landstingen skulle detta kunna undvikas genom att man bibehöll de bestämmelser som för närvarande gäller. Jag kan inte heller finna att de praktiska fördelarna av denna nya ordning är så värst övertygande. Det kan väl ändå inte bli så i fortsättningen, att då och då uppdykande inflationer i alltför hastig takt skulle driva upp traktamentsbeloppen, och även om så skulle ske, tror jag att vi nog har tid att invänta de justeringar, som riksdagen under sådana förhållanden skulle behöva företaga.

Därutöver vill jag påpeka ytterligare en sak, herr talman. Det föreligger, som också en del remissinstanser har understrukit, en viss motsättning mellan å ena sidan de nya jävsbestämmelserna, enligt vilka landstingsman förbjödes att delta i behandling av ärende, som rör honom personligen, och å andra sidan den nya bestämmelsen om att lands-

Landstingslag m. m.

tingsmännen själva skall få bestämma sina traktamenten. Jag tycker att bestämmelserna i § 28 snarast borde ha till konsekvens att nuvarande ordning för traktamentens fastställande bibehålls.

Till sist vill jag vad beträffar reservationen av herr Nilsson i Göingegården säga, att jag delar herr Nilssons mening — och givetvis också den mening, som uttalats av motionären, herr Svensson i Stenkyrka — att begreppet landstingskommun icke borde införas i lagen utan att den gamla beteckningen landsting måtte gälla. Däremot tror jag det är riktigast, att man i fortsättningen låter landstinget självt välja ordförande och vice ordförande i förvaltningsutskottet.

Nu har herr Svensson i Stenkyrka yrkat på återremiss av detta ärende till konstitutionsutskottet. Jag dristar mig till att instämma i herr Svenssons yrkande, då ju ett bifall till det också skulle innebära att vad jag här närmast berört, alltså frågan om traktamentena, skulle komma att prövas på nytt.

Herr HALLÉN (s):

Herr talman! Med hänsyn till den digra föredragningslistan skall jag försöka göra mitt anförande mycket kort.

Jag måste först säga till min ärade vän i utskottet herr Nilsson i Göingegården, att jag anser, att det i hans anförande inte var något mera som hade relevans än påpekandet, att ordet landsting kommer att brukas även i fortsättningen. Det är vi alla ense om och det har vi också uttalat. Man får fästa stor vikt vid den omständigheten, att de som förberett denna lag har avsett att åstadkomma största möjliga uniformitet. Med det väldiga lagstiftningsarbete som bedrivits är det en fördel att man kan få uniforma bestämmelser och betrakta landstinget såsom en kommun, och det är därför som man har denna formella beteckning »landstingskommun». Ordet landsting används ju i

tre olika bemärkelser, vilket är mycket vilseledande; det är det territoriella området för landstinget, det är representationen som sådan och det är sammankomsterna som man gemensamt har denna beteckning på. Och när landstingsförbundet självt har tillstyrkt en sådan ändring bör det vara garanti nog, tycker jag, för att den också har fog för sig.

Vad beträffar det andra lilla yrkandet från motionärernas sida, att förvaltningsutskottet självt skulle få utse sitt presidium, får vi väl ändå i all rimlighets namn erkänna, att om vi skall ha uniformitet i möjligaste mån mellan den primära kommunen och landstingskommunen och primärkommunen skall få utse låt oss säga presidium i kommunalnämnden, fattigvårdsstyrelsen, barnavårdsnämnden, nykterhetsnämnden o. s. v., så kräver all logik och samstämmighet, att också i ett landsting den egna ledningen och styrelsen, om jag så får benämna förvaltningsutskottet, utses på samma sätt. Jag tror att kammarledamöterna är ense om detta, och att nu återremittera ärendet till utskottet skulle jag ur ren arbetssynpunkt betrakta som en orimlighet.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr HANSSON i Önnarp (bf):

Herr talman! I fråga om en detalj, men ändå en viktig sådan, har jag och några andra ledamöter av denna kammarväckt en motion. Den gäller den motionstid och den beredningstid som skall medges motionärerna respektive beredningsorganen.

Enligt utskottets mening har vi inte anfört tillräckliga skäl för vidtagande av denna ändring, som skulle innebära att motionstiden skulle vara slut den 15 juli i stället för den 15 augusti. Vi har dock påtalat vissa betydande besvärigheter när det gäller att få en någorlunda tillfredsställande beredning av ärendena åtminstone inom de större lands-

Landstingslag m. m.

tingen och i all synnerhet kanske Malmöhus läns landsting. Vi har sålunda framhållit att det föreligger en viss tidsnöd när det gäller att ge mycket beaktansvärda förslag den behandling som de ofta förtjänar, liksom ibland till landstinget inkommande förslag av sådan räckvidd, att förvaltningsutskottet eller den del av det, som skall bereda ärendet, inte har möjlighet att skaffa sig hjälp av den sakkunskap som kan vara av värde för att belysa det.

Genom att få en litet längre beredningstid skulle man vinna möjlighet att komma i kontakt med den utanför förvaltningsutskottet stående sakkunskap som kan göra att man får en bättre och allsidigare belysning av det framställda förslaget. Om nu inte detta går, på grund av att beredningstiden är så kort, betyder detta antingen att man faller ett eljest ganska bra förslag därför att man inte har hunnit ta ställning till det ordentligt, eller också att man begär, att landstinget skall bemyndiga förvaltningsutskottet att självt följa och eventuellt avgöra ärendet, och det är, tycker jag, ingen önskvärd arbetsordning att man på detta sätt överlämnar ärendena till förvaltningsutskottets avgörande, utan det är väl påkallat att landstinget självt skall avgöra ärendena i största möjliga utsträckning.

Tryckeritekniska svårigheter ligger vidare i vägen för att få fram landstingsstrycket i god tid. Jag kan därför inte riktigt fatta utskottets mening, när utskottet säger att vi inte har framlagt tillräckliga skäl. Mig förefaller det mer som om det vore prestigeskäl som skulle stå i vägen; man har redan i förväg bundit sig för att det skall vara just den och den tiden utan att det egentligen finns några skäl för det. Det har sagts i vissa yttranden — bland annat från kommunallagskommittén — att semesterns utbredning till allt större kategorier av medborgare lägger hinder i vägen för genomförande av ett förslag som vårt; det skulle inte vara mycket

mening i att flytta motionstidens slut till den 15 juli. Men nu har man ändå samtidigt sagt att framställningar från andra organ och styrelser inom landstinget inte behöver vara framme förrän den 1 juli. Då har man anledning att dra den slutsatsen, att om juli är semestermånad, blir det ingenting gjort beträffande dessa framställningar heller, och då kunde man lika gärna flytta tiden för dessa framställningar till den 1 augusti. Det är ett inkonsekvent resonemang detta att semestertiden skulle stå i vägen.

Motioner av mera betydande omfattning skickas för övrigt i vårt landsting — och jag tror även i flera andra — ut till ledamöterna i avskrift, så att de på förhand skall kunna ta del av dem och bilda sig en uppfattning om vad det gäller. Det tar tid, och den verkliga tiden för sammanträdet hållande blir möjligen inte förrän månadsskiftet juli — augusti. Därmed har man också mjukat upp den invändningen, att det skulle bli svårt att samla medlemmarna i styrelserna för de beredande organen under semestertiden, då folk vistas på främmande ort.

Jag tycker i alla fall att det finns bärande skäl för att flytta motionstidens slut till den 15 juli, inte minst med hänsyn till den ansvällning som landstingsärendena både har fått och sannolikt också kommer att få. Här har man att väga mot varandra å ena sidan de fördelar, som ärendenas beredning skulle få av en sådan anordning, och å andra sidan de nackdelar, som en förkortad motionstid innebär, men jag kan inte tänka mig annat än att de förra är viktigare än de senare.

Det gäller vidare ingen ny sak. Man har varit inne på detta rätt länge. Om jag inte minns fel har landstingsförbundets styrelse för rätt många år sedan framfört önskemål om längre beredningstid, visserligen då bara en vecka längre än som nu är fallet, i det att landstinget skulle vara samlat den and-

Landstingslag m. m.

ra måndagen i oktober i stället för, som det blev, den första.

Jag anser att det i längden kommer att bli ohållbart med denna korta beredningstid. Det skälet, som har anförts, att denna sak prövades av riksdagen åren 1946 och 1949 och att det därför inte finns några skäl att ompröva den nu igen, är inte hållbart, ty nu omprövar man ju landstingslagen i dess helhet och inte bara vissa delmoment i den, och när vi nu gör en ordentlig översyn av landstingslagen tycker jag att vi också borde kunna göra en ordentlig revision av motionstiden och komma fram till en förnuftig arbetsordning på kanslierna och även inom de beredande organen.

Med detta, herr talman, vill jag i första hand yrka bifall till det ställda återremissyrkandet, men därest kammaren avslår detta, yrkar jag bifall till utskottets hemställan med den ändring av 20 §, att ordet augusti utbytes mot juli i tredje styckets första del.

Herr FAST (s):

Herr talman! Jag tror att en längre debatt i denna fråga är ganska meningslös. Första kammaren har efter några minuters behandling redan beslutat så gott som enhälligt antaga denna lag, och det är väl inte utan skäl som utskottet är enhälligt med undanlag av en reservation på en mera terminologisk punkt.

I fråga om vad som sist anfördes skulle jag vilja säga, att det faktiskt inte framvisats tillräckliga skäl för att göra en ändring beträffande motions tiden. Alla strävanden såväl i landstingen som i kommunerna går ut på, att man skall försöka så mycket som möjligt närma sig tiden för de verkliga besluten. Det händer ändå en del under de där månaderna, och då är det viktigt att enskilda landstingsmän skall kunna i vanlig ordning framföra sina önskemål och få dem behandlade. Jag tror att den synpunkten är minst

lika viktig som synpunkten, att det skulle vara lägligare för förvaltningsutskottet, sjukvårdsberedningen och hälsovårdsberedningen, om man hade längre tid för beredningen. Dessutom kvarstår det förhållandet, att denna tid nog ändå inte komme att utnyttjas från förvaltningsutskottets sida. Det är ett känt förhållande, att visst kvalificerat arbete i detta land inte kan utföras under semester månaden, ty man träffar inte de chefer, vare sig i ämbetsverken eller i landstingen, som man vill träffa, utan man får vänta till en senare tidpunkt. När den fastställda tidpunkten alltså inte innebär någon större olägenhet, varför skall man då beskära de enskilda landstingsmännens möjligheter att framställa sina förslag senare och få dem behandlade?

Jag vill också framhålla, att om stora förslag framföres motionsledes, beredes icke dessa i detalj för att landstingen skall kunna fatta beslut, utan det är nästan ofrånkomligt att man tillsätter en utredningskommitté, antingen det nu blir förvaltningsutskottet eller sjukvårdsberedningen som får göra det eller landstinget självt väljer en beredningskommitté. Detta är den naturliga och vanliga vägen och inte att man har möjlighet att på den korta tid, som står till förfogande även vid ett bifall till motionens yrkande, själv göra större utredningar.

Sedan skulle jag, herr talman, vilja säga ett ord angående beteckningarna landsting, landstingsområde och landstingskommun. Jag kan försäkra ledamöterna av denna kammare, att kommunallagskommittén har ägnat detta problem oerhört mycket tid. Vi har haft framstående jurister, som jag tror alla medger varit mycket skickliga, och de har dryftat detta problem för att se, huruvida det fanns någon utväg att framlägga ett lagförslag, som var lagtekniskt försvarbart, med bibehållande av begreppet »landsting», men de har gått bet på denna uppgift. Jag behöver

Landstingslag m. m.

endast be herrarna vara vänliga att läsa lagförslagets 1 och 2 §§, med utgångspunkt från antingen landsting eller landstingsområde, och ni kommer strax på det klara med, att det är omöjligt. Vi måste göra klart för oss att vi måste ha ett lagtekniskt begrepp rörande områdesomslutningen, och det kan inte blandas ihop med begreppet landstingsmöte. Det går inte att ha ett lagtekniskt begrepp, som skall användas dels för landstingsmötet och dels för området, för att inte tala om den tredje beteckningen. Jag är övertygad om att de, som här framställt kritik på denna punkt, skulle kunna komma till samma resultat som både kommittén, Kungl. Maj:t och utskottet har kommit till. Jag erinrar om att vid den konferens, som landstingsförbundet anordnade och där denna fråga ganska ingående diskuterades med en önskan att behålla begreppet »landsting», böjde man sig helt enkelt för de lagtekniska skälen och andra sakliga skäl som framfördes. Som utskottets ärade ordförande redan sagt hindrar detta inte, att man på vanligt sätt kan använda de gamla beteckningarna då man skriver. Man skriver till landstingets kansli och inte till landstingskommunens kansli, men detta är en helt annan sak.

Jag skulle också vilja säga något om valen av ordförande och vice ordförande.

När kommunallagen skulle revideras och man sökte åstadkomma likformighet mellan stads- och landskommuner, var det fråga om vilken linje man skulle välja. I landskommunerna var det fullmäktige som utsåg ordförande och vice ordförande. I städerna hade man den motsatta principen i fråga om drätselkammaren. Det var alltså drätselkammaren som skulle utse ordförande. Det är väl då klart, att när landstingslagen skulle revideras, fanns det goda skäl att på punkter, där avgörande hinder inte förelåg, åstadkomma en likformighet. Vad var då naturligare än att man

följde vad som utan olägenhet tillämpats för landskommunernas del och som dessa inte ville släppa? Är principen lämplig i kommunerna, bör den väl vara lämplig också i landstingen. Till detta kommer en synpunkt, som jag icke vill uraktlåta att framhålla, den nämligen att om man vill ge verklig auktoritet åt förvaltningsutskottets ordförande, d. v. s. landstingsstyrelsens ordförande, så är det väl fråga om huruvida inte denna i högre grad skapas genom att det är landstinget självt som väljer honom och inte det egna organet. Jag tror därför att det funnits mycket goda skäl för den ståndpunkt, som här redovisats.

Till sist, herr talman, skulle jag endast vilja något beröra vad som sagts om att någon revision av denna lag icke skulle vara nödvändig. Man kunde ha gått de partiella reformernas väg. Ja, mina damer och herrar, detta skulle ha varit föga lämpligt. Om man sätter sig att kritiskt granska den gamla landstingslagen, återfinner man knappast någonting där det ur lagteknisk synpunkt borde återfinnas. Det var nödvändigt med hänsyn till en rad ändringar som gjorts i de kommunala lagarna i övrigt, inte minst i fondlagstiftningen, att man åtminstone fick ett ordentligt förvaltningskapitel. Allt detta gjorde att man under alla förhållanden var tvungen att företa en ganska betydande omstuvning av landstingslagen.

Riksdagen har ju också genom att godkänna konstitutionsutskottets förslag i fråga om kommunallagen gjort det uttalandet, som kraftigt underströks här i kamrarna, att i den mån speciallagstiftningen behöver revideras skall grunderna i den nya kommunallagen komma till tillämpning jämväl i denna speciallagstiftning. När riksdagen har gjort detta uttalande, som hade mycket starka skäl för sig, skulle det väl vara egendomligt, om inte riksdagen vid en revision av landstingslagen, som ju är sidoordnad till den vanliga kommunal-

Landstingslag m. m.

lagen, skulle kunna ta steget fullt ut och göra de ändringar, som är önskvärda för att åstadkomma en överensstämmelse med kommunallagen. Vi skall ha klart för oss att landstinget är en kommun. Jag vill inte säga att det är en kommun av högre ordning, men det är dock en kommun, på vilken statsmakterna lagt mycket betydelsefulla uppgifter, och jag tror därför inte att det skadar, att begreppet kommun också härvidlag inarbetas i det allmänna medvetandet. Även ur den synpunkten tycker jag att benämningen landstingskommun är befogad.

De motioner som här föreligger kan ju inte, om jag bortser från den sist uppräknade motionen, nr 587, vinna riksdagens bifall utan att det sker en återremiss. Jag tror emellertid inte att dessa yrkanden är vare sig allvarligt menade eller övervägda, och jag hemställer därför, herr talman, att denna kammare lika enhälligt som första kammaren måtte biträda utskottets hemställan.

Herr SVENSSON i Stenkyrka (bf) kort genmäle:

Herr talman! Jag ställde tidigare en direkt fråga till konstitutionsutskottets talesman beträffande § 3, men jag kunde inte finna att herr Fast i sitt anförande här lämnade någon sådan förklaring som jag begärt. Min fråga gällde vad som innefattas i begreppet kommun enligt 3 §. För egen del förutsatte jag att det bara var fråga om primärkommuner, men om däri skulle innefattas också stadskommuner utanför landstingen, korresponderar inte 3 § med 1 § i vad som avses. I detta avseende är alltså lagen otydlig, och jag vill än en gång säga, att jag är tacksam för att få en klar upplysning om hur den skall tolkas. Herr Fast sade visserligen att det varit förenat med ytterst stora svårigheter att åstadkomma en lämplig avfattning av 3 § — och det visar också

paragrafen — men detta är inte något svar på min fråga.

Herr JÖNSSON i Gärds Köpinge (s):

Herr talman! En bestämmelse som enligt min mening bör tillmätas rätt stor betydelse i detta sammanhang gäller tidpunkten för inlämnandet av motioner och ärenden till landstingens förvaltningsutskott. Vi vet alla att landstingens förvaltningsutskott har en mycket arbetsam period när framställningar och ärenden skall beredas och att den tid, som enligt den gamla lagstiftningen anvisats för detta ändamål, har varit alltför knappt tilltagen, vilket medfört mycket stora svårigheter för landstingens personal och förvaltningsutskott. När ärendena kommer in från t. ex. lasarettsdirektioner och andra under landstingen lydande organ, måste de ofta återremitteras för införskaffande av nya uppgifter. Det måste därför sägas att den tid, som konstitutionsutskottet nu föreslår, är så knappt tillmätt, att landstingens förvaltningsutskott knappt kan på ett ordentligt sätt förbereda ärendena. Med den omfattning landstingens arbetsuppgifter numera har fått, fordras det ännu mer arbete av förvaltningsutskottet och dess ledamöter, och därför bör de, i den mån det är möjligt, ha rimlig tid på sig för förberedelse av ärendena, vilket icke kommer att bli fallet så som förslaget nu är utformat.

Jag tror inte att det skulle skada, om vi i landstingslagen finge inskrivet att annan nämnd än förvaltningsutskott skall ha inlämnat sina ärenden till landstinget före den 1 juni och att övriga förslag skall ha inlämnats före den 15 juli. Enligt propositionen och utskottsutlåtandet skall ju den i lagen angivna tiden iakttagas, såvida inte förvaltningsutskottet annorlunda bestämmer. Jag tror emellertid att även om förvaltningsutskottet fastställer någon annan tidpunkt, kommer det att bli mycket svårt för nämnder och enskilda

Landstingslag m. m.

landstingsmän att hörsamma detta, och ärendena kommer nog ändå att inlämnas vid den tidpunkt som är föreskriven i lagen.

Jag vill, herr talman, också säga några ord om den nya benämningen på landstingen. Vi har tidigare i ett yttrande vänt oss emot denna benämning landstingskommun, och jag har ännu inte blivit överbevisad om att det finns anledning att ändra namnet landsting. Ingen kan påstå att namnet landsting har medfört förväxlingar eller obehag i någon form under de många år som denna benämning har tillämpats för landstingsorganisationerna i vårt land. »Landstingskommun» är ett namn som inte är så lätt att uttala, och det enda resultatet blir kanske att man i skrift måste använda denna benämning. Jag tror inte att den kommer att användas i dagligt tal. Kan det då vara någon mening med att i landstingslagen inskriva ett namn som folk över huvud taget aldrig kommer att använda?

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till de motioner som i detta ärende väckts av herr Svensson i Stenkyrka m. fl. och herr Hansson i Önnarp m. fl.

Herr LUNDQVIST (s):

Herr talman! Vi har väckt en motion som berör bl. a. en sak, som jag påtalade redan när vi behandlade kommunallagen. Det gäller protokollets utformning vid omröstningar. Vi har i motionen skrivit: »Det bör enligt vår mening ankomma på den församling eller det utskott, som har att fatta beslut, att avgöra i vad mån protokoll skall upptaga namn på hur var och en röstat vid ett ärendes behandling. Vi anser det icke nödvändigt att vid avgörande av kanske mindre betydelsefulla ärenden belasta protokollförare och protokoll med dessa omröstningar. Vi får därför föreslå att § 34 första styckets sista mening får följande lydelse: Har omröstning skett öppet skall,

om landstinget så beslutar, i protokollet angivas huru envar röstat.»

Jag erkänner att när det gäller landstinget och dess förvaltning blir det kanske inte samma förhållande som när det gäller kommunala styrelser, då denna protokollsbestämmelse skall tillämpas. Men då jag förra året ställde yrkandet om ändring i kommunallagen, svarade utskottets talesman, herr Pettersson i Norregård, att denna lydelse hade tillkommit därför att en motsvarande bestämmelse fanns i den nya landstingslag, som kommitterade hade föreslagit. För att få överensstämmelse mellan de båda lagarna beslöt man införa bestämmelsen i kommunallagen. Konsekvensen bjuder nu, att jag yrkar på att bestämmelsen tas bort även i landstingslagen.

Jag har den uppfattningen att när kommunalmännen fått pröva lagen närmare, kommer de att vilja underlätta sekreterarens arbete på denna punkt så att de själva kan besluta, i vilken utsträckning det skall återges hur var och en har röstat. Det är inte av den anledningen att jag är rädd för att man behöver stå för sitt ord i en kommunal församling, som jag har framställt detta yrkande, utan det är med tanke på det besvär som kan uppstå vid protokollföringen. Jag kommer alltså att på denna punkt yrka bifall till motionen.

Motionen i övrigt avsåg de nya jävsbestämmelserna i § 28. När det gäller jäv vid behandlingen av ett ärende gäller här vad som stadgas i 4 kap. § 13 2 rättegångsbalken. Vi anser att det här icke klart framgår huruvida jäv föreligger för ledamot vid behandling och beslut i ärende som berör företag eller aktiebolag där vederbörande är delägare eller styrelseledamot.

När vi nu utformar bestämmelser för de kommunala församlingarna, skall vi ta hänsyn till vad vi redan har beslutat enligt samma kap. 14 i rättegångsbalken. Det blir i detta fall 16 och 63 §§ i kommunallagen som får inverka. Man skall i frågor om jäv tillämpa denna

Landstingslag m. m.

lydelse: »Fullmäktig må ej deltaga i behandling av ärende, som personligen rör honom eller någon, med vilken han är eller varit gift eller är trolovad eller är i rätt upp- eller nedstigande släktskap eller svågerlag eller är syskon eller i den släktskap, att den ene är avkomling till den andres syskon eller att de äro syskonbarn eller i det svågerlag, att den ene är eller varit gift med den andres syskon eller syskons avkomling eller med någon, från vilkens syskon den andre härstammar, ej heller i behandling av ärende, som personligen rör någon, med vilken han står i adoptivförhållande. Den, vilken som ledamot eller suppleant till drätselkammaren eller eljest är redovisningsskyldig till staden, eller sådan den redovisningsskyldige närstående, som sägs i första stycket, må icke deltaga i val av revisor eller revisorssuppleant för granskning av förvaltning, som omfattas av redovisningsskyldigheten, eller i beslut med anledning av granskningen.» Detta blir alltså den nya lag, som vi skall anlita både i kommuner och i landsting. När vi väljer revisorer i fortsättningen får vi alltså gå igenom hela detta släktregister. Jag kan inte begära någon ändring på den punkten, men man borde väl, när man går så långt, kunna utsträcka bestämmelserna till att omfatta även ledamot i en bolagsstyrelse, som kanske lämnar in anbud i samband med ett bygge för landstinget eller en försäljning eller köp av skog eller tomtmark. I sådana fall kan en ledamot mycket väl sitta med och besluta i församlingen och förfäktat sina egna intressen. Andra medlemmar i församlingen kanske påminner vederbörande om att anständigheten bjuder att han inte är närvarande, men ingen kan hindra honom från att deltaga.

Vi har i motionen icke utformat någon lagtext. Då utskottet inte heller gjort detta, såsom vi önskade, kan jag inte yrka bifall till den punkten, utan kan endast yrka bifall till den del av

2 — Andra kammarens protokoll 1954. Nr 16.

motionen som avser protokollföringen. Såsom det har påtalats tidigare här i dag får landstingsmännen befogenhet att bestämman till och med sina egna arvoden. Landstingen har fått lovord för att de sköter sin sjukvård förträffligt. Då skall vi väl också ha möjlighet att i de kommunala församlingarna bestämma, i vilken omfattning vi i protokollet vill ange hur var och en har röstat i den ena eller andra frågan.

Jag ber alltså, herr talman, att få yrka bifall till den del av motionen, som rör § 34.

Herr FAST (s):

Herr talman! Den kritik som anförts mot § 3 vilar väl delvis på ett misstag. Paragrafen avser ju ingenting annat än att vara bestämmande för vem som är medlem i landstingskommunen. Formuleringen har måst göras sådan därför att vissa städer ju icke är med i landstingskommuner. Hela denna paragraf är nödvändig för att bestämma vem som är medlem och som äger rätt att anföras besvär.

Beträffande sedan protokollets innehåll så måste vi väl ändå vara överens om att vi inte kan ha bestämmelser som är mera inskränkande för landstingens del än för primärkommunerna. Jag ber kammarens ärade ledamöter att se efter vad det står i denna lag. Finns det några bestämmelser som vi, om vi ser det rent praktiskt, anständigtvis kan avvara med hänsyn till ordning och reda och med hänsyn till värdet av att veta hur ledamöterna har röstat? Skall man gå och reglera en verksamhet genom lagstiftning, då måste detta finnas med.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav till en början propositioner beträffande det under överläggningen framställda yrkandet om återförvisande av ärendet till utskottet för ny behandling, nämligen dels på bifall till nämnda yrkande dels å avslag därå; och fattade kammaren beslut

Landstingslag m. m.

i enlighet med innehållet i den senare propositionen.

På därå av herr talmannen framställd proposition biföll kammarerna här- efter vad utskottet hemställt utom i vad angick 20 och 34 §§ i förslaget till landstingslag.

Beträffande 20 § i förslaget till landstingslag gav herr talmannen propositioner dels på godkännande av paragrafen enligt utskottets förslag dels ock på godkännande av paragrafen med den ändring däri, som under överläggningen föreslagits av herr Hansson i Önnarp; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övertä- gande ja besvarad. Herr Hansson i Önnarp begärde emellertid votering, i i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammarerna godkän- ner 20 § i konstitutionsutskottets före- varande förslag till landstingslag, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammarerna godkänt ifrågavarande paragraf med den änd- ring däri, som under överläggningen föreslagits av herr Hansson i Önnarp.

Sedan kammarernas ledamöter här- efter intagit sina platser och voteringspro- positionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upp- resning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarernas le- damöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Hansson i Önnarp begärde likväl rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 181 ja och 17 nej, varjämte 13 av kammarernas ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammarerna hade alltså godkänt 20 § enligt utskottets förslag.

I fråga om 34 § gav herr talmannen propositioner dels på godkännande av

utskottets förslag till paragrafens av- fattning dels ock på godkännande av paragrafen med den ändring däri, som föreslagits i motionen II: 611 av herr Lundqvist m. fl.; och fann herr tal- mannen den förra propositionen vara med övertä- gande ja besvarad. Herr Lundqvist begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammarerna godkän- ner 34 § i konstitutionsutskottets före- varande förslag till landstingslag, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammarerna godkänt paragrafen med den ändring däri, som föreslagits i motionen II: 611 av herr Lundqvist m. fl.

Sedan kammarernas ledamöter här- efter intagit sina platser och voteringspro- positionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upp- resning; och befanns därvid flertalet av kammarernas ledamöter hava röstat för ja-propositionen, vadan kammarerna god- känt utskottets förslag till paragrafens lydelse.

§ 7.

Föredrogs sammansatta konstitutions- och första lagutskottets utlåtande nr 2, i anledning av väckta motioner om ut- redning angående åtgärder för en lik- formig reglering av rätten till ersätt- ning vid ingrepp i enskilds äganderätt och frihet.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 8.**Utgifter under riksstatens elfte huvudtitel.**

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts i stats-

verkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1954/55 under elfte huvudtiteln, avseende anslagen inom inrikesdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner m. m.

Punkterna 1—22.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 23.

Statens sinnessjukhus: Avlöningar.

Kungl. Maj:t hade i statsverkspropositionen under elfte huvudtiteln, punkt 27, föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för statens sinnessjukhus, som föreslagits av departementschefen, dels godkänna av departementschefen förordad avlöningsstat för statens sinnessjukhus, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1954/55, dels ock till Statens sinnessjukhus: Avlöningar för nämnda budgetår anvisa ett förslagsanslag av 86 150 000 kronor.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehaft ett antal motioner.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Huss* och *Lundgren* (I: 23) och den andra inom andra kammaren av fröken *Höjer m. fl.* (II: 39) hade föreslagits, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om skyndsam utredning angående anordnande av dagsjukhus i avslutning till statligt sinnessjukhus.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fröken *Andersson m. fl.* (I: 194) och den andra inom andra kammaren av fru *Sjöstrand m. fl.* (II: 195), hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t föreslå utredning angående dels behovet av kompetens för dem, som hade för avsikt att sätta upp hem för sinnessjuka, dels tillsättande

Statens sinnessjukhus: Avlöningar.

av en sjuksköterskeinspektris för varje distrikt för positiv rådgivning och stöd för såväl hemmen som patienterna samt dels om anordnande av kompletteringskurs för dem som redan dreve privata hem för sinnessjuka.

Utskottet hemställde,

I. att motionerna I: 23 och II: 39 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

II. att motionerna I: 194 och II: 195 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

III. att motionerna I: 311 och II: 406, i vad de avsågo utredning och förslag rörande inrättande av sekundärplatser för det äldre kroniska klientelet, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

IV. att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 192 och II: 393, I: 193 och II: 196, I: 311 och II: 406 samt II: 239 och II: 394, samtliga motioner såvitt nu är i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t för 1955 års riksdag ville framlägga förslag om största möjliga personalförstärkning vid sinnessjukhusen;

V. att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 192 och II: 393 ävensom med avslag å motionerna I: 193 och II: 196, I: 311 och II: 406 samt II: 239 och II: 394, samtliga motioner såvitt de avsågo personalförstärkningar för nästa budgetår,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för statens sinnessjukhus, som föranleddes av vad departementschefen i statsrådsprotokollet över inrikesärenden för den 4 januari 1954 samt utskottet förordat;

b) godkänna i punkten intagen avlöningsstat för statens sinnessjukhus, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1954/55;

c) till Statens sinnessjukhus: Avlöningar för budgetåret 1954/55 anvisa ett förslagsanslag av 86 150 000 kronor.

Statens sinnessjukhus: Avlöningar.

Reservation hade avgivits av herrar *Ohlon*, *Sunne* och *Malmborg* i Skövde, fröken *Elmén*, herr *Gustafsson* i Skellefteå och fröken *Ager*, vilka ansett att utskottet bort under V. hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 192 och II: 393 samt I: 193 och II: 196 samt med bifall till motionerna I: 311 och II: 406 även som med avslag å motionerna II: 239 och II: 394, samtliga motioner såvitt de avsågo personalförstärkningar för nästa budgetår,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för statens sinnessjukhus, som föranleddes av vad departementschefen i statsrådsprotokollet över inrikesärenden för den 4 januari 1954 samt reservanternas förordat;

b) godkänna i reservationen intagen avlöningsstat för statens sinnessjukhus att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1954/55;

c) till Statens sinnessjukhus: Avlöningar för budgetåret 1954/55 anvisa ett förslagsanslag av 86 370 000 kronor.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Fröken **ELMÉN** (fp):

Herr talman! När det gäller avlöningar till personalen vid statens sinnessjukhus har en reservation fogats till utskottets utlåtande. Vi vet alla hur besvärlig situationen är inom sinnessjukvården, hur många som väntar på att få möjlighet att komma in på sinnessjukhusen och få vård och vilken överbeläggning man där har för närvarande. På vissa sjukhus går denna upp till 40 procent. Varje läkare, varje sköterska, varje skötare har alltså ett större antal patienter att vårda än man beräknar att de skall ha i normala fall. Man räknar med att en läkare skall ha ungefär 100 patienter, men de kan ha ända upp till 145. Det råder en brist på skrivbiträden som gör att läkare och sköterskor får använda sin dyrbara tid,

som de borde ägna åt patienterna, till rent rutinmässigt skrivarbete.

Utskottsmajoriteten inser också behovet av en personalupprustning, och man begär att Kungl. Maj:t till nästa år skall komma med ett förslag till största möjliga utökning av personalen vid sinnessjukhusen. Härefter är reservanterna eniga med utskottsmajoriteten. Medicinalstyrelsen har år efter år pekats på denna överbeläggning och begärt ett ökat antal skötare, vårdare och skrivbiträden, men det har varje år avslagits. I år begär man återigen en avsevärd förstärkning, men förstärkningen blir ytterst liten jämfört med vad man har begärt.

Kan man år efter år på detta sätt bara skjuta på frågan och tänka att vi skall ordna upp det till nästa år? Det är lätt när man sitter här i kammaren eller runt bordet i utskottet att tänka, att det går nog bra ett år till, men under tiden sviktar denna personal under arbetsbördan, och patienterna har inte möjlighet att få den vård som de har rätt att kräva. Vi reservanter anser att man redan nu bör företa en viss personalförstärkning. Vi begär sålunda att man skall få förstärkning på de mest belastade sjukhusen, nämligen med en läkartjänst på vartdera av Restads, Ulleråkers och Sidsjöns sjukhus. Vidare begär vi att man till Kungl. Maj:ts förfogande skall ställa 100 000 kronor för att ge Kungl. Maj:t möjlighet att sätta in vårdpersonal, skötare och sköterskor på de sjukhus som har den största överbeläggningen och kämpar med de svåraste förhållandena. Slutligen begär vi att man skall anslå medel för tillsättande av åtta skrivbiträden. Det kan ju inte vara god ekonomi att läkare, sköterskor och skötare skall använda sin tid till att skriva rapporter, och det är en rent ekonomisk angelägenhet att de blir avlastade från sådant rutinarbete.

Reservanterna begär alltså att det skall lämnas anslag som möjliggör en

viss personalförstärkning. Det gäller en mycket liten förstärkning, men det skulle betyda mycket om en del sjukhus kunde få hjälp med att minska överbelastningen i arbetet. Jag tycker inte att riksdagen kan stå till svars med att skjuta på denna personalförstärkning ytterligare ett år. Vi har hört så mycket om sinnessjukvården, och det informationsmöte som nyligen hölls i Konserthuset visade hur svår situationen är. Läkarna talade där om att de med ett minimum av personal måste sköta fler patienter än de egentligen borde ha. En förstärkning här är nödvändig och föregriper inte på något sätt den personalplan som man begär att Kungl. Maj:t skall framlägga till nästa år.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Fru SJÖSTRAND (fp):

Herr talman! Jag skulle vilja ta upp en liten detalj i hela sinnessjukvårdsproblemet.

I motion nr 195 begär jag att man skall kräva något slags kompetens av de personer som sätter upp enskilda vårdhem för sinnessjuka. Jag påpekar i motionen att privata vårdhem, eller enskilda sinnessjukhus, som de också kallas, kan sättas upp av vem som helst utan någon föregående utbildning. Öppnar man ett sådant hem med högst fem patienter, behöver man endast göra en anmälan till medicinalstyrelsen. Skall hemmet ha mer än fem patienter, skall medicinalstyrelsen innan tillstånd ges pröva huruvida vederbörande person är lämplig. Det är kanske inte alltid så lätt för medicinalstyrelsen att avgöra, huruvida en person är lämplig att sköta ett sådant sjukhem, och jag känner till många både lämpliga och olämpliga personer, som har fått sådant lämplighetsbevis. Många är besjälade av en önskan att hjälpa och vårda patienterna, men ingen är ju mer än människa, och det kan vara

Statens sinnessjukhus: Avlöningar.

frestande att söka få ut så stor ekonomisk vinst som möjligt av rörelsen. Det är kanske svårt att få tag i personal, och det kan bli besvärliga förhållanden på dessa hem.

Nu säger utskottet i sitt utlåtande, att det finns föreskrifter om inspektion. Jag vill också gärna intyga att läkarna företar inspektion i den mån det ankommer på dem och de hinner med det, men inspektionerna kommer ju att omfatta rent yttre ting och när inte fram till det väsentliga. Numera gäller det inom sinnessjukvården inte bara förvaring av den sjuke eller enbart kroppsvård. Man måste också ge den sjuke personliga impulser och söka väcka hans intresse för olika ting. Många av de sjuka är svårt sjuka, och det går inte att hjälpa alla, men många är endast deprimerade. Deras tankar kretsar kring dem själva eller en tvångsidé, och man vill rycka dem ur detta tillstånd bland annat genom arbetsterapi av olika slag.

På ett enda av de hem jag har besökt har jag sett att föreståndarinnan satt upp vävstolar för de sjuka kvinnorna — det är inte gott för ett enskilt hem att göra det — och det visade sig vara lugnande för de sjuka och deras nerver. Det väckte deras intresse, och de kom från sina sjukdomstankar. Jag såg häromdagen i en tidning att man i vissa hem hade satt i gång studiecirklar för de nervklema människorna. Det låter kanske främmande för oss, men det visar att man kan göra mycket mer än som görs nu. På samma ställe hade man också försökt sig på amatörteater. Det är mycket svårt för läkaren eller föreståndarinnan att sätta i gång med dylikt. Det borde finnas en utomstående person som vore kunnig på detta område, särskilt utbildad för att kunna komma med uppslag och veta vad som är lämpligt för patienterna.

I utskottsutlåtandet förordar man en utbyggnad av hjälpverksamheten vid statens sinnessjukhus i stället för den

Statens sinnessjukhus: Avlöningar.

tjänst som jag hade föreslagit, men hur skall denna utbyggnad ske med den brist på läkare som vi har och som vi kommer att dras med länge än? Mitt förslag är faktiskt ett förslag för utbyggnad av hjälpverksamheten men i en ny form, och detta har tydligen icke uppfattats av utskottet. Här behövs någonting helt nytt, ett personligt intresse utifrån, en insyn i en enskild vård, som nu inte finns, ett stöd och en hjälp för dem som verkligen vill ge sina patienter en modern vård och ta vara på alla nyheter inom detta område. Här behövs för föreståndarinnan en person att vända sig till och även för patienterna någon som de kan vända sig till med sina bekymmer.

Nu kan jag förstå, att man i utskottet inte velat gå med på att göra försök med en ny liten tjänstemannakår, en utbildad personal av något slag, som jag föreslagit, antingen man kallar dem inspektriser eller konsulenter. Men man kunde väl ändå ha övervägt att kräva ett visst kunskapsmått av dem som skall syssla med våra sjuka. Här måste jag citera utskottet: »Ehuru även enligt utskottets mening höjda kompetenskrav i och för sig kunde vara önskvärda för den i motionerna avsedda personalen, får enligt utskottets mening ej bortses från möjligheten att sådana kompetenskrav kunde föranleda kostnadsökningar, vilka kunde orsaka nedläggande i viss utsträckning av dessa i hög grad behövliga anstalter.» Vad menas med detta? Skall vi frångå kravet på utbildning med tanke på att man kanske drar sig för att utbilda sig därför att det kostar någonting? Om vi tillämpar det på alla andra områden, skulle vi kunna lägga all utbildning på hyllan. Jag förstår inte vad utskottet menar här. Tror verkligen utskottet att utgifterna för en kurs för t. ex. en person, som vill sätta upp ett sådant vårdhem, skulle avskräcka henne från kursen, när hon vet att hon senare får i gång en verksamhet, som i regel är

ganska lukrativ? Det tror jag inte på, det är verklighetsfrämmande att ha en sådan mening. Varför skulle människor bli avskräckta för en kunskapsmeddelelse just på detta område? Jag är övertygad om att många känner det som en brist att de inte har kunskaper och mycket gärna skulle vilja skaffa sig sådana, om de bara kunde. Varför skulle det inte behövas kunskaper på detta område, när man kräver sådana på alla andra områden? Vi vill väl inte att våra sjuka skall komma annat än i goda och kunniga händer?

Jag tror att vi måste lära om på denna punkt, vi måste lära både oss och andra att sinnessjukdom kräver vård av kunniga människor. Forskning och vetenskap går framåt och ger oss ständigt nya möjligheter. Man vet nu att en mycket större procent av de sjuka kan bli friska än förr. Vi måste känna till allt detta för att lyckas, vi måste ge kunskap och få kunskap på detta område.

Nu vill jag inte alls på något sätt kritisera läkarna. De gör vad de kan, och de har redan alltför stor arbetsbörda. Jag vill inte heller underkänna de hem som sköter denna vård utmärkt, ty många gör det. Men jag håller fortfarande på att det behövs utbildning för dem som vill starta ett sådant hem. De som har startat ett hem och hållit på några år kan också behöva en kompletteringskurs för att sätta sig in i vad forskningen kommit fram till. Man har ju kompletteringskurser på alla områden, t. ex. för sjuksköterskor och barnmorskor, och man skulle väl behöva det här också. Ingenstans inom sjukvården har vi sådan brist på utbildat folk som just inom sinnessjukvården.

Med dessa ord ber jag få yrka bifall till motionen nr 195 i andra kamraren.

Fru ERIKSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Det behöver kanske

Statens sinnessjukhus: Avlöningar.

inte sägas någonting sedan fru Sjöstrand talat för motionen 195 i denna kammare, men eftersom jag är medlem i motionär och även har motionerat på andra punkter, där jag inte tänker säga någonting, vill jag uttrycka min förvåning över att då man för övrigt i hela utlåtandet har varit mycket positiv i sin skrivning, man när det gäller denna som det kan tyckas lilla sak skall ha en så avvisande hållning inom utskottet.

Det är ju tre önskemål, som framförs i motionen. Det är dels bättre kontroll på kompetensen, dels förslag om ny organisation för inspektionen och dels förslag om kurser för dem som redan driver hem för sinnessjuka. Utskottet har inte tyckt att motionärernas krav varit angelägna. Man har inte ens tyckt att de varit riktiga, om man skall se till den olyckliga skrivningen. Jag tror att det måste bero på att man inte har tänkt igenom saken eller har hastat förbi den. Annars kunde man inte ha visat sig så litet förstående som man gjort i utlåtandet.

Beträffande det förslag till organisation av inspektionen, som är framfört, har jag inte tänkt igenom frågan så noga, att jag kan säga att det är just så inspektionen skall gå till, men att det behövs ett nytt sätt att få kontroll över sjukhemmen är jag övertygad om.

Däremot får man väl utan så stort grubbel säga sig att det i modern tid inte är rimligt att man har sinnessjukhus, där man inte har en garanti för ledningens kompetens och där man från utskottets sida inte ens vill ha en högre kompetens. Det är högst omodernt att resonera på det sättet. Vi är beroende av de privata hemmen. Det finns inte tillräckligt med platser på de statliga sinnessjukhusen. Det förhåller sig alltså inte så, att en liten grupp väljer privata hem framför andra, utan det är bristande resurser i de statliga sinnessjukhusen som gör, att man måste försöka få in sina sjuka på sådana här hem, där det kostar mycket pengar och

där man kanske till sin förtvivlan finner, att vården inte är sådan som man anser att den borde vara för de sinnessjuka.

Jag hoppas, att om man nu inte har beaktat denna motion, detta inte betyder, att man låser sig fast vid en avvisande hållning mot de krav som där är ställda utan att man när man framdeles tar upp kompetenskraven och kravet på utbildningskurser för annan sjukvårdspersonal anser det minst lika viktigt att ordna utbildning för dessa privata sjukhus som för statliga och kommunala anstalter.

Eftersom det yrkats bifall till motionen vill jag också göra det, fast jag inser att det är hopplöst. Jag vill därmed bara hävda att de krav vi ställt är allvarligt menade och värda ett bättre beaktande än vad man givit dem i utskottet i år.

Herr RUBBESTAD (bf):

Herr talman! Beträffande fröken Elmens reservation vill jag säga, att vi i utskottet ganska långt har behjärtat de önskemål som har framförts i denna reservation. Vi hörde nyss av fru Eriks-son i Stockholm, att hon ansåg, att utskottets skrivsätt var mycket positivt i det stora hela. Om man lägger märke till vad utskottet säger, tycker jag, att reservanterna borde nöja sig med detta och inte komma med ett säryrkande, ty i stort sett tillgodoses de önskemål som i reservationen framförts genom vad utskottet säger.

Jag vill bara hänvisa till att utskottet anser det vara mycket angeläget att vårdplatserna fördes med tillräcklig personal. Detta gäller framför allt i fråga om nya vårdplatser, men även beträffande gamla vårdplatser förordar vi en förbättring av personalsituationen, så att patienterna kan skötas på ett tillfredsställande sätt. En personalförstärkning, som ger möjlighet till en effektivisering av vården, framstår för utskottet såsom en angelägenhet av första ord-

Statens sinnessjukhus: Avlöningar.

ningen, säger utskottet. Utskottet framhåller också, att Kungl. Maj:t bör vara oförhindrad att, om han prövar behovet ytterligare och finner, att det behövs en utökning av personalen omedelbart, öka antalet befattningshavare upp till den gräns, som medicinalstyrelsen har föreslagit. Utskottet förordar sådant be- myndigande för Kungl. Maj:t. Jag tycker att med ett dylikt uttalande skulle man kunna nöja sig, ty det blir ju då Kungl. Maj:t, som får pröva behoven och säkerligen kommer att tillgodose dessa i all den utsträckning Kungl. Maj:t finner vara möjligt. Jag tror därför att vi inte behöver ha så mycken diskussion om personalfrågan. Den löser sig säkerligen, om utskottets utlåtande bifalles.

Vi har på en punkt med anledning av motioner gjort en ändring i Kungl. Maj:ts förslag. Det gäller befattningshavare vid Vipcholms sjukhus. Där hade departementschefen föreslagit, att det skulle vara sex överskötersketjänster. Motionärerna har yrkat att det i stället skulle vara tre överskötare och tre översköterskor, alltså tre manliga i stället för tre kvinnliga. Det har utskottet gått med på. Ändringen betyder ju inte någon kostnadsökning, då alla stå i samma löneklass.

Beträffande den motion som här förordas av fru Sjöstrand och även av fru Eriksson vill jag bara poängtera, att vi i utskottet har samma mening som motionärerna, att de som skola vara föreståndare för dessa vårdhem bör ha tillräcklig kompetens. Emellertid finns det ju redan nu mycket detaljerade föreskrifter i sjukhusstadgan angående detta. Det är föreskrivet, att medicinalstyrelsen skall godkänna dem som skall ha hand om dessa uppgifter. Vi förutsätter därför, att det blir en prövning av kompetensen, så att det klagöres, om de är dugliga att kunna sköta dessa befattningar och utföra det arbete som åligger dem. Det är därför vi menar, att det knappast kan föreligga anled-

ning att nu införa ökade krav på kompetens, då vi knappast har förmärkt någon särdeles stor kritik mot det sätt, på vilket dessa hem sköts. Vi har ju den meningen, och det har utskottet också givit uttryck för, att det kan bli mycket stora svårigheter att få sådana som vill åta sig vården av enskilda hem, om man alltför mycket skärper kompetenskraven. Därför vill vi inte heller, att dessa inspektrisbefattningar skall tillsättas. Vi tror nämligen att det lämpligen kan ske genom en positiv rådgivning och ett förbättrat stöd på ett helt annat sätt än genom en sådan här inspektionsverksamhet. Detta är alltså orsaken till att vi i utskottet inte velat biträda förevarande yrkande.

För övrigt har utskottet som jag nyss sagt ställt sig mycket välvilligt till de önskemål som på olika sätt framförts i motioner, och jag ber, herr talman, med detta att få yrka bifall till utskottets utlåtande.

Fröken ELMÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Rubbestads uttalande om att utskottet föreslagit be- myndigande för Kungl. Maj:t att omedelbart tillsätta ny personal är inte riktigt. Det har inte utskottet gjort. Utskottet begär att Kungl. Maj:t till nästa år skall komma med en upprustningsplan. Här skjuter man således år efter år på denna upprustning av personalen och genomför ingen förstärkning av befintliga vårdplatser. Detta har vi inte kunnat stå till svars med. Det är därför som reservanterna menar att det måste göras en mindre förstärkning för att avhjälpa de värsta bristerna på sinnessjukvårdens område.

När det gäller dessa privata hem är det alldeles riktigt, att det bör naturligtvis krävas en viss kompetens. Av de informationer som utskottet fick framgick, att man prövar lämpligheten hos de personer som har för avsikt att sätta upp sådana hem. Det kan emellertid hända att detta i praktiken inte sker

Statens sinnessjukhus: Avlöningar.

och att motionärerna således har alldeles rätt på den punkten. Det framgick inte klart av de informationer, som lämnades i utskottet.

Sedan är det ju den för sinnessjukhusen beklagliga situationen, att många av dessa hem är bättre och kanske har bättre vårdmöjligheter än sinnessjukhusen, och man är rädd för att göra något som minskar platstillgången. Det finns en hel del sjuka som väntar på att få komma in på sinnessjukhus. Men jag är fullt överens med motionärerna om att man skall kräva utbildning för personalen på de privata hemmen och att man skall pröva lämpligheten hos de personer, som ämnar sätta upp sådana hem.

Fru SJÖSTRAND (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det är roligt att konstatera att utskottet på det hela taget, som herr Rubbestad säger, är positiv till själva frågan.

Men när det gäller att medicinalstyrelsen skall godkänna, så godkänner medicinalstyrelsen också dem som inte har någon utbildning, därför att det inte finns tillräckligt folk med utbildning och det inte är föreskrivet något om utbildning. Vi kan emellertid vara överens om att utbildning är nödvändig.

Herr Rubbestad sade att det är bra om de privata hemmen får mera stöd och hjälp, och det vill vi att de skall få, men utskottet visar ingen väg för detta. Utskottet anvisar inte på vilket sätt hemmen skall få denna hjälp. Läkarna hinner inte och kan i många fall inte ge den hjälp och det stöd som behövs.

Jag träffade härom dagen en hemvårdarinna, som ville sluta hemvårdarinnearbetet. Hon var förlovad. Hennes fästman och hon hade fått ärva litet pengar och ämnade sätta upp ett litet hem för nervsjuka personer, högst fem. Då är denna flicka själv så klok att hon under sommaren tagit vikariat på Beckomberga och är där alltså som se-

mestervikarie för att få litet begrepp om denna vård, som hon sedan skall gå in i. Det visar att det finns en känsla för att det behövs kunnsighet på detta område. Vad hade hindrat, när hon är där kanske fyra månader i sommar, att en läkare eller en sköterska eller båda dera hjälpte denna flicka plus några andra, som kommit dit av samma anledning, och givit dem några timmars undervisning i psykiatri och psykologi och vad som kan behövas beträffande modern sinnessjukvård i övrigt. Det hade varit enkelt att ordna och hade inte behövt kosta något större belopp. En sådan vaken ungdom som denna flicka skulle med stor tacksamhet taga emot en sådan undervisning, som den jag efterlyser i min motion.

Det är sådana enkla åtgärder, som man skulle vilja tänka sig för framtiden.

Herr RUBBESTAD (bf) kort genmäle:

Herr talman! Med anledning av fröken Elméns anförande angående bemyndigande för Kungl. Maj:t att tillsätta flera befattningshavare vill jag framhålla, att vi får skilja mellan befattningshavare för redan befintliga vårdplatser och befattningshavare för nya vårdplatser. Det som jag anförde i mitt yttrande avsåg befattningshavare för nya vårdplatser, nämligen vid Ulleråkers sjukhus, där alltså Kungl. Maj:t skulle få bemyndigande att redan den 1 juli i år, alltså nästkommande budgetår, ordna med ökning av personalen, om Kungl. Maj:t finner det vara nödvändigt. Personalförstärkning vid redan befintliga vårdplatser är däremot beroende på den prövning, som skall föreligga till nästa års riksdag.

Jag ville bara göra denna förklaring.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet HEDLUND:

Herr talman! De uppgifter som lämnats här i kammaren beträffande sinnessjukhusvårdens läge och brister är

Statens sinnessjukhus: Avlöningar.

tyvärr riktiga. Det förekommer en betydande överbeläggning på sinnessjukhusen. Man har sagt att det rör sig om 17 å 18 procent. Det är många sinnessjuka som inte kan beredas plats på sinnessjukhusen, och vi har för liten personal på de sinnessjukhus vi har. För läkarnas vidkommande menar man, att det behövs en för 100 å 125 patienter. För närvarande har vi i medeltal en läkare på varje 145-tal. När det gäller den övriga vårdpersonalen räknar man med i genomsnitt 2,8 vårdplatser per befattningshavare. Vi befinner oss rätt långt ifrån det önskemålet. Vi har nämligen inte mer personal än att den räcker till så där en på 3,5 vårdplatser i stället för de önskvärda 2,8. Detta är ju ingen nyhet för riksdagen och inte heller någon nyhet för svenska folket. Man måste emellertid med glädje konstatera att intresset för en upprustning på senare tid varit i starkt stigande; jag ber att få uttala en mycket stor tillfredsställelse häröver.

1950 tog riksdagen ställning till detta problem genom att anta en s. k. generalplan i första hand syftande till att få fram ett bättre byggnadsbestånd med flera platser. Man räknade med att de erforderliga byggnadsarbetena skulle komma att pågå i 15 år och att man sedan skulle vara framme vid ett sjukhusbestånd, som kunde anses i stort tillfredsställande. För att kunna klara av dessa arbeten på den tid man hade tänkt sig, alltså på 15 år, skulle vid nuvarande penningvärde behövas årliga anslag på så där 23 å 24 miljoner kronor. Under de första åren efter planens antagande var man inte i den situationen att det var möjligt att anslå belopp av den storleksordningen. Det blev alltså en viss eftersläpning, en eftersläpning som man emellertid nu håller på att hämta in. De anslag, som begärs hos riksdagen i år för dessa byggnader, uppgår till 30 miljoner kronor. Alltså har man ett visst belopp här för att hämta in något av vad som har

kommit att släpa efter under de första åren. Emellertid står det nog klart, att planen inte kommer att hålla, ty förutsättningarna håller inte. Platsbehovet kommer efter allt att döma att bli större än man räknat med. Tiden synes därför vara inne för en översyn av denna generalplan, och jag tror att vederbörande kommitté kommer att ta upp frågan till behandling. Detta om byggnaderna och vårdplatserna.

I fråga om läkartjänsterna vid sinnessjukvården har vi att inregistrera mycket betydande vakanser. Var tredje tjänst i sinnessjukvården är faktiskt vakant i dag. Det betyder emellertid inte att dessa tjänster inte upprätthålls. De allra flesta tjänsterna upprätthålls av vikarier, men på några håll har man inte kunnat få sådana. Det är till stor del tack vare de utländska läkarna som vi kunnat få läkare i så pass stor utsträckning som skett. Det har väl rätt länge stått klart, i vart fall för många, att vi har för få läkare här i landet. Men det har även på detta område inträtt en icke oväsentlig förbättring. 1947 hade vi cirka 4 000 yrkesverksamma läkare; fem år senare hade antalet ökat med inte mindre än 25 procent, och vi var då alltså uppe i 5 000. Jag skulle tro att när nästa femårsperiod gått till ända och vi befinner oss i åren 1957 och 1958 har vi fått fram ytterligare ett tusental läkare och kan alltså räkna med att det finns 6 000 yrkesverksamma läkare. Jag vill också understryka, att i den proposition om läkarutbildningen, som lagts fram till årets riksdag, har man kommit fram med förslag till ökad intagning vid läroanstalterna. Detta kommer naturligtvis att i sin tur förbättra situationen på detta område.

Även i fråga om vårdpersonalen i övrigt råder det brist på lämpligt utbildade personer. Det är emellertid att hoppas på bättre förhållanden även på detta område eftersom ju riksdagen i år torde komma att bifalla en propo-

Statens sinnessjukhus: Avlöningar.

sition om förbättrad utbildning för denna vårdpersonal.

Alla vet ju att behandlingen av årets budget varit sådan att man iakttagit största möjliga återhållsamhet och sparsamhet. De siffror som presenterades före budgetbehandlingen var sådana, att vi i regeringen sade oss, att om det skulle bli möjligt att få inkomsterna att täcka utgifterna, så var det nödvändigt att iaktta stor återhållsamhet på olika områden. Vi gjorde det och lyckades också åstadkomma en stat, i vilken inkomster och utgifter praktiskt taget vägde jämnt. Jag vill emellertid framhålla, att vi i fråga om sinnessjukvården rör oss på ett område, där man även i ett trängt ekonomiskt läge kan känna sig pliktig att resa ganska stora krav på statskassan, och vi har också när det gäller byggnadsbeståndet på sinnessjukvårdens område gått in för en icke obetydlig ökning. Under det första året i nämnda plan byggde vi för 12 å 13 miljoner kronor. I år är vi uppe ett stycke över det medeltal på 23 å 24 miljoner kronor, som vi syftat till, och har anslagit 30 miljoner kronor för nybyggnadsändamål.

Vad beträffar personalen till de nya vårdplatserna har vi gått in för en mycket god uppsättning, och jag är den förste att beklaga att vi icke har ansett oss kunna åvägabringa en motsvarande förstärkning beträffande de gamla vårdplatserna. Vi har fått inrikta oss på uppförande av nya vårdplatser och på personalbesättningen där i första hand och nöja oss med en mindre förstärkning vid de gamla vårdplatserna — detta framför allt med hänsyn till den knapphet på lämplig personal, som trots allt föreligger på detta område. Jag vill emellertid framhålla att det i år har inrättats flera nya tjänster i sinnessjukvården än under de senaste föregående åren. Sålunda har vi i år inrättat 107 nya tjänster mot 85 i fjol, 76 året dessförinnan och 90 året tidigare. Jag säger inte detta för att på

något sätt försöka ge intryck av att de företagna åtgärderna är tillräckliga utan endast för att klargöra, att det ändå går framåt på sinnessjukvårdens område. Som ett belägg härför vill jag också nämna, att de totala utgifterna för vår sinnessjukvård sedan budgetåret 1951/52 har ökat från 107 till 176 miljoner kronor. Jag är emellertid på det klara med att vi på detta område måste ta krafttag och försöka upprusta i snabbare tempo än vad riksdagen ansåg vara lämpligt 1950.

Herr förste vice talmannen övertog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

Fröken HÖJER (fp):

Herr talman! Det var utomordentligt tillfredsställande att höra att inrikesministern anser att upprustningen inom sinnessjukvården hädanefter bör gå i snabbare tempo.

När man studerar sinnessjukvårdens problem, förefaller det att sönderfalla i tre stora delar — behovet av läkare kommer liksom för sig — nämligen i behovet av att utöka sjukvårdspersonalen per patient, i utbildningen för denna personal samt i ökningen av antalet vårdplatser. Vad personalen beträffar syftar man till att få en vårdare per 2,8 patienter, men ännu har vi inte kommit längre än till en på 3,5 patienter. Vidare är det här fråga om personal utan den utbildning som erfordras. Läkarna tränger på med moderna behandlingsmetoder, och personalen får snabbt sätta sig in i vad dessa metoder innebär, men de har icke fått den erforderliga utbildningen härför. Det borde av denna anledning snarare vara flera än färre vårdare per patient än en på 2,8.

Det föreligger alltså redan nu ett trängande behov av personalförstärkning på sinnessjukvårdens område. Jag vill i det sammanhanget starkt under-

Statens sinnessjukhus: Avlöningar.

stryka vad fröken Elmén här anfört och vad som framhålles i reservationen, nämligen att det inte bara är vid de nya utan även vid de gamla vårdplatserna som detta personalförstärkningsbehov föreligger, och att det föreligger nu, inte om ett år.

Reservationen föreslår att 100 000 kronor ställes till Kungl. Maj:ts och myndigheternas förfogande för här ifrågavarande utökning av personalen, och jag instämmer varmt häri. Nu har emellertid utskottet ändrat på den personalstat, som föreslagits av Kungl. Maj:tt och medicinalstyrelsen. Vi har sålunda nyss hört av herr Rubbestad att det enligt utskottets förslag i stället för de föreslagna sex överskötersketjänsterna vid Vipeholms sjukhus skall inrättas tre överskötar- och tre överskötersketjänster där. Jag ifrågasätter emellertid om utskottet verkligen är kompetent att bedöma den frågan. Om man vänder sig exempelvis till medicinalstyrelsen, som väl besitter den största auktoriteten i dessa ting, och frågar, vilka överordnade manliga eller kvinnliga befattningshavare som passar bäst till att handha skötseln av här ifrågavarande patienter, så tror jag att man därifrån skulle få ett annat besked än vad som svarar mot utskottets förslag. Och om man från riksdagen skulle göra en resa till Danmark, där de har en i många avseenden utomordentligt god sinnessjukvård, skulle man få höra att danska läkare kommit fram till att kvinnor med god utbildning har en särdeles förmåga att ta hand om just sådana patienter som det är fråga om på dessa avdelningar. Men här vill man i stället sätta till »den manliga kraften». Det är just där som felet ligger — det behövs utbildning och handlag, och danskarna har faktiskt funnit att kvinnor ofta har bättre handlag med oroliga. I Danmark har man också lagt sig vinn om en god utbildning. I detta fall ansluter jag mig alltså till propositionen.

Sedan har också frågan kommit upp om jag skulle nästan vilja kalla det vårdplatsbehovet. Jag har själv varit med om att motionera angående kompetenskrav för föreståndare på de privata sjukhusen. Det är ett sätt att få våra fåtaliga platser att räcka bättre till. Jag vill bara tillfoga att min mångaåriga erfarenhet av sjukvård har lärt mig detta. Sätt kompetenskrav på en grupp och gruppen skaffar sig dessa kunskaper! Därför är jag helt överens med dem som hittills har talat för dessa kompetenskrav, fru Sjöstrand och fru Eriksson i Stockholm. Sätt upp kompetenskrav och vi får vederbörande kunniga!

Jag förstår emellertid inte riktigt vad utskottet och också dess talesman herr Rubbestad menar med detta: »En positiv rådgivning och ett förbättrat stöd för hem och patienter bör enligt utskottets mening hellre åstadkommas genom en utbyggd hjälpverksamhet vid statens sinnessjukhus än genom inrättande av de i motionerna avsedda, till varje distrikt knutna sjuksköterskeinspektisbefattningarna.» Det avsågs ju att dessa sjuksköterskeinspektiser skulle inspektera de privata vårdhemmen. Anser alltså utskottet att hjälpverksamhetspersonalen hädanefter skall inspektera de privata vårdhemmen? Ja, det kanske kan vara ett sätt att få dem inspekterade av kvinnlig personal — och kunngj sådan — vilket jag tror är av mycket stort värde. Jag instämmer därvidlag helt med motionen och kommer att ansluta mig till den.

Slutligen vill jag ta upp ännu en sak och den gäller ett nytt förslag att man skulle hos Kungl. Maj:tt hemställa om en utredning angående inrättandet av dagsjukhus för psykiskt sjuka. Om detta har utskottet sagt: »Då tanken med dagsjukhus såsom i motionerna framhålles är relativt ny och utskottet förutsätter, att vederbörande myndigheter ägnar frågan, huruvida denna vårdform kan lämpa sig för svenska förhållanden,

Statens sinnessjukhus: Avlöningar.

erforderlig uppmärksamhet, — — —.» Men har riksdagens ledamöter verkligen funnit att de som har med sinnessjukvården att göra haft någon som helst konstruktiv fantasi när det gäller att få fram någonting? Jag tycker inte att vi har kunnat konstatera något sådant, och därför menar jag att det är av vikt att vi påpekar sådana här saker. Här är alltså en form, som man infört i England och börjat litet försiktigt med, och vi har händelsevis sett en smula på den och funnit att den är någonting att ta vara på. Vi kan inrätta ett dagsjukhus, vi kan ha patienter där åtta timmar under sakkunnig vård och under ordentlig behandling och det kommer att kosta oss så kolossalt mycket mindre, därför att det blir ett skift på åtta timmar och inte flera skift på sammanlagt tjugofyra. På det sättet kan vi alltså avlasta en del. Det kan inte ske annat än i en stor stad och vid ett stort sjukhus, men vid exempelvis Ulleråker utanför Uppsala skulle denna form passa alldeles förträffligt.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till motionen nr I: 23 och II: 39.

Herr RUBBESTAD (bf) kort genmäle:

Herr talman! Vad först beträffar det där förslaget om att ersätta tre kvinnliga vårdare med manliga så tror jag att utskottet är lika kompetent att bedöma den saken som fröken Höjer. Vi har nämligen farit omkring och tittat på åtskilliga anstalter, och vid ett tillfälle kom vi att få se hur en hel hög med patienter låg och slogs och förde ett förfärligt liv utan att sköterskorna kunde rå på dem. Där ansåg vi att det skulle ha varit lämpligt med en karl som kunnat ingripa. Trots att kvinnor naturligtvis är bra på många områden, så duger de inte överallt. Därför har vi gått in för att förordna bifall till den motion som lagts fram i denna sak.

Sedan ett par ord om dagsjukhusen. Detta är något mycket nytt, och vi vill ju inte från utskottets sida gå in på att

diskutera ett sådant system förrän det blivit prövat åtminstone av den myndighet som bär ansvaret. Jag förmodar att medicinalstyrelsen, om den finner detta förslag beaktansvärt, kommer att framföra det till Kungl. Maj:t, och sedan får vi så småningom ta ståndpunkt till det här. Men att utan vidare hoppa på nya förslag vill vi inte vara med om.

Herr BLIDFORS (s):

Herr talman! Jag har begärt ordet närmast med anledning av vad fröken Höjer sade angående Vipeholm. Detta sjukhus har för närvarande 12 vårdavdelningar, därav 8 manliga och 4 kvinnliga. På två av de manliga avdelningarna, som har lugna patienter, finns det redan översköterskor. För tillfället har vi alltså på Vipeholm utanför Lund 6 översköterskor och 6 överskötare. När sjukhuset en gång planlades var det meningen att alla förmanstjänsterna skulle vara kvinnliga, men detta ändrades av riksdagen efter en motion 1935.

Nu har Kungl. Maj:t föreslagit 6 nya tjänster i stället för de av medicinalstyrelsen föreslagna 12. Men då hade medicinalstyrelsen tänkt sig — med denna erinran vill jag särskilt vända mig till fröken Höjer — att hälften skulle vara kvinnliga och hälften manliga, så när som på en. Dessa 12 tjänster har Kungl. Maj:t minskat till 6 och har då förordat uteslutande kvinnliga befattningshavare.

Kunde man nu — och på den punkten tror jag att fröken Höjer och jag är fullkomligt överens — räkna med att till dessa 6 tjänster få i kroppssjukvård fullt skolade översköterskor, skulle jag inte ha så mycket att invända. Men det är nog inte fallet. Det är ont om fullt utbildade sköterskor som reflekterar på dessa tjänster. Vad händer då? Jo, då blir det förstasköterskor som uppträder på scenen, men därvid har vi också att räkna med att det finns mycket väl meriterade försteskötare. Därför menar jag att det är klokt

Statens sinnessjukhus: Avlöningar.

om också dessa kunde få komma i åtanke vid dessa tjänsters tillsättande.

När det endast är sex avdelningar som skall delas tycker jag att utskottet valt en klok väg genom att föreslå 3 manliga och 3 kvinnliga befattningshavare. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr BIRKE (h):

Herr talman! I anledning av vad som yttrats här angående sinnessjukvården ber jag att få säga ett par ord. Jag anser liksom herr Rubbestad att statsutskottets förslag, att riksdagen bör »i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t för 1955 års riksdag framlägger förslag om största möjliga personalförstärkning vid sinnessjukhusen», bättre än reservanternas förslag möjliggör de nödvändiga personalförstärkningarna.

Jag begärde ordet när fröken Höjer talade om utskottets avvisande av motionen om dagsjukhusen för de sinnessjuka. Jag tror, herr talman, att man inte bör alltför mycket jämföra sinnessjukhusvården i Sverige med den som förekommer i andra länder. I Danmark, där jag i egenskap av ordförande i kommittén för sinnessjukvårdens utbyggande närmare studerat förhållandena, har man en utomordentligt omfattande hemvård. Det finns ca 4 000 sådana patienter i hemvård där, här i Sverige däremot inte fler än 600—700, beroende på den omständigheten, så vitt jag kan förstå, att den svenska allmänheten är ganska obenägen att ta emot sinnessjuka personer i hemvård. Det förekommer då och då att utskrivna sådana patienter företar sig något som gör att folk blir ganska oroliga.

När fröken Höjer rekommenderar att vi skall gå in för dagsjukhus tror jag att sådana kan komma till utförande endast i tätorterna men att detta även där likväl kommer att medföra ganska stora risker. Man vet inte ännu hur systemet fungerar i England. Jag kan

tala om för fröken Höjer att vi i kommittén har för avsikt, om vi får Kungl. Maj:ts tillstånd därtill, att resa till England och studera den verksamhet, som dessa dagsjukhus bedriver, samt undersöka, om något liknande kunde komplettera den svenska sinnessjukvården. Är förhållandena på detta område med dagsjukhus enbart goda kommer kommittén sannolikt att lägga fram förslag om byggande av sådana sjukhus också här i Sverige.

Jag har, herr talman, velat påpeka att även vi inom kommittén är positivt inställda och vill utföra det bästa för sinnessjukvården.

Bifall till statsutskottets förslag.

Fröken HÖJER (fp):

Herr talman! Med anledning av herr Blidfors' anförande nyss angående översköterskepersonalen vid Vipeholms sjukhus kan jag ta tillbaka mitt yrkande på den punkten, alldenstund jag också yrkat bifall till reservationen. Genom ett bifall till densamma får medicinalstyrelsen 100 000 kronor och kan då vid Vipeholms sjukhus anställa vilka befattningshavare, manliga eller kvinnliga, som den vill.

Överläggningen var härmed slutad. Herr förste vice talmannen gav beträffande *mom. I* propositioner dels på bifall till utskottets däri gjorda hemställan, dels ock på bifall till motionen II: 39; och biföll kammaren utskottets berörda hemställan.

I fråga om *mom. II* gav herr förste vice talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till motionen II: 195; och blev utskottets nämnda hemställan av kammaren bifallen.

På därå framställda propositioner biföll kammaren härafter vad utskottet i *mom. III och IV* hemställt.

Beträffande *mom. V* gav herr förste vice talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock

Akademiska sjukhuset i Uppsala: Avlöningar till läkare.

på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Fröken Elmén begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 23:o mom. V i utskottets förevarande utlåtande nr 11, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Fröken Elmén begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 145 ja och 64 nej, varjämte 5 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets i mom. V gjorda hemställan.

Punkterna 24—46.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 47.

Akademiska sjukhuset i Uppsala: Avlöningar till läkare.

Punkten föredrogs; och yttrade därvid:

Herr LUNDBERG (s):

Herr talman! På den här punkten har jag tillsammans med en hel del andra väckt en motion om inrättande av en laborator- eller överläkartjänst vid av-

delningen för plastikkirurgi och för brännskador.

Utskottet har löst frågan på det sättet, att man har hemställt att riksdagen hos Kungl. Maj:t måtte begära att en tjänst som överläkare vid avdelningen för plastikkirurgi och för brännskador skall inrättas nästa år. Utskottets motivering är att man i år inte kan bifalla motionen därför att den ram, som departementschefens anslagsberäkning utgör, skulle sprängas. Jag vill då bara erinra om att exempelvis en förste underläkares årsarvode är 20 664 kronor, medan en överläkartjänst, som ju är placerad i 29 lönegraden, medför en lön av 18 912 kronor. Om man därtill lägger pensionskostnadens grundbelopp, förhöjt med 53,8 procent, gör detta 1 390 kronor eller tillsammans 20 302 kronor. Det skulle alltså bli en nedsättning i förhållande till den kostnad som man nu har, men om man för säkerhets skull ytterligare lägger till statens halva pensionsavgift på 1 390 kronor kommer man upp till 21 692 kronor. Skillnaden är alltså 1 028 kronor. Då frågar man sig: När det gäller en tjänst vars innehavare har till uppgift att försöka komma till rätta med vissa defekter som folk har i form av handskador, ansiktsskador, brännskador o. s. v. och när vi vidare har en avdelning för denne läkare på sjukhuset i Uppsala, är det då rimligt att han skall stå kvar som underläkare, när allting talar för att hans tjänst åtminstone skall vara en överläkartjänst och kanske en laborator-tjänst?

Men eftersom utskottet har begärt den här överläkartjänsten till nästa år är det väl ingen anledning att försöka göra något åt den saken.

Orsaken till att jag har begärt ordet är även att jag vill väjda till chefen för inrikesdepartementet att med största uppmärksamhet följa utvecklingen i fråga om vården av brännskador i vårt land, eftersom de atombomber och vätebomber, som man för närvarande expe-

Bidrag till avlöningar åt distriktssköterskor m. m.

rimentarer med, har visat sig åstadkomma skador inte bara inom de områden där bomberna fälls. Detta ställer oss inför en hel del problem, som vi snarast möjligt måste ta itu med. Jag anser också att det ur sjukvårdssynpunkt är angeläget att vi ser till att de brännskador som uppstår inom industrien och annorstädes kan få bästa möjliga vård. Det visar sig nämligen att den vård, som ges på en del lasarett, sjukhus och sjukstugor ute i landet i övrigt, är av undermålig karaktär och både förorsakar patienterna onödigt skada och fördröjer tillfrisknandet.

Vid sidan av detta bör man även lägga rena försvars- och beredskapssynpunkter på frågan.

Jag vill därför vädja till herr inrikesministern att han vidtar snabba åtgärder på detta område och att det — när en tjänst av stadigvarande karaktär för plastikkirurgi och brännskador inrättas nästa år — noga överväges, om det inte är nödvändigt att beakta så att säga undervisningskravet mer än vad som skett i utskottet. I detta sammanhang bör också övervägas inrättandet av en laboratur eller en professur i plastikkirurgi, ty här är det fråga om ett område, som har eftersatts, och det är angeläget att vi kommer till rätta med denna fråga nu.

Jag vill, herr talman, bara påtala, att utskottet tydligen inte satt sig in i vad de ekonomiska konsekvenserna skulle ha blivit om man redan nu inrättat denna tjänst.

Herr RUBBESTAD (bf):

Herr talman! Jag vill meddela herr Lundberg, att den del av motionen, som syftar till professorsbeställningen, kommer att behandlas i annat sammanhang och kommer antagligen upp här i kammaren nästa onsdag.

I fråga om den del av motionen som tredje avdelningen har behandlat, tycker jag verkligen att herr Lundberg skulle vara mycket nöjd med utskottets

behandling. Det är ytterst få motionärer som behandlas så välvilligt att utskottet förordar en skrivelse till Kungl. Maj:t med anhållan om inrättande av en begärd tjänst nästa år. Med detta tycker jag herr Lundberg skulle vara nöjd.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr LUNDBERG (s):

Herr talman! Jag har inte anmält att jag skulle vara särskilt missnöjd i och för sig. Utskottets skrivelse ger resultat nästa år. Men jag anser, att frågan är av den karaktär att utskottet skulle ha kunnat klara den i år utan att besvära Kungl. Maj:t med att ta upp den nästa år. Ur den synpunkten ser jag saken. Det förhåller sig också så, att vi inte kommer ifrån kostnaden, och då hade det väl varit bättre att direkt ge den läkare, som det här gäller, den trygghet, som en överläkartjänst inneburit.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna 48—93.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 94.

Bidrag till avlöningar åt distriktssköterskor m. m.

Punkten föredrogs; och anförde därvid

Fröken LILJEDAHL (fp):

Herr talman! I motion nr 186 i denna kammare har jag och några medmotionärer hemställt att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om ändring i gällande bestämmelser för statsbidrag till distriktsvården, så att statsbidrag måtte utgå för alla resor som distriktssköterskor företar inom hälso- och sjukvården. För två år sedan gjorde jag en framställning i samma fråga och fick då liksom nu en synner-

Anordnande av polisbevakning i annan än den i lagen om polisväsendet i riket stadgade ordning m. m.

ligen positiv skrivning från utskottet. Med tanke på sjukvårdsreformens ikraftträdande nästa år hade jag dock hoppats på bifall till motionen denna gång, d. v. s. att riksdagen skulle skriva till Kungl. Maj:t i saken. Jag kan således inte tillgodoräkna mig en fullt så positiv skrivning, som herr Rubbestad lyckats utverka till herr Lundberg.

Av distriktssköterskornas årsberättelser kan man år från år tydligt märka en fortgående stegring av arbetet i hemsjukvården. Utvecklingen har gått dithän, att distriktssköterskornas tid i allt större utsträckning tas i bruk för sjukvård. 1938 räknade man med en uppdelning av arbetstiden så, att två tredjedelar skulle ägnas till hälsovård och en tredjedel till sjukvård. I realiteten blev det hälften till varje. På senare år har mer och mer tid måst ägnas åt sjukvården. I genomsnitt förekom det i år i mitt län 1 000 hembesök per år och distriktssköterska. Av dessa gällde 250 eller bara en fjärdedel hälsovård, medan 750 besök gällde sjukvård.

Enligt 1953 års beslut om obligatorisk sjukförsäkring utgår ersättning för läkares resa med tre fjärdedelar av kostnaden, medan däremot inte någon som helst ersättning utgår för distriktssköterskas resa för sjukvård. I de landstingsområden, där vederbörande landsting ej vare sig helt eller delvis påtagit sig kostnaderna för distriktssköterskornas resor för sjukvård, drabbas de i hemmet vårdade patienterna ofta av inte bara dryga resekostnader utan även av viss del av omkostnaden för medicin och läkare. Man förstår väl att patienterna under sådana förhållanden gärna gör anspråk på vård å sjukhus, vilket ekonomiskt såväl som i övrigt på många sätt ställer sig fördelaktigare. Den stora bristen på vårdplatser kommer under sådana förhållanden att ytterligare ökas. Då det inte är rimligt att de sjuka, som ligger hemma och är i behov av vård av läkare och distrikts-

sköterska, skall vara sämre ställda än de som får åtnjuta sjukhusvård, kan jag ej uraktlåta att än en gång framhålla behovet av en snabb lösning av denna fråga. Jag hoppas därför att det skall komma något initiativ från inrikesministern, så att vi kan få saken ordnad till den 1 januari 1955.

Jag har inte något yrkande.

Vidare yttrades ej. Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 95—159.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 160.

Anordnande av polisbevakning i annan än den i lagen om polisväsendet i riket stadgade ordning m. m.

Kungl. Maj:t hade i statsverkspropositionen under elfte huvudtiteln, punkt 195, föreslagit riksdagen att till Anordnande av polisbevakning i annan än den i lagen om polisväsendet i riket stadgade ordning m. m. för budgetåret 1954/55 anvisa ett förslagsanslag av 850 000 kronor.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehått en inom andra kammaren av herrar *Johansson* i Stockholm och *Senander* väckt motion (II: 34), vari yrkats att polisbevakningen vid idrottsevenemang måtte bekostas av allmänna medel.

Utskottet hemställde,

a) att riksdagen måtte till Anordnande av polisbevakning i annan än den i lagen om polisväsendet i riket stadgade ordning m. m. för budgetåret 1954/55 anvisa ett förslagsanslag av 850 000 kronor;

b) att motionen II: 34 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Punkten föredrogs; och yttrade därvid

Herr **JOHANSSON** i Stockholm (k):
Herr talman! Den motion, som herr

Anordnande av polisbevakning i annan än den i lagen om polisväsendet i riket stadgade ordning m. m.

Senander och jag vid denna punkt väckt, hör samman med två andra motioner, där vi föreslår dels ökat anslag till idrottsrörelsen, dels slopande av den statliga nöjesskatten på idrottsevenemang. Dessa förslag motiveras inte minst därav att flera grenar av den svenska idrotten för närvarande befinner sig i en vågdal, detta icke minst beroende på att idrotten åtnjuter så ringa stöd av statsmakterna. Idrotten har ju tvärtom blivit en stor inkomstkälla för staten därigenom att staten lägger beslag på det mesta av tipsmedlen, tar rätt hög nöjesskatt och därtill belastar idrottens penninggivande evenemang med sådana pålagor som det här gäller.

Det kan synas som om utgifterna för polisbevakning skulle vara den minst betydande av de poster jag här talat om. I verkligheten tar ofta staten på detta sätt ut många gånger mer pengar från idrottsorganisationerna än genom nöjesskatten. Av de många exempel, som visar detta, skall jag bara ta ett. Vid Riksidrottsförbundets årsmöte i november 1953 påtalade herr Carolus Widén från Motala att man vid SM-veckan i cykel sommaren 1953, vilken hölls i Motala, av en samlad inkomst på 9 500 kronor måst betala 1 200 kronor i nöjesskatt men hela 4 500 kronor för polisbevakning. Det återstod således av vinsten endast 3 800 kronor.

Detta visar att det är betydande utgifter som på detta sätt åsamkas idrottsorganisationerna. Vi för vår del anser att det allmänna i stället borde bekosta polisbevakningen. Därtill kommer att denna pålaga ofta mätes ut på ett rätt godtyckligt sätt. Jag kan nämna att exempelvis vid den del av VM i skidor som ägde rum i Åre befriade länsstyrelsen arrangörerna från kostnaderna för polisbevakning.

Utskottet hänvisar nu till att den kommitté, som arbetar med en översyn av ordningsstadgan för rikets städer, snart är färdig med sitt arbete och att

resultatet därav måste avvaktas, innan man tar upp den fråga som vi berört i vår motion. Det är ju gammalt och känt att det alltid finns någon utredning att hänvisa till, när man inte vill avlägsna en orättvisa. Jag har inte heller något hopp om att få rätt gentemot utskottet, men jag ber ändå, herr talman, att få yrka bifall till motion nr 34.

Herr RUBBESTAD (bf):

Herr talman! Frågan om vem som bör bestrida kostnaderna för polisbevakning är ju inte någon ny fråga, utan den har, såsom utskottet påpekar, rätt länge varit aktuell. När det emellertid, såsom herr Johansson själv framhöll, nu pågår en utredning om frågan, måste vi ju avvakta resultatet därav. Om riksdagen skall gå in för något som medför utgifter, måste vi ju på förhand veta vad vi binder oss för, och det är detta som ännu inte är klart.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning gav herr förste vice talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till utskottets hemställan med den ändring däri, som följde av bifall till motionen II: 34; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna 161—192.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 193—195.

Lades till handlingarna.

§ 9.

Anslag å kapitalbudgeten för socialdepartementet.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 73, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1954/55, i vad avser socialdepartementets verksamhets-

Lån till anordnande av allmänna samlingslokaler.

område, jämte i ämnet väckta motioner m. m.

Punkten 1.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 2.

Lån till anordnande av allmänna samlingslokaler.

Kungl. Maj:t hade i statsverkspropositionen under kapitalbudgeten för socialdepartementet, punkt 7, föreslagit riksdagen att under fonden för låneunderstöd till Lån till anordnande av allmänna samlingslokaler för budgetåret 1954/55 anvisa ett investeringsanslag av 6 000 000 kronor.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehaft ett antal motioner.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Hjalmar Nilsson* och *Bengtson* (I: 149) och den andra inom andra kammaren av herr *Engkvist m. fl.* (II: 235) hade hemställts att riksdagen ville besluta att för budgetåret 1954/55 under kapitalbudgeten anvisa för lån till anordnande av allmänna samlingslokaler ett investeringsanslag av 9 000 000 kronor.

Utskottet hemställde,

a) att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 149 och II: 235 till Lån till anordnande av allmänna samlingslokaler för budgetåret 1954/55 anvisa ett investeringsanslag av 6 000 000 kronor;

b) att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 282 och II: 390 i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet i punkten anför.

Punkten föredrogs; och anförde därvid

Herr ENGKVIST (s):

Herr talman! Med anledning av den

motion, som jag och några andra av kammarens ledamöter har väckt på denna punkt, vill jag gärna framföra några synpunkter. Jag är väl medveten om att det inte finns stora utsikter att få till stånd någon ändring i själva sakfrågan med hänsyn till det ekonomiska läge vi befinner oss i, men det synes mig angeläget att närmare redovisa de stora behov av lånemöjligheter som faktiskt föreligger.

Hos arbetsmarknadsstyrelsen ligger för närvarande ansökningar om tillstånd för byggande av allmänna samlingslokaler till ett belopp av i runt tal 84 miljoner kronor. Om det inte anvisas mera än föreslagna 6 miljoner kronor för nästa budgetår för att täcka de föreliggande lånebehoven, blir det stora svårigheter för vederbörande statliga nämnd att på ett hyggligt sätt kunna fördela denna lilla summa, så att de mest trängande behoven tillgodoses. Jag skall i korthet ange de aktuella lånebehoven för några riksorganisationer.

För folketshusföreningarna är det aktuella behovet av lån och bidrag till samlingslokaler ungefär 26 miljoner kronor, för Riksföreningen Våra gårdar, som bygger nykterhetsrörelsens lokaler, är det aktuella behovet ungefär 3 miljoner kronor och för Bygdegårdarnas riksförbund likaledes ungefär 3 miljoner kronor. Det finns alltså ett omedelbart behov av lån och bidrag för byggande av samlingslokaler med över 30 miljoner kronor, men man har för nästa budgetår inte att räkna med mer än 6 miljoner kronor tillgängliga. Därtill bör man då komma ihåg, att av dessa 6 miljoner kronor är redan 1,5 miljoner kronor bundna till de företag, som före ingången av det nya budgetåret fått byggnadstillstånd. Det återstår således inte mera än 4,5 miljoner kronor att fördela, medan det aktuella behovet är över 30 miljoner kronor.

Genom underhandlingar mellan de olika riksorganisationerna har man försökt träffa en överenskommelse om en

Lån till Stockholms stadsmission.

någorlunda rimlig fördelning av de pengar som står till förfogande. Resultatet är att folketshusföreningarna får 1 960 000 kronor, Bygdegårdarnas riksförbund 770 000 kronor och Riksföreningen Våra gårdar likaså 770 000 kronor. Dessutom har en miljon kronor reserverats för övriga företag och för eventuella tilläggs lån.

Folketshusföreningarna behöver 26 miljoner kronor men får endast något under 2 miljoner kronor för nästa budgetår. Det skulle därför vara synnerligen önskvärt om man kunde lätta deras bekymmer genom att tillmötesgå vår begäran i motionen och anvisa ytterligare 3 miljoner kronor. Svårigheterna blir inte lösta därigenom, men det blir dock betydligt lättare att tillfredsställa de mest trängande behoven.

Med hänvisning till vad jag nu har anfört ber jag att få yrka bifall till motion nr II: 235.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets i punkten gjorda hemställan, dels ock på bifall till utskottets berörda hemställan med den ändring däri, som föranleddes av bifall till motionen II: 235; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Engkvist begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 2:o) i utskottets förevarande utlåtande nr 73, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan med den ändring däri, som föranleddes av bifall till motionen II: 235 av herr Engkvist m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Engkvist begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 136 ja och 54 nej, varjämte 18 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets i punkten gjorda hemställan.

Punkten 3.**Lån till Stockholms stadsmission.**

Punkten föredrogs; och yttrade därvid:

Herr GUSTAFSSON i Borås (fp):

Herr talman! Jag kan inte neka till att det vore frestande och kanske inte heller alldeles opåkallat att stanna några ögonblick inför den hundraåriga verksamhet som bedrivits av Stockholms stadsmission, vilken i icke ringa grad kan sägas ha varit en vägröjare till den sociala grundsyn som nu accepteras av alla. Tiden är dock knapp, och ett sådant ordande skulle säkerligen inte uppskattas av någon här i kammaren. Jag tror även att gärningen glimtvis skymtar i motion II: 231, som vi avgivit i anledning av Kungl. Maj:ts framställning rörande vissa lån till Stockholms stadsmission.

Enär den fråga det här gäller och det arbete den berör är av allra största intresse för mig personligen vill jag dock, herr talman, säga några ord. Principiellt är jag av den uppfattningen, att samhället skall lösa de sociala problemen. Samhället skall ha ansvar för medborgarna. Livet följer emellertid inte strikta linjer, och det kommer alltid att finnas rum både för den enskilda och för den kristna barmhärtig-

heten och hjälpsamheten i större stil. Det är här stadsmissionen utfört en gärning, som erkänts av alla.

Det var väl även därför som statsmakterna år 1925 tog ett initiativ och trädde i förbindelse med stadsmissionens dåvarande ledning för att inspirera den att söka hjälpa till med att förverkliga den nya lagen om barna- och ungdomsvården. Kanslirådet von Koch förutsatte att staten skulle garantera pengar till byggnaders uppförande samt tillräckliga avgifter för elevernas vård.

Detta var, herr talman, början. Sedan skedde utvecklingen i mycket snabb takt. Det hem som uppfördes tog emot 25 kroppsligt eller själsligt defekta, vanartade flickor — med andra ord några av de olyckligaste stackars människor man gärna kan tänka sig. År 1932 stod ett nytt hem färdigt att tagas i bruk med 25 platser, och även denna gång utfördes allt på uppdrag och inspiration av statsmakterna.

Åter kom en injicering från statsmakterna att utöka verksamheten genom ett nytt hem för yngre skolpliktiga elever. 1936 startade ett skolhem med 20 elever. I samråd med inspektören för rikets skyddshemsvård upprättades sedan ännu en skolhemsbyggnad för 25 elever. Det skulle vara en observationsplats för nyintagna innan slutlig placering bestämdes, ge möjlighet till tillfällig isolering vid raseriutbrott från särskilt svåra elever. Allt utfördes i samråd med statsmakterna och erfordrig expertis.

Det är korrekt i allo när utskottet säger att Skarvik-Tallåsen uppförts i samråd med och i viss utsträckning efter direktiv av statliga myndigheter. De utlämnade statslånen kom att belöpa sig på sammanlagt 745 000 kronor. Men det är lika angeläget att påpeka, att stadsmissionen i dessa anläggningar själv nedlagt ett kapital av ca 236 000 kronor. Det är penningar som i stor omfattning getts av människor från

norr till söder i landet i akt och mening att hjälpa människor i nöd.

Stadsmissionen upprättade dessa hem på statens anmodan och i tanke att den här fått ett förtroendeuppdrag, som den skulle fullgöra för en lång framtid. Man avstod från den bästa marken och byggde hemmen för ett speciellt ändamål, man satsade stort eget kapital och utförde under 20 års tid ett erkänt arbete med särskilt stor personlig omsorg om det svåra människomaterial det här gällde.

År 1946 överflyttades ansvaret helt på staten, som vi alla känner till, när det gäller omhändertagande av ungdom för vård på anstalt. Benämningen skyddshem försvann och i stället kallas anstalterna nu ungdomsvårdsskolor.

Om verksamheten på Skarvik-Tallåsen redovisar utskottet i sitt utlåtande å s. 4, varför jag helt kan förbigå detta. Vad jag för min del, herr talman, lekmanamässigt har svårt att förstå är uppgörelsen mellan stadsmissionen och statsmakterna när det gäller de givna lånen. Om jag, när det gäller dessa ting, icke vandrar i fullständigt mörker, så är väl det vanliga när det gäller kommunal förvaltning, då kommunen lämnar lån till enskilda institutioner för verksamhet som fullgöres för samhället, att lånen avskrivs, t. ex. med en tjugondedel varje år och alltså efter 20 år är avskrivna, såvitt den överenskomna verksamheten eller liknande fullföljes. Detta har skett för att institutionen icke efter en lång tid skall stå där med kapitalskulden kvar och med byggnader och inventarier nedslitna. Att så icke skedde här synes mig vara underligt och beklagligt. Man kan väl antaga att båda parterna hade ömsesidig tilltro till varandra. Inte minst synes mig stadsmissionen haft all anledning att vara i god tro och knappast kunnat tänka sig, att en situation skulle komma som den man nu befinner sig i. Jag kan dock inte tänka mig att inte socialministern, som den gode stig-

Lån till Stockholms stadsmission.

finnare han är, skall kunna hitta vägar till en för alla parter rimlig lösning.

Det är intet tvivel om att vill man tillämpa stränga juridiska krav, så kommer stadsmissionen att ligga illa till. Lån är lån även om de som här till viss tid är räntefria. Vad man här, synes det mig, kan tala om och vädja till är vad som kan anses vara skäligt och billigt.

Vid besök i februari på Skarvik-Tallåsen stod det nog ganska klart för oss, som var där ute, att skall stadsmissionen igångsätta kolonien för ny verksamhet, kommer det att krävas avsevärt kapital. Skall skulden till staten stå kvar oavkortad och oavsett hur länge man än vidmakthåller verksamhet där, är det kanske inte underligt om stadsmissionen knappast vågar satsa nytt kapital — om nu sådant kapital står att uppbringa. Det synes mig därför inte vara oskäligt om statsmakterna gör allt för att underlätta möjligheterna när det gäller att få i gång en samhällsgagnande verksamhet i de nämnda lokalerna.

Stadsmissionens enda motiv för sitt arbete får väl ändå anses vara att dess hem och arbete i fortsättningen skall tjäna ett samhälleligt gott ändamål. Fostringsarbetet på hemmen har skötts under statens kontroll och med de bästa vitsord.

Har jag fattat saken rätt så innebar avtalet mellan staten och stadsmissionen att denna under alla förhållanden icke skulle lida någon ekonomisk förlust på att den gick in i en gärning som staten inspirerade till.

Nog kan man väl ändå här tänka sig en ekonomisk lösning, som öppnar framkomliga vägar och fyller alla billighetskrav. Jag kan, herr talman, inte komma ifrån, att riksdagen här har ett retroaktivt ansvar i förhållande till stadsmissionen, ty det var ju dock inte stadsmissionen som bad om tillåtelse att få sätta igång denna verksamhet, utan den blev därtill anmodad. Därför menar

jag att den undersökning, som enligt utskottets mening bör komma till stånd, inte endast bör ta upp frågan om vem som skall utnyttja anläggningen vid Skarvik-Tallåsen, stadsmissionen eller staten, utan man bör väl vid frågans prövning också se på den ekonomiska delen av problemet.

Jag kan inte tänka mig att utskottet finner detta alldeles utanför möjligheternas ram. Skulle så vara fallet, står ju stadsmissionen inför att den 1 juli behöva inlösa lånen med 745 000 kronor. Jag har svårt att tänka mig att riksdagen vill behandla en institution av stadsmissionens karaktär så hårt och det har kanske heller aldrig varit meningen. Om stadsmissionen skulle bli tvungen att hopbringa medel till att inlösa statslånen genom att t. ex. minska sin hjälptilldelning vid de olika hjälpbyråerna — vad hade egentligen samhället vunnit med det?

Jag har, herr talman, intet yrkande, då jag anser att detta inte skulle vara riktigt som saken nu ligger till. Jag skulle gärna ha sett att statsutskottet något tydligare hade sagt ifrån, att den ekonomiska sidan inte var slutbehandlad utan att vid den kommande prövningen parterna emellan det fanns en i varje fall inte helt igenlåst dörr. Jag hoppas alltså att vi, när denna fråga nästa gång underställes riksdagen, möter den på ett för båda parter nöjaktigt sätt.

Jag skulle vilja sluta med att rikta en vädjan till socialministern — jag vill gärna understryka att det är en vädjan. Skulle man inte kunna tänka sig att en kommitté eller nämnd med personer från båda håll komme till stånd för att dryfta frågan i allra högsta grad opartiskt och förutsättningslöst, med omsorg om statens och samhällets rätt och plikt men även med det i blickfältet, att stadsmissionen till hela sin syftning och inriktning är för samhället socialt nyttig och att dess hjälpverksamhet får ses som en komplettering,

Återbäring till Lifaco Aktiebolag av erlagd varuskatt m. m.

där linjeraka paragrafer inte alltid klarar situationerna? Som jag ser saken, herr talman, vore det — utan att pruta av på den socialprincip som jag bekant mig till i början av mitt anförande och som jag vet delas till fullo av socialministern — likväl nog rätt god logik att ge en institution som stadsmissionen ett handtag till möjlighet att fortsätta oförminskat sitt samhällsgagnande arbete.

Herr talman! Skulle jag här presentera allt det arbete och alla de summor som stadsmissionen insamlar och faktiskt ger statsmakterna genom arbete som staten eljest måst bekosta, tror jag det mycket väl skulle mångdubbelt gå upp mot den summa som det här är fråga om. Stadsmissionens budget omfattar ju en summa på över 4 miljoner kronor om året, som uteslutande går till hjälp åt människor i nöd.

Herr talman! Jag har intet yrkande men vill gärna ha framfört dessa synpunkter på denna nog så allvarliga fråga.

Häruti instämde herrar *Håstad* (h), *Rimmerfors* (fp), *Norrby* (fp) och *Boija* (fp), fröken *Elmén* (fp), herr *Widén* (fp), fru *Boman* (h) samt herrar *Sjölin* (fp) och *Antby* (fp).

Herr ÅKERSTRÖM (s):

Herr talman! Eftersom den ärade talaren inte ställde något yrkande, kan det vara onödigt att någon representant för utskottet tar till orda på denna punkt, men herr Gustafsson i Borås yttrade en del som föranleder mig att säga ett par ord.

Till en början vill jag säga, att stadsmissionen enligt utskottsmajoritetens uppfattning inte på något sätt har blivit illa behandlad i detta sammanhang. Dessutom vill jag erinra om att det, såsom också har redovisats i motiveringen, under tredje avdelningens behandling av detta ärende framkom, att staten måhända skulle finna användning för

dessalokaler. Man får då, såsom här har rekommenderats, tillsätta en utredning, som skall söka klargöra huruvida stadsmissionen för sin del ser sig i stånd att utnyttja dessa lokaler — stadsmissionen har ju inte gjort klart vad den skulle kunna tänka sig använda lokalerna till — eller, om stadsmissionen inte kommer till någon slutsats i detta avseende, huruvida staten skulle ha användning för lokalerna.

Det finns också anledning att erinra om vad utskottet säger i slutet av motiveringen: »Under uppskovstiden, före vars utgång förslag i frågan på nytt bör underställas riksdagen, bör givetvis varken staten eller stadsmissionen göra sina ekonomiska anspråk gällande.»

Utskottet har inte funnit anledning att i sin skrivning vidga rekommendationerna för underhandlingarna till att även omfatta det som herr Gustafsson föreslog i sitt anförande, men utskottet har ju heller inte skrivit på sådant sätt, att inte de synpunkterna kan komma upp till prövning när utredningen skall verkställas.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Under detta anförande återtog herr talmannen ledningen av förhandlingarna.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 4.

Lades till handlingarna.

§ 10.

Återbäring till Lifaco Aktiebolag av erlagd varuskatt m. m.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 79, i anledning av väckta motioner om återbäring till Lifaco Aktiebolag av till statsverket erlagd varuskatt m. m.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Lundqvist m. fl.* (I: 306) och den andra inom andra kammaren av herr *Lind-*

Återbäring till Lifaco Aktiebolag av erlagd varuskatt m. m.

berg m. fl. (II: 260), hade hemställt att riksdagen måtte besluta, att till Livsmedels Fabrikations Co AB skulle av statsmedel återgäldas dels till statsverket erlagd varuskatt och avgift med 41 868 kronor 95 öre jämte ränta, dels ock till kronan inbetald ersättning för rättegångskostnader med 13 000 kronor, samt att till bolaget därutöver skulle betalas ett belopp av 13 500 kronor.

Utskottet hemställde, att motionerna I: 306 och II: 260 icke måtte av riksdagen bifallas.

Reservation hade avgivits av herrar *Ohlön* och *Näsgård*, fröken *Andersson*, herrar *Alfred Nilsson*, *Pålsson*, *Sunne*, *Skoglund* i Doverstorp, *Ståhl*, *Svensson* i Ljungkile, *Staxäng*, *Onsjö*, *Gustafsson* i Skellefteå, *Löfroth* och *Svensson* i Stenkyrka, vilka ansett att utskottet bort hemställa att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 306 och II: 260,

a) besluta, att till Lifaco Livsmedels Fabrikations Co. Aktiebolag skulle av erlagd varuskatt återbäras ett belopp av 41 868 kronor 95 öre jämte sex procent ränta från respektive inbetalningsdagar;

b) bemyndiga Kungl. Maj:t att från det för budgetåret 1953/54 anvisade förslagsanslaget till oförutsedda utgifter till bolaget utbetala 26 500 kronor.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **LINDBERG** (s):

Herr talman! Det ärende, som nu behandlas, har en gång tidigare varit föremål för prövning av riksdagen. Även denna gång anser utskottets majoritet, att i motionerna framfört yrkande icke bör bifallas. Därmed har utskottsmajoriteten tydligtvis ansett, att en begången oförrätt skall vara bestående.

I sitt utlåtande, som nu föreligger till behandling, anför utskottet att det ånyo velat erinra om vad som anförts i av samma utskott avgivet utlåtande den 27 november 1951 för att därigenom från diskussionen avföra själva rättsfrågan,

vilken för Lifacos vidkommande slutgiltigt prövats och avgjorts i domstolsväg.

Det är svårt att förstå detta utskottsmajoritetens uttalande, om man inte därmed menar, att rättsfrågan är omtvistad och att det således skulle vara svårt att ur rättslig synpunkt försvara de åtgärder, som vidtagits av kontrollstyrelsen mot firman Lifaco. Svårigheten härvidlag måste medges. Motionärerna liksom även reservanterna har inte diskuterat frågan om det lagliga eller icke lagliga i att utta eller ålägga en tillverkare att i sin tur ålägga sina kunder att betala skatt för de varor, varom nu är fråga. Hur tveksam denna rätt än kan vara har man icke häremot gjort någon erinran, vilket för övrigt kunnat vara väl motiverat med hänsyn till ordalagen i den författning, som riksdagen antog år 1941 och på vilken man stött sig vid bedömandet av skattskyldigheten.

Motionärerna och reservanterna har i stället vänt sig emot att bolaget skulle erlägga en skatt, som icke vare sig kunnat eller kunde uttas av konsumenterna eller av köparna av bolagets halvfabrikat. Väl är det riktigt att man i motionen refererat till själva den grundläggande rättsfrågan, men själva motiveringen rör sig endast om det oriktiga i förfarings sättet att ålägga firman betala en skatt, som andra skulle ha erlagt, därest skattskyldigheten för firman varit känd.

I motionen anföres också att kontrollstyrelsen själv bedömt saken så i vissa fall, att skatt skulle utgå först från den dag styrelsen meddelat sitt beslut. Denna fråga, som motionen gjort och som i hela pläderingen från firman Lifacos sida gjorts till en huvudfråga, berörs icke i utskottsutlåtandet. Utskottet säger emellertid, att enligt vad utskottet har sig bekant föregicks beslutet om återbäring av skatt till Lifaco av ingående överväganden inom den dåvarande samlingsregeringen. Utskottet anser sig dessutom kunna ta för givet, att en

Återbäring till Lifaco Aktiebolag av erlagd varuskatt m. m.

avvägning mellan samtliga på skälighetsbedömningen inverkan omständigheter ägt rum.

Utskottet synes vidare utgå ifrån att bolaget bort veta, att skatt skulle åsättas de varor, som bolaget tillverkade. Denna utskottets förmodan kom tydligen till synes i det 1951 avgivna utlåtandet. Att all sakkunskap, som prövat denna fråga, med undantag då givetvis för kontrollstyrelsen, haft en annan mening bekymrar inte utskottsmajoriteten. Att rådhusrätt och hovrätt kommit till samma uppfattning som firman anses heller inte ha någon betydelse i sammanhanget. Att hovrätten ansett i likhet med regeringsrätten tvänt varor, nämligen Lifaco garneringsbär och garneringspäron, vara skattepliktiga men att detta beslut i skatteärendet icke kan vinna tillämpning förrän den dag beslutet meddelades bekymrar heller inte utskottet. Eller får man tolka utskottsutlåtandet så, att denna fråga övervägts av samlingsregeringen och då ansetts vara ersatt med 35 000 kronor? Samlingsregeringen kunde emellertid inte ha övervägt detta, när återbäring beslutades före hovrättens utslag. Frågan tillhör väl heller inte de enklare att besvara.

Utskottet har en passus i sitt utlåtande, som jag hemställer att utskottets talesman närmare förklarar. Det heter i utskottsutlåtandet, att Kungl. Maj:t med stöd av riksdagens år 1945 lämna de bemyndigande till skälighetsprövning den 15 juni samma år medgav bolaget restitution för en del — praktiskt taget hälften — av det omtvistade skattebeloppet. Det s. k. omtvistade skattebeloppet utgjorde kr. 89 618:95 och skulle således hälften ha utgjort kr. 44 809:47. Hur kan då 35 000 kronor vara praktiskt taget hälften av hela beloppet? Jag har förstått utskottet så, som om man ansett att firman Lifaco blivit överkompenserad vid skälighetsprövningen. Om denna misstanke är riktig, så är majoritetens bedömande av

denna fråga allvarligare än som klart framgår av utskottets utlåtande.

Även om man inte kan gå så långt, att man resolverar att kontrollstyrelsen medvetet eller i vart fall överilnat handlagt detta ärende, så får man väl ändå utgå från att ett allvarligt misstag blivit begånget. Om man så mildt bedömer saken måste man fråga sig, vad det kan vara för starka intressen som hjälper till att bortförklara detta misstag. Man frågar sig vidare, om det kan vara något intresse från myndigheternas sida i övrigt att slå vakt om detta misstag och vidare vad det kan vara för anledning för majoriteten i utskottet att vidhålla, att ingen orätt mot Lifaco blivit begånget. Nu synes man ha gjort denna fråga till en prestige-fråga av stora dimensioner. Någon socialdemokratisk princip kan det inte vara fråga om. Visserligen kan det sägas vara en princip att kapitalisterna skall hållas kort, men det har väl aldrig varit en princip att göra detta med hjälp av vilka metoder som helst. I stället har vi socialdemokrater i vårt program skrivit in allas likhet inför lagen, vilket väl i anständighetens intresse måste tolkas så, att lagliga metoder och medel skall användas även i intressefrågor.

Regeringsformen § 16 lämnar för övrigt anvisningar, som också vi socialdemokrater i vårt handlande måste följa. Om man nu, som jag gör, utgår från att ett misstag blivit begånget, ett misstag eller fel, som kan rättas, så måste det vara angeläget att rätta till detta misstag. Ingen prestige kan bli lidande härav. Tvärtom torde prestigen vara i fara, om man söker göra detta misstag till ett i kraft av gällande lag och i laga ordning fattat beslut.

Visserligen är det en princip att riksdagen inte skall tolka lag. Denna princip måste upprätthållas, när det eljest skulle bli stora svårigheter för de myndigheter, som har att tolka och tillämpa lag. De skulle aldrig veta, när

Återbäring till Lifaco Aktiebolag av erlagd varuskatt m. m.

deras tolkning stod i överensstämmelse med dens mening som lagen stiftat, med mindre lagen åtföljes av en omfattande lagtolkning. Ett sådant förfarings-sätt skulle vara både opraktiskt och omöjligt.

Det är därför inte här fråga om att riksdagen skall tolka lagen. Det är endast en fråga om att bedöma det skäligen eller oskäligen i att en övervärlingsskatt uttages av tillverkaren, som enligt författningens ordalydelse inte skolat erläggas av honom.

Författningen lämnar heller ingen möjlighet att ådöma tillverkaren retroaktiv skattebetalning. Man får emellertid förutsätta, att ett sådant föreläggande kan lämnas av domstol för det fall att vederbörande vägrat efterkomma kontrollstyrelsens föreskrifter om att erlagga skatt för en vara, även om tillverkaren bedömt varan stå fri från skattebeläggning. Om denna tolkning är riktig, vilket torde vara fallet, eftersom Svea hovrätt så bedömt saken, så skulle det icke råda någon tvekan om det skäligen i att Lifaco erhåller återbäring på den retroaktivt erlagda skatten. Detta så mycket mera som rådhusrätt och hovrätt frikänt bolaget i ansvarstalan.

Man måste fråga sig vad bolaget Lifaco gjort för ont eftersom detta bolag skall straffas så som skett. I detta fall vågar man väl icke förutsätta att bolaget så fallit i onåd, att man kan anses vara berättigad tillgripa vilka åtgärder som helst mot detsamma. Om firman icke varit önskvärd borde man väl icke lämnat den tillstånd bedriva sin verksamhet. Det synes icke vara värdigt svenskt rättsväsende eller svenska myndigheter att låta vare sig antieller sympatier diktera handlandet. Hur skall man tolka det faktum, att två tjänstemän från kontrollstyrelsen bedömt en vara av Lifacos tillverkningar icke skattepliktig och styrelsen sedan efteråt desavuerat samma tjänstemän och förklarat varan skattepliktig? Hur skall man kunna inför sådana metoder

få någon tillit till rättfärdigheten i styrelsens beslut? De måste ha dikterats av andra skäl än de sakliga.

I författningen heter det, vilket också refererats i utskottets recit, att kontrollen utövas av kontrollstyrelsen med biträde av särskilda kontrolltjänstemän. Skulle då dessa biträdande kontrolltjänstemän icke kunna avgöra om en vara var skattepliktig eller skattebefriad? Var det författningens mening att styrelsen skulle resa omkring och kontrollera tjänstemännen, eller var det verkligen meningen att kontrollstyrelsen skulle kunna häva ett beslut av tjänstemännen med den verkan, att tillverkaren av varan skulle erlagga skatt för tiden före kontrollstyrelsens ändring av tjänstemännens beslut? Kontrollstyrelsen har meddelat sig ha rätt att korrigera sina tjänstemän, vilket må vara riktigt. En annan och viktigare fråga är om sådan korrigering — med anspråk på laglighet — kan ske för tiden före beslutets fattande. Jag har svårt att inse det riktiga i sådant förfarings-sätt, och jag har dessutom svårt att förstå, att någon annan skulle kunna göra det.

I motionen har räknats med att Lifaco återfått genom kundernas frivilliga inbetalningar 12 750 kronor och denna summa är frånräknad skattebeloppet kr 89 618: 95, vadan återbäringen nu skulle avse ett belopp av kronor 41 818: 95. Motionärerna såväl som sedermera reservanterna skulle således medvetet ha räknat de 12 750 kronor såsom frivilligt inbetalda skattemedel, som skulle ha kommit firman tillgodo. Denna uppfattning — om någon fått en sådan — är felaktig. I själva verket förhåller det sig så, att kunderna velat hjälpa bolaget, då det befann sig i ett beträngt läge genom att det påtvingats inbetala den retroaktiva skatten. Dessa hjälpåtgärder från kundernas sida borde rätteligen icke komma staten till godo. Bolaget har också återbetalat en del av de medel, som kunderna inleve-

Återbäring till Lifaco Aktiebolag av erlagd varuskatt m. m.

rerat till bolaget, och detta skedde då restitutionen å de 35 000 kronorna skett. Att bolaget beräknade sina egna omkostnader för att få denna restitution har aldrig fallit kunderna in att klandra. Denna kundhjälp, som räknats staten till godo vid den tidigare behandlingen i riksdagen av detta ärende, är således icke att betrakta på så sätt, att motionärerna ansett det riktigt, att staten och icke bolaget skall tillgodogöra sig hjälpmedlen i fråga.

Slutligen, herr talman, skulle jag vilja framhålla några synpunkter rörande varuskatteförordningen och kontrollstyrelsens arbetsmetoder. Vad först gäller förordningen torde det vara klart, att bolaget var i sin fulla rätt, då det icke krävde skatt av sina köpare. Ingenstades i förordningen eller den därvid fogade varuförteckningen ur statistiskt nr 298—302 finnes angivet några av Lifaco tillverkade varor, som skolat beskattas. Det är således konstruktioner i efterhand, som legat till grund för påbudet skatteskyldighet. Detta bevisas också av den omständigheten att polisanmälan mot bolaget icke föranledde domstolen till något annat än klart frikännande. I den senare ansvarsprocessen frikändes också bolaget helt.

Det kunde vara anledning framhålla många andra saker, som är relevanta i denna affär. Det må väl emellertid tillåtas en stilla undran varför icke utskottet i sin recit tagit med några av de ärenden, som avgjorts av domstolar och som varit till förmån för bolaget.

Jag har i annat sammanhang talat om bolaget såsom kapitalist, vilket motive-rats av uttalanden som gjordes från utskottsmajoritetens sida vid den föregående behandlingen. Ingenting kan vara oriktigare än att betrakta Lifaco såsom ett kapitalistiskt företag. Företaget, som äges och ägdes av en flykting, som kom utblottad till Sverige, har aldrig ägt något som kan kallas för förmögenhet. Firman har arbetat sig fram till en relativt god ställning, den

har sysselsatt ett 40-tal arbetare och den har gjort rätt för sig så som anstår ett företag eller enskild person. Genom de åtgärder, som bolaget tvingats vidtaga för att hävda sin rätt, har det gått tillbaka mycket kraftigt, och fråga är om det någonsin kan resa sig igen. I sanningens intresse bör även framhållas att firman grundats på lånat kapital.

Det förklarades också vid förra tillfället att firmans omsättning var hög, varför det icke skulle varit något problem att betala den retroaktiva skatten. Hur ett sådant påstående kunnat fällas är svårförklarligt, men det bevisar att man velat använda en omsättningssumma som om hela omsättningen skulle varit en förmögenhet, en ganska underlig metod att mäta tillgångar hos ett företag eller kanske rättare solvensen hos ett företag. I vart fall kan väl icke omsättningssummans inplacering i likviditetssammanhanget ha haft annat syfte än att vilseleda. Men även om bolaget haft hur mycket tillgångar som helst, kan detta icke motivera den behandling bolaget fått röna.

Mycket mera skulle kunna vara att anföra i denna sak, men för tillfället torde det anförda från min sida vara till fyllest. Jag vill ännu en gång framhålla, att jag anser det vara en gärd av rättvisa att Lifaco erhåller restitution å den erlagda retroaktiva skatten och yrkar därför, herr talman, bifall till den vid utskottets utlåtande fogade reservationen.

Herr HAMRIN (fp):

Herr talman! Det förhåller sig väl ingalunda så — det tycker jag mig på mångfaldigt sätt ha förstått — att en namnunderskrift under en motion med nödvändighet och restlöst innebär ett djupare, ett mera häftigt personligt engagemang i den sak det rör sig om, det må nu gälla det ena eller andra, men jag vill säga, att i det speciella fall, som nu är föremål för kammarens uppmärksamhet, betyder — vågar jag tro —

Återbäring till Lifaco Aktiebolag av erlagd varuskatt m. m.

namnunderskrifterna samt och synnerligen just ett sådant starkt och levande personligt engagemang. Själv har jag — långt innan det gavs mig möjlighet att ta till orda här i denna kammare — ställt mig den frågan om och om igen: Är det rimligt, kan det försvaras, att ett ärende skall på det sätt och i den grad, som här enligt mångas åsikt skett, kunna år efter år malträteras? Det är ju här — som jag tillåter mig se det — icke fråga om ett rutinärende vilket som helst, ett kallt och affärsmässigt räknestycke blott och bart, där man kan bestämma sig för den ena eller andra lösningen utan allt aktgivande på det som alltid reser sig i vägen, så fort det kommer levande och kännande och för sin goda rätt och sin existens kämpande människor med i sammanhanget: ömtåliga psykologiska faktorer, väsentliga mänskliga hänsyn. Så representerar — menar jag — lifacoaffären inte bara ett nummer bland otaliga andra nummer i ett statligt jättediarium, en död anteckning i ett dött register. Det är fråga om ett rättsfall av utomordentligt allvar och av visserligen starkt kontroversiell natur, men där bakom skymtar också någonting annat: en medborgare som i tretton långa år med förtvivlans mod stritt för sin sak och som väl i det avgörande, som i dag förestår, ser den absolut sista chansen till en rimlig och skälig och — varför inte? — hedersam uppgörelse.

De flesta i denna kammare har redan en gång förut haft tillfälle att ta ställning i denna säregna och med rätta mycket uppmärksammade tvist. Skäl och motskäl har vid det här laget stötts och blöts tillräckligt och de har ytterligare belysts av den föregående talarerna. Personligen gör jag alls inte anspråk på att företräda någon som helst expertis vare sig i juridikens eller i konfityrtillverkningens mysterier. Jag har i någon mån sökt tränga in i och bedöma fallet som vanlig enkel lekman, den där dock inte föraktar att

lyssna till sakkunnigas på olika områden råd och ta intryck av deras värderingar och jag har i den egenskapen undertecknat motionen. Jag har omöjligen kunnat komma till annan uppfattning än att det allmänna här står i skuld, en skuld som det med litet god vilja inte borde vara alltför svårt att äntligen erkänna och vidgå och bringa ur världen.

En anledning till att jag begärt ordet här i denna debatt är, herr talman, att jag skulle vilja rikta en vädjan alldeles särskilt till de av kammarens ledamöter, som i likhet med mig befinner sig i den goda belägenheten, att de i denna fråga kan känna sig helt obundna av något föregående, helt obundna av tidigare beslut och ställningstaganden på det parlamentariska planet. Det allmänna har i dag — jag ber att få upprepa det — en möjlighet att avbörda sig en tryckande skuld, som — om den inte tillfredsställande regleras — för all framtid kommer att utmana och oroa, utmana rättskänslan, oroa sinnen. Man skulle väl ha rätt att finna det naturligt, om alldeles särskilt företrädare för en samhällsåskådning, som i staten mer än i någonting annat ser en garanti för den enskildes säkerhet och välbefinnande, skulle vara de första att anmäla sig, när det gällde att bistå en medborgare, som är ute i det enda ärendet att om möjligt bringa sin lidandeshistoria till ett drägligt slut. Det synes, åtminstone är det mitt intryck, som om lifacoaffären i sig vore en ganska dålig rekommendation, eller rättare sagt ingen rekommendation alls, åt staten som ett väsen utan brist och vank, som en det godas specielle representant i en ond värld.

Det skall också här få lov att sägas, att den enskilde medborgare det här är fråga om, mannen bakom Lifaco sålunda, alls inte kommer som en supplikant utan vederhäftighetsintyg. En springande punkt i utskottsmajoritetens uppseendeväckande knapphändiga mo-

Återbäring till Lifaco Aktiebolag av erlagd varuskatt m. m.

tivering för avslagsyrkandet är hänvisningen till det obestridligen faktiska förhållandet, att väl både Stockholms rådhusrätt och Svea hovrätt klart tagit ställning till Lifacos förmån, men att högsta domstolen förklarat dessa instanser icke behöriga att döma i mål, som gäller varuskattetvister. Så bringas ett par besvärande vittnen att försvinna och kvar står alltså regeringsrättens kända negativa reaktion på bolagets besvär över kontrollstyrelsens skattepåföring. Skall något här få lov att sägas, vore det detta: Jag har, herr talman, svårt att inse, att inte två gånger två mycket väl kan vara fyra, alldeles oavsett om det på grund av några mer eller mindre formalistiskt betingade eller betonade invändningar skulle göras gällande, att den som företar nämnda räkneoperation, icke skulle vara därtill behörig. Jag skyndar mig att här tillägga, att sedan skatteplikten väl av regeringsrätten fastslagits, är på den punkten icke mer att säga. Något kväljande av dom är det från min sida självfallet icke fråga om. Det är retroaktiviteten det nu gäller, frågan om restitution.

Men jag ville också få lov att säga, att det för en lekman, som sin plikt likmätigt, går att bilda sig en uppfattning i denna fråga, måste te sig naturligt och ofrånkomligt att fästa det allra största avseende därvid, att Lifacos beträngda sak spontant stödes av ett sådant uppbåd av även utanför domstolarna befintlig juridisk expertis — liksom inom parentes sagt av expertis på andra i sammanhanget betydelsefulla områden. Om man därvid alldeles särskilt skulle känna behov av att hänvisa till vad professorn i civil- och finansrätt Seve Ljungman har att andra, så innebär detta ingen som helst nedvärdering av mångfalden av opinionsyttringar, som tidigare under hand kommit till uttryck, endast och allenast ett framhävande av en i fråga om tidpunkten näraliggande bearbetning av

problemet, därtill en bearbetning av, såvitt jag förstår, utomordentligt initierat slag och av synnerlig skärpa.

Jag skulle kunna åtnöja mig med att helt summariskt hänvisa till detta aktstycke, men jag vill ändå fästa uppmärksamheten på speciellt ett par av de av professor Ljungman anförda synpunkterna. Professor Ljungman vänder sig med eftertryck mot den retroaktivitet vid skattens utkrävande, som i fallet Lifaco kommit i tillämpning och som måste te sig i högsta grad anmärkningsvärd, alldeles oavsett, vill jag tillägga, hur det förfarits eller icke förfarits i eventuellt andra liknande fall. Han gör det med utgångspunkt från det faktum, att det ju ändå här var fråga om en övervältringsskatt, där skattskyldigheten helt åvilar inte producen, men väl konsumenten. Hade det varit en skattetjänsteman som underlåtit att debitera varuskatt, skulle, säger denne rättslärde, med hundraprocentig säkerhet någon ersättningsskyldighet för skattetjänstemannen i fråga över huvud inte ha uppkommit.

Men i fråga om Lifaco, där det inte rör sig om en specialutbildad, för uppgiften särskilt trimmad fackman, utan om en vanlig enkel medborgare, en näringsidkare bland många, som i Kristidssverige hade att söka finna sig till rätta i en djungel av lagar och förordningar, av bud och påbud, så hävdades ett lagtolkningsansvar, som gick väsentligt mycket längre än vad som skulle ha gällt för kontrollstyrelsens egna för ändamålet utbildade tjänstemän.

Jag vill understryka att det, såsom den föregående talaren redan gjort, kan erinras om att kontrollstyrelsens på sin tid utskickade granskningsmän vid sin inspektion befunnit företagets omtvistade produkter utgöra typiska exempel på icke skattepliktigt vara. Det är alltså, låt mig summera det så, för sin uppenbarligen av god tro dikterade underlåtenhet att av kunderna för statens räkning utkräva skatt för dessa av kon-

Återbäring till Lifaco Aktiebolag av erlagd varuskatt m. m.

trollstyrelsens egna gransknings- och tjänstemän som typiska exempel på icke skattepliktiga betecknade varor som Lifacos företagsledare tvingats in i ett ekonomiskt förödande och även i andra avseenden destruktivt processande. Jag måste fråga: Är detta rimligt?

Herr talman! Det är för övrigt lätt nog att konstatera, att allmänna opinionen i ovanligt hög grad lever med i denna rättsaffär, som framstår i så mycket betänkligare dager som det uppenbarligen förhåller sig så, att det mer eller mindre i periferien förevarit ett och annat som nog vore förtjänt av att opartiskt och objektivt ånyo synas i sömmarna. Man tänker härvid kanske alldeles särskilt på kontrollstyrelsens speciella maktutövning, vari som kulmen på en serie drastiska dekret ingick — vid sidan om allt rättsligt förfarande — ett försök att bringa firman till underkastelse genom företagets avstängning under en viss tid från råvarutilldelning. Bara detta är en tillräckligt graverande omständighet, vars riktighet visserligen av vederbörande myndighet bestritts, men som på annat sätt får anses till fullo styrkt.

När blev det vidare, kan man fråga, sed i detta land, att departementstjänstemän med helt ovidkommande anspelningar på den klagandes och anklagades ställning som utlänning söker förmå denne att inhibera en aktion i en rättsfråga, på vars utgång vederbörandes hela framtid, i varje fall hela ekonomiska existens, finge anses såsom på det allra högsta beroende? Att sådant över huvud kan förekomma, måste väl ändå betecknas som märkligt.

I det längsta ville man hoppas och tro, att den riksdagens prövning av Lifacos rättmätiga sak, som just nu är å bane, skall leda till ett positivt resultat. Sker icke så, tror jag att man på goda grunder kan befara, att ont blir värre. Stora delar av vårt folk skulle då ovillkorligen komma att fråga sig, varför riksdagen inte i ett givet läge, som ro-

pade på handling, begagnade sin lagliga rätt att i ett uppmärksammat konkret fall nödtorftigt reparera uppkommen svår personlig skadegörelse.

Herr talman! Med dessa ord av vädjan — och jag är angelägen om att mina ord skall uppfattas just som en vädjan — ber jag att få yrka bifall till den vid statsutskottets utlåtande nr 79 fogade reservationen.

Häruti instämde herr *Rimmerfors* (fp).

Herr MUNKTELL (h):

Herr talman! Till vad som hittills sagts i denna fråga vill jag bara lägga ytterligare några synpunkter.

Jag skulle kunna gå in på den mänskliga sidan av saken, som herr Hamrin på ett så utomordentligt träffande sätt har framställt. Jag instämmer emellertid helt med honom i hans uppfattning om den fruktansvärda mänskliga tragedi, som är en sida av denna affär och skall inte nu uppehålla mig därvid utan endast be att få konstatera några fakta. Jag tar några av dem som framlagts tidigare både i riksdagen och i pressen. Det har bl. a. sagts att man av det faktum att högsta domstolen pålade Lifaco rättegångskostnader skulle kunna sluta att högsta domstolen i realiteten vore av samma mening som regeringsrätten. Den synpunkten förekommer bl. a. i byråchefen Annells kända artikel i höstas i Tiden. Han säger att högsta domstolens beslut i fråga om rättegångskostnader är signifikativt, som det heter, i så måtto att Lifaco knappast skulle ha dömts att betala dessa kostnader, om domstolen funnit bolagets fordran sakligt välgrundad.

Jag ber då att få framhålla att en sådan tolkning står i direkt strid med gällande lag. Högsta domstolens dom föll i augusti 1950, och då hade nya rättegångsbalken trätt i kraft. Enligt övergångsbestämmelserna till nya rättegångsbalken skall därvid nya rättegångsbalkens bestämmelser om rätte-

Återbäring till Lifaco Aktiebolag av erlagd varuskatt m. m.

gångskostnader lända till efterrättelse, även om målet anhängiggjorts före denna lags ikraftträdande. Och i nya rättegångsbalken stadgas uttryckligen att part som tappar skall ersätta motpartens rättegångskostnader, och vidare att part, vars talan avvisas, anses som tappande part. Följaktligen är det uppenbart att högsta domstolens beslut om rättegångskostnaderna inte har någon som helst betydelse för sakfrågan. Detta beslut om rättegångskostnaden är endast och allenast en direkt konsekvens av det faktum, att högsta domstolen inte fann de allmänna domstolarna behöriga att uppta frågan.

Jag vill vidare starkt understryka vad som så många gånger sagts, att det här är fråga om en skälighetsbedömning. De allra flesta är väl ense därom — med undantag för vissa personer, bl. a. avdelningsordföranden den gången detta ämne debatterades — att denna författning är utomordentligt svårtolkad. Det är mänskligt att fela — *errare humanum est*. Det visar sig ju också på ett evident sätt, såsom nyss framhölls, att rådhusrätt och hovrätt tolkat författningen så som Lifacos ledning gjort, trots det oerhörda psykologiska tryck, som regeringsrättens lagakraftvunna utslag måste ha utövat.

När olika domstolar kommer till så diametralt olika resultat, tycker jag knappast man kan begära att en enskild näringsidkare utan vidare skall ha samma uppfattning som just en av dessa domstolar. Jag erinrar också om vad som förekom före varuskatteförordningens tillkomst — jag skall inte läsa upp alltsamman i citat. Jag erinrar bara om de varningar som uttalades av generaldirektör Gjörös på grund av författningens oklarhet och där han bl. a. sade, att bedömandet av tillämpningen i det särskilda fallet av dessa varuförteckningar ankommer på vida kretsar av befolkningen, vars förmåga att tolka varuförteckningens invecklade varubeskrivning inte kan skattas alltför högt.

Jag kommer så till ett par andra punkter, som också varit uppe i debatten. Alldeles nyss berördes frågan om retroaktiviteten. Då har man sagt att det var inte alls märkvärdigt att det blev en retroaktiv beskattning. Det kan man naturligtvis säga beträffande vanlig, direkt beskattning. Men det kan inte nog understrykas att den 1941 införda varubeskattningen var en sådan övervältningsskatt, som det aldrig var riksdagens eller Kungl. Maj:ts avsikt att den skulle drabba konsumenterna. Bolaget är kort och gott bara en skatteuppsamlare för staten. Det är ett billigt och bra uppbördssystem för staten, men det förutsätter ju att ifrågavarande skattelag skall tolkas inte av myndigheterna utan av den enskilde skatteuppsamlaren, i detta fall alltså av Lifacos ledning.

Det är väl alldeles uppenbart — som bl. a. professor Ljungman, vilken nyss citerades, framhållit — att man beträffande lagtolkningen inte kan på en enskild ställa samma krav som man kan ställa på en för ändamålet utbildad statlig tjänsteman. Även ur den synpunkten tycker jag att all skälighet talar för att Lifaco här vederfares återbetalning, detta så mycket mera som det är uppenbart, inte minst genom Kungl. Maj:ts beslut i juni 1945, att Lifaco var i god tro. Annars skulle Lifaco aldrig ha fått tillbaka någonting. Man kan alltså inte säga, att Lifacos ledning i detta fall har handlat vårdslöst.

Om jag fortsätter en stund med svårigheten att tolka denna författning, så vill jag bara erinra om följande tre fakta. De varor det var fråga om fanns för det första inte upptagna i varuskatteförordningens förteckning, för det andra fanns de inte heller under ifrågavarande statistiskt nummer i tulltaxan och för det tredje fanns de inte heller upptagna i varuhandboken till tulltaxan. Från kronans sida har det anförts att man även skall ta hänsyn till den tolkning som »givits i praxis vid tulltaxans tillämpning». Ja, är det rim-

Återbäring till Lifaco Aktiebolag av erlagd varuskatt m. m.

ligt det, att enskilda företagare skall gå omkring och undersöka detta? Mig veterligt är denna praxis inte tryckt. Man kan icke begära något dylikt.

För att exemplifiera hur osäker grund man står på när det gäller dylika klassificeringar, skall jag nämna följande. Vid ett visst tillfälle gav livsmedelskommissionen beträffande en viss vara intyg på att denna inte kunde hänföras under ett av de nummer i varuförteckningen som det var fråga om — nr 298 — och alltså inte borde skatteläggas. Det intyget visade för övrigt Lifaco upp för rådhusrätten 1943. Sedan ändrade livsmedelskommissionen sitt beslut i motsatt riktning. Så kom det ut en ny förordning, och då återgick kommissionen till sitt ursprungliga beslut.

Vad jag nu sist har relaterat tyder ju inte precis på att det är så lätt att klassificera de ifrågavarande varorna ens för de statliga myndigheterna, och långt mindre då för de enskilda.

Man har också framhållit det anmärkningsvärda i att kronan i processen inte har förmått visa upp en enda utomstående opartisk sakkunnig som velat uttala sig till dess fördel. I själva verket är det väl så att det bara finns ett utlåtande som möjligen kan tydas till nackdel för Lifaco, nämligen ett som är avgivet av verkställande direktörerna hos Marabou och AB Förenade chokladfabrikerna, ett utlåtande som byråchefen Annell har tagit upp i den här artikeln i Tiden, där han säger att båda dessa herrar fann, att de av kontrollstyrelsen skattebelagda varorna var skattepliktiga. Går man till utlåtandet står det någonting helt annat, nämligen följande: »Då de varor som Lifaco-produkterna i fråga äro avsedda att ersätta falla under förteckningen över skattepliktiga varor, anse vi att även de här nämnda Lifaco-produkterna böra beläggas med varuskatt.» Det är ett klart felreferat som byråchefen Annell har gjort, och det är över huvud taget

ett minst sagt tvivelaktigt resonemang som förs. Dels kan man ifrågasätta om de här produkterna var avsedda att ersätta skattepliktiga varor, dels och framför allt bör det framhållas, att om en viss vara beskattas, är det väl därmed inte givet att ersättningsmaterial för denna skall beskattas. Vi har t. ex. haft det fallet, att en viss sorts skor, nämligen skor av mockaskinn, har beskattats enligt samma förordning av den 25 maj, men det är alldeles uppenbart, att om man då gör skor av någon sorts ersättningsmaterial, plast eller vad som helst, är det ingalunda givet att den varan skall beskattas.

Det skulle vara mycket annat att tillägga, men jag ber bara att få göra ett par reflexioner, fortfarande i anslutning till den diskussion som tidigare har förts.

Det har sagts bl. a. att Lifaco borde ha vänt sig till kontrollstyrelsen för att höra efter hur det var i stället för att inte skattebelägga varorna. Ja, det var just vad Lifaco vid ett senare tillfälle gjorde. I slutet av år 1943 insände nämligen Lifaco till kontrollstyrelsen prov på en vara, och bolaget fick så småningom besked att den var skattepliktig. Så överklagades detta hos Kungl. Maj:t i regeringsrätten, och då sade Kungl. Maj:t i regeringsrätten att kontrollstyrelsens skattebesked över huvud taget icke var bindande. Det hade alltså inte tjänat ett dugg till för Lifaco att i maj 1941 begära besked, ty ett sådant besked är enligt högsta instansens utslag icke bindande.

Man har vidare fört följande resonemang. Om en person i ett mål om falskdeklaration, på grund av grov vårdslöshet eller dylikt, frias från ansvar, är det väl ingen som vill göra gällande, att han därmed också skulle ha fog för befrielse från den skatt som han då inte har betalt. Det resonemanget är under inga omständigheter hållbart och detta av tre anledningar. För det första förelåg det ingen felaktig deklaration

Återbäring till Lifaco Aktiebolag av erlagd varuskatt m. m.

från Lifacos sida, för det andra var det fråga om en övervältringsskatt, som man inte utan vidare kan jämföra med en direkt skatt, och för det tredje var det alls inte fråga om något »undan-dragande» av skatt, såsom det heter i uttalandet, från Lifacos sida.

Så skall jag bara be att få anknyta till vad herr Lindberg sade om att Lifaco hade så stor omsättning. Det är väl alldeles uppenbart att man inte bara kan döma efter det. Det har ju sagts, att den där summan kunde Lifaco gott betala eftersom firman hade så god ställning o. s. v. Går man till Lifacos bokslut, deponerade i patentverket, finner man att bolaget gick med förlust år 1941 och att det år 1943 hade en vinst på bara 3 000 kronor. Att bolagets ställning inte var särskilt stark, framgår också av att alla bolagets tillgångar inklusive varulager, maskiner och annat endast hade ett värde av ungefär hälften av kontrollstyrelsens fordran. Viktigt för bedömandet av den här frågan är för övrigt, att bolagets verkställande direktör år 1940 tog ut bara 3 600 kronor i lön och år 1941 bara 9 000 kronor. Orsaken till bolagets ställning vid denna tid var alltså inte alls att det skulle ha uttagits några oskäliga löner.

Bland annat gör man också gällande, att praktiskt taget alla de cirka 1 000 företagare, som var berörda av varuskatteförordningen, frivilligt anmälde sig som tillverkare av skattepliktiga varor. Då underlåter man emellertid att nämna, att dessa cirka 1 000 företagare med mycket få undantag var tillverkare av sådana varor, som fullständigt klart föll under varuskatteförordningens förteckning, och det är ju alldeles naturligt att dessa företagare vid sådant förhållande anmälde sig. Det har på olika sätt visats, att det icke var uppenbart att Lifacos varor berördes av nämnda förteckning. Att de andra tillverkarna anmälde sig hos kontrollstyrelsen var alltså en fullkomligt självklar åtgärd,

som icke visar någonting beträffande fallet Lifaco.

Jag vill, herr talman, åtminstone tills vidare, sluta med att anknyta ett par ord till ett yttrande av departementschefen år 1945 vid ändringen av varuskatteförordningen. Det talas där bland annat om att Kungl. Maj:t, då återbäring av skatt medgives, skall kunna begränsa den till skälig del av det erlagda beloppet. Det är alldeles uppenbart att detta är en förnuftig bestämmelse, men i det aktuella fallet, där Kungl. Maj:t har bedömt det som skäligt att viss ersättning utgives, anser vi motionärer, att det med hänsyn till alla de underliga omständigheter, som jag inte här vill gå in på närmare och som delvis berörts av de föregående talarna, är minst sagt skäligt, att företaget återfår hela det ifrågavarande beloppet. Hur mycket jag än har försökt tränga in i detta ärende, och jag kan försäkra kammarens ärade ledamöter att jag har studerat det mycket grundligt, kan jag inte finna, att det anförts någon omständighet, som tyder på att det icke skulle vara förenligt med rimlighet och skälighet att återbetala hela beloppet.

Jag ber, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till reservationen.

Herr LINDHOLM (s):

Herr talman! Den fråga som nu behandlas av kammaren, nämligen huruvida kammaren skall besluta medgiva restitution eller inte av den skatt, som erlagts av företaget Lifaco, har ju också vid ett tidigare tillfälle varit föremål för prövning. Sedan dess har det i tidningspressen med jämna mellanrum återkommit artiklar, där man sökt göra gällande, att företaget Lifaco har vederfarits en orättvisa. Man har gått fram under rubriken: Rättvisa åt Lifaco. I den upplysningsverksamhet som förekommit, har man huvudsakligen knutit an till rådhusrättens och hovrättens utslag. I övrigt har denna upplysningsverksamhet lagts upp på ett sådant sätt,

Återbäring till Lifaco Aktiebolag av erlagd varuskatt m. m.

att det utåt givits sken av att en stor orätt har begåtts emot detta företag. Man har i denna upplysningsverksamhet jämväl sökt göra gällande, att företaget Lifaco skulle ha satts i särklass i förhållande till andra företag och skulle ha behandlats på ett strängare sätt än andra företag, som tillverkat samma slag av varor eller likartade varor. Då vi förra gången diskuterade denna fråga sade jag, att så icke var fallet, men man blir ju inte trodd utan vidare. Allting skall dokumentariskt styrkas.

I diskussionen om dessa ting har företaget anlitat en del framstående vetenskapsmän på olika områden, som vid skilda tillfällen av företaget anställts såsom rättegångsbiträden. Dessa har också i viss utsträckning blandat sig i den diskussion som förts. I den debatt, som hittills förts här i kammaren, har det väl egentligen inte förekommit något annat än en uppräknings av en del av de argument, som framförts i tidningsspalterna under de senaste två åren. Men, mina damer och herrar, är allt som sagts från det hållet riktigt? Är det sådant som håller vid en närmare prövning? Är det absolut fastslaget att exempelvis det, som sägs i professor Ljungmans senaste promemoria, innehåller den absoluta sanningen i detta spörsmål? Jag vågar för min del sätta ett mycket stort frågetecken i kanten härvidlag. Jag har tillsammans med rättslärda studerat just denna promemoria, och vi har därvid kommit till helt andra resultat än professor Ljungman. För endast en timme sedan ringde ett hovrättsråd upp mig och bad mig att ställa frågan, huruvida professor Ljungman hade läst den revisionssekreterarpromemoria, som upprättats i detta spörsmål. Om så icke var fallet menade detta hovrättsråd, att professor Ljungman över huvud taget skulle sakna möjlighet att yttra sig i detta rättsfall, ty det är i denna promemoria som alla faktorer

är sammanställda. Det var också på denna promemoria som majoriteten i statsutskottet 1952, då denna fråga var föremål för behandling förra gången, grundade sitt ställningstagande.

Professor Ljungman har i sin promemoria byggt på den uppfattningen, vilken också har framförts av en del talare som uppträtt i dagens debatt, att företaget icke var skattepliktigt utan enbart var en uppbördsman, som hade att inkassera skatt hos kunderna på samma sätt som en arbetsgivare för rättar uppbörd av källskatt hos i företaget anställda. Den tolkningen kan inte godtas, ty den strider mot vad som står i bevillningsutskottets utlåtande vid nämnda tillfälle och mot § 2 i den författning, nr 251 år 1941, som berör varuskatten. Denna paragraf lyder: »Skatten skall för vara, som tillverkas inom riket, erläggas av tillverkaren och för vara, som införes till riket, av den för vars räkning införseln äger rum.» Av denna författning framgår klart och tydligt att det är företagaren som är den skattepliktige. Att han sedan i sin tur kan kompensera sig för denna skatt hos sina kunder faller av sig självt, men han har ingen skyldighet härtill, därest han, av några humanitetsskäl, skulle vilja avstå från att göra detta. Men skatteskyldigheten föreligger oestridligen för företagaren.

Man har här i debatten sökt att i någon mån göra detta till en rättsfråga, även om man i viss utsträckning sökt ta avstånd från sådana synpunkter. Själva rättsfrågan är klar i och med högsta domstolens och regeringsrättens utslag, ty högsta domstolens utslag innebär ju att såväl rådhusrättens som hovrättens domar undanröjdes. Samtidigt förklarade högsta domstolen att regeringsrätten var den instans, som hade att handlägga detta skattemål. Regeringsrätten har sedan enhälligt förklarat, att skatteplikt föreligger och tillika att retroaktiv skatteplikt föreligger.

Återbäring till Lifaco Aktiebolag av erlagd varuskatt m. m.

Retroaktiviteten har de talare, som hittills yttrad sig i denna kammare, framhållit såsom en särskilt upprörande orättvisa. I den promemoria som professor Ljungman har skrivit har han också gått in på frågan om retroaktivitet. Tidigare har man i allmänhet talat om, att vissa företag icke hade fått betala retroaktiv skatt. Man har i diskussionen försökt göra gällande, att kontrollstyrelsen har haft en tillämpning för företaget Lifaco och en annan tillämpning för andra företag. Genom professor Ljungmans promemoria har man nu fått uppgift på vilka företag som härvid avses. Han nämner på sid. 2 fem fall: Gema, Brunol, Hafnia, Önos och Svenska Suckatfabriken. Dessa skulle enligt professor Ljungmans ut-sago ha undslupit att betala skatt. Är det med sanningen överensstämmande? Mina damer och herrar! Jag har i dag med mig bestyrkta avskrifter från kontrollstyrelsen, vilka talar ett helt annat språk än professor Ljungmans promemoria.

Om man tar företaget Önos såsom exempel, finner man, att företaget fick en uppmaning av kontrollstyrelsen att erlagga skatt från och med den 1 januari 1942. Samtidigt förklarade kontrollstyrelsen, att den i frågan om huruvida företaget skulle erlagga varuskatt för försäljning av varan, ville återkomma. Samtidigt infordrade styrelsen uppgift på vilka kvantiteter detta företag hade sålt under tiden 26 maj 1941 fram till 1 januari året därpå då skatteplikten inträdde. Senare förelade kontrollstyrelsen företaget Önos att retroaktivt betala skatt för tiden 26 maj 1941 fram till 1 januari 1942.

På samma sätt har samtliga företag behandlats i vad gäller retroaktivitet. Det är alltså felaktigt, att det är enbart företaget Lifaco som ålagts att betala retroaktiv skatt.

Jag skall gå vidare i de avskrifter jag har. Beträffande företaget Gema finns det handlingar av precis samma inne-

håll. Man föreskriver att företaget fr. o. m. den 1 juli 1942 skall betala varuskatt, och sedan infordrar man uppgifter på vilka produkter företaget sålt under tiden 26 maj 1941—1 juli 1942. Efter det företaget lämnat dessa uppgifter, bestyrkta med företagets fakturor, ålägges företaget att betala retroaktiv varuskatt från den 26 maj 1941 till den 1 juli 1942.

Så ser det ut beträffande detta företag, och likadant är det med övriga företag. Det ligger egentligen bara litet annorlunda till beträffande en tillverkning, nämligen tillverkningen av suckat. Såväl kontrollstyrelsen som tillverkaren av denna vara hade till att börja med den uppfattningen att den var undantagen från beskattning. Sedermera framhölls från tullstyrelsens sida att även suckat ingick i den grupp av varor som skulle beskattas enligt ifrågasvarande skatteförordning. I detta fall bestämdes att skatten skulle utgå från den 1 januari 1942, och varför valdes denna senare tidpunkt? Jo, därför att man på båda håll tidigare haft den uppfattningen att det icke förelåg skatteplikt beträffande suckat.

Beträffande samtliga övriga varuslag framgår det av de handlingar som kontrollstyrelsen nu lagt på bordet, att skattepoersmålet behandlats på precis samma sätt av kontrollstyrelsen. Ingen vara har så att säga satts i strykclass, och intet företags produkter har beskattats på ett annat sätt än motsvarande varor, tillverkade av andra företag. I den mån man ålagt ett företag skatteplikt för en viss vara, har man också ålagt andra företag samma skatteplikt.

Företaget Hafnia, som också har åberopats i professor Ljungmans promemoria, har efter vad man kunnat finna icke varit tillverkare av de varor det här gäller. Däremot har företaget haft att betala en viss skatt på smör som använts för framställning av grädde, och på denna grund har företaget också fått erlagga retroaktiv skatt enligt för-

Återbäring till Lifaco Aktiebolag av erlagd varuskatt m. m.

ordningen av den 21 juni 1940. Det har vidare förekommit att ett och annat företag börjat tillverka ifrågavarande varor sedan skatteförordningen beslutats, och dessa företag har då fått betala skatt från den tidpunkt när deras tillverkning av varorna begynt.

Det är alltså genom dessa dokument klart styrkt, att talet om att Lifaco ställts i särklass är felaktigt. Det finns ingen grund för de påståenden som i detta avseende gjorts.

Det har emellertid även gjorts en hel del andra påståenden i denna fråga. Herr Lindberg har här i dag sagt, att bortsett från kontrollstyrelsen har all sakkunskap ställt sig på Lifacos sida, och jag läste samma påstående i en tidningsartikel häromdagen — över huvud taget har ju detta varit en visa som återkommit med ganska jämna mellanrum. Ja, det beror naturligtvis på vad man menar med sakkunskap på området. Om man med sakkunskap endast avser dem som uttalat sig till förmån för Lifaco, men vägrar att såsom sakkunniga godta övriga, då är det möjligt att man har rätt. Men om man med sakkunskap menar folk som är fackmän på området, finns det ingen täckning för påståendet.

Det har här i dag framhållits att rådhusrätten efter en mycket ingående prövning av spörsmålet kommit till ett helt annat resultat än regeringsrätten, kontrollstyrelsen och högsta domstolen. Men, mina damer och herrar, regeringsrätten har ju bl. a. stött sig på tullstyrelsen, och jag skulle därför till dem som i dag förklarar, att all sakkunskap stöder Lifaco, vilja ställa den frågan: Är icke tullstyrelsen sakkunnig i dessa ärenden? På den frågan vill jag gärna ha ett svar. Är det så, att man gör gällande att tullstyrelsen icke är sakkunnig, bör man först och främst erinra sig att hela skatteförordningen bygger på tulltaxans statistiska nummer 298—302.

Den varuskatt som det här var fråga

om skulle alltså uttas hos företagaren på samma sätt och på samma villkor som tullstyrelsen uttar tull vid import av dessa varor. Det är klart att när nu dessa instanser kommit till olika uppfattningar i denna fråga, måste ju någon av dem ha fel. Båda instanserna kan givetvis inte ha rätt i samma fråga. Då vill jag fråga de herrar som i dag stöder sig på annan sakkunskap, om de samtidigt är beredda att göra gällande, att tullstyrelsen icke är kvalificerad att handlägga de frågor som ligger inom tullstyrelsens kompetensområde. Det är ju det materiella innehållet i den deklaration som hittills avgivits, då man underkänt de uttalanden som förut kommit från det hållet. Detta är ju en ganska allvarlig beskyllning mot tullstyrelsen.

Jag vill till yttermera visso erinra om att när i debatten anförts att det företagits vissa kemiska analyser av Lifacos produkter, så har det också inom tullstyrelsen förekommit sådana analyser. Tullstyrelsens kemist har företagit en analys av samtliga de produkter som var föremål för diskussion. Han har därvid konstaterat att de tillhörde statistiska nummer i tulltaxan för varor som skulle skatteläggas. Det måste i så fall innebära att även han skulle sakna kompetens på detta område. Om man studerar rättegångshandlingarna i detta mål, finner man, att den kemist, som man från Lifacos sida framför allt söker sitt stöd hos, har byggt sin bedömning av begreppet konfityr på den franska tolkningen därav. Men, mina damer och herrar, det är den svenska tulltaxans tillämpning av begreppet konfityr det gäller. Det torde väl ändå vara så att tullstyrelsens kemist är mera kvalificerad att bedöma den saken än andra kemister alldenstund det ingår i hans arbetsuppgift att göra slika analyser.

Då vi inom statsutskottets femte avdelning handlade detta spörsmål, begärde bl. a. professor Ljungman att få uppvakta utskottet och där göra sina synpunkter gällande. Vi ville inte neka

Återbäring till Lifaco Aktiebolag av erlagd varus katt m. m.

honom att framföra vad han ansåg vara rätt och riktigt i denna fråga. Det är emellertid alldeles uppenbart att man vid ett sådant tillfälle också framställer vissa frågor. Jag framställde vid det tillfället en fråga till honom: Om samtliga övriga företag som berördes av denna skatteförordning på samma grund som Lifaco hade kommit till den slutsatsen, att de icke skulle vara skattepliktiga, skulle de då, enligt professors mening, ha befriats från skyldigheten att erlagga skatt? Jag väntade givetvis att jag då skulle få det svaret att de skulle ha befriats. Jag fick emellertid ett helt annat svar. Han sade, att kontrollstyrelsen väl i så fall hade fått lov att ingripa. Vad är då rättsgrunden i den PM som upprättats? Det är nämligen att märka att i fallet Lifaco gjorde kontrollstyrelsen så som professor Ljungman svarade mig att man borde ha gjort, därest samtliga företag hade bedömt det på samma sätt som Lifaco. Jag har inte velat uraktlåta att för kammaren redovisa även den sidan av spörsmålet.

I denna fråga har i övrigt också framhållits, att staten inte har haft några sakkunniga att stödja sig på utöver kontrollstyrelsens ämbetsmän. Jag kan nämna att kontrollstyrelsen — i avsikt att få en mera fri bedömning av detta spörsmål — bl. a. har vänt sig till direktörerna vid Marabou och Aktiebolaget Förenade chokladfabrikerna, Throne-Holst och Öfverberg, och bett dem avge ett utlåtande huruvida Lifacos varor var skattepliktiga eller icke. Deras kemister har undersökt Lifacos produkter. Båda dessa förklarar, att enligt deras mening är Lifacos produkter skattepliktiga. På detta område kan man alltså mobilisera såväl statlig som enskild expertis, vilka förklarar att skatteplikt föreligger. När därtill kommer att regeringsrätten klart och tydligt genom sitt domslut fastslagit skatteplikten, är det ägnat att förvåna, att man ändock driver denna rättsfråga i debatten om Lifaco.

Mina damer och herrar! Hur blir det, om riksdagen i dag bifaller den i ämnet väckta motionen? Skulle det inte medföra mycket allvarliga konsekvenser på andra områden? Måste det inte medföra, att riksdagen måste säga ifrån, att samtliga företag som betalat skatt retroaktivt, skall ha en återbäring av denna? Det måste, såvitt jag kan förstå, bli den rent logiska följden av ett bifall till motionen.

Det finns även en annan sida av frågan, som är mycket allvarlig. Professor Herlitz, som är en mycket framstående rättslärare på det statsrättsliga området, höll den 31 mars i år ett tal i första kammaren, som jag med stort intresse tagit del av. Kammaren behandlade då frågan om ersättning till en person, som råkat ut för olycksfall i arbetet. Professor Herlitz hävdade vid det tillfället den meningen, att sedan riksförsäkringsanstalten och försäkringsrådet handlagt spörsmålet skulle riksdagen icke sätta sig till doms över dessa instanser. Enligt professor Herlitz mening skulle försäkringsrådets utslag vara slutgiltigt i den rättsfrågan.

Professor Herlitz undrade även hur riksdagen skulle ställa sig i vissa andra fall. Han nämnde som exempel sådana, som att en person har sökt fattigvård och fått orätt hos kammarrätten, att en tjänsteman klagat i ett avlöningsmål och fått orätt i kammarrätten eller att regeringsrätten i ett skattemål fällt ett utslag, som någon är missnöjd med. Enligt professor Herlitz' mening var detta sådana spörsmål, som riksdagen egentligen inte skulle upptaga till prövning. I slutet av sitt anförande sade professor Herlitz bland annat: »Det må tillåtas mig säga att den, som en gång i tiden skrev 90 § regeringsformen om riksdagens sysslande med regeringens och domarmakternas beslut och enskilda personers och korporationers angelägenheter, föreställde sig icke, att det skulle framställas proposition på sådana förslag som jag här påtalat.» Detta

Återbäring till Lifaco Aktiebolag av erlagd varuskatt m. m.

var då professor Herlitz uppfattning om spörsmål av samma natur som det vi nu behandlar. Han nämnde ju särskilt som exempel, att någon vore missnöjd med regeringsrättens utslag i ett skattemål. Kan det inte vara en liten tankeställare för professor Munktel, när han i dag yttrar sig i den föreliggande frågan?

Det är ytterligare ett par saker som varit föremål för diskussion i dag. Det har sagts, att två underordnade tjänstemän i kontrollstyrelsen vid ett tillfälle givit företaget Lifaco den uppfattningen, att av företaget tillverkade varor var sådana, som var skattefria — jag skall inte diskutera huruvida just det ordet användes — men att kontrollstyrelsen sedermera ändå tagit ut skatt. Ja, det är riktigt att kontrollstyrelsen tog ut skatt på dessa varor, sedan en kemisk analys av dem klaggjort att det var fråga om skattepliktiga varor. Det är klart, att den handläggningen kunnat uppröra en och annan medborgare här i landet. Jag vill då emellertid erinra om att företaget har fått en retroaktiv återbetalning med 35 000 kronor. Det avsåg en vara, beträffande vilken man kunde anse att det förelåg tvist om den var skattepliktig eller ej och som var skattebelagd till ett belopp, som rörde sig om mellan 27 000 och 28 000 kronor. I det fallet kan man väl inte göra gällande att bolaget har blivit missgynnat; tvärtom har det fått full täckning för den skatt som utgått för ifrågavarande vara. Dessutom hade de underordnade tjänstemännen icke rätt att bestämma huruvida skatteplikt förelåg eller ej.

Herr Hamrin nämnde att en ämbetsman skulle ha sagt till chefen för Lifaco, att denne som utlänning inte skulle bråka med myndigheterna. Den historien har emellertid inte gått till så som beskrivits för offentligheten. Det var så, att företagschefen vid en föredragning inom rättsavdelningen använde ett språk, som, enligt vad dåvarande chefen för denna ansåg, var ärekränkande för

de ämbetsmän Lifaco-chefen talade om. Då uppmanade chefen för rättsavdelningen efteråt i all vänlighet företagschefen att inte använda ett sådant språk, enär han annars riskerade att bli stämd för ärekränkning. Det är klart att han gjorde detta av vänlighet för att denne man, som inte kände svenska förhållanden, inte på detta sätt skulle inveckla sig i ytterligare processer. Det var inte något som helst försök att tysta ned honom, utan på den punkten är det en förvrängning som ägt rum. Ungefär samma händelse inträffade på statsutskottets femte avdelning, då samme man där hade en föredragning om sitt livs lidande. Efter ungefär fem minuter tvingades jag slå klubban i bordet och säga ifrån att man inte fick använda ett sådant språk om svenska ämbetsmän i ett riksdagsutskott. Men sedan hade han tillfälle att tala i ungefär en timmes tid. Varken förre chefen för rättsavdelningen eller jag har alltså på något sätt sökt tysta ned honom. Vi har endast begärt att man skall föra ett anständigt språk, och jag tycker inte att det i och för sig kan vara för mycket begärt i ett spörsmål av denna art.

Herr talman! Det skulle finnas ytterligare många synpunkter att anföra i detta spörsmål, men av vad jag nu anfört torde framgå att företaget Lifaco icke har satts i strykklasse på något sätt och att man vid handläggningen av företags frågor har handlat fullt just från tjänstemännens sida. Det är där jag för min del anser att det kommer in ett ganska allvarligt moment i den debatt som har förts i denna fråga. Det är ju riksdagen som har fattat beslut om denna skatteförordning, men i den debatt som förts har man sökt göra gällande, att de svenska ämbetsmännen icke har handlagt detta spörsmål med oväld. Jag har personligen haft mycket samarbete med statstjänstemän i olika grader från generaldirektörer till vaktmästare. Jag har hos dem mött en ambition att vara så korrekta som det över huvud taget

Återbäring till Lifaco Aktiebolag av erlagd varuskatt m. m.

är möjligt, och det har ju också vid skilda tillfällen omvittnats att just denna korrekthet, denna oväld från de svenska ämbetsmännens sida är en tillgång av oskattbart värde. Jag undrar om herrarna, som nu är missnöjda i en skattefråga, har tänkt över konsekvenserna av detta spörsmål, då man på sätt som skett våldsamt riktar kritiken emot de ämbetsmän, som haft att handlägga detta spörsmål i enlighet med riksdagens beslut och som också handlagt det på det sättet. Det är inte ämbetsmännens personliga uppfattning om hur en fråga skall lösas som kommit till uttryck, utan vad som har framkommit är en tillämpning av vad riksdagen har beslutat. Då tycker jag att det är lindrigt sagt otillständigt att på det sätt som hittills har skett misskreditera dessa samtidigt som man spelar ett högt spel, ty hur skall ämbetsmännen handla i framtiden om de inte får handla i enlighet med de föreskrifter och bestämmelser som riksdagen fastställer? Jag tycker för min personliga del, att om man nu är missnöjd med det politiska klimatet i vårt land, om man är missnöjd med den regeringskoalition som finns, bör man vara så vänlig och rikta sig mot de partier som bär upp regeringsmakten och låta ämbetsmännen, som pliktroget handlägger sina arbetsuppgifter, vara i fred. Jag tror att det för det svenska samhället skulle vara av väsentligt värde om man kunde skilja på sin politiska lidelse och kritiken av ämbetsmännens sätt att fullgöra sin ämbetsmannaplikt.

Herr talman! Med stöd av det anförda hemställer jag om bifall till utskottets förslag.

Herr MUNKTELL (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag kan inte på ett par minuter bemöta allt vad som här sagts. Jag vill bara till herr Lindholm dels rikta en fråga, dels göra ett konstaterande. Herr Lindholm undrar hur det skall gå om alla som erlagt skatt felaktigt skulle få den åter. Är det då herr

Lindholms mening att alla skall få den tillbaka till hälften eller till en tredjedel, som Lifaco fått, om herr Lindholm anser att det skall vara prejudicerande? Det är alldeles uppenbart att man måste känna till omständigheterna i det speciella fallet för att kunna bedöma det.

Dessutom vill jag inför kammarens ledamöter konstatera, att det är fullständigt felaktigt och rena dimbildningen att här dra in revisionssekreterarpromemorian. Den kan inte innehålla mer än vad som står i akterna och som vem som helst kan läsa. Revisionssekreterarpromemorian är en sammanfattning av vad i målet förekommit. Den kan ge uttryck för föredragandens uppfattning men icke för domstolens, och den kan alltså icke i detta sammanhang ha någon betydelse.

Till sist, herr talman, måste jag säga att jag rördes av att höra herr Lindholm med sådan känsla citera den typiskt gammalliberala § 90 i regeringsformen; och jag vill konstatera, att om inte praxis där hade förändrats, skulle vi över huvud taget icke kunnat diskutera denna fråga i dag.

Herr LINDBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Efter den bevisföring som herr Lindholm har lagt fram tidigare får man väl anta att han åtminstone själv är av den uppfattningen, att hans bevisföring är så förkrossande, att man utan vidare skall godta statsutskottsmajoritetens förslag i detta ärende.

I anslutning till vad herr Lindholm sade om den revisionssekreterarpromemoria som herr MunkteLL redan har omnämnt skulle jag vilja ställa ett par frågor. Om denna promemoria har innehållit några anmärkningsvärda nyheter i saken, varför har då inte promemorian använts i utskottets utlåtande? Varför har man inte på den vägen fått reda på vilka nyheter som där fanns? När man talar om att det numera blivit bekant att en del andra firmor fått betala retroaktiv skatt och att det måste vara

Återbäring till Lifaco Aktiebolag av erlagd varus katt m. m.

speciella omständigheter, som skall förändra sakläget, vill jag fråga, om det är någon som någon gång har bestritt att också andra firmor har betalat retroaktiv skatt? Men det är inte fråga om dessa firmor, som såvitt jag vet inte har överklagat och inte har drivit saken så långt, ehuru en del av dem har tyckt sig vara orättvist beskattade. Däremot har polisanmälan för uraktlåtenhet att uppbära skatt av konsumenterna inte verkställts mot någon annan firma än Lifaco.

Eftersom nu en del nyheter ändå har kommit fram kan man också fråga i detta sammanhang, hur många firmor det är som har tillverkat varor likvärdiga med Lifacos som icke alls påförts någon skatt, vare sig retroaktiv eller annan. Det skulle vara bra intressant att få veta det också. Kanske skulle man på det sättet kunna få fram upplysningar som ställer hela denna fråga ännu mera på huvudet än vad fallet är för dagen.

Sedan frågar herr Lindholm, huruvida man skall låta andra firmor som betalat skatt retroaktivt också få tillbaka sina pengar. Ja, visst skall man det, om de beskattats orättvist.

Herr LINDHOLM (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Munktell säger att jag gör mig skyldig till dimbildning när jag talar om revisionssekreterarpromemorian. Ja, det är ett enkelt sätt att komma förbi en rättslärdas uttalande på denna punkt. Jag hänvisade till ett hovrättsråd som för en eller två timmar sedan ringde mig och med skärpa framhöll, att den som icke har läst denna promemoria skall egentligen inte yttra sig i rättsfrågan.

Herr Lindberg hade också några ord att säga till mig. Han sade att jag tror mig ha kommit med en förkrossande bevisföring i denna fråga. Jag tror inte att jag har kommit med någon så förkrossande bevisföring, men däremot har jag lämnat upplysningar på ett par punkter som tidigare var dunkla — det gäl-

ler framför allt spørsmålet om huruvida Lifaco var ensamt om att betala retroaktiv skatt eller icke. Herr Lindberg gör den motfrågan, hur många företag som tillverkat samma vara som Lifaco och befriats från skatt. Det finns inga sådana företag, herr Lindberg, utan samtliga har ålagts att betala skatt från och med den dag då skatteförordningen trädde i kraft. Detta har bekräftats från kontrollstyrelsens sida genom de dokumentariska avskrifter jag har här.

Man kan naturligtvis ta på detta spørsmål på det lättsinniga sätt som herr Lindberg gjorde genom att säga att alla som betalt retroaktiv skatt skall ha pengarna tillbaka, men så får man väl ändå inte handlägga frågor av denna art.

Herr STAXÄNG (h):

Herr talman! Jag hade inte tänkt ta upp den fråga som herr Lindberg berörde i anslutning till professor Herlitz' yttrande, men för att kammaren skall få professor Herlitz' ståndpunkt i denna sak klar för sig skall jag be att få citera den reservation som han avlämnade i konstitutionsutskottet då denna fråga var uppe till behandling där. Han sade: »Det tillkommer ej konstitutionsutskottet att bedöma frågan, huruvida ifrågasvarande varor rätteligen bort underkastas beskattning eller ej. Utskottet har med andra ord ej att uttala sig om huruvida kontrollstyrelsen och regeringsrätten eller rådhusrätten och hovrätten riktigt tolkat och tillämpat varuskatteförordningen. Utskottet har allenast att ta ståndpunkt till Kungl. Maj:ts den 29 september 1950 fattade beslut, varigenom restitution av erlagd skatt utöver den som beviljades 1945 blev förvägrad.» Han säger vidare — jag anser det nödvändigt att citera hela detta stycke: »Möjlighet till restitution har i vad angår ifrågasvarande skatt tillskapats med de för rättskänslan stötande resultat till vilka en regelrätt tillämpning av förordningens regler kan

Återbäring till Lifaco Aktiebolag av erlagd varuskatt m. m.

leda. Varuskatten är, såsom ovan anmärkts, en övervältringsskatt, avsedd att av den skattskyldige övervältras på konsumenterna. Den enskilde måste emellertid, då han säljer en vara, på egen risk göra ett antagande, huruvida skattskyldighet förekommer eller icke. Först förra året träffades ett avgörande därom. Då man efter ett samvetsgrant bedömande kommer till det resultatet, att en i själva verket skattepliktig vara är skattefri, drabbas han av en förlust, som han enligt förordningen ej kan övervältra. Det var därför som möjligheten till restitution 1945 infördes. I enlighet därmed ersattes samma år en del av den förlust, som vållats genom att Aktiebolaget Lifaco utgått från ett antagande om ifrågavarande varors frihet från skatteplikt, vilket enligt regeringsrättens sedermera fällande utslag var felaktigt.»

Jag tror att jag med detta har redovisat tillräckligt tydligt professor Herlitz' ståndpunkt i denna sak.

Nu återopar herr Lindholm — jag skall bemöta det i en kort replik till honom — detta professor Herlitz' yttrande i en annan fråga, nämligen när det gällde att gå en annan väg än riksförsäkringsanstalten hade gått i sitt beslut angående en livränta. Då säger herr Lindholm, att herr Herlitz' uttalande verkar prejudicerande även i denna fråga. Jag häpnade över detta påpekande. Man måste här hålla i minnet en sak, som kom fram i det yttrande jag här citerat. Efter professor Herlitz' interpellation i första kammaren i denna sak lade regeringen fram en proposition, varigenom det blev möjligt för regeringen att göra en återbäring. Jag kan knappast tänka mig att herr Lindholm med herr Herlitz' citat åsyftar, att när riksdagen givit Kungl. Maj:t denna möjlighet den skulle liksom omöjliggöras eller bli tvivelaktig genom herr Herlitz' yttrande. Det strider fullkomligt emot herr Herlitz' uttalande och tankegång i denna fråga. Däremot är det

möjligt att hans yttrande kan bli till en viss del besvärande i andra frågor, som vi behandlar i femte avdelningen och som vi kanske kommer till något senare.

Ytterligare ett par invändningar emot vissa synpunkter i herr Lindholms anförande. Han kommer här med ett visst nytt material, som han vill redovisa, nämligen professor Ljungmans skrivelse. Där hade gjorts gällande att andra fabrikanter hade undgått att erlagga skatten retroaktivt.

För mig har inte denna sak varit avgörande, det vill jag först meddela. Men då detta har påpekats vill jag framhålla, att även om detta är rätt, när det gäller ett flertal av de av professor Ljungman uppräknade företagen, är det dock ett företag som sluppit att erlagga denna skatt retroaktivt, nämligen Svenska Suckatfabriken. Där hade, såsom herr Lindholm framhöll, såväl kontrollstyrelsen som fabriken i fråga varit tveksamma, huruvida vissa tillverkningar skulle skattebeläggas eller inte. De blev skattebelagda senare, men tveksamheten gjorde att man inte där ansåg det nödvändigt att uttaga skatten retroaktivt. Men, herr Lindholm, delvis samma situation gäller Lifaco. Det var här givetvis inte kontrollstyrelsen som var tveksam. Fabriken i fråga ansåg å sin sida att varorna icke skulle skattebeläggas. Men därtill kom också att ansvarstalan mot företagsledningen ogillades, sedan åtal blivit anhängiggjort. Man kan alltså redovisa att full klarhet ej rådde och då måste Svenska Suckatfabrikens tillverkningar och Lifacos kunna jämföras, om vi ser bort ifrån de andra.

Vidare pressade herr Lindholm orden alltför mycket, när det var fråga om denna varuskatts karaktär. Det är en övervältringsskatt, och herr Lindholm säger att det är fabrikanter som skall erlagga den. Jag tror inte vi skall leka för mycket med ord. Övervältringsskattens natur är att skatten skall

Återbäring till Lifaco Aktiebolag av erlagd varus katt m. m.

uttagas och redovisas av fabrikan ten till staten. Att sedan, som här gjorts, leka med ord är fjärran från vad som i verkligheten måste tillämpas. Det finns väl ingen fabrikant som i längden erlägger denna skatt av egna medel. Det blir i så fall en klar förlust för honom.

Jag skall efter detta, herr talman, så koncentrerat som möjligt redovisa de skäl, som för mig varit avgörande i denna fråga. För mig har det inte gällt, om dessa varor skulle vara skattebelagda eller icke. På den punkten måste man underordna sig det utslag, som kommit från regeringsrätten. Där är vi eniga, förefaller det mig. Här gäller alltså frågan, om en återbäring av den retroaktiva skatten är befogad och om en skälighetsprövning härvidlag är nödvändig.

Jag finner i den mån jag tagit del av detta ärende, att här finns starka skäl för att en återbäring är riktig och att en skälighetsprövning härvidlag är nödvändig. Och vad är det som talar för detta? Av varuskatteförordningens form och det sätt, på vilket den skall tillämpas framgår tydligt, att det lagts i tillverkarens hand att bedöma, vilka varor som skall vara skattebelagda, men med det ansvar för honom som obestriddligen följer härav. Om bestämmelserna är klara och han underlåter att anmäla sina tillverkningar och deklarerera dem och det befinns, att de skall vara skattebelagda, är det inte nog med att de skattebeläggs, utan han får vara beredd på att det kan bli retroaktiv uttagning av skatt. Den saken är klar. Hur är det då i detta fall? Är det alltså klart, att dessa varor skulle skattebeläggas, eller finns det skäl att anta, att det varit svårt att bedöma detta för ifrågavarande fabrikant? På den punkten finns det, herr talman, flera omständigheter som talar för att det senare var fallet. Redan vid förberedelserna till dessa bestämmelsers

tillkomst uttalades det, att man befärade att det skulle vara mycket svårt att kunna få klarhet i fråga om skattskyldighetens omfattning.

Vidare är det en sak som är ytterst viktig i detta avseende. Jag avser en omständighet, som kontrollstyrelsen mycket litet berör och för resten inte alls omnämnde i sitt yttrande till femte avdelningen 1951. Det är den första domstolsfasen, som gäller ansvarigheten för att bolaget inte anmält och deklarerat denna vara. Vem var det som föranstaltade om detta åtal? Det var kontrollstyrelsen själv som åtalade för att inte fabrikan ten hade anmält och deklarerat denna vara som skulle vara skattpliktig.

Hur blev utgången av detta åtal? Jo, såväl underrätten som hovrätten frikände fabrikan ten.

Det är på denna utgång av det målet som jag i mycket hög grad bygger mitt ställningstagande till frågan om denna fabrikant skall tillerkännas en återbäring av skatten. Alltså: ett åtal har handlagts vid domstol på föranstaltande av kontrollstyrelsen, och därvid frikändes fabrikan ten. Att sedan varan skulle beskattas i fortsättningen är alldeles klart. Att emellertid Kungl. Maj:t sedan, när ett tillägg i lagen möjliggjort återbäring, medgav viss återbäring, tror jag i hög grad var beroende på just dessa friande utslag, som hade meddelats av domstolarna i anledning av ansvarstalan. Jag tycker att Kungl. Maj:t därvidlag har handlat logiskt. Sedan återstår frågan om beloppet.

När Kungl. Maj:t tog upp denna fråga och fattade beslut om återbäring, kunde Kungl. Maj:t nämligen göra det på grundval av det riksdagsbeslut, varigenom riksdagen bifallit ett för riksdagen framlagt förslag, där det föreslogs, att Kungl. Maj:t kunde, om synnerliga skäl därtill vore, medgiva befrielse från och återbäring av varuskatt. Alltså: endast om synnerligen starka skäl före-

Återbäring till Lifaco Aktiebolag av erlagd varuskatt m. m.

låge, kunde ett sådant ärende tas upp. Det måste ju i detta fall ha existerat dylika skäl, eftersom Kungl. Maj:t tog upp ärendet i den form som skedde och medgav återbäring.

Nu är det fråga om riksdagen vill gå ett steg längre. Det är därom debatten i dag står. Avgörandet i dag gäller som sagt, om riksdagen skall gå ett steg längre än Kungl. Maj:t gjorde genom ovannämnda återbäringsbeslut.

Jag anser att det finns starka skäl för riksdagen att göra det. Jag kan hänvisa till en rad av de synpunkter, som framförts av professor Munktel. Jag vill nämna, att efter det Kungl. Maj:t föranstaltade om denna återbäring till fabrikanten av 35 000 kronor, handlades denna sak på nytt vid två domstolar. Såväl i underrätten som i hovrätten, där man tog upp frågan till sakprövning, kom man till det resultatet, att dessa varor inte skulle skattebeläggas, men som vi känner till anförde högsta domstolen i sitt utslag, att dessa domstolar inte var behöriga att döma i berörda fråga, och därför stod sig inte deras utslag. Detta är dock en sakprövning, som har sitt värde. Fråga är också om inte Kungl. Maj:t vid sin första prövning hade sträckt sig något längre än vad Kungl. Maj:t gjorde, om denna sakprövning — som man visserligen kan bortvisa men inte negligera — hade förelegat. På dessa grunder anser jag att det finns fog för att gå längre än Kungl. Maj:t gjort. Det är klart bevisat att kontrollstyrelsen har fått stöd av regeringsrätten för sin mening. Å andra sidan har emellertid kontrollstyrelsen icke fått stöd av domstolarna, och beträffande ansvarstalan är det lika klart att företagen har frikänts. Detta måste riksdagen ta ställning till i samband med frågan om den retroaktivt uttagna skatten.

Jag tror det är ganska farligt om ett ämbetsverks prestigesynpunkter får dominera alltför mycket i dylika ting.

Därmed vill jag inte alls desavuera ämbetsverken. Kontrollstyrelsen var troligen under den tid det här är fråga om ganska hårt pressad av arbete, och det är då naturligt om vissa felbedömningar har kunnat göras. Såväl kontrollstyrelsen som övriga ämbetsverk skulle komma att förlora på om en dylik sak drives alltför långt. Jag tror också det är farligt för riksdagen, om man ute i landet får den uppfattningen att det är lönlöst att vända sig till riksdagen. Det förefaller mig som om denna fråga är av sådan art, att man skulle kunna se på den över partigränserna. Den borde inte spaltas upp i olika partier.

Sedan vill jag återkomma till en sak, som jag inledningsvis berörde i anknytning till vad professor Herlitz yttrade i första kammaren den 31 mars i år. Jag tänker här på sådana frågor, i vilka femte avdelningens värderade ordförande — som jag respekterar för hans stora kunnighet — har försökt att gemensamt med övriga ledamöter visa en viss generositet. Vi har t. ex., när det gällt att bevilja livräntor o. d. efter motioner som väckts ganska ofta försökt att gå litet längre än vad riksför-säkringsanstalten och Kungl. Maj:t, säkerligen på mycket goda skäl, har ansett sig kunna förorda. Där har vi varit angelägna om att inte desavuera ämbetsverkets handläggning av ärendet, men om vi har fått in något nytt material, som många gånger inte har varit särskilt starkt, så har vi alltid uttalat oss för att man av billighetshänsyn borde kunna gå ifrågavarande begäran till mötes. Vi har där gemensamt i en hel rad fall fattat beslut i sådan riktning, och jag tror att våra ställningstaganden har varit till stort gagn för de människor det gällt — och det är att märka att det därvidlag har rört sig om belopp, som kapitaliserade säkerligen går upp till samma belopp som vi idag diskuterar i fallet Lifaco.

Herr talman! Med det anförda ber jag

Återbäring till Lifaco Aktiebolag av erlagd varuskaft m. m.

att få yrka bifall till den reservation, som är fogad till utskottets utlåtande.

I detta anförande instämde herr förste vice talmannen *Skoglund* (h).

Herr **LINDHOLM** (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Staxäng ville göra gällande att jag på något sätt feltolkat det anförande, som professor Herlitz höll i första kammaren den 31 mars i år. Jag vill då erinra om att jag har fattat herr Herlitz' anförande såsom ett principiellt uttalande om riksdagens sätt att handlägga frågor, vilka varit föremål för domstols prövning. Herr Herlitz sade vid nämnda tillfälle att den förevarande frågan för honom var en mycket stor principfråga, varför han ville rikta kammarens uppmärksamhet på densamma. Vidare sade talaren följande — vilket bestyrker att min tolkning är riktig, icke herr Staxängs, eftersom herr Staxäng tycks vilja begränsa herr Herlitz' frågeställning till enbart olycksfall och därmed jämförliga ting: »Är utskottet av den meningen att dessa olycksfallsförsäkringsmål intager en särställning? Varför skulle inte utskottet likaväl ta upp ersättningsanspråk ifall någon person sökt fattigvård och fått orätt hos kammarrätten, ifall en tjänsteman har klagat i avlöningsmål, och kammarrätten har givit honom orätt, eller ifall regeringsrätten har fällt ett utslag i skattemål, som någon är missnöjd med — — —».

Därefter fortsätter herr Herlitz exemplifieringen — vilket väl bestyrker de slutsatser jag kom till — nämligen att riksdagen enligt hans mening icke bör handlägga frågor av denna natur. Jag rekommenderar kammarens ledamöter att närmare studera herr Herlitz' nämnda anförande, där han ur uteslutande principiella synpunkter behandlar detta spörsmål. Att det den gången råkade vara fråga om ersättning för olycksfall tror jag inte på något sätt har påverkat talarens principiella inställning, ty han är ju känd för att ha ett gott hjärta,

och jag skulle tro att han gärna unnar en fattig stackare en slant, om detta är möjligt.

Herr **STAXÄNG** (h) kort genmäle:

Herr talman! Om vi här i kammaren denna dag givit uttryck åt en uppfattning motsatt den som kommit till synes i regeringsrättens utslag i fråga om skattebeläggningen av dessa varor, då hade herr Herlitz yttrande varit tillämpligt. Men det är ju det vi inte gör i dag; vi kväljer inte på något sätt regeringsrättens dom att dessa varor skall beskattas, utan vad vi diskuterar är att ur billighetssynpunkt göra en återbäring av de retroaktiva skatterna.

Herr **LINDHOLM** (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill erinra herr Staxäng om att frågan om den retroaktiva skatten ingick i regeringsrättens utslag och att herr Herlitz' uttolkning här var att man skulle nöja sig med domstols beslut, och därmed punkt.

Herr **STAXÄNG** (h) kort genmäle:

Herr talman! Tyvärr måste jag ännu en gång påpeka, att riksdagen genom *särskilt* beslut givit Kungl. Maj:t möjlighet att medge återbäring av de retroaktiva skatterna.

Herr **SVENSSON** i Ljungskile (fp):

Herr talman! Herr Lindholm nämnde i sitt första anförande här, att det var ett oriktigt påstående att inte alla frågor behandlats lika; det skulle vara alldeles fel att Lifaco ställts i särklass. Jag måste nu inom parentes säga, att det ju är en smula både underligt och ogynnsamt att utskottsavdelningens ordförande kommer med bevis och handlingar och uttalanden, som han fått för en timme sedan, när det gäller en rättsfråga eller skälighetsfråga, hur man nu vill, som diskuterats i över tio år. Det är inte fördelaktigt herr ordförande, för en riksdagsdebatt att argument kommer så sent. Enligt uppgift

Återbäring till Lifaco Aktiebolag av erlagd varuskatt m. m.

jag fått gäller emellertid denna retroaktiva beskattning utom Lifaco även Brunol. Den gäller däremot inte Hafnia, den gäller inte Önos. Vad Gema beträffar gäller den bara halva tiden. Men det är klart att några arkivstudier kan vi ju inte bedriva på detta stadium.

Vad sedan gäller professor Ljungmans uttalande så sysslade detta med vad som framkommit i regeringsrätten och i rådhusrätten och hovrätten men inte i högsta domstolen. Beträffande nu dessa uppgifter om att andra firmor behandlats på samma sätt och ålagts retroaktiv skatt så — även i den mån detta påstående är riktigt — fattades det dock en sak i herr Lindholms framställning. Det bör ju nämligen klarläggas om de produkter det gällde fanns i de varuförteckningar som här diskuterats. Fanns dessa produkter i dessa förteckningar föreligger ingen parallell. Om de återigen inte fanns i dessa varuförteckningar och alltså var lika svåra att identifiera som Lifacos bevisar herr Lindholm endast, att det är flera än Lifaco som behandlats på ett tvivelaktigt sätt.

Nu säger herr Lindholm på tal om tjänstemännen — jag skall varken klandra några tjänstemän eller utfärda något frejdebrev för dem; det är nämligen inte min uppgift att göra vare sig det ena eller det andra här — att de handlat endast i enlighet med de föreskrifter och beslut riksdagen fattat och de föreskrifter som givits. Hela tiden — detta gäller för övrigt inte bara utskottsutlåtandet utan även herr Lindholms anförande här — talar herr Lindholm och argumenterar som om det vore klart att Lifaco i strid med den utfärdade klara författningen uraktlåtitt att anmäla sina produkter till beskattning. Ja, men det är väl ändå — om jag nu skall tala lindrigt och med små bokstäver — att pressa materialet litet för mycket och att vara, om nu inte uttrycket passar i sammanhanget, för formell. Ty hur är det med just den

fråga, som är fullständigt central för hela resonemanget, nämligen om Lifacoprodukterna var utsatta i förteckningen och alltså lätt identifierbara? Det är ju en av de väsentliga sakerna i sammanhanget. Som redan sagts av professor Munktel och andra fanns dessa produkter inte i varuförteckningen. Och vad beträffar den allmänna karakteristiken att halvfabrikat var undantagna är såvitt jag förstår docenten Paul Nyléns utredning på den punkten ganska vägande. Jag är ju inte specialist på konditorivaror, vilket inte heller herr Lindholm är, men beträffande varukarakteristiken tror jag att Nyléns utredning säger ganska mycket.

Det är alltså det första, att produkterna inte fanns uppräknade i varuförteckningen och att de icke faller under den allmänna karakteriseringen av varorna i fråga.

Det andra är att staten stämmer Lifaco för att Lifaco uraktlåtitt att följa författningen och förlorat i både rådhusrätt och hovrätt.

Längre fram finner vi så en annan linje. Lifaco öppnar en process mot staten i vilken man först tar upp kompetensfrågan. Rådhusrätt och hovrätt förklarar sig vara kompetenta och hovrätten förklarar dessutom, att denna fråga icke får föras längre; hovrätten förklarar sig alltså vara högsta instans i kompetensfrågan.

Sedan kompetensfrågan är avgjord och förd till högsta instans tar man upp själva sakfrågan, och så får Lifaco rätt i rådhusrätten och i hovrätten. Där efter vädjar kronan till högsta domstolen i sakfrågan, och högsta domstolen tar upp kompetensfrågan och förklarar att de allmänna domstolarna inte är behöriga, och så stryks hela den domstolslinjen ut.

Det är alldeles riktigt som herr Lindholm säger, att därmed är rättsfrågan formellt avgjord. Vägen fram över de allmänna domstolarna, där Lifaco höll på att vinna, avfärdades på grund av

Återbäring till Lifaco Aktiebolag av erlagd varus katt m. m.

kompetensfrågan, och kvar står på andra sidan regeringsrätten, som då blir den enda och den högsta rättsliga instansen, och alltså är saken formellt avgjord.

Utskottsutlåtandet innehåller egentligen bara två saker. Den ena är påpekandet att rättsfrågan är avgjord — och det är den ju på det sätt jag nyss skildrat — och den andra är att skälighetsprövningen också är avgjord av Kungl. Maj:t år 1945.

Till detta, herr talman, skulle jag vilja göra den reflexionen, att det har ju visat sig under historiens gång att det av praktiska skäl är nödvändigt att höja sig för de formella rättsutslagen. Men om man rent formellt och praktiskt inte kan åstadkomma några resningar från rättslig synpunkt, där den högsta instansen har avgjort saken, är det å andra sidan alldeles oriktigt, om vår levande rättskänsla sträcker vapen inför sådant. Det har den ingen skyldighet att göra. Åtskilligt av det bästa av kampen för mänsklig frihet och mänsklig rätt har fått föras just under de omständigheterna att en levande rättskänsla fått operera, trots att den formella rätten har sagt sitt sista ord.

Vad jag vill dra för slutsats mot bakgrunden av det rättsliga förfarandet är alltså bara denna, och jag ber att få stryka under det, att av praktiska skäl får man nöja sig med att ett rättsligt förfarande av den delvis motstridiga och komplicerade natur, som vi har bakom oss här, inte på något sätt kan binda den svenska riksdagen i en skälighetsprövning. Jag menar, att möjligheten till en sådan prövning står kvar fullständigt obunden. Det finns ingen anledning att försöka utnyttja vad som här har förekommit på den formella rättens område så, att det skulle binda oss i vår skälighetsprövning.

Ja, så kommer då den andra saken — som jag nämnde står det bara två saker i detta utlåtande. Beträffande den säger utskottets ordförande: Ja, men

skälighetsprövningen har Kungl. Maj:t avgjort! Men, herr Lindholm, skälighetsprövningar är inte av den beskaffenheten att man inte skulle kunna kvälja dom, om jag så får uttrycka mig. Här är det fråga om en bedömning i mera fria former, och det kan ändå inte rimligen vara så, att vad regeringen tyckte 1945 — även om vi erkänner att regeringen gjorde så gott den kunde, vilket jag förvisso tror att den gjorde — på något sätt kan hindra oss att tycka någonting annat 1954 efter allt som förekommit i denna fråga under nio år. Att försöka slå ner en stoppbom när det gäller en skälighetsprövning tror jag inte är riktigt, herr Lindholm.

Jag behöver kanske inte säga så mycket mera för att ha givit uttryck åt min uppfattning i denna fråga. Bara ett par allmänna reflexioner. Jag är tämligen övertygad om att detta är en angelägenhet av det slag som kommer att studeras och diskuteras ganska länge. När svensk demokrati och svensk folkstyrelse under dessa år en gång skall diskuteras, studeras och bedömas, så är det väl inte så farligt om det skulle kunna konstateras att man under besvärliga krigsförhållanden, med en bristfällig och hastigt hopkommen krislagstiftning och många andra förmildrande omständigheter har i ett eller annat avseende råkat begå misstag. Det gör alla alltemellanåt, både myndigheter och andra. Men jag tror det skulle vara en belastning för oss om det kunde konstateras att vi, efter allt vad som nu har förevarit och när vi står inför en friare bedömning i ett fall som detta, inte ville offra de slantar som behövs för att åtminstone i någon mån gottgöra vad som här kan ha brustit.

Det svenska folket och den svenska staten har offrat miljoner och åter miljoner på att hjälpa flyktingar och nödställda människor, och det är gott det. Skulle vi bita oss fast i formalism och prestigesympunkter till den grad, att vi inte skulle kunna offra dessa slantar

Återbäring till Lifaco Aktiebolag av erlagd varuskatt m. m.

för att i ett ärende av denna karaktär försöka skapa litet mera rättvisa, tycker jag det vore beklagligt.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr LINDHOLM (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är inte fråga om att offra pengar för att skapa rättvisa, ty herr Svensson i Ljungskile har inte på något sätt kunnat bevisa att någon orättvisa har förekommit i fallet Lifaco. Om myndigheterna i enlighet med riksdagens beslut har behandlat samtliga företag på samma sätt, kan man då utkristallisera ett företag och påstå att just detta har varit föremål för orättvisa?

Det är riktigt att beslutet omfattade en ganska betydande varugrupp, men det fanns andra företag som tillverkade samma vara som Lifaco och som på samma sätt som detta bolag av kontrollstyrelsen blivit efterbeskattade; det gällde pikeringsgelé och en del dylika produkter. Åtminstone för mitt rättsmedvetande står det klart att skall Lifaco ha återbäring, då skall samtliga andra företag också ha återbäring. Ty vi skall behandla alla lika i det här landet och inte ha en lagstiftning för en grupp av medborgare och en annan för en annan grupp.

Herr Svensson i Ljungskile gjorde sig en smula lustig över att jag refererade ett telefonsamtal jag hade ungefär en timme innan debatten i detta spörsmål begynte och menade, att jag som ordförande i avdelningen på så lösliga grunder hade skaffat mig min uppfattning i sakfrågan. Nej, herr Svensson, det är inte på det sättet, utan det var detta hovrättsråd som bad mig att i kammardebatten föra fram just den fråga som han hade ställt, och det var det jag gjorde. Min uppfattning i rättsfrågan fick jag redan för två år sedan i samband med en mycket ingående föredragning av samtliga akter i målet. Den föredragande inför statsutskottets

femte avdelning var samme man som var föredragande i högsta domstolen.

Herr SVENSSON i Ljungskile (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag har inte gjort mig lustig över vare sig herr Lindholm eller vad herr Lindholm sagt. Jag har endast sagt, att det är ogynnsamt att argumenten kommer en timme före debatten eller så här i sista minuten.

När herr Lindholm gör gällande, att ingen orättvisa är begången, skulle jag vilja fråga: Om Lifaco inte hade fått tillbaka dessa 35 000 kronor, hade en orättvisa då varit begången? Jag menar, att därmed är ju frågan överförd till skälighetsplanet.

Herr Lindholm säger att jag inte kunnat bevisa, att en orätt blivit begången. Jag vill då konstatera, att herr Lindholm så långt jag kan se icke har bevisat, ja, inte ens har försökt bevisa, att Lifaco verkligen överträtt en klart skriven lag, när företaget inte anmälde sina produkter i maj månad. Därpå hänger ju alltsammans. Bevisa det först!

Herr LINDHOLM (s) kort genmäle:

Herr talman! Det ålåg företagare, som tillverkade skattepliktig produkt, att därom göra anmälan till kontrollstyrelsen. Företaget Lifaco har uraktlåtit att göra dylik anmälan. Det byggde denna uraktlåtenhet på en bedömning att dess varor icke var skattepliktiga. Jag vill erinra om att regeringsrätten vid sin prövning fastställt att skatteplikt förelåg. Enligt min mening borde chefen för Lifaco ha vänt sig till en sakkunnig i stället för att själv bedöma, huruvida skatteplikt förelåg eller icke.

Herr Svensson i Ljungskile framställde också en fråga beträffande de 35 000 kronor, som företaget återfick av regeringen efter skälighetsprövning. Jag har tidigare redovisat, att det fanns skäl bakom detta samlingsregeringens ställningstagande, nämligen det skälet, att företaget genom de två tjänstemännens

Återbäring till Lifaco Aktiebolag av erlagd varuskatt m. m.

uppträdande kunde ha fått den uppfattningen, att en viss produkt av dess tillverkningar var skattefri. Den skatt företaget fick erlagga för denna vara uppgick till ett belopp av mellan 27 000 och 28 000 kronor, och regeringen hade vid skälighetsprövningen avrundat det uppåt till 35 000 kronor. På den punkt, där man kan tala om att det finns anledning att ta upp en skälighetsprövning, har sådan prövning redan verkställts efter mycket ingående överväganden.

Då herr Svensson i Ljungskile tillmäter hovrättens utslag vid detta tillfälle så avgörande betydelse, vill jag erinra om att vid denna tidpunkt satt det på rättsavdelningen i finansdepartementet två hovrättsråd, som deltog i ärendets handläggning. Vidare fanns det mycket framstående hovrättsjurister i regeringen, nämligen dåvarande justitieministern Bergquist, tidigare aktad ledamot av denna kammare, samt konsultativa statsrådet Quensel, och rättsexpertisen var alltså väl företrädd även på den kanten vid ärendets prövning.

Herr SVENSSON i Ljungskile (fp) kort genmäle:

Herr talman! Såvitt jag förstår bevisar eller konstaterar herr Lindholm endast, att regeringsrätten har tolkat författningen så, att skatteplikt förelåg, men varken herr Lindholm eller någon annan har bevisat, att den ursprungliga författningen av en vanlig lekman kunde tolkas på det sättet. Tvärtom har rådhusrätt och hovrätt och en hel lång rad av jurister konstaterat, att författningen borde tolkas på ett annat sätt, och det är ur skälighetssynpunkt fullständigt orimligt att begära, att en människa, därtill en människa som nyligen har kommit till detta land, skulle kunna tolka en författning, om vilken både praktisk sakkunskap i varukännedom och jurister har så delade meningar. Det är orimligt att ställa sådana krav på en medborgare.

Herr SVENSSON i Stenkyrka (bf):

Herr talman! Med hänsyn till den långa debatt som förts i detta ärende skall jag inte bli långvarig utan endast helt kort deklarerar de skäl, som för mig varit avgörande för att underteckna den motion vi debatterar och följaktligen också ansluta mig till reservanternas i statsutskottet.

Herr Lindholm nämnde tidigare något om den absoluta sanningen. Jag vågar inte påstå mig representera den absoluta sanningen och jag förmodar att inte heller herr Lindholm törs göra det. Vi strävar väl här närmast efter att söka sanningen.

Vidare talade herr Lindholm något om politisk lidelse. Det är ingen politisk lidelse som drivit mig till denna ståndpunkt. Jag vill säga, att när riksdagen år 1951 behandlade denna fråga var jag, liksom kanske de flesta ledamöterna, inte nämnvärt informerad. Jag var rätt angelägen att följa argumenten på ömse sidor, och jag måste erkänna att jag den gången hade rätt svårt att följa herr Lindholm. Det har jag faktiskt i dag också.

Vad är det då, som är väsentligt för mig i det här sammanhanget? Jo, det är, att när man försöker få fram om bolaget har varit i god tro eller inte under den tid som har förflutit sedan bolaget blev ålagt att betala skatt, så har man ingenting annat att följa än de utslag från rådhusrätten och Svea hovrätt, som i det avseendet friade bolaget. Därmed anser jag rättsfrågan ur den synpunkten vara avgjord.

Såsom tidigare nämnts, hade ju Lifaco instämt kronan till rätten med yrkande om återställande av skatten. Jag vill här citera vad som är rätt angeläget att komma ihåg i detta sammanhang, nämligen vad Svea hovrätt uttalade. Jag säger detta närmast med anledning av herr Lindholms här rätt ofta upprepade påståenden, att firman *kanske* skulle ha varit i god tro. Svea hovrätt uttalar: »Men enär tillverkaren

Återbäring till Lifaco Aktiebolag av erlagd varuskatt m. m.

icke ägde göra tillägg till varupriset, med mindre skattskyldighet för varan föreläge, och det i det förevarande fallet med hänsyn till gällande föreskrifter och anvisningars ofullständighet ej kunnat av bolaget avgöras, att ifrågasvarande garneringsbår och garneringspäron varit skattepliktig konfityr, samt möjlighet ej heller stått bolaget till buds att före tillverkningen, deklarationen och skattens erläggande av kontrollstyrelsen eller annan myndighet erhålla giltigt besked därutinnan, kunde det av regeringsrätten i saken träffade avgörandet icke vinna tillämpning förrän från den dag beslutet meddelats.»

Senare underkändes visserligen underrätternas behörighet av högsta domstolen, men man får ju komma ihåg att högsta domstolen inte på något sätt gick in på sakprövning av ärendet.

Det finns alltså, såvitt jag kan bedöma, klara rättsutslag som faktiskt talar för att de skattebelopp, som har utkrävts av bolaget, i enlighet med dessa utslag bör återbetalas.

Jag ansluter mig alltså till reservanternas yrkande, som jag också står antecknad för i utskottets utlåtande.

Herr SEVERIN i Stockholm (s):

Herr talman! Det har i många mer eller mindre högtidliga sammanhang anförts, att svenska folket åtnjuter en tillförlitlig rättssäkerhet, förvaltd av oväldiga och samvetsgranna myndigheter. Jag vill ingalunda påstå att detta är felaktigt, ja, inte ens att Lifaco-saken bevisar dess felaktighet, men vi nödgas nog icke dess mindre medgiva, att övertygelsen om rättssäkerheten här i landet inte alltid varit så utbredd hos de breda folklagren. Där har det alltid funnits en djupt rotad misstro mot de administrativa myndigheterna. I min barn-dom ansågs det helt enkelt som ett äventyr, om någon fattig arbetare gav sig i kast med myndigheterna. Han borde låta sig nöja, det var billigast, oavsett vad som var rätt.

Jag skall inte söka förklara anledningen till sådana föreställningar. Jag skall inte ens påstå att dylika föreställningar var riktiga. Jag antar att myndigheterna för femtio eller hundra år sedan var precis lika oväldiga och samvetsgranna som de är i dag och att det inte fanns någon anledning för den unga arbetarrörelsen att hotfullt tala om att det dånade i rättens krater.

Men jag har en känsla av att händelseförloppet i Lifaco-affären i varje fall inte har bidragit till att förjaga detta tvivel på rättssäkerheten i landet för den fattige, för den lille mannen som till äventyrs ännu kan finnas kvar. Hela händelseförloppet synes mig vara en fortlöpande illustration till hur tvivel — jag uttalar mig inte om detta tvivels berättigande — på myndigheternas oväld kan uppkomma.

Det är ju notoriskt att den skatteförordning, som är dramats utgångspunkt, var mycket svårtolkad, och jag skall inte här söka tolka skatteförordningen i fråga. Det har här redan påpekats att på grundval av förordningen kontrollstyrelsens egna tjänstemän i mer än ett fall har förklarat varor skattefria, som sedermera har skattebelagts av kontrollstyrelsen, och den som är intresserad av frågan kan ju ge sig till att försöka utreda vem av kontrollstyrelsen och kontrollstyrelsens tjänstemän som är Celestin och vem som är Floridor.

Oavsett detta står det emellertid obesträtt, att kontrollstyrelsen med stöd av en och samma förordning beskattat olika företag från olika tidpunkter, ehuru tillverkningen i alla fallen pågått från tiden för förordningens tillkomst. Att olikheten, såsom herr Lindholm här påpekade, gäller hela grupper förändrar häri ingenting. Här anfördes särskilt att suckattillverkare blev ålagda att betala skatt först från den 1 januari 1942, ehuru tillverkningen av deras produkter hade pågått sedan förordningens tillkomst. Men, säger då herr Lindholm, ingen av dessa tillverkare hade betalat skatt

Återbäring till Lifaco Aktiebolag av erlagd varuskatt m. m.

före den 1 januari 1942 och alla fick betala skatt efter den 1 januari 1942. Jag förmodar att uppgifterna är riktiga. Jag har ingen anledning att tvivla därpå. Men förfarandet var rätt anmärkningsvärt i fråga om produkten suckat, som klart och obestriddligt står upptagen i den varuhandbok, till vilken kontrollstyrelsen hänvisade Lifaco när Lifaco påpekade att dess varor icke stod upptagna i förordningen. Denna varuhandbok utgjorde ett komplement till tulltaxan. Suckat beskattades dock icke från förordningens tillkomst.

Herr Lindholm talade själv här om företaget Hafnia, som även förut berörts i debatten. Han sade att detta företag under den tidigare perioden, då skatt icke erlades, icke använde skattepliktig vara i sin produktion utan importerad vara, för vilken tull i vanlig ordning hade erlagts. Enligt kontrollstyrelsens egen rapport, som jag fick låna av herr Lindholm, är denna redogörelse icke fullständig. Kontrollstyrelsen konstaterar enligt denna rapport vid besök hos Hafnia, att dess varudeklaration varit falsk och att företaget i februari 1943 — troligen *sedan* denna tidpunkt — hade förbrukat smör, som var belagt med en avgift av 1 krona per kg enligt en förordning av maj 1941, utan att betala skatt. Kontrollstyrelsen slutar denna redogörelse med att säga att skatt har erlagts från den 19 september 1943 — om jag minns datum rätt. För tiden före den 19 september 1943 »synes någon debitering icke ha ägt rum». Sedan tillkommer att i brevet, om vars sanningshalt jag naturligtvis inte vill uttala mig, står att kontrollstyrelsen hotat att därest företaget komme att överklaga, så skulle kontrollstyrelsen kräva skatt för ytterligare tid tillbaka. Därför avstod man från att överklaga.

Det är påtagligt, att olikheter förelegat i behandlingen. Av en företagare har man krävt retroaktiv skatt från den 26 maj 1941, av en annan har man krävt retroaktiv skatt från en annan tidpunkt

och av andra åter har retroaktiv skatt icke uttagits. Några har blivit polisanmälda för att de underlåtit att betala skatt. Andra har sluppit åtal för samma försummelse. Somliga har avstängts från råvarutilldelning, medan andra sluppit den tumskruben, möjligen därför att de har varit fogligare eller under behandlingen så småningom blivit fogligare.

Det är förståeligt om kontrollstyrelsen med denna växlande praxis har haft en smula svårt att handla konsekvent. Jag säger inte detta såsom någon anmärkning. Förordningen var ny, och att den var oerhört svårtolkad är en sak som alla varit eniga om i denna fråga, där så stor oenighet för övrigt har rått. Det är därför inte så egendomligt, att kontrollstyrelsen vid olika tillfällen tolkat samma bestämmelser på olika sätt. Detta får dock inte gå ut över enskilda.

Kontrollstyrelsen har också kommit med varandra motsägende påståenden i den långa konflikt, som har pågått kring Lifaco-affären. I processen vid Stockholms rådhusrätt säger kontrollstyrelsen, att livsmedelskommissionen »på föranledande av» kontrollstyrelsen avstängt Lifaco från produkter. I skrivelse till justitieombudsmannen 1951 säger kontrollstyrelsen, att den aldrig hos livsmedelskommissionen »begärt» avstängning från råvarutillförseln. Det är mycket fina nyanser i offentliga skrivelser. Men för övrigt är det mycket intressant att se närmare på dessa nyanser. I skrivelsen till justitieombudsmannen framhåller kontrollstyrelsen, att när en vara hos någon tillverkare tagits i beslag, underrättade kontrollstyrelsen livsmedelskommissionen, som hade hand om fördelningen av ransonerade produkter. Underrättelse lämnades därför, att livsmedelskommissionen i fortsättningen inte skulle lämna råvaror till företag, vilkas produkter redan låg under beslag. Företagen ägde således icke förfoga över sina varor. Men Lifacos varor var aldrig under beslag. Lifaco hade alltid rätt att förfoga över varorna.

Återbäring till Lifaco Aktiebolag av erlagd varuskatt m. m.

Ikke dess mindre underrättade kontrollstyrelsen under hand livsmedelskommissionen. Denna synes sedan helt på eget initiativ efter denna underhandsunderrättelse ha avstängt Lifaco från råvaror utan att kontrollstyrelsen haft annat med saken att göra än att den möjligen »föranlett» åtgärden.

Detta är ju ett ganska egendomligt förfarande. Framför allt lägger man märke till att underrättelsen gavs under hand. Att lämna underhandsunderrättelser är naturligtvis en mycket bekväm utväg, och det skulle i mycket hög grad försvåra arbetet i statsförvaltningen, om man inte fick tillgripa denna utväg. Men systemet med underhandsunderrättelser har en svaghet, nämligen att man efteråt aldrig vet vari underrättelsen har bestått. En underhandsunderrättelse går ju vanligen till så, att man tar telefonen och säger någonting, och vad man säger är därmed förflyktigt. En skrivelse är något mycket mera pålitligt. Men det är i alla fall ganska egendomligt att livsmedelskommissionen har underrättats, ehuru något skäl till dylik underrättelse icke fanns däri, att företaget icke ägde att förfoga över sina varor.

I juni 1943 bestrider kontrollstyrelsen vid rådhusrätten, att dess tjänstemän vid besök hos Lifaco skulle ha utlåtit sig rörande varornas skatteplikt. I skrivelse till justitieombudsmannen år 1951 förklarar kontrollstyrelsen, att det var fullkomligt riktigt att dess tjänstemän hade utlåtit sig om saken. Man hade således under tiden hunnit glömma vad man tidigare sagt. Det är uppenbart att kontrollstyrelsen på grund av mängden av ärenden och därför att hela förordningen var ny icke har kunnat hålla riktig ordning på papperen och icke handlat med tillräcklig konsekvens.

Det är naturligtvis därför som man råkar ut för den malören att vid rådhusrätten förete tvenne fakturor, på vilka Lifaco icke hade debiterat skatt, såsom bevis på att företaget hade för-

summat sig, utan att man i hastigheten lägger märke till att fakturorna daterar sig från januari 1941 eller ungefär fyra månader innan skatten beslutades. Men sådana misstag är förklarliga, och jag klandrar inte kontrollstyrelsen därför. Jag bara av allt detta drar den slutsatsen, att när man begår sådana misstag, har man anledning att uppträda med mycket stor försiktighet.

En sådan förväxling ägde för övrigt rum även i fråga om en annan sak. Enligt vad jag minns meddelade herr Lindholm, när vi år 1952 behandlade detta ärende, att frågan hade uppkommit därigenom att en konditor i Västerås gjort polisanmälan om saken. Men denne konditor kontaktade kontrollstyrelsen ett par månader efter det polisanmälan skett, och han har aldrig gjort någon anmälan. Jag klandrar emellertid inte herr Lindholm, ty herr Lindholm grundade sin uppgift på vad kontrollstyrelsen anfört, och jag klandrar inte heller kontrollstyrelsen, som kan ha glömt hur det låg till med saken. Men när man har en sådan oordning i papperen, att man glömmar bort en del saker och även utsätter ordföranden i statsutskottets femte avdelning för en sådan malör som att lämna en felaktig uppgift här i riksdagen, bör man uppträda med större försiktighet.

Det är på grund av allt detta som jag anser att händelseförloppet i Lifacofallet ger en bild av svensk rättssäkerhet, som mycket väl kan motivera den lille mannens tvivel. Om de stilla i landet sällan besvärar sig över myndigheternas beslut, kan det inte utan vidare tas som ett bevis på deras övertygelse att besluten är ostridiga uttryck för rättvisa och oväld. Det kan lika gärna bevisa att den lille mannen resonerar på samma sätt som bonden Thomas i Strindbergs »Nya vapen», när fogdens vildsvin hade förstört hans rågåker: »Nå ja, Mats kunde inte gå längre, ty Gud får man inte gå till när man vill, och han tycks inte lägga sig

Återbäring till Lifaco Aktiebolag av erlagd varuskatt m. m.

i rättvisan, och därför fick Mats gå från gård och grund, så Gud bevare oss i Jesu namn för rättvisan.» Det var ett uttryck för böndernas tilltro till rättssäkerheten på den tiden; de hade uppenbarligen gjort erfarenheter som sade dem att den inte alltid var att lita på.

Jag har sagt förut att jag visst inte vill bestrida påståendet att vi här i landet åtnjuter en pålitlig rättssäkerhet, ty det gör vi. Men t. o. m. den samvetsgrannaste myndighet kan fela och göra ett misstag, och vi behandlar den sak det här gäller inte ur rättssäkerhetens synpunkt, utan ur skälighetssynpunkt. Om kontrollstyrelsen uppenbarligen har begått ett misstag, så kan det vara skäligt att rätta till detta även med hänsyn därtill, att de många små här i landet inte skall förfalla till en filosofi, som säger att man inte kan lita på rättssäkerheten.

Med hänsyn till att författningen obestridligen är svårtolkad borde i ovissa fall skattskyldighet ha ålagts vederbörande tillverkare från den dag han fick meddelande om att varan var skattskyldig men icke retroaktivt. Det anser jag för mitt vidkommande skulle ha varit skäligt. När nu myndigheterna efter prövning har funnit att varorna enligt förordningens lydelse skulle vara skattepliktiga, men man å andra sidan inte kan bestrida att företagaren är fullt ursäktad, om han tolkade författningen på annat sätt, så skulle det därför också vara skäligt att återbära den skatt som han erlagt retroaktivt.

Med hänsyn till vad jag nu anfört, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Herr LINDHOLM (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Severin erinrade om att kontrollstyrelsen underrättade livsmedelskommissionen om tvisten med Lifaco. Detta ingick i kontrollstyrelsens skyldighet, men det var livsme-

delskommissionen som sedermera verkställde åtgärden.

Jag måste bekänna, att jag faktiskt blev litet ledsen, när herr Severin, trots att han fick låna vederbörande handling av mig, gjorde gällande att företaget Hafnia icke blivit retroaktivt beskattat. Han sökte göra gällande, att beskattningen begränsats till en viss tidpunkt. Det står emellertid klart och tydligt i handlingen, att företaget den 21 februari 1944 ålades att till kontrollstyrelsen inkomma med uppgift på alla de varor företaget dessförinnan sålt. Företaget meddelade sedermera, att det intill den 18 september 1943 hade använt ett importerat engelskt bindemedel. Detta bindemedel ersattes från och med den 19 september samma år med grädde, som tillverkats av smör. Kontrollstyrelsen beslöt att smöravgift skulle utgå för tiden 19 september 1943 till och med den 19 februari 1944. Företaget beskattades alltså på samma sätt som övriga företag för hela den tidsperiod, under vilken det använt smör i tillverkningen. För det som företaget importerat för sin tillverkning har det i vanlig ordning erlagt tullavgift. Jag förstår inte, hur herr Severin ur detta kan utläsa, att företaget undsluppit någon beskattning.

Herr SEVERIN i Stockholm (s) kort genmäle:

Herr talman! Överst på andra sidan av det papper rörande Hafnia jag fick låna av herr Lindholm står det, att de deklarerade uppgifterna visat sig vara felaktiga enligt fakturor, att inköpta nyckenheter smör uppgick för tiden september—december 1943 — den period för vilken skatt erlades — till så och så många kilogram och att förbrukningen av smör under februari 1943 — den tid för vilken skatt icke erlades — uppgick till så och så mycket. Det var för smöret skatten skulle betalas, och det konstateras därför på slutet, att »för tiden 19 september 1943

Återbäring till Lifaco Aktiebolag av erlagd varus katt m. m.

—19 februari 1944 debiterad smöravgift har sedermera vederbörligen erlagts till kontrollstyrelsen. För tiden före den 19 september 1943 synes debitering av avgift icke ha förekommit.» Att detta icke behöver anmärkas om ingen avgift skulle förekomma enligt lagen tycker jag är ganska självfallet. Man skall naturligtvis icke debiteras skatt som man icke skall betala. Här förelåg således en förbrukning av skattepliktig vara under februari 1943, medan man betalade skatt först från den 19 september samma år.

Kontrollstyrelsen sade i sin skrivelse till JO, att när en vara hade beslagtogs och tillverkaren icke längre ägde förfoga däröver anmälde kontrollstyrelsen detta till livsmedelskommissionen. Lifacos varor beslagtogs emellertid aldrig, men de anmälades ändå.

Herr LINDHOLM (s) kort genmäle:

Herr talman! Man har ju tagit upp den tidsperiod, under vilken företaget enligt egen uppgift använt den skattepliktiga varan. Enligt företagets uppgifter hade det tidigare använt ett engelskt bindemedel och pålades följaktligen icke skatt för den tiden. Det är ju möjligt, att företaget även under någon tidigare period använt smör, vilket nu inte kan kontrolleras, men man kan inte klandra, att företaget icke pålagts skatt för tillverkning, som man nu saknar möjlighet att kontrollera.

Till sist vill jag bara uttala den förhoppningen, att andra kammaren i likhet med första kammaren bifaller utskottets förslag.

Herr GUSTAFSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Flera av de föregående talarna här har varit inne på rättsfrågan. Sedan har man så småningom efter mycket krumbuktande kommit fram till att acceptera den ståndpunkt utskottet intagit, nämligen att rättsfrågan genom regeringsrättens utslag ändå måste vara avgjord. Det var dock ett

par yttranden här av herr Lindberg, som jag skulle vilja fästa uppmärksamheten på.

Herr Lindberg sade först, att hans och socialdemokraternas princip är allas likhet inför lagen. Men detta är ju just, ärade kammarledamöter, vad man i detta fall tagit hänsyn till. Företaget Lifaco har behandlats på samma sätt som andra företag som tillverkade likartade produkter. Det har alltså inte varit fråga om någon olikhet inför lagen här. Jag tycker ändå att herr Lindholms bevisning är så pass tungt vägande, att var och en som vill ta hänsyn till bevis måste böja sig härför.

Herr Lindberg säger sedan en annan sak, som förvånar mig något mera. Han frågar vilka intressen som i detta fall kan ligga bakom utskottsmajoritetens ståndpunkt. Den frågan skulle lämpligen kunna returneras till herr Lindberg och Lifacos övriga vapendragare. Jag har i varje fall inte haft några speciella intressen i denna fråga. Vid min bedömning av detta fall har jag försökt att följa det enda intresset, och det är att söka komma fram till rätt och skälighet. Man kan dock fråga vilka intressen som ligger bakom dem som står på den motsatta sidan. Denna returnerade fråga kanske herr Lindberg vill besvara.

Om man tittar på en redogörelse, som är utsänd av Lifaco och som getts beteckningen upplaga No 4 a, så skall man finna, att den skriften översvämmas av felaktigheter, halvsanningar och äreröriga insinuationer. Jag skall ge några exempel på detta.

På s. 17 står det: »I den process, som nu följde, sökte Kronan och Kontrollstyrelsen för att komma ifrån en saklig prövning göra gällande, att de allmänna domstolarna icke voro behöriga att upptaga tvistefrågan till prövning.» Det är således en ren insinuation att det var för att komma ifrån en saklig prövning, som man från domstolens sida intog den ställningen.

Återbäring till Lifaco Aktiebolag av erlagd varuskatt m. m.

På s. 19 i denna PM säger man: »Vidare framginge av våra handlingar så mångfaldiga och klara bevis för att otillåtet samarbete hade ägt rum mellan olika myndigheter i syfte att undertrycka den enskildes rätt, att en seger för vår sak också i Högsta Domstolen säkerligen skulle ha medfört fara för allvarliga konsekvenser för de i saken inblandade.» Detta är ytterligare en ärerörig insinuation emot högsta domstolen och emot ansvariga ämbetsmän.

Jag skall gå vidare, herr talman. Jag tror det kan vara av betydelse för denna debatt att dessa saker kommer in i kammararens protokoll. I denna PM säger man på s. 23 följande: »I vilken stämning Kontrollstyrelsens självsvåldiga och diktatoriska handlingssätt försatte en del av näringsidkarna visas bl. a. genom det faktum, att det under årens lopp var förbundet med stigande svårigheter för oss att få stöd och vittnesbörd från berörda kretsar, fastän de voro helt övertygade om vår rätt i saken. Men rädslan för att äventyra sina förbindelser med myndigheterna och för eventuella repressalier blev större och större.»

Jag frågar de ärade kammarledamöterna om man, med tanke på de citat jag här har gjort, skall fästa någon större betydelse vid de påståenden, som kommer från firman Lifaco och dem som nu för firmans talan.

På s. 24 och 25 har man i denna skrivelse givit även utskottet en liten känga. Man säger där: »Redan genom att statsutskottets utlåtande endast återgav Kontrollstyrelsens yttrande till JO men icke vår dit ingivna svarsinlägga fastän dess tillrättsläggande innehåll var känt såväl för herr Lindholm som de övriga två socialdemokratiska ledamöterna av utskottet — blevo riksdagsmännen ensidigt och felaktigt informerade.»

Detta är således ytterligare en insinuation att herr Lindholm och vi andra, som vid ärendets behandling i statsut-

skottets femte avdelning intog den ståndpunkt som vi gjorde, medvetet skulle ha försökt att felinformera riksdagsmännen i detta ärende. — Detta kan, herr talman, vara nog ur den här sorglustiga skrivelsen.

Vad som dessutom kanske skall påpekas är, att man i ett brev som medföljer denna skrivelse säger att den är utsände i samråd med några av motionärerna. Jag vill då ställa den frågan: Är det med motionärernas vetskap, tillåtelse och goda minne som insinuationerna i denna PM har framställts?

Herr talman! Jag anser för min del att de citat jag här anfört befriar mig från den annars sedvanliga hänsyn, som man brukar visa mot enskild person.

Jag har haft det tvivelaktiga nöjet att såväl nu som 1951 delta i detta ärendes behandling i statsutskottets femte avdelning. Jag har från början inte haft någon deciderad ståndpunkt. Jag kan villigt erkänna att jag var mycket tveksam i början. Två av mina högt aktade partivänner hade undertecknat denna motion. Jag måste nu konstatera att jag misstog mig beträffande deras omdöme, men jag tyckte ju ändå att det gjorde saken i varje fall värd att mycket omsorgsfullt prövas. Efter den ingående prövning, som detta ärende fick i utskottets femte avdelning år 1951, där vi hade föredragningar från båda sidor — om vi nu skall tala om sidor i det fallet — och ingående diskussioner, blev jag fullkomligt övertygad om att Lifaco inte hade blivit riktigt behandlat, utan enligt min bedömning har bolaget blivit för välvilligt behandlat. Det är fortfarande min personliga uppfattning, att det allvarligaste felet man har gjort i detta ärende var, när regeringen 1945 återbetalade 35 000 kronor; i varje fall var summan för hög.

Om jag nu skulle ur såväl rättvisesom skälighetssynpunkt försöka döma i detta ärende, kan inte mitt domslut bli något annat än att det riktigaste vore att förplikta Lifaco att återbetala

Återbäring till Lifaco Aktiebolag av erlagd varuskatt m. m.

om inte hela så i varje fall en mycket stor del av det erhållna beloppet till staten.

Det har i det tidigare resonemanget till slut, som jag sade förut, vunnits enighet om att vad som nu finns kvar att göra är en skälighetsbedömning, och där må man ha olika uppfattningar om vad som är skäligt. Men det kanske ändå skall sägas, att när man går att göra den skälighetsbedömningen bör man väl ha med i bilden, att firman Lifaco under den tid den inte betalade varuskatt kunde göra sig förtjänststegringar just på grund av det förhållandet att konkurrenterna fick betala varuskatt. Firman kunde, som ju också omsättningssiffrorna visar, därigenom skaffa sig en förtjänst som den annars icke skulle ha haft, och det är ju ändå någonting som man skall ha med vid bedömningen av skäligheten.

Jag sade förut, att jag ansåg mig fri-tagten från det vanliga personliga hän-synstagandet, och jag vill bara i sam-band därmed säga, att jag har kommit till den uppfattningen, att det inte är alldeles vederlagt att det här föreligger försök att undandraga sig skatt. Det finns en sak till, som visserligen inte hör till sammanhanget, men om man nu skall ha med alla faktorer i detta mål anser jag mig också oförhindrad att säga det här. Vad som kan styrka min uppfattning — det påverkar inte mitt ställningstagande till frågan, ty jag kände inte till sakförhållandet vid den tidpunkt då jag redan tagit ställning — det är, att det ju inte är enda gången som firman Lifaco haft besvärligheter med myndigheterna i skatteärenden.

Det har också sagts här — jag skall bara ta upp den detaljen till slut — att det skulle vara oerhört svårt att tolka denna skatteförordning, och jag tror att det varit besvärligt; det är nog inte någon tvekan om den saken. Men för att ändå ge en belysning, som kanske något avviker från de påståenden som förut fällts i det avseendet, skall jag

bara nämna, att det vid denna tidpunkt fanns ungefär tusen företag som tillver-kade likartade produkter. Det var sjut-ton stycken som överklagade och an-förde besvär. De övriga tycktes i alla fall någorlunda klara tolkningen av varuskatteförordningen.

Herr talman! Min uppfattning i detta ärende är den, att det icke har veder-farits Lifaco någon orätt, tvärtom är det min absoluta övertygelse att Lifaco behandlats i överkant välvilligt. Jag ber med detta få yrka bifall till utskot-tets hemställan.

Herr LINDBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall bara på en enda punkt bemöta herr Gustafsson i Stockholm. Han talar om likheten inför lagen och påstår att den blivit tillgodo-sedd därigenom, att det varit likhet in-för lagen i alla de fall som i dag disku-terats. Jag måste tyvärr vidhålla mitt påstående att det inte varit likhet inför lagen, och ett av bevisen härför är fir-man Suckats åläggande att betala skatt icke från den 26 maj 1941 utan från den 1 januari 1942. Är där inte en olikhet i förhållande till de andra, och kan man påstå att det är likhet inför lagen när man gör en sådan ändring i de bestäm-melser, som man från kontrollstyrelsen har utfärdat?

Herr STAXÄNG (h) kort genmäle:

Herr talman! Vad jag nu har att säga är kanske inte direkt en replik på ett visst påstående, men jag måste reagera emot att man i denna debatt liksom herr Gustafsson i Stockholm gjorde drar in andra skatteärenden beträffande sam-ma företag.

Vidare känner jag det nödvändigt att framhålla en sak. Det har nämnts be-träffande denne stackars man, att han har uppträtt olämpligt gentemot äm-betsmän och vid företräde inför stats-utskottet. Jag kan endast svara för hur han har uppträtt inför statsutskottet, men vi får komma ihåg att det är en

Återbäring till Lifaco Aktiebolag av erlagd varuskatt m. m.

utländsk person, som inte behärskar det svenska språket och inte kan inlinda det i vänliga och smidiga fraser. Jag kan inte finna att denne stackars man uppträtt så som här framhållits, även om han kanske inte uppträtt så smidigt som vi är vana vid här.

När herr Lindberg med viss triumf nämnde, att första kammaren beslutat i enlighet med utskottets förslag med en majoritet av 70 röster mot 57, ber jag få meddela att marginalen är mycket mindre i år än år 1951. Den är bara 13 röster, medan det var hela 32 rösternas skillnad i första kammaren 1951.

Herr GUSTAFSSON i Stockholm (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Lindberg säger att det är fel att alla har behandlats lika, och som exempel anför han en firma som tillverkat suckat. Nu ligger det till så, att suckat är ett annat varuslag än de varuslag som Lifaco tillverkade. Den grupp av firmor som tillverkade suckat behandlades emellertid lika, men de varorna är inte jämförbara med de varor som Lifaco tillverkade. Den grupp av företag som tillverkade varor jämförbara med Lifacos har behandlats på samma sätt. Kontrollstyrelsen var från början tveksam, huruvida det skulle utgå skatt på suckat, och det var anledningen till att man inte drev retroaktiviteten så långt som i andra fall, där man från början var på det klara med att förordningen skulle tillämpas.

Till herr Staxäng vill jag bara säga, att jag trodde jag skulle få svar på min fråga, huruvida motionärerna stod bakom denna promemoria. Herr Eichenberg gör i det brev som han skickade med promemorian ett påstående av följande innehåll: »Efter samråd med några av motionärerna tillåta vi oss härmed till Eder benägna kännedom överlämna följande handlingar.»

Om detta är riktigt, är enligt min mening motionärerna medansvariga för innehållet i promemorian. Om det inte

är riktigt, har den här skrivelsen bara samma sanningshalt som mycket annat i detta mål.

Herr LINDBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag nödgas än en gång återkomma till frågan om likheten inför lagen. Om det nu var klart för kontrollstyrelsen att suckatvarorna var skattepliktiga, hur kunde det då komma sig att man bara tog ut skatt från den 1 januari 1942? Har kontrollstyrelsen överträtt sin befogenhet i det hänseendet genom att inte tillvarata statens sannskyldiga intresse?

Nu är det också så att dessa varor, som kallas suckat och som huvudsakligen tillverkas av firman i Malmö, fanns upptagna i varuförteckningen, vilket däremot icke var fallet med Lifacos varor.

Herr STÅHL (fp):

Herr talman! På detta stadium i debatten skall jag fatta mig kort och inskränka mig till att ange några få synpunkter, möjligen i form av polemik mot talare som yttrat sig här i debatten.

Herr Gustafsson i Stockholm gav sitt anförande en utformning, som föranleder mig att hemställa till kammaren att icke låta ställningstagandet få formen av något slags straff för överord, som kan ha yttrats under förhandsdebatten i denna fråga. Det är väl ändå ganska mänskligt och förklarligt, även om jag inte försvarar det, att här har sagts överord. Även på det håll som herr Gustafsson företräder har det förekommit mycket allvarliga sådana.

Herr Gustafsson frågar vidare, vilka intressen som ligger bakom reservanternas ståndpunkt. Eftersom jag hör till reservanterna kan jag svara herr Gustafsson på den frågan, att i varje fall de reservanter som jag har haft tillfälle att tala med har haft ett enda intresse, nämligen att visa den skälighet och mänsklighet som man anser vara befogad.

Återbäring till Lifaco Aktiebolag av erlagd varus katt m. m.

Man har vidare ifrågasatt vårt för- troende för och vår tillit till myndig- heter och ämbetsmän, och man har ifrågasatt tillförlitligheten och objekti- viteten t. ex. i professor Ljungmans ut- låtande. Jag tror mig kunna försäkra att professor Ljungman, som är en av landets allra främsta experter på detta område och som har skrivit en stor avhandling just om detta ämne, har grundat sin utredning på samtliga hand- lingar i denna process.

Herr Gustafsson i Stockholm säger — om jag får fortsätta med några re- pliker i de väsentliga frågorna — att det kan förmodas eller att det icke kan bestridas, att Lifaco genom sin skatte- frihet har gjort sig förtjänster som kon- kurrerande firmor icke skulle kunnat göra. Herr Lindholm yttrade på den punkten, att företaget är skattepliktigt men att det självfallet kan kompensera sig.

Om jag går till urtexten i den pro- position, som ligger till grund för varus- katteförordningen, finner jag, att de- partementchefen på s. 21 i proposition- en nr 237/1941 säger följande: »I fråga om den hos tillverkaren utgående skat- ten, det vill säga varuskatten, torde i själva verket den åsyftade förenklingen av varuförteckningen medföra, att den nya tillverkningsskatten i huvudsak kommer att sammanfalla med den typ av konsumtionsskatt, som redan utgår för malt- och läskedrycker, och som på dessa beskattningsområden funge- rat tillfredsställande.»

Jag nöjer mig med detta citat, där- för att hela utlåtandet andas den av- sikten, att skatten av tillverkaren skulle övervältras på konsumenterna. I den del detta har skett har varken majori- teten eller reservanterna diskuterat sa- ken. Striden gäller ju endast den retro- aktiva delen, den del som företagaren tvingas att betala av egna medel, där- för att han inte har kunnat övervältra den delen av skatten på konsumenter- na. Vidare är jag angelägen att slå fast

att ifrån reservanternas sida, åtmin- stone i den mån som jag känner till, har denna fråga icke uppfattats som en rättsfråga i den meningen, att vi skulle ifrågasätta lagligheten av rege- ringsrättens utslag. Men vad vi har sagt oss är, att regeringsrättens utslag, det må vara aldrig så riktigt, är i alla fall grundat på en författning, vars tolkning är mycket svår. Både rådhus- rätten och hovrätten liksom en rad ex- perter har tolkat lagen på ett helt annat sätt än regeringsrätten. Herr Lindholm sade nyss, att sakkunskapen är på den sida, som anser, att varorna skulle vara skattepliktiga. Emellertid har det en- dast kunnat anföras två representanter för olika konkurrentfirmor, som ansett det, men om man går t. ex. till de opar- tiska instanserna, hantverksinstitutet och professor Nylén, finner man, att de har ställt sig på den sidan, som an- ser att varorna inte är skattepliktiga.

Men, à la bonne heure, sedan vi ha avfört den frågan ur debatten, så kvar- står frågan: Är det inte skäligt och rim- ligt, att en person, som har fått hela sin rörelse underminerad på grund av denna retroaktiva beskattning, som råd- män, hovrättsråd och experter ansett icke ha bort drabba honom med hän- syn till de här varornas sammansätt- ning, skulle kunna få någon lättnad i skattebeloppet? Det är detta, herr Lind- holm, som diskussionen gäller.

Då har regeringen sagt: Jo, han bör ha någon lättnad. Och så har man givit honom en lättnad på 35 000 kronor, vil- ket herr Lindholm inte säger något om. Den lättnaden anser han tydligen vara i sin ordning. På den punkten uttalar utskottsmajoriteten att enligt vad ut- skottet hade sig bekant, föregicks också beslutet om skatteåterbäring till Lifaco av ingående överväganden inom den dåvarande samlingsregeringen. Detta skulle kunna ge vid handen, att hela regeringen hade tagit ställning till den- na sak efter mycket noggranna över- väganden. I själva verket gick det till

Återbäring till Lifaco Aktiebolag av erlagd varuskaft m. m.

så, att det var tre statsråd av vilka en var socialdemokrat, en folkpartist och en opolitisk, som träffade detta avgörande och bedömde skäligheten till 35 000 kronor. Kan inte herrarna, som resonerar som herr Lindholm eller som i likhet med herr Gustafsson i Stockholm anser att man varit oskäligt generös, förstå, att det kan finnas en opinion, som menar, att gränsen för det skäliga inte går precis vid dessa 35 000 kronor, utan att de förmildrande och onekligen mycket allvarliga omständigheterna i detta mål talar för att man skall sträcka sig längre?

Herr Lindholm som inte vill konsekvent genomföra skälighetsresonemang utan är angelägen att hålla sig till den rättsliga sidan, därför att det naturligtvis i högsta grad förenklar saken för honom, återoppar på denna punkt professor Herlitz' uttalande i första kammaren för någon tid sedan, att man icke kan i riksdagen sätta sig till domare över olika domstolsutslag, bl. a. då regeringsrätten har utdömt visst be-
lopp i ett skattemål. Alltså skulle riksdagen här inte kunna ha annan mening än regeringsrätten.

Jag tillåter mig emellertid påminna herr Lindholm om vilken ståndpunkt han själv intog när det gällde ersättning för skada till en person i Sandviken, alltså hans egen hemort. Den gången böjde sig inte herr Lindholm för herr Herlitz' uppfattning utan ansåg att riksdagen var i sin fulla rätt att trots försäkringsrådets ställningstagande ha ett annat omdöme i skälighetsfrågan. Varför skulle man inte kunna ha det här i dag? Varför har herr Lindholm just i dag en sådan oerhörd respekt för herr Herlitz' omdöme, när han inte hade det för 14 dagar eller kanske tre veckor sedan? Vi är väl i vår goda rätt, som i dag ställt oss på samma linje som herr Lindholm gjorde den gången.

Jag skall inte diskutera retroaktiviteten för de andra företagens vidkom-

mande. Det är självklart att de företag, som icke betalat skatt från början och som bort inse att de var skattskyldiga, skall betala retroaktiv skatt. Den saken behöver vi inte diskutera. Men varför vi anser att detta företag icke skall betala retroaktiv skatt är, att detta företag enligt vår mening inte har kunnat inse och enligt rådhusrättens, hovrättens och många experters mening inte har kunnat inse att det var skattskyldigt. Det är därför som det i detta fall skall visas mänsklig hänsyn.

Jag skall, herr talman, då herr Lindholm gjorde gällande att den här aktionen innebar ett försök att göra politisk skandal i någon form, ställa frågan: Hur skulle det vara möjligt att göra politik i ett ärende, där alla partier är medskyldiga, eftersom det var folk från samtliga partier som satt i den samlingsregering som avgjorde detta ärende? Det är inte fråga om detta i dag, utan vad det är fråga om är att riksdagen skall kunna visa att den kan rätta ett misstag, som den anser ha blivit begånget på grund av att en lagtext icke har blivit så tydligt skriven att medborgarna i gemen har kunnat fatta dess innebörd.

Jag konstaterar liksom herr Staxäng, att minoriteten har ökat i första kammaren. Jag anser att det skulle hedra riksdagen och vara till stor nytta för förtroendet för Sveriges riksdag om andra kammaren i dag ville fatta ett beslut i överensstämmelse med reservanternas förslag.

Herr GUSTAFSSON i Stockholm (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag blev något förvånad över herr Ståhls fråga till mig, vad jag menade med att det skulle ligga intressen bakom. Jag sade ändå, har jag för mig, ganska klart att meningen var retorisk. Det var herr Lindberg som i sitt första anförande ställde frågan, vilka intressen som låg bakom utskottsmajoriteten, och det var den frågan som jag returnerade.

Återbäring till Lifaco Aktiebolag av erlagd varuskatt m. m.

Gör man, som jag uppfattar det, den insinuationen att utskottsmajoriteten skulle driva orättfärdighet av några skumma syften, tycker jag att man har rätt att returnera detta genom att fråga, vilka intressen som ligger bakom motionärerna.

Sedan vill jag bara konstatera att jag ännu inte fått något besked på min fråga, huruvida några av motionärerna på sätt som herr Eichenberg påstår har i samråd med honom upprättat och utskickat denna PM.

Herr LINDHOLM (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag måste säga att herr Ståhl har ett underligt sätt att göra historieskrivning.

Han säger att företaget Lifaco genom den beskattning som här skett fått hela sin ekonomi undergrävd. Det är fullständigt felaktigt av herr Ståhl att göra ett slikt påstående. Det gäller ju 35 000 kronor, under det att företaget haft advokatarvoden och andra rättegångskostnader på omkring 120 000 kronor. Jag vill erinra herr Ståhl om att företagets försäljningssiffra steg till omkring en och en halv miljon kronor under tiden som skatten utgick. Följaktligen kan man inte med ett uns av sannolikhet göra gällande att just denna beskattning på något sätt har legat företaget i fatet.

Herr SKOGLUND i Umeå (s):

Herr talman! Under den förda debatten har framförts en rad av synpunkter, vilka nu borde ge möjlighet till ett sakligt bedömande av den föreliggande frågan.

För min del har jag funnit, att följande huvudsynpunkter föreligger, vilka måste bli avgörande vid ställningstagandet i Lifacofrågan.

För det första är det att uppmärksamma, att rättsfrågan är slutgiltigt avgjord genom regeringsrättens utslag den 30 juni 1945. Regeringsrätten resolverade då, att de omstridda produkterna

var skattepliktiga enligt varuskatteförordningen och att Lifaco således var skattskyldigt från dagen för förordningens ikraftträdande den 26 maj 1941.

Regeringsrätten slog sålunda fast att Lifaco enligt gällande lag var skyldigt att betala de 86 000 kronor som tvisten från början gällde. Regeringsrättens utslag var enhälligt och varken riksdagen eller någon annan instans kan ändra på avgörandet i själva rättsfrågan.

Ett bifall till de föreliggande motionerna kan emellertid utanför riksdagen komma att uppfattas på det sättet, att riksdagen etablerar sig som en instans över den högsta dömande myndighet, som enligt gällande lag har att slutgiltigt avdöma frågor av lithörande slag, och här föreligger en mycket allvarlig fara.

Den fråga som riksdagen möjligen kan behandla är frågan, huruvida ett skattebelopp, som Lifaco enligt gällande lag var skyldigt att betala, likväl av billighetsskäl, eller om man så vill av nåd, bör återbetalas till företaget. År 1945 gjordes nämligen till varuskatteförordningen ett tillägg, enligt vilket Kungl. Maj:t, om, som det heter, »synnerliga skäl därtill äro», ägde medgiva befrielse eller återbäring helt eller delvis av varuskatt. På den punkten är emellertid att märka, att skälighetsfrågan redan är prövad i föreskriven ordning av Kungl. Maj:t. Den dåvarande samlingsregeringen beslöt nämligen redan 1945 — med stöd av det nyssnämnda tillägget till varuskatteförordningen — att restituera hälften av det omstridda skattebeloppet. Detta ansågs utgöra 86 000 kronor, minus 16 000 kronor, som kunder inbetalt till Lifaco, eller 70 000 kronor. Hälften av detta belopp, d. v. s. 35 000 kronor, restituerades till Lifaco enligt samlingsregeringens nyssnämnda beslut 1945. Här är sålunda att observera att även skälighetsfrågan är prövad och avgjord i den ordning, som lagen förutsätter.

Som motiv för att riksdagen nu skulle

Återbäring till Lifaco Aktiebolag av erlagd varus katt m. m.

korrigera samlingsregeringens beslut i skälighetsfrågan återopas, att Lifaco inte skulle ha behandlats på samma sätt som andra skattskyldiga. Av vad som framgått i debatten i dag och av herr Lindholms dokumentariska bevisning är denna beskyllning inte riktig. Lifaco har behandlats på liknande sätt som andra skattskyldiga av jämförliga grupper. Ett bifall till motionerna på denna punkt skulle därför komma att betyda, att Lifaco komme att behandlas på ett mera favorabelt sätt än andra motsvarande skattskyldiga. Måhända skulle detta komma att betyda att liknande anspråk restes från andra skattskyldiga, vilka — liksom Lifaco — i laga ordning påförts retroaktiv varus katt.

Tar man, herr talman, hänsyn till dessa fakta i målet — och det gör man ju allmänt i varje fall i fråga om regeringsrättens prövning och beslut — ja, då tycker jag att man också bör skriva ner denna fråga till vad den är — en vanlig banal skattefråga och ingenting annat.

Med hänsyn till dessa konstateranden och de fakta som framkommit under dagens diskussion ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **UNDÉN**:

Herr talman! Om jag i detta debattens slutskede vågar säga några ord är det därför att jag liksom andra riksdagens ledamöter fått en hel del handlingar i ärendet mig tillsända och försökt sätta mig in i dem och även försökt få kompletterande upplysningar från andra håll för att kunna bilda mig en mening i frågan. Jag har tidigare inte haft anledning att ta del av densamma.

Jag vill då först säga, att jag tar fasta på herr Ståhls uttalande att man inte skall göra politik av frågan och inte ens kan göra det. Jag instämmer helt med honom i att det skall man inte göra.

Jag tar också fasta på vad han och ytterligare en hel rad talare sagt, att vad beträffar tolkningen av skatteförfattningen accepterar man regeringsrättens utslag; man kan inte göra annat eftersom regeringsrätten är högsta skattedomstol. Och därmed är den saken klar. Då ställer sig alltså ur den synpunkten problemet så, att här utkommit en författning, som kanske är ganska otydlig på vissa punkter, liksom de flesta skatteförfattningar för övrigt, och råkat i sin tillämpning drabba en del av dessa tillverkare relativt hårt, men i enlighet med ett gjort tillägg till skatteförfattningen kan man tillgodose skälighetssynpunkten och restituera någon del eller hela skatten. Ja, om det bara vore detta behövde denna fråga icke väcka några passioner i landet. Men samtidigt är det ju så att i den offentliga diskussionen i pressen och här i riksdagen har man velat göra detta till en stor rättsfråga; man talar om en affär, som är av utomordentlig betydelse för hela respekten för Sverige som rättsstat, och man låter det bli nära nog en rättsskandal om inte i detta fall restitution beviljas. Och för att motivera detta försöker man i grund och botten misstänkliggöra den tolkning som regeringsrätten kommit till. Man återopar en mängd skäl varför dess tolkning är tvivelaktig. Man säger sålunda, att rådhusrätt och hovrätt haft en annan bedömning i sakfrågan, samt spelar ut dessa domstolar mot regeringsrätten. Man kan väl därvidlag i förbigående säga, att regeringsrätten är en ordinär skattedomstol, som naturligtvis har en helt annan auktoritet när det gäller skatteförfattningarnas tolkning än vad de allmänna domstolarna har, som aldrig sysslar med skattefrågor.

Vidare hänvisar man till de bekanta uttalandena av ett par tjänstemän i kontrollstyrelsen, som vid en inspektion frampå höstsidan förklarade att ett par av produkterna borde betraktas

Återbäring till Lifaco Aktiebolag av erlagd varuskatt m. m.

som skattefria. Nu är det att märka att dessa uttalanden inte var anledningen till att bolaget underlät att registrera sin tillverkning för beskattning, utan de fälldes många månader efteråt, sedan bolaget tagit sin ståndpunkt. Man säger att det bevisar så mycket, att experter på sådana här frågor betraktat vissa produkter som skattefria, att det tyder på att det var en ganska stor otydlighet i författningen. Men det har ju också varit anledningen till att Kungl. Maj:t återställt halva skattebeloppet till Lifaco. Om man gör det experimentet att man tager undan de varor, som enligt dessa tjänstemäns uppfattning varit typiskt skattefria, och beräknar skatten på dem, så skulle den skatten gott och väl fallit inom de 35 000 kronor bolaget fick tillbaka. Men det är klart att när man söker stryka under hur goda skäl det finns för en motsatt tolkning av skatteförfattningen, ligger där bakom att man i grund och botten anser att regeringsrättens tolkning var felaktig och egentligen borde ge ett annat resultat. Man är emellertid tvungen att finna sig inför högsta instansens dom.

Nu utfärdas en sådan här författning med en dags varsel. Denna författning trädde i kraft den 26 maj och utfärdades den 25 maj, om jag inte minns fel. Tillverkarna hade en vecka på sig att bestämma sig för om de ville registrera sin tillverkning för beskattning. Det faller väl av sig självt att man inte kunde begära att dessa tusentals tillverkare skulle kunna på denna vecka skaffa sig grundlig kännedom om huru författningen skulle tolkas, utan man fick, som ofta hände med kristidsförfattningarna, resonera så, att vederbörande fick ta risken; om de ville vara på den säkra sidan finge de anmäla produkterna till beskattning eller åtminstone fråga kontrollstyrelsen hur de skulle göra. De kunde också gå en annan väg och låta bli detta och lita på sin egen sakkunskap då det gällde be-

skattningen, men då finge de handla på egen risk.

I detta sammanhang vill jag gärna understryka en sak. När man talar om att vi här har att göra med en övervältringsskatt, som aldrig borde ha fått belasta vederbörande, så vill jag framhålla att det ändå kan finnas ett intresse hos en tillverkare att under en viss tid fortsätta att sälja sin vara utan att pålägga skatt på densamma, ty då kan han tack vare det lägre priset få en större omsättning på varan än konkurrenterna. Det är väl då klart, att där det finns ett sådant ekonomiskt intresse, som kan leda till att vederbörande underlåter att lägga skatt på sin vara, så måste detta motverkas genom bestämmelser, som säger att skatten blir retroaktiv fr. o. m. den dag, då beskattningsförfattningen trädde i kraft. Jag menar därför att det inte lönar sig att diskutera huruvida en tillverkare handlat i god eller ond tro, när han underlåtit att anmäla sin vara till beskattning, utan han har då helt enkelt handlat på egen risk. Om han väljer att gå den vägen att inte anmäla varan till beskattning, så når han kanske tillfälligtvis en mycket större omsättning, men han löper också risk för att retroaktiv skatt kommer att tagas ut i efterhand för den gångna perioden.

Här har nu i debatten anförts exempel på många anklagelser, som riktats mot kontrollstyrelsen för att styrelsen behandlat företagen olika. Dessa påståenden faller emellertid på de fakta, som nu kommit i dagen genom kontrollstyrelsens undersökning av de fem fall som omnämnes i professor Ljungmans promemoria och som där säges icke ha blivit föremål för retroaktiv beskattning. Det har nu med dokument be styrkts att även de har beskattats retroaktivt.

Sedan kan jag inte underlåta att fästa uppmärksamheten på att även reservanternas accepterat tanken att staten skall betala rättegångskostnaderna vid Stock-

Återbäring till Lifaco Aktiebolag av erlagd varuskatt m. m.

holms rådhusrätt för den process, som Lifaco har fört mot kronan. Lifaco försökte få denna skattefråga överförd till de allmänna domstolarna — vilket borde ha insetts vara ett ganska hopplöst företag — och fick också experter att tillråda ett sådant förfarande. Rådhusrätten dömde ut rättegångskostnader och förklarade att kronan skulle betala 13 000 kronor. Senare kastade emellertid högsta domstolen om hela läget och förklarade att Lifaco skulle betala rättegångskostnaderna. Det är då bra besynnerligt att staten nu inte bara skulle efterskänka kronans fordran enligt högsta domstolens dom utan också därutöver betala sin tappande motparts rättegångskostnader i den förda processen. Jag vet inte om det ligger någon särskild avsikt bakom, att man liksom vill markera ett ogillande av högsta domstolens dom, när man föreslår denna besynnerliga korrigerings av domen vad rättegångskostnaderna beträffar. Jag finner det för min del fullständigt oförklarligt att man kan komma med ett sådant besynnerligt yrkande. Om man här vill gå över till en helt ny praxis, där staten så att säga skall ta ansvaret för att enskilda har svårt att tolka skatteförfattningarna, så kan det onekligen leda till långtgående konsekvenser.

Som jag nyss sade är det mycket vanligt att skatteförfattningar är svårtolkade. Detta gäller inte minst beträffande alla slags omsättningsskatter. Där kan inte staten — allra minst under en kristid, då det är nödvändigt att handla utomordentligt snabbt — acceptera den regeln att man skall försöka bedöma

om en viss tillverkare haft goda skäl för sin uppfattning om skattskyldigheten för en vara eller inte. Där måste man ha en schematisk regel, som säger att vederbörande får handla på egen risk, antingen betala skatten tills vidare, med möjlighet att överklaga senare, eller att låta bli att betala. I senare fallet skall det sägas ifrån: »All right! Då riskerar ni att efteråt få betala skatten retroaktivt.»

Jag tror att man på denna punkt har slagit in på en farlig väg och att man i hög grad har förvridit omständigheterna, om man tror att fallet Lifaco är unikt och inte har någon som helst motsvarighet i andra fall. Jag är övertygad om att en hel mängd liknande fall har inträffat, där företagen har tvekat men valt motsatt väg, d. v. s. att betala skatten. Det har då stått dem fritt att överklaga senare och få frågorna prövade i högre instans. I fallet Lifaco har man däremot tillgripit den ovanliga utvägen att gå till riksdagen för att få ersättning.

Som tiden nu var långt framskriden och flera talare anmält sig för yttrandes avgivande, beslöt kammaren på förslag av herr talmannen att uppskjuta den fortsatta överläggningen i detta ärende samt behandlingen av övriga på föredragningslistan upptagna ärenden till kl. 19.30, då enligt utfärdat anslag detta sammanträde komme att fortsättas.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 17.30.

In fidem
Gunnar Brith.

Onsdagen den 28 april.

Kl. 19.30.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet.

§ 1.

Återbäring till Lifaco Aktiebolag av erlagd varuskatt m. m. (Forts.)

Herr talmannen meddelade, att överläggningen rörande statsutskottets utlåtande nr 79, i anledning av väckta motioner om återbäring till Lifaco Aktiebolag av till statsverket erlagd varuskatt m. m. nu komme att fortsättas; och lämnades därvid, enligt förut skedd anteckning, ordet till

Herr MUNKTELL (h), som yttrade:

Herr talman! Ett par av hans excellens utrikesministerns yttranden har föranlett mig att återigen begära ordet.

Hans excellens utrikesministern sade bl. a.: Varför kunde inte Lifaco ha frågat kontrollstyrelsen? Då vill jag ännu en gång erinra om att enligt regeringsrättens utslag är kontrollstyrelsens besked i skattefrågor icke bindande. Lifaco frågade nämligen vid ett senare tillfälle kontrollstyrelsen och fick då denna upplysning. Och vart skulle det för övrigt tagit vägen rent praktiskt, om tusentals företagare vid det tillfälle denna lagstiftning hastigt trädde i kraft hade vänt sig till kontrollstyrelsen?

Utrikesministern sade vidare att vid en sådan här lagstiftning måste man ta en viss risk. Skattelagar är ofta svårtolkade, men nog är det väl en väldigt stor skillnad mellan en vanlig skattelagstiftning och en sådan här författning. I förra fallet är den väl förberedd, människor känner långt i förväg till när den skall träda i kraft och de

har liksom ställt in sig på att de och de bestämmelserna skall bli gällande. I det senare fallet kommer den plötsligt utan att man egentligen har tid att sätta sig in i den.

Herr Undén sade vidare att det här inte är något specialfall. Men det minsta man kan säga är väl, att om inte detta är ett specialfall, så är osäkerheten på detta område i rättsligt avseende ytterst markant. Det är ju just det vi anser, att det här faktiskt på grund av de föreliggande omständigheterna är ett speciellt fall, som föranleder en särskilt välvillig bedömning av skälighetsfrågan.

Jag vill också säga att det åtminstone på mig gjorde ett egendomligt intryck, när jag å ena sidan från herr Undéns sida hörde framhållas att rådhusrätten och hovrätten inte är särskilt sakkunniga på detta område, men å andra sidan hörde herr Lindholm mycket ivrigt åberopa sig på och fästa mycket stort avseende vid vad ett enda anonymt hovrättsråd hade ansett. Det tycker jag lindrigt sagt visar en viss motsägelse och förvirring i motiveringen från deras sida som försvarar utskottets uppfattning. Är det inte dock till sist så med detta fall, att den formella rätten måhända har kommit i strid med många människors rättfärdighetsuppfattning? Det finns en gammal känd sats som säger, att högsta rätt är högsta orätt. Jag vill inte med detta säga, att det har tillämpats här, men man måste väl ändå komma ihåg, att en formellt tillämpad rätt ibland just kan komma i strid med människors rättfärdighetsuppfattning, med rättskänslan inom stora lager av folket.

Återbäring till Lifaco Aktiebolag av erlagd varus katt m. m.

Vidare anförde:

Herr STÅHL (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill först säga till herr Skoglund i Umeå, som ansåg att en skattelättnad här lett till olika behandling av företag i samma situation, att redan genom regeringens beviljande av en skattelättnad kan man ju säga, att företagen har behandlats på olika sätt. Men denna olikhet har varit motiverad just av de mera ömmande skäl, som förefanns i detta fall och som enligt vår mening påkallar ytterligare lättnad av den retroaktiva skatten.

Sedan säger utrikesministern, om jag ett ögonblick får vända mig till honom, att om företaget hade velat vara på den säkra sidan, skulle det antingen ha tagit ut skatten eller också ha ställt en fråga till kontrollstyrelsen beträffande skatteplikten. Varorna var skattepliktiga, men om jag är rätt underrättad, Ers Excellens, förhåller det sig så, att företaget *har* riktat en fråga till kontrollstyrelsen och fått den upplysningen, att kontrollstyrelsen icke ansåg sig kunna ge ett förhandsbesked, utan företaget hade först att handla och därefter hade kontrollstyrelsen att döma! Att någon möjlighet att få besked icke förefanns, visar alltså i hur hög grad otydlig och suddig hela den lagstiftning är, på vilken detta företag har fallit.

Utrikesministern snuddade också vid ett påstående, som tidigare gjorts av herr Lindholm, nämligen att om företaget icke hade tvingats till denna beskattning hade det gynnats i förhållande till konkurrenterna. Jag har redan genom mitt citat av departementschefens uttalande i samband med propositionen visat, att detta påstående är felaktigt, eftersom skatten helt var avsedd som en övervärlingsskatt.

Sedan vill jag bara säga till hans excellens herr utrikesministern, som icke hört debatten i sin helhet här i kam-maren, att vi har icke gjort denna sak till en rättsfråga. Den som i hög grad bidragit till att göra den till det, vilket

ju även enligt utrikesministerns mening är mindre lyckligt, är herr Lindholm. Han har nämligen argumenterat utifrån domstolarnas utslag, vilket vi inte har gjort. Vi har i stället tagit fasta på den skälighetsbedömning som också utrikesministern anser vara relevant.

Herr LINDHOLM (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag har ingalunda sökt göra detta till en rättsfråga, utan jag har hela tiden sökt betona att rättsfrågan var klar, och det är med tillfredsställelse jag konstaterar att man i dagens debatt tycks acceptera den meningen, att rättsfrågan är avgjord. Då återstår själva skälighetsprövningen, där man skall pröva huruvida företaget i jämförelse med andra företag på grund av de bestämmelser som varit rådande kan anses ha blivit särskilt lidande på de åtgärder, som samhället vidtagit på detta område. Det är där jag måste säga mig att detta företag har haft en viss favör av sin friare ställning.

Jag har i min hand Lifacos prislistor. Man debiterade för den vara som det var särskilt bråk om, Lifacomassa, kr. 3: 95 per kilo under den period då man sålde den utan att ta ut skatt för den-samma. Fr. o. m. den dag då skatten fastställdes sänkte företaget självt priset till kr. 3: 80 per kilo. Därefter skedde genom priskontrollnämndens ingripande ytterligare en justering av detta pris till kr. 2: 75, eller samma pris som ett annat med Lifaco konkurrerande företag hade uttagit under hela tiden. Skillnaden mellan kr. 2: 75 och kr. 3: 95 var alltså den mervinst som företaget hade tillgodogjort sig i förhållande till ett annat jämförligt företag. Då Lifaco haft denna favör, om jag så får säga, måste jag för min del anse att man vid en skälighetsprövning ingalunda kan påstå, att detta företag har varit särskilt illa ställt.

Herr SVENSSON i Ljungskile (fp):

Herr talman! Jag skall försöka att begränsa mig. Herr Gustafsson i Stockholm

Återbäring till Lifaco Aktiebolag av erlagd varuskatt m. m.

tog sig här ifrån talarstolen före att uttryckligen dispensera sig själv från de hänsyn, som man annars från denna plats bör visa enskild person, särskilt i den mån denne inte har möjlighet att svara. Och som ett skäl för detta — jag förmodar det skulle vara ett skäl, anförandet följde i varje fall ovanpå den deklarationen — nämnde han att firman Lifaco i annat sammanhang haft någon meningsskiljaktighet med skattemyndigheterna. Jag vet ingenting om den saken och har ingen anledning syssla därmed. Jag bara konstaterar att det finns många människor i detta land som haft något mellanhavande med skattemyndigheterna utan att därför förlora medborgerligt förtroende. Jag tror inte det finns någon anledning att dra in dylika förhållanden i denna debatt.

Utrikesministern nämnde att tolkningen av författningen är klar i och med att regeringsrätten har meddelat sitt utslag. Ja, det är den ju ifrån rättslig och formell synpunkt. Jag har emellertid förut i ett anförande här framhållit, att vi diskuterar inte på den linjen. Jag har också sagt ifrån, att även om man inte kan och inte vill diskutera på den linjen, därför att det av praktiska skäl är nödvändigt att respektera de formella beslut, som träffats i högsta instans i rättsfrågor av detta slag. Men även om rättsfrågan på detta sätt formellt är avgjord, innebär detta inte med nödvändighet att rättfärdighetsfrågan är slutdiskuterad. Den lever nämligen sitt eget liv, ibland en smula vid sidan om den formella rätten.

Jag förvånade mig över att även utrikesministern gick förbi det som jag tycker är det väsentliga och som jag pekat på förut i dag, nämligen frågan huruvida det med skriven lag och anvisningar till skriven lag kan göras troligt, att det var lätt att identifiera Lifacos varor såsom skattepliktiga den 26 maj 1941. Hans excellens utrikesministern försökte inte med den saken. Varför inte ta fram cirkulären, varuför-

teckningen och annat material som Lifaco hade att räkna med den gången? Det är ju på grundval av detta material som hovrätt och rådhusrätt kommit till samma uppfattning som Lifaco, att lagen icke var klar, vilket även en rad experter i fråga om varukännedom liksom många juridiska experter har varit överens med Lifaco om. Om regeringsrätten senare säger, att så och så skall lagen tolkas, är det ingenting annat att göra än att acceptera regeringsrättens tolkning, men att lägga den till grund för en retroaktiv beskattning tycker jag inte är rättfärdigt.

Jag tycker inte heller att det är den alldeles riktiga balanseringen av saken om man säger att Lifaco var tappande part i högsta domstolen. Som jag förut har erinrat om här i dag hade man ju följt kompetensfrågan upp i hovrätten. Hovrätten hade förklarat att de allmänna domstolarna var kompetenta, och samtidigt förklarade hovrätten att detta inte fick överklagas i högsta domstolen. Man hade alltså med svenskt rättsväsen lett Lifacofirman in på detta spår att söka rätt i allmänna domstolar. Den fick rätt i hovrätt och rådhusrätt, och när sedan kronan gick till högsta domstolen tog denna upp kompetensfrågan och sade, att man inte kunde syssla med detta ärende. Därvid måste man enligt den gällande lagen ådöma Lifaco rättegångskostnader. Detta är ju inte riktigt detsamma som att vara tappande part, utan man kan nästan säga att det är att av svenskt rättsväsen vara ledd på villospår när det gäller att söka rätt. Jag klandrar inte någon inom svenskt rättsväsen för det. Jag bara konstaterar att vi här har en olycklig och komplicerad historia när det gäller att klara ut de rättsliga förhållandena.

Det har sagts här att alla firmor har behandlats lika, att Lifaco inte står i särklass. Jag kan inte göra några kategoriska uttalanden i det hänseendet. Jag är inte specialist på de frågorna och kan naturligt nog inte vara det.

Återbäring till Lifaco Aktiebolag av erlagd varuskatt m. m.

Här uppges t. ex. att det har funnits många firmor som har tillverkat en vara som heter pomosin, som är praktiskt taget identisk med Lifacos specialgelé nr 1, utan att denna vara har beskattats. Det är möjligt att man kan vederlägga detta. Jag anför bara uppgiften.

Det är en annan liten sak som jag i alla fall skulle vilja föra på tal. Den gäller firma Brunolfabriken, som tillverkar en hudolja. Den fanns inte upptagen bland de skattepliktiga varorna. I ett cirkulär från kontrollstyrelsen den 25 maj 1941 till de kemiska fabrikerna bekräftades att hudoljor inte föll under skatteplikten. Och så fortsatte den här lilla fabriken att tillverka sin vara utan att lägga på någon skatt. Den 20 juli 1942 begärde kontrollstyrelsen prov på Brunol, och från och med den 20 augusti samma år ålades fabriken att betala skatt med 20 procent enligt statistiskt nummer 593 i varuförteckningen. Men statistiskt nummer 593 gäller i denna förteckning endast preparat för hudens och naglarnas vård. Det blev fortsatt diskussion om detta, och Brunolfabriken överklagade hos regeringsrätten. Firman förlorade och blev ålagd retroaktiv skatt från den 1 januari 1942.

Men nu hände någonting, nämligen att tulltaxan den 11 november 1942 ändrades så att det här preparatet kom att passa in under nummer 593. Ja, så kanske man kan göra. Men nu frågar jag: Ifall man ålägger en firma skatteplikt från den 1 januari 1942 på grundval av en bestämmelse som har kommit till den 11 november samma år, är det inte då en smula tvivelaktigt med de lagliga grunderna?

Utrikesministern sade att Lifaco inte var något unikt fall. Det kanske det inte är. Här är ju i varje fall ett fall till, men jag tycker inte att det är något fall att åberopa som prejudikat.

Jag tror nog, herr talman, att den som försöker att göra vår krislagstiftning och dess tillämpning till någonting felfritt, till alla delar klanderfritt, han tar

sig vatten över huvudet. Fråga t. ex. Sveriges bilfolk vad de har för uppfattning om allt trassel omkring deras problem.

Herr SEVERIN i Stockholm (s):

Herr talman! Jag hade egentligen begärt ordet bara för en replik, och jag skall inte heller bli stort långrandigare.

Orsaken till att jag begärde ordet var hans excellens utrikesministerns yttrande här i debatten, att det under debatten hade blivit dokumentariskt bevisat att alla hade behandlats lika. Det har sagts förut under debatten, och det har också gendrivits. På visst sätt kan det vara en upprepning, det som jag har att säga, men eftersom påståendet har upprepats kan kanske också upprepningen av repliken vara motiverad. Det har icke under debatten dokumentariskt bevisats att alla har behandlats lika. Det har tvärtom under debatten dokumentariskt bevisats, att olika firmor har behandlats olika. Ty om man enligt en förordning finner att vissa varor är skattepliktiga enligt förordningen, så är uppenbarligen alla varor, som drabbas av förordningen, skattepliktiga från den dag då förordningen träder i kraft, alltså i detta fall den 26 maj 1941. Icke dess mindre har det inträffat att vissa varor har beskattats från den 1 januari 1942 och i ett fall från den 19 september 1943.

Man säger gentemot detta — det avser tidpunkten den 1 januari 1942 beträffande suckat — att ingen som tillverkat suckat beskattades före den 1 januari 1942, utan alla dessa tillverkare beskattades efter den 1 januari 1942 och behandlades alltså lika. Men det fanns ingenting i förordningen som gav stöd för att just denna enligt förordningen skattepliktiga vara skulle beskattas först från och med den 1 januari 1942 när andra varor beskattades från och med den 26 maj 1941. Det var sålunda ingen likhet.

Beträffande de s. k. hafniaprodukter-

Återbäring till Lifaco Aktiebolag av erlagd varuskatt m. m.

na konstaterar kontrollstyrelsen själv, att Hafnia i sin produktion under februari 1943 använt skattepliktig vara, men produkterna beskattades först från och med den 19 september 1943.

Jag vill icke driva upp detta till någon stor sak, ty det är det inte. Det är helt enkelt rätt förklarligt att sådana inadvartenser kan ha inträffat vid tillämpningen av denna förordning. Ingenting skulle vara mig mera fjärran än att insinuera, att kontrollstyrelsen med vett och vilja skulle ha gjort sig skyldig till denna olika behandling av medborgare. Men då det nu icke dess mindre skett, är det ändå av betydelse att detta konstateras, och jag tycker att det styrker teorien, att det, när förordningen var så svårtolkbar, är skäligt att även för andra företag fastställa tiden för skattskyldighetens inträdande till den dag, då underrättelse därom meddelades företaget från kontrollstyrelsen.

Herr LINDHOLM (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Severins i Stockholm sätt att argumentera är dock ägnat att i någon mån förvåna. Vad är det som dokumentariskt styrkts i denna debatt? Jo, att påståendet att Lifaco har satts i särklass i förhållande till andra företag icke var riktigt. Det har dokumentariskt styrkts att de varor, som Lifaco tillverkade, har beskattats hos andra företag från samma tidpunkt, som tillämpades vid uttagandet av skatt av Lifaco, nämligen från den dag, då skatteförordningen trädde i kraft. Därtill har styrkts, att i fråga om sukat man tidigare såväl bland tillverkare som hos kontrollstyrelsen hade den uppfattningen, att detta var en skattefri produkt. När det sedan genom tullstyrelsen klarlades att sukat icke var en skattefri produkt, fastställde man ett datum, från och med vilket också denna vara skattebelades, och samtliga tillverkare av ifrågavarande vara blev beskattade från och med samma datum.

Om hafniaprodukter har herr Severin och jag resonerat före middagen. Av de akter som föreligger har framgått, att enligt uppgift av Hafnia företaget till och med den 18 september 1943 hade använt en engelsk produkt. Efter nämnda dag hade det förvandlat smör till grädde och använt detta till bindmedel i sina produkter. Av papperen framgår, att företaget vid viss tidigare tidpunkt också köpt ganska mycket smör, men det är inte styrkt, att företaget då omvandlade smör till grädde. Från den tidpunkt, då det är styrkt att just denna produkt använts för tillverkningen, har detta företag pålagts skatt. Det framgår även av dokumenten, att det i sedvanlig ordning betalats tull för importerade varor. Jag måste bekänna att det verkar beklämmande, när argumenteringen trots detta skall föras på det sätt som herr Severin har gjort.

Herr GUSTAFSSON i Stockholm (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag ber om ursäkt för att jag tvingas komma tillbaka, men det är ett yttrande av herr Svensson i Ljungkile som föranleder detta.

I början av sitt senaste anförande sade herr Svensson, att jag fritog mig från skyldigheten att visa hänsyn därför att firman skulle ha haft andra skattehistorier. Det är en fullständig vantolkning av mitt yttrande. Jag sade, att jag fritog mig från denna skyldighet med hänvisning till den promemoria, ur vilken jag citerat valda stycken, och med hänsyn till att man där gjorde en mängd äreröriga beskyllningar. Jag ville endast tillrättalägga detta.

Sedan kvarstår fortfarande min fråga huruvida motionärerna, såsom det påstods i brevet från Lifaco, i samråd med företaget varit med om att iordningställa och utsända denna promemoria.

Herr SVENSSON i Ljungkile (fp) kort genmäle:

Återbäring till Lifaco Aktiebolag av erlagd varuskatt m. m.

Herr talman! Av detta kan man endast dra den slutsatsen, att herr Gustafsson i Stockholm anser det vara hänsynsfullt att föra in denna skattehistoria i debatten.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **UNDÉN**:

Herr talman! Herr Munktell har gjort en invändning mot hela den tankegång som går ut på att tillverkarna vid ikraftträdandet av denna skatteförordning borde, om de varit tveksamma, ha vänt sig till kontrollstyrelsen för att få besked. Herr Munktell säger att kontrollstyrelsen icke lagligen kan ge besked om skattskyldigheten. Det är formellt sett riktigt att kontrollstyrelsen inte kan ge bindande förhandsbesked, men för praktiskt bruk räcker det med de upplysningar som kontrollstyrelsen i sådana fall anser sig vara beredd att lämna dem som frågar. Såvitt jag har kunnat finna av handlingarna, vände sig också ifrågavarande företagare först till kontrollstyrelsen, men avstod från att fullfölja sin anhållan om besked och meddelade, att han bedömde saken själv med hjälp av egna sakkunniga.

Det fanns väl heller inte någon risk för att alla dessa 1 000 företagare, som herr Munktell talade om, på en gång skulle vända sig till kontrollstyrelsen för att få besked, ty det är klart att skatteförfattningen inte lämnade rum för tvekan i så många fall, att antalet av dem som begärde besked kunde bli så överväldigande stort.

Herr Munktell framhåller vidare att högsta rätt ofta är högsta orätt och att i detta fall hans rättfärdighetskänsla säger honom, att en orätt är begången. Ja, det är omöjligt att diskutera känslöskäl, och herr Munktell har inte framlagt objektiva grunder för att en orätt har blivit begången.

Herr Ståhl var också inne på frågan om denne företagares hänvändelse till kontrollstyrelsen och sade, att företagaren riktat en fråga till kontrollsty-

relsen och fått det meddelandet, att kontrollstyrelsen inte kunde ge auktoritativa besked. Men detta var vid ett senare tillfälle, när företagaren ville få ett förhandsbesked om huruvida han skulle besvara sig eller gå någon annan väg. Vid skatteförfattningens ikraftträdande avvaktade han inte något besked från kontrollstyrelsen.

Herr Ståhl ville på det starkaste stryka under att diskussionen inte följt den linjen, att man kritiserat den tolkning som sedan blev regeringsrättens. Det är sant att herr Ståhl för sin del inte fört debatten på det sättet, men vi känner alla till, hurusom runt omkring i pressen den allmänna debatten just har hämtat näring av den uppfattningen, att det är de administrativa myndigheterna som gjort sig skyldiga till övergrepp. Senast i en kvällstidning i dag läser jag följande: »Det är en principfråga. Det gäller om den enskilde kan få rätt mot administrativt godtycke, som visat sig oberört av utslag i rådhusrätt och hovrätt.» Ja, den administrativa myndigheten visade sig oberörd av rådhusrätt och hovrätt, vilka i sin tur inte på något sätt tog intryck av att regeringsrätten hade, innan de fällde sina domar, förklarat att skattskyldighet förelåg.

Herr Svensson i Ljungkile var inledningsvis angelägen om att betona, att man inte kritiserar regeringsrättens tolkning, utan accepterar den såsom riktig. Men det är, sade han, bara den formella sidan av saken, och så hänvisade han liksom herr Munktell till sin rättfärdighetskänsla. Ja, det är mycket bekvämt för herr Svensson i Ljungkile att ha detta inre ljus som ledning. Var och en kan ju subjektivt säga, att hans rättfärdighetskänsla bjuder honom att hävda att en orätt är begången.

Herr Svensson i Ljungkile gav sedan litet antydningar om de objektiva grunder som skulle finnas för denna uppfattning, och han kritiserade mig för att jag skulle helt ha gått förbi det faktum, att det var svårt att tolka ifråga-

Återbäring till Lifaco Aktiebolag av erlagd varuskatt m. m.

varande författning. Jag tror inte att jag gick förbi den saken. Jag vill minnas att jag framhöll, att det var just därför som vederbörande företagare fått 35 000 kronor tillbaka av regeringen.

Herr Svensson i Ljungkile ansåg tydligen att det var retroaktiviteten som var det orättfärdiga. Jag vet inte, om han anser att det över huvud taget är orättfärdigt att låta omsättningsskatter av detta slag få retroaktiv verkan, men jag förmodar att han vid närmare eftertanke måste förstå, att det kan behövas en sådan sanktion för att inte tillverkarna skall finna det med sin fördel förenligt att så länge som möjligt skjuta på anmälan till beskattning.

Vidare gjorde herr Svensson i Ljungkile några besynnerliga uttalanden om den process som fördes och genom vilken Lifaco-ledningen försökte på en omväg komma förbi skattedomstolens utslag och få frågan överförd till de allmänna domstolarna, i det att man yrkade skadestånd av kronan för de skatter som lagenligt uttagits på grund av regeringsrättens beslut. Jag må ju säga att det var ett märkligt försök att föra en process, men jag vill inte därmed på något sätt kritisera Lifaco-direktören, ty han hade ju haft juridiska experter, som sagt honom att han hade stora chanser att på det sättet få de allmänna domstolarna att sätta sig till doms över den högsta skattedomstolen och underkänna dess utslag. Subjektivt är han naturligtvis i god tro. Han tror på sina experter. Men att sedan staten, som reservanterna menar, skall betala honom för de procedurkostnader dessa dåliga råd har åsamkat honom genom denna ganska huvudlösa rättegång, är väl ändå väl starkt. Staten skulle alltså inte bara avstå från den ersättning för sina rättegångskostnader som högsta domstolen tilldömt staten utan därutöver betala just den tappande parten — detta är det enda riktiga uttrycket herr Svensson — för de kost-

nader den haft för att föra denna utsiktslösa process mot staten.

Jag ämnar inte gå in på de olika detaljer som herr Svensson i Ljungkile anförde. I frågan om pomosingeléeet har herr Älmeby för övrigt gett en förklaring i Svenska Dagbladet i dag. Att dra in i bedömningen alla dessa detaljer angående de tider det ena eller andra företaget ålagts att betala skatt är ganska riskabelt. Vad vi vill veta är, att det inte var någon principiell olikhet, sådan att Lifaco ålades retroaktiv beskattning i motsats till andra företag med liknande tillverkning. Om sedan kontrollstyrelsen vid avvägningen av tidpunkten för beskattningens ikraftträdande har kommit till ett mildare resultat i vissa fall än andra, kan vi väl inte sätta oss till doms och förklara att kontrollstyrelsen handlat inkonsekvent.

Herr Svensson säger vidare att ingen kan påstå, att våra kristidsförfattningar har varit felfria. Nej, det är klart att ingen kan säga det. Men vill herr Svensson leda riksdagen in på den linjen, att statsmakterna skall gottgöra alla som råkat ut för någon hård behandling genom våra kristidsförfattningar? I sådana tider får väl både allmänheten och de olika intressenterna finna sig i att det inte kan skipas en sådan millimeterrättvisa som under normala tider, utan att det kan komma en författning som träder i kraft dagen därpå och som påbjuder att en tillverkare av en vara inom en vecka skall anmäla sig och ta ståndpunkt till om han vill betrakta sin vara som beskattningsbar eller inte. Den sortens schematiska författningar är nödvändiga under kristid. Man kan inte fordra att statsmakterna i efterhand skall utjämna de olikheter som denna kristidslagstiftning otvivelaktigt kan föra med sig.

Herr MUNKTELL (h) kort gemmäl:

Herr talman! Hans excellens utrikesministern sade i slutet av sitt anförande att under exceptionella omständig-

Återbäring till Lifaco Aktiebolag av erlagd varuskatt m. m.

heter måste folk finna sig i att de kanske inte blir riktigt rättvist behandlade. Det tycker jag verkligen inte är någon god rättsmoral som svenska staten skall göra till sin. Till varje pris, oavsett exceptionella förhållanden, skall vi försöka ställa till rätta de oförrätter som blivit begångna. Jag förmodar, att hans excellens kanske inte menade precis så som han uttryckte sig.

Hans excellens har ju inte hört debatten här i dag. Jag kan inte läsa upp hela mitt anförande igen, som jag nyss hade här till justering. Men jag kan försäkra att jag har stött mig på objektiva skäl. Det är just därför min rättfärdighetskänsla blivit upprörd.

Herr SVENSSON i Ljungkile (fp):

Herr talman! Utrikesministern undrar om jag anser det oriktigt om man i ett fall som detta tillgriper retroaktiv beskattningsmetod. Men den springande punkten, som excellensen går förbi, är huruvida man kan bevisa eller göra troligt att företagets produkter var så lätt identifierbara enligt skriven lag och anvisningar, att vederbörande var i ond tro. Det beviset är inte lämnat.

Excellensen säger att det är ett märkligt försök att gå till de allmänna domstolarna i saken. Ett sådant förfaringsätt står dock i överensstämmelse med många andra länders rättsväsen och det är ju inte märkligare än att rådhusrätten och hovrätten förklarat sig kompetenta och att hovrätten dessutom förklarat, att detta domslut inte fick överklagas. Jag tycker däremot att det är märkligt att man i svensk lag leder in en medborgare på ett sådant förfarande och sedan kastar allt över ända i en instans, dit vederbörande tidigare inte har fått gå med kompetensfrågan.

Så frågar excellensen om vi kan gottgöra alla. Regeringen har gett sig in på en skälighetsprövning och gett företaget 35 000 kronor. Vad man här försöker bevisa är, att regeringens skälighetsprövning är den enda riktiga.

Så säger excellensen, att det är bekvämt att hänvisa till sin rättfärdighetskänsla. Det är inte alls bekvämt. En rättfärdighetskänsla är det mest obekväma en politiker kan råka ut för.

Herr STÅHL (fp):

Herr talman! Hans excellens herr utrikesministern bestred inte, att företaget försökt få ett förhandsbesked av kontrollstyrelsen beträffande skatteplikten, men ansåg att företaget i alla fall hade bort veta att det var skattepliktigt. En jurist, som haft med denna fråga att göra, har talat om för mig att ett företag, vars produkt var skattebelagd, tog ett prov av en vara, som tillverkades av ett annat företag och icke var skattepliktigt och skickade detta prov till kontrollstyrelsen med en fråga om varan var skattepliktig eller inte. Företaget fick då det svaret, att denna vara, som alltså dagligen såldes utan beskattning, föll under varuskatteförordningen! Det är klart, herr talman, att när frågan om beskattning eller icke beskattning är så svävande, är det absolut omöjligt för ett företag att veta hur det förhåller sig med skatteplikten.

Hans excellens herr utrikesministern tar fasta på att vi konstaterat, att det här rör sig om en skälighetsfråga och inte om en rättsfråga. Han säger, att agitationen ute i landet emellertid bedrives som om det gällde en rättsfråga. Jag är rädd för att om man i riksdagen anlägger så strikt formella bedömningsgrunder som bl. a. utrikesministern gjort, uppstår det lätt en missuppfattning hos dem, som inte är vana att tänka i så strikta kategorier som bl. a. utrikesministern. Det blir lätt så, att man blandar ihop begreppen rättsfråga och skälighetsfråga. Jag är också rädd för att genom herr Skoglunds i Umeå och utrikesministerns uppträdande här i dag rättsfrågan kan komma att bli en politisk fråga av den art vi har försökt undvika. Om frågan får karaktären av en rättsfråga eller en politisk fråga, är

Återbäring till Lifaco Aktiebolag av erlagd varuskatt m. m.

det emellertid inte vi som bär ansvaret därför utan i stället de, som argumenterar ur andra synpunkter än dem som här skall anläggas, nämligen skälighets- och rimlighetssynpunkter.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena UNDÉN:

Herr talman! Både herr Svensson i Ljungskile och herr Ståhl återkommer till talet om att en företagare, som i god tro inte kunnat komma fram till ett resultat, inte borde få vidkännas denna beskattning. Jag har redan i mitt första anförande strukit under att man inte kan fästa någon större vikt vid om det sker i god tro eller inte. Man kan inte ta hänsyn till den subjektiva uppfattningen när man tolkar en skatteförfattning av denna art, utan man måste hålla sig till om det finns några skäl för en tvekan i detta fall. Det måste ju ha funnits skäl för en misstanke att chokladmassa skall anses såsom choklad. Man kan ju vända sig till skattemyndigheterna med en förfrågan, och gör man inte det, då handlar man på egen risk.

Herr Svensson i Ljungskile kom tillbaka till frågan om processerna, vilka kronan, enligt reservanterna, borde betala kostnaderna för. Han menade att rättsväsendet har lett oss in på en sådan betänkelig väg som att hovrättens dom i behörighetsfrågor icke fick överklagas. Sedan kom dock målet till högsta domstolen i sakfrågan. Herr Svensson kan ha den uppfattningen, att det var illa att inte även behörighetsfrågan genast fick överklagas. Jag har ingen mening om huruvida det kan vara lämpligt eller inte att släppa fram ett mål till högsta domstolen i den frågan. Men vad har detta att göra med statens ersättningsskyldighet för Lifacos rättegångskostnader? Frågan kom ju i alla fall till högsta domstolen och blev behandlad där, och högsta domstolen upphävde rådhusrättens dom även beträffande rättegångskostnaderna och kom

till det motsatta resultatet. Det är bland annat detta som herr Svensson och andra med honom vill korrigera.

Herr Svensson i Ljungskile förklarade att anhängarna av majoritetsförslaget har kommit till den uppfattningen, att det enda riktiga i detta fall just är den skälighetsprövning, som regeringen utförde när den återställde 35 000 kronor. Ja, men det var inte denna regering, herr Svensson. Det finns väl ingen anledning att vi skulle vara så särskilt angelägna om att skydda samlingsregeringen. Det finns inte något egoistiskt intresse för denna regering. Om beslutet den gången vill jag emellertid säga, att det naturligtvis inte heller var någon millimeterrättvisa. Man tyckte att det kunde finnas skäl för en viss mildring av de verkningar som åstadkommits, och därför gjorde man denna prövning och kom till detta resultat.

Herr Svensson hade till slut fått den uppfattningen, att vi här är så känsliga för att stöta på rättfärdighetskänslan. Jag försäkrar att vi är så hårdade mot herr Svenssons rättfärdighetskänsla och ser så ofta ett uttryck för den, att den bekymrar oss inte det allra minsta.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Lindberg begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 79, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Förstärkning av statens lånefond för den mindre skeppsfarten.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Lindberg begärde emellertid röst-räkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 112 ja och 93 nej, varjämte 9 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 2.

Föredrogos vart för sig statsutskottets utlåtanden:

nr 80, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1953/54, i vad propositionen avser utrikesdepartementets verksamhetsområde;

nr 81, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1953/54, i vad propositionen avser försvarsdepartementets verksamhetsområde; och

nr 82, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1953/54, i vad propositionen avser handelsdepartementets verksamhetsområde.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 3.**Förstärkning av statens lånefond för den mindre skeppsfarten.**

Föredrogos statsutskottets utlåtande nr 83, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förstärkning av statens lånefond för den mindre skeppsfarten jämte i ämnet väckta motioner.

I propositionen nr 148 hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över handelsärenden för den 5 mars 1954, föreslagit riksdagen medgiva, att till statens lånefond för den mindre skeppsfarten måtte få överföras 2 500 000 kronor från rederilånefonden.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehåft fyra motioner.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr Björnberg *m. fl.* (I: 310) och den andra inom andra kammaren av herr Staxäng *m. fl.* (II: 402), hade hemställts, att riksdagen måtte besluta, att räntesatsen för lån från statens lånefond till den mindre skeppsfarten måtte bestämmas till 3,25 procent.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte

a) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag medgiva, att till statens lånefond för den mindre skeppsfarten finge överföras 2 500 000 kronor från rederilånefonden;

b) i anledning av motionerna I: 478 och II: 624 i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anfört;

c) avslå motionerna I: 310 och II: 402.

Reservation utan angivet yrkande hade avgivits av herr Staxäng.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Herr STAXÄNG (h):

Herr talman! Då jag till detta utlåtande har fogat en blank reservation ber jag få motivera denna, och jag kommer också i samband därmed att göra ett yrkande. Att jag har anfört denna blanka reservation beror på att jag i denna fråga har avlämnat en motion, som går ut på en sänkning av räntesatsen när det gäller denna lånefond.

Beträffande denna näringsgren är det ju allom bekant att den för närva-

Förstärkning av statens lånefond för den mindre skeppsfarten.

rande och även under de senaste åren haft att kämpa med mycket stora svårigheter. Det har också från denna näringsgrens sida gjorts flerfaldiga påstötningar till statsmakterna om stödåtgärder, inte minst när det gäller att hävda sig mot den utländska konkurrensen på detta område. Det är en rad förhållanden som därvidlag har påpekats, inte minst att man i andra länder, i Tyskland och Danmark för att nämna några, från statsmakternas sida i mycket hög grad genom direkt ekonomisk hjälp stimulerat en modernisering av detta fartygstonnage. Jag kanske i detta sammanhang kan nämna att inte minst i Danmark har detta tagit mycket stora proportioner. Detta gör ju att vårt lands tonnage måste kämpa och konkurrera med ett ganska överlägset tonnage från andra länder.

När denna lånefond på sin tid kom till stånd var det med stora förväntningar man motsåg den hjälp som fonden skulle innebära, och från första början blev den också kraftigt anlitad. Men då kom det genast något som i mycket hög grad stoppade upp fartygsbyggandet, nämligen investeringsavgiften, vilken föranledde att man måste vara beredd på en mycket stor kostnadsökning vid anskaffning av nytt fartygstonnage. Detta ledde till att fartygsbyggandet gick ned i mycket hög grad. När denna investeringsavgift försvann var man på det klara med att fartygsbyggandet på nytt skulle sätta i gång, och det har det också gjort. Det är därför med tacksamhet man noterar att utskottet har tillmötesgått de motioner, som vid denna punkt har begärt en ökning av rederilånefonden. Det är alltså en åtgärd som är starkt motiverad.

Men denna sänkning av räntesatsen är nödvändig därför att den faktiskt är den enda hjälpåtgärd som staten för närvarande direkt skulle kunna bereda denna näringsgren. Man har i vårt land inte stött denna näringsgren som

i andra länder när det gäller t. ex. befraktningarna. Där har man vid handelsavtalens uppgörande betingat sig att en stor del av vad som skall exporteras skall befraktas på det egna landets kölar. I vårt land har man inte gjort samma kraftansträngning för att skydda våra småfraktare.

Jag skulle kunna peka på en rad andra åtgärder varigenom man kunnat träda stödjande emellan men icke gjort det. Därför bör denna motion, som jag framlämnat om sänkning av räntan, vara en mycket rimlig begäran. När man på alla de andra punkterna icke har ställt sig välvillig, icke har givit denna näringsgren det stöd som man kunde hoppas på, då borde det vara en ganska rimlig begäran att man i viss mån jämställde denna lånefond med den lånefond, som står vår fiskerinäring till buds. Där har man ju på det sättet en viss subventionerad ränta, och jag skulle tro att detta är minst lika starkt motiverat när det gäller dessa fraktare. Det är därför som jag med beklämning har läst den del av utskottets utlåtande, som berör detta, och det som jag tycker i viss mån kalla och rent av expeditionella uttalande man gör när man avfärdar motionens krav.

Jag har, herr talman, med dessa ord velat framhålla det svåra läge denna näringsgren befinner sig i och den mycket rimliga hjälp, som vår motion innebär men som här har förvägrats. Jag ber att få yrka bifall till motionerna I: 310 och II: 402.

Herr WARD (s):

Herr talman! Alla som tagit del av utskottets utlåtande här måste väl i alla fall konstatera att utskottet med mycket stor förståelse har behandlat den föreliggande frågan. Vi har beträffande fondens ställning föreslagit att man ifrån den allmänna rederilånefonden skall kunna ta ett belopp så att man nu kan få till förfogande 2,5 miljoner kronor, och det är ju ett framsteg som man väl

Ersättning för obekväm arbetstid m. m.

bland den mindre sjöfartens representeranter bör hälsa med stor tillfredsställelse.

Vi har alla varit fullt på det klara med och är fullt på det klara med att denna s. k. mindre sjöfart är av en utomordentligt stor betydelse för vårt land och att den bör uppmuntras så mycket som möjligt.

Nu var ju herr Staxäng tydligen ganska belåten med utskottets förslag när det gäller förstärkningen av lånefonden, en förstärkning som förresten kan bli något större än den som här siffermässigt är angiven, men han var missnöjd med att utskottet inte hade tillstyrkt hans motion om sänkning av räntan.

Nu vill jag här påpeka, vilket också framgår av utskottets utlåtande, att det pågår utredningar beträffande dessa saker och att man därvid också har tagit sikte på att bereda det mindre tonnaget, som det heter, avgiftslättnader så att det skall kunna utvecklas. När nu resultat av denna utredning väntas föreligga redan i höst så bör man väl kunna ge sig till tåls ett år åtminstone för att se vad utredningen kommer att resultera i och därefter fatta sitt beslut.

Det är mycket möjligt, som herr Staxäng gör gällande, att räntesatsen för det mindre tonnaget är hög i jämförelse med de villkor som gäller för konkurrerande sjöfartsnationer. Det vill jag inte bestrida. Men jag anser att man i säkerhetens intresse bör avvakta vad utredningen kan komma att föreslå.

Nu framgår det ju av propositionen liksom av utskottets utlåtande att efterfrågan på lån ur denna fond har stigit ganska starkt under den senaste tiden, så starkt att det för närvarande endast finns cirka 200 000 kronor tillgängliga för utlåning. Detta kan väl ändå sägas innebära att den ränta, som nu betingas, inte utgör något avgörande hinder för intressenterna på detta område att utnyttja fonden. Skulle den nuvarande räntesatsen vara ett avgörande hinder

så skulle väl inte pengarna på detta sätt förbrukas så snabbt som de har gjort under den sista tiden.

Jag tror därför att herr Staxäng något överdriver svårigheterna härvidlag. Men låt oss inte diskutera om den saken nu. Låt oss mötas nästa år och ta del av den utredning som pågår. Då kanske vi inte längre behöver diskutera dessa frågor.

Jag ber, herr talman, att med dessa få ord få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till utskottets berörda hemställan med den ändring däri, som följde av bifall till motionen II: 402; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 4.

Föredrogs vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 84, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående gäldande av viss livränta;

nr 85, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1954/55 till avlöningar till personal vid 1951 års jordbruksräkning;

nr 86, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1954/55, i vad avser finansdepartementets verksamhetsområde; och

nr 87, i anledning av väckta motioner om förbättrade förmåner för i statens tjänst återanställda pensionärer.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 5.**Ersättning för obekväm arbetstid m. m.**

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 88, i anledning av Kungl. Maj:ts pro-

position angående ändring av gällande bestämmelser om ersättning för tjänstgöring på obekväm arbetstid m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I propositionen nr 100 hade Kungl. Maj:t, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över civilärenden för den 26 februari 1954, föreslagit riksdagen att dels medge Kungl. Maj:t att vidtaga ändringar i gällande bestämmelser om provisoriskt lönetillägg för tjänstgöring på obekväm arbetstid i huvudsaklig överensstämmelse med vad i statsrådsprotokollet förordats, dels bemyndiga Kungl. Maj:t att för budgetåren 1953/54 och 1954/55 medge de överskridanden av maximerade anslag och anslagsposter, som kunde bli erforderliga vid genomförandet av angivna förslag.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Åman* och *Lindahl* (I: 421) och den andra inom andra kammaren av herr *Henriksson m. fl.* (II: 536), i vilka hemställts att riksdagen måtte uppdraga åt Kungl. Maj:t att genomföra sådan ändring av 3 § i kungörelsen om provisoriskt lönetillägg för tjänstgöring på s. k. obekväm arbetstid, att däri angivna belopp fastställdes till 60 öre per timme.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 421 och II: 536,

1. medge, att Kungl. Maj:t måtte få vidtaga ändringar i gällande bestämmelser om provisoriskt lönetillägg för tjänstgöring på obekväm arbetstid i huvudsaklig överensstämmelse med vad i statsrådsprotokollet över civilärenden för den 26 februari 1954 förordats;

2. bemyndiga Kungl. Maj:t att för budgetåren 1953/54 och 1954/55 medge de överskridanden av maximerade anslag och anslagsposter, som kunde bli

Ersättning för obekväm arbetstid m. m.

erforderliga vid genomförandet av under 1. angivna förslag.

Reservation utan angivet yrkande hade avgivits av herrar *Leander*, *Sunne* och *Nihlfors*.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr HENRIKSSON (s):

Herr talman! Statsutskottet har ju i denna fråga som i så många andra, där det finns att välja emellan en proposition och motioner, stannat för att bifalla den i ärendet föreliggande propositionen. Det utlåtande, som statsutskottet har låtit föregå sitt yrkande, saknar emellertid inte intresse, och det saknar inte heller drag av en positiv önskan om en rimligare behandling och lösning av frågan än den som civilministern och regeringen har presenterat för riksdagen. Utskottet säger längst ner på sidan 6: »Enligt utskottets mening hade det varit önskvärt om den förevarande, tämligen betydelsefulla lönefrågan kunnat lösas genom en överenskommelse mellan representanter för staten och tjänstemännens huvudorganisationer, träffad under förbehåll för Kungl. Maj:ts och riksdagens godkännande på sätt under senare år varit brukligt. Det kan också framhållas att några större olägenheter icke torde ha uppkommit om frågan hade underkastats ytterligare överväganden och därigenom kommit att underställas riksdagen vid en senare tidpunkt.»

Jag skulle med första delen av det nu citerade som bakgrund, innan jag går över till att säga några ord i själva sakfrågan, vilja säga något om den utveckling som lönefrågornas behandling har undergått under den senaste tioårsperioden. Vi har ju sedan mitten av 40-talet haft en utveckling, som lett fram till att ändringar i löne- och anställningsvillkoren för de statsanställda regelmässigt upptagits till förhandling mellan företrädare för regeringen och de statsanställdas organisationer. Efter

Ersättning för obekväm arbetstid m. m.

träffade överenskommelser i de olika frågorna har överenskommelserna lagts till grund för en proposition till riksdagen, och genom riksdagens avgörande har man så slutligen kommit fram till ett resultat, där båda parter har varit överens om vad som skall gälla för den tid som överenskommelsen omfattar. Den ordning som på detta sätt har kommit att utvecklas, kom ju närmast till på initiativ av förre finansministern Wigforss vid den 1945 påbörjade löne regleringen. Den har där efter tillämpats utan avbrott när det gäller den organisation som jag företräder vid förekommande förhandlingar om löner, lönegradsplaceringar, om pensioner och andra frågor som har med anställningsvillkoren att göra. Även i de fall där det inte varit fråga om att göra några ändringar utan prolongera på oförändrade villkor de löner som gällt under närmast föregående år, har man använt sig av systemet med överenskommelser. Organisationen har alltså i överenskommelsens fria form bundit sig vid att det inte skall inträffa någon ändring i de gällande anställningsvillkoren. Så har skett vid årsskiftet 1948/49, 1950/51, 1952/53 och även i fråga om de stora lönefrågorna vid det årsskifte som vi närmast har bakom oss.

Det förefaller mig som om den tillämpade formen för lönefrågornas behandling skulle ha påtagliga fördelar. Med den utveckling som antalet statsanställda har undergått, med den mångfald av olika grupper anställda, som nu finns, och med den större rörlighet som nödvändigtvis måste karakterisera lönesystemet under en tid av full sysselsättning följer, att det skulle bli för riksdagen betungande om man skulle till behandling ta upp alla de detaljändringar och de förslag till förändringar som kunde tänkas komma i fråga, utan att de vore baserade på överenskommelser.

Organisationernas direkta medver-

kan, uttryckt i en överenskommelse, leder ju också till att man får ett ökat ansvar och därmed en stabiliserande faktor i utvecklingen. Det är ingen som skulle komma på den tanken att förneka detta när det gäller arbetsmarknaden över huvud taget. Men jag kan heller inte förstå att det kan vara anledning att förneka ett sådant faktum när det gäller den begränsade del av arbetsmarknaden som den statliga verksamheten utgör. Även där får man anse att systemet med överenskommelser leder till ett ökat ansvar för organisationerna. Det leder till att man får en stabilisering av utvecklingen, som man inte har möjlighet att uppnå, om man skulle utgå från att man inte skulle fästa avseende vid om de förslag som föreläggs grundar sig på överenskommelser eller inte.

Andra fördelar med överenskommelsesystemet är ju att man i mindre utsträckning gör frågorna om de statsanställdas löne- och anställningsvillkor till politiska stridsfrågor. Det finns inte något utrymme för det, inte i så stor utsträckning i varje fall, om man har en överenskommelse mellan de fackliga organisationerna och dem som har att företräda staten i dess egenskap av arbetsgivare.

Alternativet till förhandlingsöverenskommelser skulle väl vara att man för riksdagen presenterar förslag utan att man egentligen haft någon kontakt med organisationerna eller har haft mer eller mindre lösliga kontakter med dem. Med ett sådant alternativ skulle då följa, att organisationerna inte kunde komma att betrakta som sin förstahandsuppgift att vid förhandlingar nå fram till resultat, utan då blir organisationernas förstahandsuppgift att söka på olika sätt påverka de organ som har att besluta om de här frågorna. Då får organisationerna sträva efter att genom skriftliga och muntliga kontakter med riksdagens utskott, med enskilda riksdagsledamöter och med partiledning-

arna nå fram till en påverkan som så småningom kan ge resultat. Det skulle följaktligen bli en organisationernas fortlöpande upplysnings- och reklamverksamhet i syfte att i riksdagen vinna gehör för de frågor och de ändringsyrkanden som de kan ha anledning ställa. Det skulle ju till en del i varje fall komma att betyda, att man ginge tillbaka till det system som praktiserades innan vi fick ordningen med förhandlingar i mitten på 40-talet. Jag säger att det till en del skulle betyda en återgång. Jag är personligen övertygad om att vi nu skulle hamna i något mycket värre, om vi skulle ge oss in på en sådan linje. Det skulle bli värre därför att vi har att notera ett ökat antal anställda, för vilka staten nu har att bestämma lönerna. Gruppen har växt undan för undan. Enbart under senare år har åtskilliga kommit till, och för kort tid sedan beslöt vi ju att polispersonalen skulle inrangeras bland dem, för vilka statsmakterna har att bestämma lönerna.

Till detta kommer, att vi sedan har att räkna med att det under en full sysselsättning inte är möjligt att reglera lönerna efter förkrigsmodell, d. v. s. räkna med att ta upp frågorna till prövning med långa mellanrum, att man skall lagra de förslag till ändringar, som vid olika tillfällen kan komma fram, och göra mycket på en gång. Det kan vi inte göra i det läge vi nu har, utan vi får räkna med att det ständigt kommer att föras fram frågor till behandling och att organisationerna ständigt försöker att för olika grupper vinna gehör för sina meningar, när man inte kan räkna med möjligheten att föra formliga förhandlingar om vad som skall gälla.

Den organisation jag företräder har hittills i mycket liten utsträckning hängt sig åt uppgiften att i riksdagen försöka verka för att vinna gehör för sina yrkanden. Vi har ansett, att det måste vara en rimligare ordning att få frå-

Ersättning för obehvämlig arbetstid m. m.

gorna behandlade förhandlingsvägen och inte genom uppvaktningar för utskott eller olika grupper av riksdagsmän eller olika partier. Men är det så att man får en utveckling, där man från civildepartementets sida menar, att det inte är så noga, om man förhandlar med organisationerna och söker träffa överenskommelser med dem, är det tydligt, att en sådan organisation tvingas till andra arbetsformer för att få sina intressen i de olika frågorna tillgodosedda. Det skulle ju innebära, att man kom fram till en ordning, som uppenbarligen skulle vara sämre än den som under senare år har utvecklats men det är, såvitt jag förstår, det enda som kan utgöra ett alternativ till förhandlingar och överenskommelser i de olika frågor, som skall föreläggas riksdagen för slutgiltig behandling.

Om man ena gången gör på det ena sättet och den andra gången på ett annat sätt blir det än sämre. Att när man tycker det passar sig förhandla och sträva efter att få till stånd överenskommelser för att i en annan fråga när det inte spelar så stor roll, om det blir en överenskommelse eller inte, därför att man kommer att gå fram till riksdagen med frågan i alla fall, handla som man gjort i detta speciella fall.

För att vi inte skall komma i ett sådant läge vill jag för min del deklarera som en bestämd uppfattning, att detta bör bli en engångsföreteelse och att man inte från civildepartementets sida bör låta det bli några efterföljare till detta utan att man bör fortsätta med den ordning, som varit regelmässig under de år som vi har närmast bakom oss. Min förhoppning är, att det uttalande av utskottet, som jag här citerat, skall medverka till en sådan fastare ordning i praxis, så att den praxis som har utbildats icke flera gånger kommer att brytas.

Det är klart att det kan inträffa någon alldeles särskild situation, där en överenskommelse inte är möjlig att upp-

Ersättning för obekväm arbetstid m. m.

nå och där man från civildepartementets sida och i regeringen anser det nödvändigt att gå till riksdagen med ett förslag för att exempelvis kunna få arbetsfred, att få tjänstemännen att vara kvar i sysselsättningarna. Det är ju då fråga om alldeles speciella förhållanden. Jag noterar emellertid, att några sådana frågor har det inte gällt i detta speciella fall.

Jag skulle vilja sluta detta avsnitt, innan jag kommer in på själva sakfrågan, med att säga att vi har ju sedan ett par år tillbaka en utredning om förhandlingsrätten för de stats- och kommunalanställda tjänstemännen liggande. Den avlämnades vid årsskiftet 1951/52 av 1948 års förhandlingsrättsutredning. Sedan dess har utredningens betänkande varit ute på remiss, men mig veterligt har det inte gjorts något mera åt den saken. Jag tycker, att det är angeläget, att den frågan inte läggs åt sidan utan att det görs något åt den. Sådana här ting, som nu inträffat, gör det ännu mera angeläget, att vi så småningom får frågan om hur det skall vara med förhandlingsrätten och överenskommelserna reglerad i lagstiftningen. Jag skulle därför vilja vädja till civilministern, att han nu på allvar tar upp den frågan och söker åvägbringa en lösning så fort som möjligt.

Jag skall sedan gå över till att säga bara några ord om själva sakfrågan, nämligen vilka ersättningar man bör tillämpa för de statsanställda när det gäller arbete på s. k. obekväm tid. Med den inställning som jag här har deklarerat till hela frågan om förhandlingsförfarandet och överenskommelserna följer ju, att jag icke har den uppfattningen att det normalt är möjligt eller lämpligt att med hela riksdagen förhandla om huruvida det skall vara 40 öre eller 60 öre i ersättning. Det är helt enkelt omöjligt att tänka sig en sådan ordning, därför att vi får utgå ifrån att det är så få riksdagsmän, som i grunden känner till dessa frågor. När jag

säger detta innebär det inget underkännande av riksdagsmännens allmänna kompetens, utan det är helt enkelt så, att det finns inte någon möjlighet för dem som inte sysslar med dessa frågor att kunna sätta sig in i olika detaljfrågor. De statsanställda uppgår ju ändå till ett par hundra tusen, vilkas löner regleras i denna form, och det är inte möjligt att begära att enskilda ledamöter av riksdagen skall känna till hur de anställda har det ordnat i olika detaljfrågor.

Men när nu propositionen ändå har lagts fram vill jag säga något om det motionsyrkande som har ställts gentemot propositionen. Den här frågan om obekväm arbetstid har ju varit under utredning under mycket lång tid. Det är snart sex år sedan utredningen tillsattes. När den var färdig med denna del av sitt arbete så hade den hållit på med sitt uppdrag i fem år. Utredningen hade ju kommit fram till vissa resultat, vissa rekommendationer, där man från utredningens sida var ense om att bestämmelser borde genomföras som var annorlunda än dem som nu gäller provisoriskt. Sedan har det efter revisionen visat sig att man ändå inte oförändrat kunde lägga utredningen till grund för ett omedelbart förslag.

Det har sagts, att detta kan vi väl acceptera, med hänsyn till arbetstidsfrågorna, ty därvidlag kan man ju ha anledning att vänta på vad arbetstidsutredningen har att säga. Arbetstidsutredningen har nu lämnat förhandsmeddelande om vad den kommer att föreslå, och det föreligger inga hinder för omedelbart upptagande av den frågan. Men om man nu hade den uppfattningen att man inte kunde få överblick över alla de frågor utredningskommittén fört fram är det tydligt, att det inte förelåg något hinder för att nå överblick och en viss uppräknings av det per timme utgående kontanttillägget, d. v. s. att man företog en uppräknings från de nu utgående fyrtio örena till ett högre tal.

Det är på den ståndpunkten organisationen ställt sig vid de förhandlingar som härvidlag förts. Jag skall inte upprepa de skäl som anförts mot en sådan uppräknings. Vi finner inte många av dem i propositionen eller i utskottsutlåtandet. Man har stannat vid det skälet att det inte skulle vara möjligt att genomföra en sådan här ändring därför att det skulle vara svårt att säga vilka kostnader den skulle föra med sig. Nu vill jag inte hålla med om att det är på det sättet. Det har i propositionen angivits, att kostnaderna för tillägget totalt utgör 15 å 16 miljoner kronor. Det är en siffra som är 4 å 5 miljoner lägre än den som angavs vid riksdagen 1952 när provisoriet kom till. Anledningen till att man har räknat ner summan är väl den att man efter senare gjorda beräkningar kommit fram till att man från början uppskattat dem för höga. Jag tror inte att man gjort denna uppräknings på en höft. Det måste alltså vara så att man är ganska säker på att de faktiska kostnaderna nu rör sig om 15 å 16 miljoner kronor, och är det så är det ingen svårighet att komma fram till en kostnadsberäkning av vad en ökning till 60 öre skulle komma att föra med sig. Det skulle betyda ca 50 procents stegring, och denna femtioprocentiga ökning skulle komma att utgöra 8 miljoner kronor. Sedan är det ju en annan sak om man nu anser sig kunna gå med på en sådan ökning. Gentemot detta har ingenting sagts vare sig i propositionen eller i utskottets utlåtande. Man har bara sagt att man inte nu är beredd att ta ställning till dessa frågor.

Om det nu vore så att man hade anledning att räkna med att denna fråga skulle kunna komma upp under den närmaste tiden och att man skulle kunna räkna med att ha en reglering av frågan låt oss säga fram till den 1 oktober skulle jag inte haft anledning att vid detta tillfälle tala för ett annat yrkande än det som framförts av utskottet. Men för mig är det ännu obekant om det är

Ersättning för obekvämt arbetstid m. m.

civildepartementets mening att man skall komma fram med en lösning exempelvis till den 1 oktober. Jag är därför tacksam om det kan lämnas ett sådant besked i denna debatt. I avvaktan härpå skall jag inte ställa något yrkande, men skulle svaret bli negativt skall jag ställa yrkande om bifall till motionen. Men jag väntar som sagt härmed så länge.

Häruti instämde herrar *Lundqvist* (s), *Mellqvist* (s), *Andreasson* (s) och *Dahl* (s).

Herr NIHLFORS (fp):

Herr talman! Jag kan i allt väsentligt instämma i vad herr Henriksson sade här tidigare i frågan om ersättning för obekvämt arbetstid. Jag vill bara komplettera hans yttrande med några synpunkter.

Herr Henriksson nämnde ju, och det vet vi alla, att frågan varit under utredning under många år. Det hela började med ett löfte år 1946 från 1945 års lönekommitté, som sade att det snarast borde företas en prövning av frågan, och 1948 tillsattes den kommitté som här omnämnts. Något som jag emellertid finner på sitt sätt ganska märkligt var ju när det från civildepartementets sida 1952 gavs besked till kommittén om att den inte längre borde intressera sig för att göra någon undersökning om storleken av ersättning för arbete på obekvämt arbetstid, detta därför att civildepartementet i framtiden hade för avsikt att förhandla om dessa ersättningsars storlek. Under sådana förhållanden hade man ju väntat sig att civildepartementet vid denna tidpunkt för sin del börjat undersöka kostnadsfrågan i hela dess vidd. Nu verkar det på mig som om man först i samband med förhandlingarna i höstas kommit utfund med att man egentligen inte visste vad det hela skulle komma att kosta. Herr Henriksson har på ett ganska åskådligt sätt visat och detta framgår även av den motion som lagts fram vad en höj-

Ersättning för obehvämlig arbetstid m. m.

ning på 50 procent i runt tal på nuvarande kostnader skulle komma att betydligt, och då tycker man ju att problemet inte behövt hänskjutas till ytterligare departementsundersökning. En sak som är klarlagd är, att cirka 90 procent av ersättningen för obehvämlig arbetstid belöper sig på de affärsdrivande verken. Detta innebär att det vid höjning av ersättningen kan i första hand bli fråga om höjningar av taxorna för verken. Dessa har alltså att rätta sina inkomstberäkningar efter kostnaderna för sina avlöningar. Det är klart att SJ, som ju har ett ansträngt finansiellt läge, kan säga sig, att man får det ytterligare besvärligt om man skall behöva tänka på att öka sina löneomkostnader på grund av ökningen av denna ersättning.

Jag vill emellertid nämna en sak för kammaren, som i detta sammanhang är av intresse, nämligen att statsutskottet i går tog ställning till och väl nästa vecka kommer att besluta om en punkt i statsrevisorernas berättelse, som handlar om borttagande av de s. k. militära taxorna på statens järnvägar, eller åtminstone att man skall ta upp den frågan till omprövning. SJ lämnar nämligen nu mycket stora rabatter till militärmyndigheterna vid transport av gods och folk på järnvägarna. Man uppskattar dessa militära subventioner till cirka fyra miljoner kronor per år. Statsutskottet har för sin del gjort en oförmödan i denna fråga, därför att det redan pågår en undersökning om en ändring av dessa taxor eller deras ersättande med ett annat system. Jag förmodar att syftet med en dylik undersökning är, att några subventioner från SJ inte längre skall utgå till militärmyndigheterna, och då får man ju redan där pengar för höjning av här ifrågakommande ersättningar. Det är visserligen stora summor vi här rör oss med, när vi ser dem isolerade, men ser man dem i större sammanhang så tror jag ändå inte att detta problem är olösligt. Inte heller skall man väl behöva hålla på att göra beräkningar i det

oändliga, vilket man nu tycks vara benägen att göra.

Jag vill i anslutning härtill fråga: Vilken privat arbetsgivare, som löntagarorganisationerna har att förhandla med, skulle tillåtas att syssla så länge med utredning om kostnaderna, som staten har fått göra i detta fall? När vi i framtiden kan räkna med ett förhandlings-system byggt på överenskommelser i statliga lönefrågor, hoppas jag på en snabbare takt från arbetsgivaren- staten, när det gäller förhandlingsförberedelserna, och jag hoppas att förhandlingarna sedan inte stoppas upp av att arbetsgivarparten inte hunnit räkna ut vad det hela skulle komma att kosta.

Herr talman! I likhet med herr Henriksson låter jag frågan, huruvida jag skall yrka bifall till motionen eller icke, anstå tills vidare.

Herr SENANDER (k):

Herr talman! Denna fråga är av väsentligt större betydelse för statstjänarna än vad det måhända kan förefalla den, som inte haft tillfälle att grundligt sätta sig in i dessa saker. Att så är fallet visar inte minst den starka oppositionsrörelse, som härvidlag kommit till uttryck över hela landet.

Både propositionen och utskottets förklarande utlåtande visar enligt min mening, att statsmakterna är i färd med att återta den attityd av oförståelse och nonchalans, som i tidigare skeden präglade deras uppträdande mot statstjänarna. Efter flera år av hänsynslös lönestoppspolitik mot de statsanställda tvingades som bekant statsmakterna till sist att acceptera ett löneavtal och en tjänsteförteckningsrevision, som utan tvivel betecknade ett framsteg. Tidigare hade det utlovats en lösning av frågan om den obehvämliga arbetstiden, vilken länge hade ställt stora delar av statspersonalen i en undantagsställning till det sämre i arbetstidsavseende. Det behövde emellertid inte gå mera än ett par år förrän statsmakterna började

visa upp ett annat ansikte. Tydligt trodde de att all rättfärdighet var uppfylld i och med det löneavtal och den tjänsteförteckningsrevision, som jag här nämnt. Ja, det har icke saknats påstående från vissa riksdagsmän om att statstjänarna nu har fått det så väl bestämt, att de tillhör de privilegierade grupperna i folkhemmet. De som tänker och resonerar så, har emellertid dåligt reda på hur statstjänarna i lägre grader egentligen har det ställt med sina löner och arbetsvillkor. Jag har tidigare nämnt och upprepar nu att en stationskarl, en banvakt, en brevbärare och en tullvakt har en högsta lön per månad av 807 kronor, om han är placerad i Stockholm, och 775 kronor, om han är placerad i Göteborg. På lägsta dyrtorrt är lönen högst 680 kronor i månaden. På den lönen skall han också bekosta reglementsenlig uniformsbeklädnad.

Sådana är lönevillkoren för de största statstjänargrupperna. Detta är betalningen för en tjänstgöring, som är både påfrestande och obehaglig. Statstjänare i dessa grader får utföra natttjänst och sön- och helgdagstjänstgöring i en omfattning, som de flesta andra samhällsgrupper icke behöver vidkännas. Natttjänsten pågår ofta var fjärde och varannan natt, sön- och helgdagstjänsten varannan sådan dag.

Arbetstiden är icke som för de flesta andra medborgare reglerad per vecka utan per månad, vilket gör att övertidsersättning ytterst sällan utgår, trots att tjänstgöring på övertid i vanlig mening kan ha förekommit under 50—75 timmar under månaden.

För stora grupper av lägre statstjänare växlar ett ständigt malande i tjänstgöring på nätter och sön- och helgdagar med ett alltmera jäktat och hetsat arbete på dagtid.

Jag vill i det sammanhanget erinra om att verksamheterna, särskilt järnvägsstyrelsen, kommer med det ena påfundet efter det andra för att pressa

Ersättning för obekväm arbetstid m. m.

ur personalen mesta möjliga arbetskraft. Detta faktum går inte att trola bort med mer eller mindre snillrikt tal om »väl avvägda rationaliseringsåtgärder» o. s. v. Det gäller något helt annat. Nakna sanningen är att staten är i färd med att på sämsta arbetsgivarmaner stegra utsugningen av arbetskraften utan hänsyn till att detta leder till ökade risker för trafiksäkerheten och en försämrad service från statsverkets sida.

På grund av dessa i korthet angivna förhållanden har kravet på en särskild ersättning för tjänstgöring på s. k. obekväm arbetstid länge varit en brännande fråga för statstjänarna. Det har inte funnits en sammankomst för statstjänare på senare år utan att detta krav stått på dagordningen. Vid 1947 års lönereglering förutsattes, såsom här tidigare framhållits, att frågan skulle lösas genom en särskild utredning. Det blev också en utredning, och denna kom med ett förslag, som visserligen inte angav beloppen men som jag tror i princip skulle accepterats av statstjänarna. I fem år fick statstjänarna vänta på resultatet av utredningen. Men detta var tydligen inte tillräckligt för statsrådet Lingman och utskottet, utan nu skall avgörandet av denna viktiga fråga anstå kanske i fem år till i avvaktan på andra utredningar.

Jag betraktar hänvisningen av denna i och för sig ganska enkla fråga till nya utredningar som ett de obotfärdigas förhinder. Ingen skall kunna övertyga statstjänarna om att statsrådet Lingman och nu utskottet efter honom visat förståelse för den natttjänstgörande statspersonalen, när man tillgriper ett nytt uppskov. Det fanns dock den utvägen, som här tidigare framhållits, att förbättra den provisoriska förordning som redan existerar, om man ansåg sig icke kunna åstadkomma ett snabbt resultat utan måste avvakta de pågående arbetstidsutredningarna. De löjligt låga belopp som utgår enligt den

Ersättning för obekväm arbetstid m. m.

provisoriska förordningen skulle kunna höjas åtskilligt utan att detta kunde anses vara att, såsom det brukar heta, föregripa en kommande utredning.

Nu möts statstjänarna av ett nytt nej. En synnerligen kraftig statstjänaropinion har krävt att riksdagen åtminstone bifaller den motion som nu behandlas och som avser en höjning av ersättningen. Denna opinion har väntat att statsrådet Lingman, som själv varit statstjänare och ledare för landets största statstjänarförbund, järnvägsmanaförbundet, och statstjänarkartellen skulle visa den erforderliga förståelsen för detta krav.

Herr talman! Det råder ett starkt och befogat missnöje bland statstjänarna beträffande handläggningen av frågan om ersättningen för den obekväma arbetstiden. Ingen skall tro att detta missnöje blir dämpat genom att man avslår motionen och ersätter den med ett nytt löfte. Statstjänarna har fått nog av löften. De kommer att betrakta ett avslag på motionen som något av en utmaning. Och det är med förlov sagt äventyrligt att i dessa tider utmana löntagarna.

Det går inte att driva en restriktiv lönepolitik hur långt som helst. Vad som inträffat i landets hamnar i dessa dagar är ett drastiskt exempel på hur det går när man söker nonchalera arbetarpartens mening. Missnöjet med den förda lönepolitiken är synnerligen starkt också på andra håll. Statstjänarna tillhör det skikt, som med rätta anser sig släpa efter. Genom en kallsinnig hållning till deras krav och, såsom skett i detta fall, ett ensidigt och egenmäktigt förfarande från löneministeriets sida gentemot statstjänarnas förhandlare är det inte alls uteslutet att statstjänarna kan drivas till aktioner av liknande slag som den vi fått en så handgriplig bekantskap med genom hamnarbetarnas protestaktion.

Herr talman! Jag kan inte avstå från att yrka bifall till motionen. Jag tror

inte att ett löfte, även om det här lämnas från herr Lingmans sida, kommer att tillfredsställa statstjänarna. De har som jag tidigare sade fått nog av löften. Jag yrkar alltså bifall till den av herr Henriksson m. fl. avlämnade motionen.

Herr LINDHOLM (s):

Herr talman! Det har av de föregående talarna vitsordats att under de senaste åren har vi löst lönefrågorna genom att representanter för personalorganisationerna och representanter för samhället vid förhandlingsbordet diskuterat sig fram till lösningar. Inom statsutskottet har vi också i regel tillstyrkt de förhandlingsuppgörelser som förelegat, och den anordningen har också i mycket hög grad bidragit till att avpolitisera lönefrågorna. Från utskottets sida har vi velat medverka, så långt det varit oss möjligt, till att få ett förhandlingsinstitut, som gjorde att man helt kunde föra över lönefrågorna på förhandlingsplanet. I vad det gäller principerna för lönefrågornas handläggning råder, såvitt jag kan förstå, inga delade meningar mellan mig och herr Henriksson.

I den fråga som nu behandlas har man inte tidigare träffat någon uppgörelse, och det har omkring densamma drivits upp en ganska häftig diskussion, där man i stridens hetta många gånger nyttjat överord, som egentligen inte bort förekomma. Herr Senanders inlägg i dag är ju en utomordentlig exponent för den sortens överdrifter. Om herr Henriksson och hans medmotionärer hade gått på principen att lönefrågorna skulle behandlas genom en förhandlingsöverenskommelse och inte genom ensidiga beslut och tagit konsekvenserna av det betraktelsesättet och yrkat avslag på den kungl. propositionen, så är det inte alldeles uteslutet att en sådan motion hade bifallits av statsutskottet.

Nu har emellertid motionärerna själva gått ifrån den principiella deklARATION, som man har gjort och som man helst hade sett tillämpad, genom att de också har givit ett bud i denna fråga. Därför har vi inom utskottet gått till en sakgranskning av den kungl. propositionen. Vi har undersökt de skäl som civilministern har angivit för att uppgörelsen inte kunde träffas vid den tidpunkten. Jag måste för min personliga del bekänna att de skäl som civilministern anfört synes mig ganska starka. Jag tror inte att man fullt så lätt som här har skett kan springa ifrån den omständigheten, att den kommitté som hade till uppgift att utreda spörsmålen kring den obekväma arbetstiden uraktlät att utreda ett av de största av de frågekomplex som var denna kommitté förelagda, nämligen spörsmålet vilken omfattning den obekväma arbetstiden har.

Kommittén i fråga har begränsat sitt arbete till att reda ut själva begreppet obekväm arbetstid och gjorde därvid även en gränsdragning mellan å ena sidan obekväm arbetstid och å andra sidan övertidsarbete. Man byggde begreppet obekväm arbetstid på en doktrin där man sade, att obekväm arbetstid är sådan som förekommer när man regelbundet har oregelbunden arbetstid. Den där satsen låter ju litet underlig men jag kan exemplifiera den för den som kanske inte följer själva resonemanget.

Vi tänker oss att vi har ett ställe där man arbetar treskift. Första skiftet har man från kl. 6 till kl. 14, andra skiftet från kl. 14 till 22 och det tredje skiftet från kl. 22 till 6 på morgonen. Man har alltså hoppande tjänstgöring — man har regelbundet oregelbunden arbetstid. Och då menar man inom »obekväma kommittén» — förlåt uttrycket, men det användes rätt allmänt, och det är därför det slank ur mig, det är kanske riktigast att säga så — att den tid som ligger mellan två tidsintervaller skulle

Ersättning för obekväm arbetstid m. m.

betraktas som obekväm arbetstid och ersättas därefter.

Till den som jämt arbetade dagtid, alltså hade en reglerad arbetstid som var regelbunden, skulle icke obekvämlighetstillägget utgå, utan då skulle i sedvanlig ordning för de lönegrader, inom vilka övertidsersättning utgår, vederbörlig ersättning utbetalas. Man gjorde med andra ord vissa gränsdragningar, men själva omfattningen av den obekväma arbetstiden klarlades icke av denna kommitté. Därför måste jag för min del respektera statsrådet då han icke ville träffa en uppgörelse med personalorganisationerna och framlägga ett förslag, vari det saknades som åtminstone för statsutskottets vidkommande måste vara väsentligt, nämligen en uppgift på hur stora kostnaderna var.

Jag vill erinra om att i de förenklingar och i viss mån förbättringar som nu föreslagits fanns det många bud beträffande kostnaderna. Det finns å ena sidan kostnadsberäkningar på 700 000 kronor — det är det förslag som nu ligger på bordet — och å andra sidan finns det kostnadsberäkningar som stannar först vid omkring 3 miljoner kronor. Inom departementet har man räknat med $1\frac{1}{2}$ å 2 miljoner kronor som kostnad för de förbättringar som nu föreslås. När allting är så pass ovisst på detta område finner jag det naturligt, att man först söker skapa klarhet rörande frågan: I vilken utsträckning förekommer obekväm arbetstid?

Därtill kommer också den omständigheten att arbetstidsutredningen håde att undersöka, huruvida man skulle genom förkortning av arbetstiden ge trafikpersonal och andra som hade nattarbete en kompensation. Här möter man alltså två olika sätt att kompensera för obekväm arbetstid. Ett sätt är att ge en extra dusör per timme, ett annat sätt är att förkorta arbetstiden, om någon haft arbete under låt oss säga en natt. Jag har själv i många år arbetat på treskift, dvs. jag har arbetat nattsift

Ersättning för obehvämlig arbetstid m. m.

var tredje vecka. Jag vet alltså vad det betyder rent fysiskt och psykiskt att arbeta på s. k. obehvämlig arbetstid, och jag måste nog säga, att det är rätt svårt att med pengar kompensera det obehag man rent personligt har av exempelvis nattarbete. Efter en nattvecka tog det i regel en vecka innan man var något så när i kondition. Det kom en sådan päs var tredje vecka, och det var rätt påfrestande. Därför vill jag för min del ifrågasätta, om man inte i denna diskussion också bör ta hänsyn till möjligheten att genom arbetstidsförkortningar bidra till lättnader för dem, som har tungt arbete på obehvämlig arbetstid. Spörsmålet är således inte så odelat enkelt som kanske har gjorts gällande i diskussionen.

Jag vet också, att det bland statstjänarna finns delade meningar i denna fråga. En del statstjänare vill ha konstant ersättning för besvärligheterna, men det finns också de som förmenar, att det skulle vara lämpligare om de kunde få en förkortad arbetstid. När problemet har kartlagts ordentligt får man väl diskutera igenom detta spörsmål vid förhandlingsbordet, ty med vad som här föreslås sättes ju inte punkt i denna fråga, utan det är endast meningen att vissa rådande missförhållanden skall rättas till, samtidigt som man tar konsekvenserna av den senaste tjänsteförteckningsrevisionen och låter vissa grupper, som eljest skulle stå utanför, komma in i den kategori, som tillföres obehvämlighetstillägget.

Jag vill till slut reagera litet mot herr Senanders sätt att argumentera i denna fråga. Han inledde sitt anförande med att säga, att det som här sker skulle vara ett tecken på att man från samhällets sida börjat föra en hänsynslös arbetsgivarpolitik. Jag tror inte att man gagnar statstjänarnas intressen genom att skärpa motsatserna så, som herr Senander har gjort. Det kan vara litet riskabelt för statstjänarna, om en argumentering föres på detta sätt, ty det

finns andra grupper i vårt samhälle, som allttjämt saknar en betydande del av de sociala förmåner statstjänarna har. När herr Senander räknar upp de löner, som utgår till dem som står i lägsta lönegraden, vilken tillämpas för stationskarlar, brevbärare och vissa anställda vid tullen, glömde han att vid denna parallell nämna, att de dock har sin pensionsfråga ordnad, och det är inte alldeles värdelöst. De har betydligt bättre förmåner än exempelvis exportindustriens arbetare, och om man gör en jämförelse mellan dessa olika grupper bör man väl ta hänsyn till alla dessa faktorer.

Jag tror inte att det med någon större styrka kan göras gällande, att statstjänarna har blivit sämre behandlade än den öppna marknadens folk. I vad avser ersättning för obehvämlig arbetstid har utskottet sett litet på hur denna fråga är ordnad i den öppna marknaden, och de ersättningar som nu utgår till statstjänarna svarar ungefär mot genomsnittet av vad som i dag tillämpas på den öppna marknaden. Det finns där enstaka grupper, som kanske har något öre mer, men det finns också grupper, som har det sämre. Därför finns det enligt mitt sätt att se inget utrymme för ett påstående, att man från samhällets sida börjar tillämpa hänsynslösa arbetsgivar-metoder.

Herr talman! Med stöd av det anförda hemställer jag om bifall till utskottets förslag.

Herr HENRIKSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Lindholm framhöll inledningsvis bl. a., att det förelåg överensstämmelse mellan hans uppfattning och den av mig här företrädde uppfattningen om hur man borde ha det med förhandlingar och med överenskommer rörande frågor, som gäller de statsanställdas löner och anställningsvillkor. Jag noterar detta med tillfredsställelse, på samma sätt som jag tidigare

med tillfredsställelse noterat vad utskottet sagt just på denna punkt.

Sedan sade herr Lindholm emellertid, att motionärerna genom att icke begränsa sig till att ställa ett avslagsyrkande på den kungl. propositionen också för egen del hade frångått principen om förhandlingsöverenskommelser. Jag kan inte dela den meningen, ty det är alldeles självklart, att om frågan föres fram så, som denna fråga framförts, måste ju organisationerna på något sätt få möjlighet att ge sig till känna, och det kan då inte ske annat än genom att man motionerar och därvid anger, att man icke är överens om de synpunkter, som förts fram i propositionen. Det lär väl förhålla sig så, att redan i och med att propositionen är framlagd uteslutes möjligheten att genom ny proposition till detta års riksdag få fram frågan på nytt. Då är man, även om propositionen avslås, i en annan situation än om den över huvud taget inte lagts fram, och det är detta man får lov att ta hänsyn till.

Herr Lindholm nämnde vidare något om den osäkerhet, som kännetecknar kostnadsberäkningarna. Som exempel nämndes nu inte den fråga, i vilken det föreligger en motion, utan det förslag som propositionen innehåller och beträffande vilket det har sagts, både nu och tidigare, att det finns att välja mellan en kostnad på 700 000 kronor och en kostnad på tre miljoner kronor. Jag medger att det är sannolikt att det är svårt att få något grepp om vilka kostnader propositionens genomförande för med sig, därför att man rör sig på ett fält där det är svårt att göra beräkningar, men de svårigheterna föreligger inte när det gäller att göra en procentuell uppräknings av nu utgående tillägg. Därvid kan man ju utgå ifrån de kostnader man nu har och kan lätt komma fram till de kostnader som en procentuell ökning skulle föra med sig.

Ersättning för oönskad arbetstid m. m.

Herr SENANDER (k) kort genmäle:

Herr talman! Det var ganska festligt att höra herr Lindholms argumentering emot motionärerna, då han förklarade att det låg en inkonsekvens i att de inte yrkade avslag. Herr Lindholm menade, att de därmed hade gått ifrån själva principen om förhandlingar, och han sade, att om det hade förelegat ett avslagsyrkande på den kungl. propositionen hade kanske statsutskottet kommit med ett instämmande i avslagsyrkandet. Jag skulle vilja fråga: Är det någon som tror på den sagan, som herr Lindholm här berättade för kammaren?

Herr Lindholm menar att jag överdriver när jag säger, att statsmakterna i viss mån har ändrat attityd gentemot statstjänarna. Jag har den bestämda uppfattningen att så är fallet, och den grundar sig inte minst på den kraftiga opinion, som har förekommit bland statstjänarna på senare tiden, inte minst i denna fråga, och som visar att de har den uppfattningen, att de nu står inför en ny och mera kallsinnig behandling av deras intressefrågor, eftersom man inte ens har velat vara med om någonting så rimligt som att räkna upp beloppen i det nuvarande provisoriet.

Sedan kom herr Lindholm med det gamla vanliga talet om statstjänarnas speciella sociala förmåner. Jag är den förste att medge, att dessa sociala förmåner är utomordentligt värdefulla, men i samma mån som motsvarande förmåner förbättras för medborgarna i övrigt blir det allt mindre och mindre reson i att söka argumentera så, som herr Lindholm här gjorde.

Dessutom är det ju så, att statstjänare liksom andra löntagare ser till vad de får i pungen, vad de får ut i kontanter. Det är på det som de och deras familjer skall existera, inte på vad som kan komma i en oviss framtid, exempelvis vid deras pensionering.

Slutligen vill jag tillägga att folkpensionen är så pass betydande — och

Ersättning för obekväm arbetstid m. m.

dessutom är den ju skattefri — att avståndet mellan den högsta pensionsförmån som kan utgå i form av folkpension och den pension som utgår exempelvis till en banvakt inte är så stor nu som den var tidigare.

Herr LINDHOLM (s) kort genmäle:

Herr talman! Nog kunde väl herr Henriksson ha haft ett annat sätt att ge sig till känna på i denna fråga än att enbart motionera om 20 öres höjning. Han kunde ha givit sig till känna genom att hävda principen i motionen och yrka avslag på den nya giv, som man här har talat om, och därigenom också markera, att man på det hållet uteslutande vill ha förhandlingsöverenskomelser.

Nu säger visserligen herr Senander: Är det någon som tror på sagan, att utskottet skulle ha biträtt ett avslagsyrkande? Jag vill bara säga till herr Senander, att vi mycket allvarligt övervägde om vi inte skulle avslå alltihop när vi behandlade frågan i utskottet. Är det så, att herr Senander vill ha fram ett avslagsyrkande på alltsammans här i debatten, så är det ju inte alldeles omöjligt att få det.

Herr SENANDER (k) kort genmäle:

Herr talman! Till det sista herr Lindholm sade vill jag bara erinra om att jag icke är för ett avslagsyrkande. Jag har motionerat om en uppräknings av beloppen.

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet LINGMAN:

Herr talman! Den diskussion som har förts här i dag och de diskussioner som har förts ute i landet i denna fråga kanske har givit åhörarna den uppfattningen, att det råder delade meningar mellan regeringen och statstjänarnas organisationer angående behovet av ersättning för arbete på s. k. obekväm arbetstid. Jag skulle emellertid vilja säga — och det tror jag nog kan

bekräftas även av herr Henriksson — att några sådana delade meningar inte föreligger.

Herr Senander gjorde sig väl skyldig till en rätt kraftig överdrift, när han sade att statstjänarna har gått och väntat i fem år på att få denna fråga ordnad och att de nu vinkas av med kalla handen. När det visade sig att utredningen skulle komma att dra ut på tiden — vilket i och för sig var beklagligt — tog ju regeringen initiativet till att år 1952 lägga fram ett förslag till ersättning i form av ett provisorium. Detta provisorium tillkom efter överläggningar med personalorganisationerna. Man var då från ömse håll inställd på att provisoriet skulle gälla intill dess det var möjligt få underlag från utredningen för en mera definitiv lösning av frågan.

Nu framhålles det att utredningen kom med sitt förslag hösten 1953, och det är riktigt. Utredningen avlämnade sitt första betänkande under hösten 1953. Under remissbehandlingen infördes emellertid ifrån olika verksamheter, framför allt från de affärsdrivande verken, mycket stark kritik mot detta förslag. Det har sålunda framhållits att det föreligger risk för att verken måste höja sina taxor för att klara kostnaderna om förslaget skulle genomföras. Ifrån organisationernas sida sade man då, att det måste vara en överdrift att kostnadsstegringarna skulle kunna nödvändiggöra taxehöjningar. För statens järnvägars vidkommande skulle det kanske också vara meningslöst att diskutera taxehöjningar, ty höjda järnvägstaxor skulle nog icke ge ökade inkomster.

Man tvivlade alltså på att verken räknat riktigt. Inom civildepartementet gjordes då vissa försök att kostnadsberäkna förslaget. Dessa försök strandade på att det i utredningens första betänkande inte hade redovisats hur omfattande arbetet på obekväm arbetstid var. I direktiven som utfärdades 1948

sade dåvarande finansminister Wigforss, att det syntes troligt att det svåra och ekonomiskt betydelsefulla problem som där upprullades inte kunde lösas utan omfattande undersökningar, utan att det först måste undersökas i vilken omfattning arbete på obekväm arbetstid förekom för statstjänstemän och om genom lämpliga organisatoriska åtgärder eller personaldispositioner en begränsning eller i varje fall en mera rättvis fördelning å tjänstemännen av sådant arbete skulle kunna åstadkommas. En undersökning av arbetets omfattning erfordras givetvis även för att kunna bedöma de ekonomiska konsekvenserna. Dessa uppgifter hade man alltså inte, då frågan år 1946 kom upp i lönekommittén, och 1948 ansågs det vara nödvändigt att få dessa uppgifter, innan man gick i författning om att göra någonting i frågan. 1954 har vi ännu icke fått dessa uppgifter. Är det då så märkligt att regeringen säger, att vi måste försöka skaffa in dessa uppgifter, som utredningen ännu inte lämnat, innan vi vidtar åtgärder för att lösa denna fråga?

Regeringen har inte ställt sig avvisande till tanken att medge ersättning för arbete på obekväm arbetstid. Vi har inte heller tagit ställning till om de nuvarande beloppen är rätt avvägda. Sedan vi haft överläggningar i frågan och det visat sig att detta problem måste lösas tillsatte jag omedelbart inom departementet en undersökning för att få fram de uppgifter som dittills hade fattats.

Herr Nihlfors fann det egendomligt att Kungl. Maj:t 1952 ändrar direktiven för kommittén så, att kommittén inte skulle komma med något förslag om beloppens storlek. Den frågan skulle i stället lösas genom förhandlingar. Herr Nihlfors frågade varför inte departementet redan då satte i gång en undersökning för att få reda på omfattningen av den obekväma arbetstiden. Men det är väl inte så märkvär-

Ersättning för obekväm arbetstid m. m.

digt att man inte har gjort det, när det redan fanns en kommitté, tillsatt för att komma fram med dessa uppgifter.

Herr Henriksson säger att det visserligen kan vara svårt att beräkna vissa förändringar som uppkommer i kostnaderna, men att en procentuell uppräkning av beloppen inte kan stöta på särskilda svårigheter. Jag har inte tidigare hört att herr Henriksson vill begränsa denna fråga på så sätt, att ersättning i fortsättningen endast skall utgå för arbete inom de tidsintervaller som är angivna i propositionen. Det har han inte tidigare givit till känna. Organisationerna har tillstyrkt utredningskommitténs förslag om att ersättning skall utgå inte från kl. 19 utan från kl. 18 på vardagar och från kl. 15 på lördagar. Man bör därför ha reda på i vilken utsträckning arbetstiden faller inom dessa gränser. Jag har utgått från att organisationerna har vidhållit vad de i den frågan har sagt i sitt yttrande över kommitténs förslag.

Det är alltså dessa uppgifter som måste fram för att kunna redovisa kostnaderna.

Herr Nihlfors nämnde mycket riktigt att statens järnvägar kanske är den trånga sektorn. Av de totala kostnader som tillägget belöper sig på för hela statsförvaltningen, nämligen 16 milj. kronor, faller hälften på SJ. Om SJ inte har ekonomiska resurser att bära ökade utgifter, så får man naturligtvis bereda SJ sådana möjligheter. Det lär inte gå genom ökade taxor utan det får väl tänkas ske på annat sätt. Jag har inte någon mening om detta, och jag vill inte heller påstå att tjänstemännen skall vara förhindrade att få sin rätt, därför att det ekonomiska läget är svagt. Det är en fråga som riksdagen får pröva, men jag har utgått ifrån att riksdagen först vill ha besked om hur stora merkostnaderna är. Det kan visserligen sägas, att SJ kan till viss del förbättra sin ekonomi, om man höjer militärtaxorna, men det är i alla fall

Ersättning för obekväm arbetstid m. m.

statskassan som då får betala, och det är alltså bara fråga om på vilket sätt man skall ta ut pengarna i statskassan. Riksdagen får emellertid som sagt tillfälle att pröva saken, så snart vi kan något närmare precisera de utgiftsökningar som det här blir fråga om.

Både i motionen och i herr Henrikssons anförande har betonats det betänkliga däri, att man genom framläggandet av denna proposition har frångått den praxis som följts under senare år, nämligen att det vid förhandlingar träffats överenskommelser med tjänstemännen i de frågor som skulle föreläggas riksdagen. Herr Henriksson framhöll alla de fördelar som är förenade med en sådan arbetsform och nackdelarna med att frångå den, och jag fick av hans anförande nästan det intrycket, att han försökte att måla den lede på väggen för att få tillfälle att piska honom. För egen del vill jag säga, att jag har under de år jag sysslat med dessa frågor varit mycket angelägen om att kunna träffa uppgörelser med organisationerna. Såsom kammarens ledamöter vet har det ofta rests den invändningen, att det har varit alltför många överenskommelser som presenterats för riksdagen. Det kan alltså komma kritik både när det träffas överenskommelser och när det inte föreligger några överenskommelser. Jag kommer emellertid även i fortsättningen att sträva efter att kunna bygga propositionerna i hithörande frågor på överenskommelser med organisationerna.

Att det i detta fall inte var möjligt att komma fram till en överenskommelse beror på de omständigheter, som jag här berört. Man kanske då frågar sig: Varför lade civilministern i det läget fram en proposition? Jag skulle i det sammanhanget vilja anknyta till vad herr Senander sade om att man inte bör komma med några nya löften, ty det är ingen som tror på löften. Tyvärr är det så, att jag i denna fråga just kritiserats därför att jag har infriat ett

löfte. Under löneförhandlingarna föregående år gav jag nämligen organisationerna ett löfte, att även om den kommitté som sysslar med saken inte skulle bli klar till hösten 1953, skulle jag föreslå en sådan ändring av provisoriet, att man kunde förenkla beräkningen av tillägget och ge det en sådan konstruktion, att det skulle kunna skapas större rättvisa för grupper, som nu har varit utestängda från en stor del av tillägget. Jag har ansett det vara min skyldighet att infria detta löfte, när jag en gång har givit det, och detta är anledningen till att jag framlagt denna proposition.

Det skulle naturligtvis ha varit mycket bekvämare för mig att säga: »Om det inte träffas någon överenskommelse blir det inte heller någon proposition.» Men jag har, herr Senander, den uppfattningen, att har man gett ett löfte, skall man också sträva efter att infria det, även om detta är förknippat med en del besvärligheter.

Den undersökning, som nu är igångsatt inom civildepartementet, kommer enligt vad jag beräknar att vara klar under hösten. Vi kommer sedan att på nytt ta upp frågan, och jag hoppas livligt att vi då skall ha fått ett material, som gör det möjligt att överblicka fördelningen av kostnaderna och att träffa en uppgörelse med organisationerna om justeringar av de bestämmelser det här gäller, justeringar i för tjänstemännen gynnsam riktning. En förutsättning är emellertid, att riksdagen är beredd att godkänna förslaget och ta de konsekvenser som det kan föra med sig.

Herr Henriksson framställde här ett par frågor till mig. Först och främst ville han veta, huruvida en ny överenskommelse skulle kunna träda i tillämpning från den 1 oktober i år. Jag tyckte att han svarade på den frågan själv i ett senare anförande, då han framhöll att samma riksdag inte kan behandla ett ärende två gånger och att man därför inte kan på nytt ta upp sa-

ken vid höstriksdagen. Frågan blir då, vid vilken tidpunkt en sådan överenskommelse kan träda i tillämpning, därest ärendet skall föreläggas 1955 års riksdag, men det är väl en sak som vi får resonera om vid det tillfället.

Vidare berörde herr Henriksson förhandlingsrättskommitténs betänkande. Detta har varit ute på remiss och blivit mycket starkt kritiserat av remissmyndigheterna, men det har inte sedan blivit liggande. Det har varit nödvändigt att få någon i dessa frågor förfaren man, som kunde bena upp de skilda problemställningar, vilka ingår i betänkandet och som har bedömts på olika sätt av remissmyndigheterna. Det uppdraget har lämnats till landshövding Ekblom, som f. n. är i färd med att inte bara gå igenom hela betänkandet utan också alla remissvaren och se efter på vilket sätt man skall kunna bena upp detta för fortsatt behandling. Frågan är således varken bortglömd eller undanlagd. Herr Henriksson som sysslat med frågan vet lika väl som jag, att detta inte är någon lätt sak att komma till rätta med. Det har alldeles speciellt klarlagts genom alla remissvar som kommit in.

Herr talman! Jag har velat lämna dessa upplysningar i anledning av vad som här anförts under diskussionen och utöver vad utskottets talesman tidigare sagt.

Herr HENRIKSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill säga några korta ord i anledning av vad civilministern framhöll. För det första noterar jag med tacksamhet civilministerns uttalande, att civilministern för framtiden skall vara angelägen om att överenskommelse kommer till stånd i de frågor vi förhandlar om. Det är ett framsteg vid en jämförelse med de förhållanden, som gäller i den fråga vi nu har att behandla.

Civilministern framhöll att det förslag som nu framlagts kommit till på

Ersättning för obekväm arbetstid m. m.

grund av ett tidigare givet löfte om att man skulle ta upp denna fråga till prövning. Detta löfte kunde dock inte innebära, att man skulle lägga fram en proposition på det sätt som nu skett. Det innebar att vi skulle ta upp detta spörsmål till behandling och se efter vad som kunde göras. Det faktum att en proposition i en detaljfråga nu framlagts förhindrar uppenbarligen möjligheterna att ta upp frågan vid höstriksdagen. Därigenom kommer det hela att skjutas ännu mera på framtiden än vad som skulle ha varit nödvändigt, om det nu är så som civilministern förutsätter, att man genom de nu pågående undersökningarna kan komma till klarhet inom en tämligen begränsad tid.

Sedan kan man diskutera var ansvaret för att utredningen tagit så lång tid skall läggas. Skall det läggas på den utredningskommitté som varit verksam, eller skall det läggas på något annat håll? Jag vill emellertid bara erinra om att civildepartementet har varit företrätt i denna kommitté och följaktligen haft vissa möjligheter att följa dess arbete, eftersom civildepartementets expeditionschef har deltagit däri.

Beträffande återverkningarna på taxorna och det civilministern här har sagt om att organisationerna ansett det vara tveksamt om en förändring verkligen skulle påverka taxorna, så vill jag bara bekräfta, att de diskussioner som förts och det som skett i riksdagen på i varje fall ett område visat, att organisationernas tveksamhet mycket väl var berättigad. Vi hade ju för inte så länge sedan att behandla en proposition som gällde postverket, ett förslag som gällde en sänkning av taxorna på omkring 5 miljoner kronor.

Som läget nu är, är det tydligt att vi inte har möjlighet att på nytt få fram denna fråga till riksdagens behandling under 1954. När jag ändå tog upp frågan om man kunde tänka sig den 1 oktober som datum för ikraftträdande ut-

Ersättning för obekväm arbetstid m. m.

gick jag ifrån, att man skulle kunna räkna med en retroaktiv tillämpning av det förslag som skulle bli genomfört. I så fall vore det möjligt att välja detta datum även om man inte kunde behandla frågan på nytt förrän i början av 1955. Men om det inte kan ske återstår ingenting annat för oss, som företräder organisationerna, än att yrka på att man redan nu får en viss höjning, alltså bifall till motionen.

Herr NIHLFORS (fp) kort genmäle:

Herr talman! Enligt statsrådet Lingman skulle jag i mitt förra anförande ha sagt, att det var märkligt, att kommittén år 1952 fick direktiv om att inte längre beräkna storleken av ersättningarna, när man skulle förhandla om dessa. Jag beklagar, om jag uttryckte mig oklart. Min avsikt var att säga, att jag fann det märkligt att departementet, när det 1952 gav dessa direktiv, inte satsade mera på egna beräkningar om ersättningarnas storlek.

Statsrådet Lingman sade, att kommittén i fortsättningen även skulle ha till uppgift att beräkna omfattningen av det som kallas arbete på obekväm arbetstid, och att dessa beräkningar inte kom fram till 1953. Jag kan instämma med herr Henriksson i att då det fanns så goda kontakter mellan civildepartementet och kommittén, kunde man ha brutit ut denna fråga och överlämnat den till departementet.

Slutligen vill jag erinra om att man 1952 beräknade provisoriet till 20 miljoner kronor men att det bara blev 16 miljoner. Ett bifall till motionen har beräknats kosta 8 miljoner kronor. Man kanske kan vara optimistisk och tro att det blir mindre. Jag tror därför, att man skulle kunna satsa på motionen och ber att få yrka bifall till denna.

Herr SENANDER (k):

Herr talman! Statsrådet Lingman förklarade att jag gjorde mig skyldig till

en överdrift genom att påstå, att stats-tjänarna fått vänta i fem år på utredningen av detta spörsmål. Jag betonade särskilt, att det var på utredningen de fått vänta, och jag bestrider att det var fråga om någon överdrift. Tvärtom tog jag till för litet. Frågan är än i dag inte löst, något annat kan väl inte ens statsrådet Lingman påstå. Det föreligger ett provisorium, som genom sin utformning och genom de löjligt små beloppen verkar närmast skrattretande för stats-tjänarna.

Talet om kostnaderna för utredningen finner jag i detta sammanhang anmärkningsvärt. Det rör sig här om att man möjligen kan göra en felberäkning på några miljoner kronor för en personal, till ett antal av inte mindre än 200 000. Men då det gäller exempelvis militärväsendet kan man anslå hundratal miljoner kronor utan att riksdagen har reda på huruvida kostnadsberäkningarna håller eller inte.

I detta sammanhang skulle det vara intressant att ta upp den principiella frågan, huruvida man alltid måste räkna med att statens affärsdrivande verk skall bära sig. Det är naturligtvis önskvärt att de bär sig, men om man vid lönesättningen för personalen vid dessa verk skulle ta hänsyn till verkens bärighet skulle det föra med sig underliga konsekvenser på andra områden. Då skulle t. ex. tullpersonalen få mycket bra betalt, därför att tullen är ett uppbördsverk som levererar stora belopp till statskassan, medan lönerna inom sjukvården skulle bli mindre, därför att denna är förlustbringande. Det är underliga konsekvenser som ett sådant resonemang leder till.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till utskottets hemställan med den ändring däri, som följde av bifall till de i ämnet väckta motionerna; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 6.

Föredrogs vart för sig statsutskottets utlåtanden:

nr 89, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1954/55 till bidrag till driften av anstalter för psykopatiska och nervösa barn m. m.;

nr 90, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa, allmänna arvsfonden tillfallna fastigheter; och

nr 91, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1953/54, i vad propositionen avser finansdepartementets verksamhetsområde.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 7.

Lag om yrkesskadeförsäkring m. m.

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 22, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om yrkesskadeförsäkring m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 15 januari 1954 dagtecknad proposition, nr 60, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t under åberopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet hållna protokoll föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

- 1) lag om yrkesskadeförsäkring,
- 2) lag angående ändring i lagen den 3 januari 1947 (nr 1) om allmän sjukförsäkring samt
- 3) lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 8 april 1927 (nr 77) om försäkringsavtal.

I propositionen hade föreslagits att 1916 års olycksfallsförsäkringslag, 1929 års yrkessjukdomsförsäkringslag och 1918 års fiskarförsäkringsförordning

Lag om yrkesskadeförsäkring m. m.

fr. o. m. den 1 januari 1955 skulle avlösas av en lag om yrkesskadeförsäkring. Den nya yrkesskadeförsäkringen föreslogs skola samordnas med den allmänna sjukförsäkringen enligt de riktlinjer, som godkändes av 1953 års riksdag i samband med att beslut fattades om sjukförsäkringsreformens genomförande, så att personer, som vore både sjukförsäkrade och obligatoriskt yrkesskadeförsäkrade, vid yrkesskada skulle få ersättning från yrkesskadeförsäkringen först sedan en viss tid, den s. k. samordningstiden, gått till ända. Under samordningstiden skulle sjukhjälp utgå från allmän sjukkasse enligt sjukförsäkringslagens regler.

Enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle 6 §, 16 § fjärde stycket, 20 § andra stycket och 28 § första stycket lagen om yrkesskadeförsäkring erhålla följande lydelse:

6 §.

Med yrkesskada förstås

- a) skada till följd av olycksfall i arbetet;
- b) skada, som eljest orsakats av arbetet och framkallats genom inverkan av ämne eller strålände energi; samt
- c) i den mån Konungen så föreskriver skada, som annorledes än genom olycksfall orsakats av arbetet och framkallats genom inverkan av ensidiga, ovanliga eller ovanligt ansträngande rörelser, av fortgående, upprepat eller ovanligt tryck, av skakningar eller vibrationer från maskiner eller verktyg eller av buller eller smitta.

Med skada avses kroppsskada ävensom skada å konstgjord lem eller därmed jämförlig anordning, som är i bruk för sitt ändamål.

Solsting, värmeslag, förfrysning, inflammation i arbetsvalk ävensom skada genom mekanisk inverkan under högst några få dagar anses städse hava uppkommit genom olycksfall.

Till olycksfall i arbetet hänföres jämväl olycksfall vid färd till eller från

Lag om yrkesskadeförsäkring m. m.

arbetsstället, såframt färden föranledes av och står i nära samband med arbetsanställningen.

Skada, som orsakats av krigsåtgärd under krig vari riket befinner sig, anses ej såsom yrkesskada.

16 § (fjärde stycket).

På ansökan av den skadade må försäkringsrådet, när skäl därtill prövas föreligga, besluta att livränta eller del därav eller livränta för viss tid skall utbytas mot ett belopp för en gång, motsvarande högst de utbytta livräntebeloppens kapitalvärde enligt beräkningsgrunder som fastställas av Konungen.

20 § (andra stycket).

Var den avlidne ogift, skall livränta efter samma grunder som angivits i första stycket utgå till ogift kvinna, som sedan avsevärd tid sammanlevde med den avlidne under äktenskapsliknande förhållanden, så ock till kvinna, som var trolövad med den avlidne och som hade eller haft barn med honom eller var havande med barn till honom. Har kvinna som nu nämnts varit gift och äger hon åtnjuta underhåll av sin förutvarande man eller, om han är avliden, i egenskap av efterlevande till honom uppbära livränta, pension — annan än folkpension — skadestånd eller annan därmed jämförlig ersättning, som skall upphöra att utgå därest hon ingår nytt äktenskap, skall för tid, under vilken hon äger rätt till dylik förmån, henne tillkommande livränta enligt detta stycke minskas med vad som svarar mot värdet av förmånen. Avdrag som nu sagts skall ock ske för vad kvinnan äger uppbära i livränta efter man, med vilken hon tidigare sammanlevat under äktenskapsliknande förhållanden eller varit trolövad.

28 § (första stycket).

Sjukpenning jämte barntillägg samt livränta, som avses i 16 §, må skäligen nedsättas, såframt den försäkrade ådragit sig skadan vid förövande av hand-

ling, för vilken straff genom lagakraftägande dom ådömts honom, eller, sedan skadan inträffat, gör sig skyldig till grov ovarsamhet ur hälsosynpunkt eller medvetet eller av grov vårdslöshet lämnar oriktig eller vilseledande uppgift angående förhållande, som är av betydelse för rätten till ersättning.

I samband med propositionen hade utskottet förehått tio i anledning av densamma väckta motioner, nämligen inom första kammaren
nr 402 av herr *Andersson, Lars, m. fl.*,
nr 404 av herrar *Aastrup* och *Spetz*,
nr 405 av herr *Norling m. fl.* och
nr 407 av herrar *Svärd* och *Ewerlöf*,
samt

inom andra kammaren
nr 507 av herr *Adolfsson m. fl.*,
nr 517 av fru *Nilsson m. fl.*,
nr 518 av fröken *Liljedahl m. fl.*,
nr 519 av herr *Königson m. fl.*,
nr 522 av herrar *Hjalmarson* och *Birke* och
nr 523 av herr *Hagård*.

I motionerna I: 405 och II: 517, som voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen, under uttalande av att samordnandet av yrkesskadeförsäkringen med den allmänna sjukförsäkringen ej måtte få medföra försämringar jämfört med vad som nu gällde i fråga om olycksfallsersättningsförmåner och med godkännande i övrigt av förslaget till lag om yrkesskadeförsäkring, måtte besluta i motionerna angivna ändringar och tillägg till 6, 10, 11, 12, 13, 14, 16 och 44 §§ nämnda lag.

Utskottet hemställde,

A. att riksdagen måtte — med avslag å motionerna I: 402 och II: 507, I: 404 och II: 518, I: 405 och II: 517, I: 407 och II: 522 samt II: 519 och II: 523, såvitt motionerna avsågo ändring i de genom propositionen framlagda lagförslagen — för sin del antaga de vid propositionen fogade förslagen till

- 1) lag om yrkesskadeförsäkring,
- 2) lag angående ändring i lagen den

3 januari 1947 (nr 1) om allmän sjukförsäkring och

3) lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 8 april 1927 (nr 77) om försäkringsavtal; samt

B. att motionerna

1) I: 404 och II: 518

2) I: 405 och II: 517

3) I: 407 och II: 522 samt

4) II: 523,

i den mån de ej blivit besvarade genom vad utskottet anfört och hemställt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits:

I. Vid utskottets hemställan under A.

A. Beträffande lagförslagen i deras helhet:

av herrar *Lundgren* och *Hagård*;

B. Beträffande särskilda delar av förslaget till lag om yrkesskadeförsäkring: vid 3 §

av herrar *Anders E. Johansson* och *Kronstrand*, fröken *Höjer* och herr *Rimmerfors* i fråga om viss del av utskottets motivering;

vid 6 §

1) av herrar *Anders E. Johansson* och *Kronstrand*, fröken *Höjer* och herr *Rimmerfors*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att 6 § måtte få följande lydelse:

6 §.

Med yrkesskada förstås

a) skada till följd av olycksfall, som inträffat i arbetet eller härflutit av arbetsförhållandena;

b) skada, som eljest orsakats av arbetet och framkallats genom inverkan av ämne eller strålände energi; samt

c) i den mån Konungen så föreskriver skada, som annorledes än genom olycksfall orsakats av arbetet och framkallats genom inverkan av ensidiga, ovanliga eller ovanligt ansträngande rörelser, av fortgående, upprepat eller ovanligt tryck, av skakningar eller vibrationer från maskiner eller verktyg eller av buller eller smitta.

Lag om yrkesskadeförsäkring m. m.

Med skada — — — sitt ändamål.

Solsting, värmeslag — — — genom olycksfall.

Till olycksfall, som avses i första stycket a), hänföres jämväl olycksfall vid färd till eller från arbetsstället, såframt färden föranledes av och står i nära samband med arbetsanställningen.

Skada, som — — — såsom yrkesskada;

2) av herr *Lundgren*;

vid 7 §

1) av herrar *Anders E. Johansson* och *Kronstrand*, fröken *Höjer* och herr *Rimmerfors*;

2) av herr *Lundgren*;

vid 16 §

1) av herrar *Anders E. Johansson* och *Kronstrand*, fröken *Höjer* och herr *Rimmerfors* i fråga om viss del av utskottets motivering;

2) av herrar *Lundgren*, *Anders E. Johansson*, *Kronstrand*, fröken *Höjer* och herr *Rimmerfors*, vilka ansett, att 16 § fjärde stycket bort få följande lydelse:

Försäkringsrådet må, när skäl därtill prövas föreligga, besluta att livränta eller del därav eller livränta för viss tid skall utbytas mot ett belopp för en gång motsvarande högst de utbytta livräntebeloppens kapitalvärde enligt beräkningsgrunder, som fastställas av Konungen. Har den skadade icke gjort ansökan därom, må sådant utbyte dock ske allenast om det finnes vara till synnerligt gagn för den skadade;

vid 20 §

1) av herr *Lundgren*, som ansett att utskottet bort hemställa, att 20 § andra stycket måtte erhålla följande lydelse:

Livränta skall efter samma grunder, som angivits i första stycket, utgå till kvinna, som var trolovad med den avlidne och som hade eller haft barn med honom eller var havande med barn till honom. Har kvinna som nu nämnts varit gift och äger hon åtnjuta underhåll av sin förutvarande man eller, om

Lag om yrkesskadeförsäkring m. m.

han är avliden, i egenskap av efterlevande till honom uppbära livränta, pension — annan än folkpension — skadestånd eller annan därmed jämförlig ersättning, som skall upphöra att utgå därest hon ingår nytt äktenskap, skall för tid, under vilken hon äger rätt till dylik förmån, henne tillkommande livränta enligt detta stycke minskas med vad som svarar mot värdet av förmånen. Avdrag som nu sagts skall också ske för vad kvinnan äger uppbära i livränta efter man med vilken hon tidigare varit trolovad;

2) av herr *Hagård*, som ansett att utskottet bort hemställa, att 20 § andra stycket måtte få följande lydelse:

Var den avlidne ogift men sammanlevde han sedan avsevärd tid under äktenskapsliknande förhållanden med ogift kvinna, som hade eller haft barn med honom eller var havande med barn till honom, äger hon uppbära livränta efter samma grunder som i första stycket stadgats beträffande livränta till änka. Vad nu sagts skall också gälla kvinna, som var trolovad med den avlidne och som hade eller haft barn med honom eller var havande med barn till honom. Har kvinna som nu nämnts varit gift och äger hon åtnjuta underhåll av sin förutvarande man eller, om han är avliden, i egenskap av efterlevande till honom uppbära livränta, pension — annan än folkpension — skadestånd eller annan därmed jämförlig ersättning, som skall upphöra att utgå därest hon ingår nytt äktenskap, skall för tid, under vilken hon äger rätt till dylik förmån, henne tillkommande livränta enligt detta stycke minskas med vad som svarar mot värdet av förmånen. Avdrag som nu sagts skall också ske för vad kvinnan äger uppbära i livränta efter man, med vilken hon tidigare sammanlevat under äktenskapsliknande förhållanden eller varit trolovad;

vid 28 §

av herrar *Lundgren* och *Hagård*, som ansett, att utskottet bort hemställa att

28 § första stycket måtte få följande lydelse:

Sjukpenning jämte barntillägg samt livränta, som avses i 16 §, må skäligen nedsättas, såframt skadan föranletts av att den försäkrade varit berusad eller den försäkrade vållat skadan genom grov vårdslöshet eller ådragit sig skadan vid förövande av handling, för vilken straff genom lagakraftätagande dom ådömts honom, eller, sedan skadan inträffat, gör sig skyldig till grov ovarsamhet ur hälsosynpunkt eller medvetet eller av grov vårdslöshet lämnar oriktig eller vilseledande uppgift angående förhållande, som är av betydelse för rätten till ersättning.

II. Vid utskottets hemställan under B 1).

av herrar *Anders E. Johansson* och *Kronstrand*, fröken *Höjer* och herr *Rimmerfors*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen, i anledning av motionerna I: 404 och II: 518, i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte an hålla om

1) en kompletterande utredning enligt av reservanterna i motiveringen angivna riktlinjer i syfte att belysa de konsekvenser, som uppkomme vid en övergång till det civilrättsliga arbetstagarbegreppet;

2) förnyad utredning angående beräkningen av efterlevandelivräntorna;

3) skyndsam utredning och förslag rörande de åtgärder som kunde behövas för att vidmakthålla det önskvärda försäkringsskyddet för de allvarliga riskerna inom fiskaryrket.

Beträffande föredragnings sättet begärdes till en början ordet av

Herr *HAGÅRD* (h), som yttrade:

Herr talman! I avseende å föredragningen av andra lagutskottets utlåtande nr 22 hemställas,

att detsamma må företagas till avgörande punktvis och punkten A 1 på det sätt, att först föredrages Kungl. Maj:ts i punkten behandlade lagför-

Lag om yrkesskadeförsäkring m. m.

slag i den mån så erfordras paragrafvis med ingress och rubrik sist, varefter utskottets hemställan föredrages;

att vid behandlingen av den paragraf, varom först uppstår överläggning, denna må omfatta utlåtandet i dess helhet; samt

att lagtext ej må behöva uppläsas i vidare mån än sådant av någon kammarens ledamot begäres.

Kammaren biföll detta förslag.

I enlighet härmed föredrogs nu *punkten A*.

1) *Förslaget till lag om yrkesskadeförsäkring.*

1 § föredrogs; och anförde därvid:

Herr HAGÅRD (h):

Herr talman! Vid ett ytligt betraktande av detta utskottsutlåtande kan det förefalla som om det framkommit efter ganska stora meningsskiljaktigheter inom lagutskottet, särskilt om man ger akt på det stora antalet reservationer. I fråga om huvudsakerna råder emellertid på det hela taget tämligen stor samstämmighet. Jag kan inte underlåta att känna tillfredsställelse över att vi har kommit så långt som vi har gjort, och jag tror att den uppfattningen delas av utskottet i sin helhet och av alla dem, som nu och tidigare sysslas med frågan.

Det är nämligen nu första gången som ett beslut om en viss samordning mellan socialförsäkringarna fattas här i Sverige. Det var ett gammalt önskemål, som framkom redan 1937, att man skulle se till att sådana åtgärder blev vidtagna, som innebar en viss bestämd samordning eller — med ett modernt uttryck — en viss rationalisering. Men, herr talman, det har beträffande det föreliggande förslaget tagit hela tio år innan vi kommit från resonemang till handling. 1944 framlades ett förslag om en viss samordning mellan dessa båda grupper av socialförsäkringsgrenar, nämligen sjukförsäkring å ena sidan och olycksfallsförsäkring å andra

sidan eller, som det sistnämnda numera benämnes, yrkesskadeförsäkring.

Tankegången om samordning mellan dessa båda grenar är så lätt tillgänglig, så naturlig. Det är två näraliggande anordningar, sjukförsäkring å ena sidan och yrkesskadeförsäkring å den andra. Det förslag, som framlades 1944, slogs emellertid fullständigt sönder av 1946 års riksdag. Vad som föranledde kullkastandet av samordningen var ett resonemang av nära nog uteslutande teoretisk innebörd. Det var välment men tyvärr fullständigt opraktiskt. Man hade infört ett nytt begrepp i anslutning till den svenska socialförsäkringens, nämligen minimistandard, ett stöd lika för alla medborgare och medborgarinnor. Emellertid blev förslaget, som var framlagt av dåvarande socialministern, antaget. Det hängde samman med en ganska uttrycklig och klar auktoritetstro och undfallenhet för den som framlade förslaget.

Vad detta har betytt sedermera, återverkningarna på mycket av det socialpolitiska arbetet, skall jag inte här gå in på; jag skall undvika det. Men det betydde omedelbara konsekvenser för den då arbetande kommittén, som hade fått till uppgift att försöka effektivisera socialförsäkringarna och även rationalisera deras organisation, och det betydde också en ofantlig ökning av kostnaderna för detta utredningsarbete. Skulden får man som sagt uteslutande lägga på det förslag, som lades fram vid 1946 års riksdag. Det fordrades slutligen en fullständig omvälvning i socialdepartementet, ett socialminister-skifte måste med andra ord komma till stånd, innan man fick gå över till ett mera verklighetsbetonat handlingsätt.

Jag erinrar om de många uppskov, som slutligen 1946 års lag blev föremål för. Varje gång man gjorde ett sådant uppskov med verkställigheten eller iscensättandet av lagen utnyttjade vi från andra håll möjligheterna att yrka på att man skulle använda den respit-

Lag om yrkesskadeförsäkring m. m.

tid som uppstod för att åstadkomma en god samordning mellan dessa båda socialförsäkringsgrenar. Att detta nu kommit till stånd får jag personligen uttala min synnerliga tillfredsställelse över. Det blir för mig ett uttryckligt bevis för att man inte ens i den svenska riksdagen får förtröttnas att upprepa yrkanden, som man tror är riktiga och baserade på en anordning som man går ut ifrån är rationell och god.

De randanmärkningar, som här föreligger i de vid utlåtandet fogade reservationerna, kan mera tas såsom ett bevis för den noggrannhet, varmed ett utskott i den svenska riksdagen arbetar. Jag skall börja med påminnelsen om yrkandet om uppskov med sjukförsäkringen. Jag vill erinra om att detta inte betyder någon annan mening i sak än vad som förelåg från riksdagsmajoritetens sida, utan det var bara en annan uppfattning om tidpunkten för försäkringens ikraftträdande.

Vi har från det håll jag representerar hållit fast vid den inställning, som regeringen från början intog, nämligen att det skall vara ekonomiskt försvarbart och ekonomiskt möjligt att lösa frågan. De ekonomiska besvärligheterna var ju mycket framträdande under det sista skedet av uppskovstiden, och de föreligger alltså. Jag vill erinra om de lättvindiga resonemang, som under fjolåret fördes när det gällde sjukförsäkringsförslaget. Nu har vi kommit därhän denna riksdag, att vi måste försöka med speciella anordningar för att lösa finansieringsfrågan. Vi har därvid fått klart för oss ännu en gång, att det inte går att ålägga det svenska folket ökade direkta skatter; man har måst tillgripa den indirekta beskattningens väg.

Emellertid behöver jag inte ägna mera tid åt att tala om denna del av frågan. Uppskovsyrkandet har behandlats tidigare i riksdagen och det föranleder i dag inte något ytterligare resonemang.

Jag anknyter emellertid nu några reflexioner i anslutning till de avgivna reservationerna. Detta måste emellertid göras i allra största korthet, eftersom föredragningslistan är så hårt belastad. Jag vill då i första hand nämna, att yrkesskadeförsäkringen omfattar även skolelever, som för sin yrkesutbildning sysselsättes i praktiskt arbete. Redan nu finns det möjligheter att på det sättet lämna stöd och skydd för dem som arbetar i yrkesskolor och hos yrkesundervisningsanstalter i allmänhet. Under det sista skedet har vi ju i den nya enhetsskolan sökt lägga in framför allt ett moment av praktisk yrkesutbildning. Vi vet alla att vi på den punkten tyvärr ännu inte fått fram några tydliga och klara linjer, och vi står väl fortfarande i samma läge i stort sett som när resonemanget om den s. k. enhetsskolan började. Icke förty bör givetvis även i fortsättningen skydd lämnas åt sådana elever som bedriver praktiskt yrkesarbete och även vid verksamhet i anslutning till detta, exempelvis förberedande yrkesutbildning, praktisk yrkesorientering o. s. v.

Jag vill fästa kammarledamöternas uppmärksamhet på att utskottet på s. 47 har gjort ett viktigt förtydligande på denna punkt. Man säger där ifrån, att ansvaret för försäkringsplikt liksom också för försäkringsavgifter åligger kommunerna, och där lämnas också en antydning om ett annat förfaringsätt som man eventuellt skulle kunna tillgripa. Jag har emellertid endast velat fästa uppmärksamheten på detta.

I den motion av mig, som har förelagat till behandling, har även frågan om rätt sjukpenningklass i yrkesskadeförsäkringen behandlats, och utskottet har på denna punkt gjort ett förtydligande, som för motionären är fullt tillfredsställande. Det innebär i korthet, att en korrigering kan ske av sjukpenningklassen såframt det föreligger felaktigheter, och detta kan verkställas när yrkesskadeförsäkringen rycker in

och ersätter sjukförsäkringen, alltså efter de 90 dagarnas samordning.

En annan fråga, som har tagits upp av mig först i en motion och sedan i den reservation som åtföljer utlåtandet, gäller livränta till efterlevande då man och kvinna sammanbor under äktenskapsliknande förhållanden — det är 20 § i lagförslaget. Denna fråga kan givetvis ses ur moralisk synpunkt, och många har påpekat att ett bifall till förslaget såsom det föreligger kan betraktas som ett led i en legalisering av de s. k. stockholmsäktenskapen. Jag har dock även velat betrakta frågan ur ekonomisk och praktisk synvinkel. Jag har med min insats velat underlätta själva prövningsförfarandet och få fram ett mera tydligt uttryck för rättvisesynpunkten.

När kommittén som utarbetade det ursprungliga förslaget framlade sitt förslag, ansåg vi att man måste ha möjlighet att tillämpa en bevisföring; man ville alltså ha ett kriterium på själva sammanlevnaden. Socialvårdskommittén har därför sagt att livränta skall kunna utbetalas, om då man och kvinna sammanbor mannen går bort och det i denna sammanlevnad finns barn eller har funnits barn eller kvinnan vid mannens fränfalle är havande med barn.

Socialministern har nöjt sig med att rätt och slätt kräva sammanboende utan något ytterligare kriterium. Han åberopar därvid folkpensioneringsbestämmelserna, som inte innebär något krav på bevisföring i vanlig mening. Men frågan ställer sig något annorlunda vid folkpensioneringen. I sistnämnda hänseende gäller det människor som är i folkpensionsålder eller nära denna, medan det i detta sammanhang kan gälla helt unga människor. Det måste väl vara stötande att utbetala en livsvarig livränta till en ung människa, som inte har några som helst förpliktelser mot barn eller anhöriga. Frågan är inte så enkel som när det gäller folk-
8 — *Andra kammarens protokoll 1954. Nr 16.*

Lag om yrkesskadeförsäkring m. m.

pensioneringen. Både de lokala pensionsnämnderna, pensionsstyrelsens ombud och slutligen pensionsstyrelsen har stort besvär med att klargöra, huruvida ett sådant sammanboendeförhållande verkligen föreligger.

Vidare har jag velat fästa uppmärksamheten på en fråga, som sammanhänger med 28 § i lagförslaget och gäller arbetarskyddet. Arbetsgivaren har i allmänhet ett starkt intresse av arbetarskyddet. Man har emellertid på sistone påpekat, att det ekonomiska intresse som är förknippat med dessa åtgöranden skulle löpa fara att minskas, när nu ingen som helst differentiering av avgifter eller premier skall förekomma. Alla avgifter skall som bekant vara lika, oavsett risken vid det företag det är fråga om.

Jag tror emellertid för min del att företagarentresset för arbetarskyddet grundar sig på rent mänskliga synpunkter och inte på ekonomiska förhållanden. Det måste dock vara av betydelse att ren vårdslöshet och om den försäkrade varit berusad i sitt arbete bör föranleda påföljd i form av minskad sjukpenning eller något minskad livränta. På den punkten finns lagtext utarbetad och har inkluderats i reservationen, och jag yrkar, herr talman, bifall till denna.

Bortsett från dessa yrkanden, som jag har anknutit till 20 och 28 §§, kan jag i övrigt med allra största tillfredsställelse yrka bifall till det förslag som här föreligger.

Herr förste vice talmannen övertog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr LUNDBERG (s):

Herr talman! Det är riktigt som herr Hagård här framhållit, att meningsmotsättningarna i utskottet inte är så stora som reservationernas mångfald kanske kan tyda på. Även jag vill understryka samordningens betydelse, och jag de-

Lag om yrkesskadeförsäkring m. m.

lar herr Hagårds uppfattning att en samordning av socialförsäkringarna hade varit önskvärd långt tidigare. Men när vi nu står inför denna samordning är det angeläget att den blir genomförd.

Herr Hagård betecknade reservationerna som randanteckningar, och han sade även att när han yrkat på att uppskjuta denna sjukförsäkring, så var det av vissa statsfinansiella skäl som han gjorde det. Jag vill erkänna att den verkliga skillnaden i uppfattning gäller möjligheterna att ekonomiskt genomföra olika reformer. Är det så att man på borgerligt håll verkligen menar att man skall kunna genomföra en skattelättnad, som har föreslagits i år, så är det ju alldeles uteslutet att fortsätta med reformarbetet. Det är även självklart att möjligheterna att genomföra denna sjuk- och yrkesskadeförsäkring därmed liksom undanröjs. Men jag har den bestämda känslan att dessa olika förslag om skattesänkningar är mera en retorisk åtbörd än en reell, och därför får man väl antaga att de avslagsyrkanden, som framställts i annat sammanhang, inte är allvarligt menade utan att man accepterar denna sak.

Men det är också självklart att när man ställs inför en sådan här reform får man väga de ekonomiska prestationerna mot varandra. Jag vill då deklarera att det är angeläget att olika grupper stats- och kommunalanställda och tjänstemän, som har genomfört dessa trygghetsåtgärder och som har förmånen att vid inkomstbortfall vara skyddade, även förstår att denna sjukreform för de olika grupper som inte har förmånerna förut, innebär många fördelar som man inte kan göra avkall på.

Jag vill i detta sammanhang även göra en deklaration. Den stora diskussionen i föreliggande fråga anser jag att vi förde föregående år. Jag hade då avvikande meningar och flera reservationer, men i och med att riksdagen då antog det föreliggande sjukförsäkringsförslaget anser jag det angeläget, när

man nu skall verkställa samordningen, att man skjuter på dessa detaljer för att kunna klara denna fråga på ett rimligt sätt. Jag vill erinra om att man i fråga om detaljer beträffande såväl sjukförsäkringen som yrkesskadeförsäkringen kan peka på både fördelar och nackdelar. När det gäller sjukförsäkringen har bl. a. en del gamlingar gjort sig frågan: »Hur skall det bli möjligt för mig att klara min ekonomi om jag blir sjuk och skall vårdas i hemmet och skall ha hjälp utifrån?» Denna fråga kan näppeligen lösas genom en sjukpenning, utan det blir mera fråga om att genom en hemsyster- eller hemsamarittjänst från samhällets sida ordna det så att man hjälper de gamla till rätta. Jag skulle till socialministern vilja framställa önskemålet att en reform i detta avseende bör komma snart, ty det skulle möjliggöra för oss att ha våra gamlingar hemma och ge dem en vård som är både billig och bra.

Men det är också självklart att sjuk- och yrkesskadeförsäkringen, i varje fall vad det gäller sjukdom, inte löser spörsmålet om långtidssjukdomarna för de gamla. Det är även vissa andra saker i fråga om karenstid m. m. som kvarstår och som inte har lösts. Jag vågar säga att även när det gäller yrkesskadeförsäkringen är det en hel del skönhetsfläckar, men man måste då väga mot varandra de förmåner som den innebär och de olika försämringar som den för en och annan kan medföra. Man kan nog utan överdrift säga, att sex personer av sju har fördelar att hämta av väsentlig natur genom samordningen, och då får man i varje fall i dagens läge acceptera även en del olägenheter.

Det har här från herr Hagårds sida anförts en del avvikande meningar. Jag vågar väl säga, att reservationerna inte är så allvarliga. De är ju i stort sett sammanfallande med utskottet. Vad beträffar yrkandet att som villkor för att kvinna, som sammanbor med man under äktenskapsliknande förhållanden,

Lag om yrkesskadeförsäkring m. m.

skulle vara berättigad till livränta efter honom, skulle uppställas att hon hade barn med honom, att alltså barnet skulle vara ett slags kvitto i detta fall, så måste jag erkänna, att man naturligtvis kan framställa önskemål i denna riktning, men om man närmare tänker efter vad det skulle innebära, så finner man, att en sådan skärpning är orimlig. Utskottet har ju inte heller delat den uppfattningen utan förordat det som statsrådet här har föreslagit.

Det har även anförts en del andra avvikande meningar i utskottsutlåtandet. Jag vill bara säga, att jag fattar dessa reservationer mera som att man önskar ha dem att utåt visa på såsom framställda önskemål. Det är självklart att om vi andra, inte minst jag som föregående år hade avvikande meningar, skulle i fråga om sjukförsäkringens utformning velat ge en provkarta på önskemål, som vi har i detta sammanhang, skulle givetvis reservationerna ha byggts ut mycket kraftigare än vad som för närvarande är fallet.

Vad som för mig har varit av vital betydelse är att samordningen skulle kunna klaras och att vi skulle kunna göra det i år på ett sådant sätt, att vi kan få det här klart till den 1 januari 1955. Därför har jag stannat vid att förorda det som statsrådet här har föreslagit i propositionen. Av utskottets skrivning framgår ju utskottets synpunkter och därför kan det ju inte vara någon mening i att jag här står och föredrar dem. Jag skall därför, herr talman, begränsa mig att yrka bifall till utskottets förslag i föreliggande ärende.

Fröken HÖJER (fp):

Herr talman! Det torde utan några kommentarer av reservationerna framgå, att hela utskottet har varit belåtet med den samordning som här har skett. Det är alltså inte mot samordningen som reservationerna har riktat sig.

Denna proposition nr 60 innebär både

utformningen av den förra året i princip beslutade samordningen mellan sjuk- och yrkesskadeförsäkringen och dessutom en omändring av yrkesskadeförsäkringen i andra avseenden. Det hade säkerligen varit betydligt enklare att göra denna omändring av försäkringsfrågan i ett sammanhang. Så nära som sjukförsäkringen nu sammanhänger med yrkesskadeförsäkringen hade det enligt lagrådet varit önskvärt att så hade skett. På grund av önskvärheten att inte försena den redan 1946 i princip beslutade reformen om sjukförsäkring har dock varken lagrådet eller departementschefen eller fjolårets andra lagutskott velat uppskjuta behandlingen av sjukförsäkringslagen i avvaktan på förslaget till yrkesskadeförsäkring. En lag av dylik art, som är av så oerhörd betydelse för den enskilde individen, bör givetvis vara så klart utformad som möjligt. Går det nu inte att få lagtexten så formulerad att olika tolkningar uteslutes, så är det angeläget, att vad som avses i lagtexten klarlägges i lagmotiven.

Riksdagen har i dag att ta ställning till en lag, på sina håll så allmänt formulerad att olika tolkningar är möjliga. Jag anser i likhet med vad som framhållits i motionerna I: 404 och II: 518, att de i propositionen föreslagna lösningarna på viktiga punkter är diskutabla och otillräckligt motiverade. Just detta har i reservationer av herr Anders E Johansson m. fl. påtalats, och jag kommer nu att uppta de i reservationerna anförda motiveringarna i fråga om lagändringsförslagen för att därefter i samband med vederbörande paragraf återkomma med yrkanden.

Det gäller först den obligatoriska försäkringens räckvidd i internationellt hänseende. Konventionsvägen har frågan lösts beträffande de nordiska länderna, och förhandlingar har inletts med andra stater för att få till stånd överenskommelser i detta avseende. Utskottet säger sig här ha inhämtat —

Lag om yrkesskadeförsäkring m. m.

det står på s. 47 — att enligt rådande praxis svensk arbetstagare, som här i landet utför arbete för utländskt företags räkning, regelmässigt anses omfattad av den obligatoriska försäkringen, och detta även om företagets verksamhet här är av tillfällig natur och försäkringspremier ej erlagts av arbetsgivaren. Utskottet förutsätter att denna praxis skall tillämpas, även sedan den nya lagstiftningen trätt i kraft.

Vi reservanter har emellertid inte funnit praxis beträffande t. ex. tillfälligt arbete så väl dokumenterad, att utskottet skulle kunna gå direkt på denna praxis, och vi har givit denna åsikt till känna på sidorna 106 och 107 i förvarande utskottsutlåtande, där vi säger: »Utskottet anser i likhet med motionärerna, att det är oklart huruvida rådande praxis medger, att varje svensk arbetstagare, som antingen här i landet utför arbete för utländskt företags räkning eller i utlandet arbetar för svenskt företag, omfattas av den obligatoriska försäkringen. Utskottet förutsätter emellertid, att den nya lagstiftningen kommer att så långt möjligt tillämpas så, att ifrågavarande arbetstagare kommer att inrymmas i den obligatoriska försäkringen.»

Nästa fråga gäller de hemmavarande, främst dem som man brukar kalla hemmaindustriarbetare och arbetsgivares hemmavarande för honom arbetande familjemedlemmar, samt gränsdragningen mellan vad som är arbetsolycksfall och vad som är olycksfall, som kan sägas uppkomma på grund av vardagslivets faror. Departementschefen säger härom på sidan 109 i propositionen, att han anser att det kan ifrågasättas — i likhet med vad socialvårdskommittén funnit — om inte kravet på samband mellan ett olycksfall och vederbörandes arbete bör ställas högre, då olycksfallet inträffar i hemarbete än eljest. Att praktiskt taget alla olycksfall, som drabbat t. ex. en fabriksarbetare medan han uppehåller sig i fabriken, skall

räknas som olycksfall i arbetet, anser han vara självklart. Vederbörande har nämligen kommit till fabriken för att arbeta, och då är också olycksfallet att betrakta som olycksfall i arbetet. När vederbörande däremot vistas i hemmet och uppehåller sig där inte blott när han utför arbetet i fråga utan också eljest, är det kanske inte lika säkert att olycksfallet kan rubriceras som olycksfall i arbete. »Det synes därför motiverat», säger departementschefen, »att iakttaga en viss försiktighet vid bedömningen av sådana olycksfall i hemmet, som inte är direkt orsakade av arbete utan mera har sin grund i det dagliga livets faror.»

Jag skall där ta ett enda exempel. Den som på en fabrik blir törstig och går för att ta sig ett glas vatten och därvid halkar på golvet, råkar utan tvekan ut för ett olycksfall i arbetet. Men den som sitter hemma och arbetar och halkar på golvet, när han går för att ta sig ett glas vatten, råkar han också ut för olycksfall i arbetet? Vi reservanter har ansett att det mest radikala hade varit, att även hemmaarbetare bleve obligatoriskt försäkrade för olycksfall utom arbetet och att alltså nämnda hemmaindustriarbetare även borde vara obligatoriskt försäkrade på detta sätt. En sådan utvidgning av försäkringen skulle säkerligen kunna ske utan någon alltför betydande ökning av försäkringsavgiften, och den skulle lösa många tvistefrågor. Då vi emellertid icke haft möjlighet att utarbeta förslag härom, har vi i den föreslagna ändringen av utskottets utlåtande givit till känna, att vi anser en sådan lösning av detta problem som den mest rationella.

Vidare har vi ansett det vara absolut nödvändigt att i lagtexten göra ett tillägg, som klart anger att yrkesskadeförsäkringen inte endast gäller olycksfall i arbetet som 6 § a) är avfattad utan även olycksfall, som härflutit av arbetsförhållandena. Härmed skulle män

Lag om yrkesskadeförsäkring m. m.

även få ett säkert stöd i lagtexten för att såväl frågan om olycksfall i ödemarksförläggningar som sjöfolks fritidsskador kommer att behandlas som olycksfall i arbete. Om vi går till våra grannländer, så gäller den danska lagen icke endast för olycksfall i arbete utan även för olycksfall »der opstaar ved de Forhold, hvorunder Arbejdet foregaar».

Även den norska lagen är mycket vid. Man talar där om »bedriftsulykker», alltså ungefär vad vi menar med färdolyckshändelser eller liknande, och man har när det gäller skogsförläggningar och sjöfart speciella lagar, som är mycket vidsträckta. När man då vet att rekryteringen till fartygen sker internationellt, så är det särdeles önskvärt att lagen i detta avseende är lika för sjömän från de nordiska länderna. Jag skall där ta ett exempel. Försäkringsrådet medgav inte förra året försäkring i ett fall där en sjöman på långlinjefart under ett hobbybetonat arbete skadats i fartygets timmermansverkstad på en maskinsåg, som personalen fick använda för särskilt ordnat hobbyarbete. Men ersättningen utgavs såsom för olycksfall i arbete i ett annat fall där en sjöman, som under det sista dygnet av sin arbetstid på grund av berusning inte varit i arbete på sitt i utländsk hamn liggande fartyg, skadades genom att han i starkt berusat tillstånd föll emot ett intilliggande fartygs landgång. För min del anser jag att sådana fritidssysselsättningar, som ordnas av t. ex. handelsflottans välfärdsråd, bör inordnas under olycksfall i arbete, detta helt enkelt på grund därav att, som vi alla vet, sjömännen, när de kommer till hamnarna behöver någon som ordnar kontakt för dem med folket i hamnarna, och det sker genom idrottsövningar och genom tävlingar. Om det nu händer olycksfall därvidlag hänger det ihop med arbetet och bör därför behandlas som olycksfall i arbetet.

Beträffande § 6 c) yrkar vi en ändring i lagtexten, som jag senare kommer att yrka bifall till. § 6 c) upptar även en bestämmelse om att skada som framkallats i annat fall än vid olycksfall i arbete eller genom inverkan av skadliga ämnen eller strålände energi skall förstås som yrkesskada i den mån Konungen så föreskriver. Inom utskottet var man enig om att denna förteckning från början skulle vara så fullständig som möjligt. På s. 64 i utskottsutlåtandet skriver utskottet: »Av departementschefens yttrande framgår, att medicinalstyrelsen och statens institut för folkhälsan i samråd med riks-försäkringsanstalten och arbetarskyddsstyrelsen redan avgivit ett förslag till förteckning men därvid funnit ytterligare utredning erforderlig beträffande vissa sjukdomar, bland dem tuberkulos. Utskottet saknar möjlighet att på det föreliggande materialet bedöma hithörande spörsmål men vill betona vikten av att de ytterligare utredningar, som kunna finnas erforderliga, bedrives med all den skyndsamhet som är möjlig.»

Jag antar att det är detta herr Lundberg menar att reservanterna önskar få en ändring i bara för ändringens egen skull. Jag måste säga att vi reservanter är fullt på det klara med att man inte kan komma längre i fråga om tuberkulosen än vad vi här har velat ha insatt. Vi anser att det icke finns skäl för att dröja med att i förteckningen uppta den sjukvårdspersonal som i arbetet har att vårda de tuberkulöst sjuka i smittosamt stadium på sanatoriernas tuberkulosavdelningar samt den laboratoriepersonal som har att utföra undersökning av sådana fall. Med anledning därav har vi i reservationen på s. 108 sagt: »Utskottet anser dock, att den mycket angelägna frågan att bereda vissa personalgrupper inom sjukvården och vid laboratorier försäkringsskydd för tuberkulos i följd av smitta i arbetet nu bör lösas på det

Lag om yrkesskadeförsäkring m. m.

sättet, att sådan sjukdom upptages i den av Kungl. Maj:t uppgjorda förteckningen.»

Beträffande 16 § menar vi reservanter, att frågan om samordning av yrkesskadeförsäkringens invalidlivränta och folkpensionärernas ålders- och invalidpension samt sjukbidrag har avfärdats alltför enkelt. Någon definitiv lösning har inte varit möjlig. Här pågår utredning, säger utskottsmajoriteten. Det har gällt att rädda folkpensionslagens bestämmelser. Så har alltså förslaget blivit så att exempelvis vid förlust av arbetsförmåga skär man vid 67 år ner livräntan, som är elva tolfte delar av ersättningsunderlaget, d. v. s. den skadades årliga arbetsförtjänst, med en fjärdedel. Vi reservanter förutsätter här att Kungl. Maj:t upptar denna fråga till prövning i samband med kommande översyn av pensionsförsäkringen.

I 16 § sista stycket stadgas att när skäl därtill prövas föreligga må försäkringsrådet efter ansökan av den skadade besluta att livränta eller del därav för viss tid skall kunna utbytas mot motsvarande engångsbelopp. Vi reservanter yrkar den ändringen i lagtexten, att om det befinns vara till synnerligt gagn för den skadade skall detta utbyte kunna ske även utan hans eller hennes ansökan härom. När det gäller en del små livräntor och patienterna har vissa nervösa sjukdomar, har de själva inte alltid riktigt klart för sig att om de finge ett belopp till en ordentlig omskolning, skulle mycket av deras sjukdom kunna försvinna. Läkarna har ansett att det i en del fall skulle vara mycket värdefullt med en sådan omläggning av beloppen och detta även fastän patienten inte alltid inser det.

När man övergår till det civilrättsliga arbetstagarbegreppet utestängs en del yrkesutövare, vilka socialt och ekonomiskt har likartade villkor som lönearbetare, från den obligatoriska försäkring som vi hittills har haft. De hänvisas till den frivilliga försäkringen,

men då man inte ens säkert vet vilka det gäller, kommer det att betyda ganska litet i praktiken. Till årets självdeklaration har vi alla fått foga en redovisning, och den torde kunna lämna en hel del klarläggande uppgifter om anställningsförhållanden och annat som är värdefullt i detta avseende.

Vi reservanter föreslår på s. 115 i utskottsutlåtandet att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skall begära en komplettering i syfte att utvidga den obligatoriska försäkringen så att även dessa grupper måtte komma med.

16 och 20 §§ behandlar beräkningsgrunden för livränta och efterlevandelivränta. Att man har olika beräkningsgrunder för dessa verkar ganska egendomligt. Ersättningsunderlaget för livränta är 11/12 av den årliga inkomsten, ersättningsunderlaget för efterlevandelivränta är den årliga inkomsten. Av vilken anledning man trasslat till det så är inte fullt klart, och det förefaller att inte vara nödvändigt. Men konsekvensen är i alla fall — en konsekvens som utskottsmajoriteten finner fullt tillfredsställande — att maximalbeloppet av efterlevandelivränta i högre inkomster uppnås, när änka med två barn finnes efter den döde, medan i lägre inkomstgrupper endast änka med minst tre barn kan utfå maximibeloppet.

Kan nu detta vara rimligt och riktigt? I majoritetens yttrande är frågan ytterligare utvecklad, men man måste finna dessa båda saker orimliga och tycka att det borde ha gått att få en beräkningsgrund som inte ger ett sådant resultat.

På s. 116 i utlåtandet berör reservanterna till slut frågan om försäkringen för fiskare. Det är så att fiskarna sedan årtionden har fått särskilt statsbidrag till försäkringen på grund av sitt farliga arbete. Nu heter det i majoritetens yttrande liksom i propositionen att de statsbidrag, som dessa fiskare får till den frivilliga försäkringen, uppgår till större belopp än man fått förut. Men

då bör man komma ihåg att fiskarna nu får endast det som alla andra har fått förut och det är alltså inte något särskilt bidrag som stimulerar dem till denna försäkring. Och är man verkligen säker på att den frivilliga försäkringen kommer att tas hundra procentigt? Premierna är ju dock beroende på faran och riskerna vid försäkringen. Man kan ju tänka sig att en ogift fiskare inte har så stor lust att betala extra till sina gifta kamrater med barn.

Vi har alltså menat att det utan dröjsmål bör undersökas vilka särskilda åtgärder som kan vidtagas för att vidmakthålla det önskvärda försäkringskyddet inom fiskaryrket, och vi föreslår en skrivelse till Kungl. Maj:t.

Herr talman! Jag återkommer med de olika yrkandena under vederbörande punkter.

Häruti instämde herr *Christenson* i Malmö (fp).

Herr **LUNDBERG** (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag trodde inte att vi här skulle få en förteckning på alla önskemål, ty det är ju alldeles självklart att vi andra då även hade vidfogat utlåtandet en mängd önskemål. Jag vill bara säga till fröken Höjer, att visst kan man ha olika önskemål och visst är olika tolkningar möjliga, men jag förutsätter att tillämpningen av lagen skall ske med urskillning och med förstånd.

Jag vill också försäkra fröken Höjer att jag är en mycket varm anhängare av hjälp till silikosskadade och tuberkulosskadade, och det är vi väl allsammans.

Vad beträffar 6 § vill jag säga att jag är med på att vi i framtiden skall göra utbyggnader av olika slag inte bara för sjömän utan även för andra. Men fröken Höjer skall komma ihåg att vi i utskottet diskuterat dessa frågor och redovisat dem i utlåtandet, och jag tycker att fröken Höjer om hon läser utskottets utlåtande bör finna

Lag om yrkesskadeförsäkring m. m.

att de önskemål, som hon framfört här, har tillgodosetts ganska väl.

Fröken Höjer! Här har folkpartiet yrkat på skattesänkningar, men när det sedan gäller olika reformer, ja, då reser folkpartisterna land och rike kring med en mängd utgiftskrav. Detta är en kverulans som vi måste ha slut på. Jag har, fröken Höjer, många gånger deklarerat: Jag är villig att ta skattehöjningar för att klara utgifterna, men fröken Höjer och hennes partivänner har gång efter annan mot alla ekonomiska regler stått här och predikat, att nu skall skatterna ner, de och de kostnaderna för företagen skall ner — och statsinkomsterna skall minska. Fröken Höjer får ursäkta att jag säger det, men det måste ändå vara någon rim och reson mellan leverne och lära.

Fröken **HÖJER** (fp) kort genmäle:

Här gäller det yrkesskadeförsäkringen, herr Lundberg. Det är det vi diskuterar just nu.

Herr **LUNDBERG** (s) kort genmäle:

Yrkesskadeförsäkringen är en mycket viktig ekonomisk faktor i svenskt samhällsliv, både för industrien och i andra sammanhang. Jag skall vara villig att vid nästkommande års riksdag presentera flera önskemål på området, men jag skall också vara beredd att ta de ekonomiska konsekvenserna därav.

Herr **KÖNIGSON** (fp):

Herr talman! Jag ville först som de föregående talarna uttrycka min tillfredsställelse över att vi nu har kommit fram till en samordnad sjuk- och yrkesskadeförsäkring. Men jag ville samtidigt ge uttryck åt vissa bekymmer när det gäller denna fråga. När man ser dessa försäkringar, sjukförsäkringen och yrkesskadeförsäkringen, i ett sammanhang, kan man ju säga att här föreligger väsentliga förbättringar, förnämligast då på sjukförsäkringens område, men man kan å andra sidan inte

Lag om yrkesskadeförsäkring m. m.

komma ifrån att yrkesskadeförsäkring-
en innebär en del rätt allvarliga för-
sämringar i förhållande till den gamla
lagen om försäkring mot olycksfall i
arbetet. Det som jag tror kan komma
att vålla en del bekymmer ute på ar-
betsplatserna, när den nya lagen skall
börja tillämpas, är att särskilt de då-
ligt betalda, de lågavlönade, då kan
komma att känna det svårt.

Det som jag närmast tänker på är
att vi enligt den nya lagen får karenstid,
vilket vi inte har enligt den gamla
olycksfallsförsäkringslagen. Jag vet
mycket väl att det är nödvändigt att
införa karenstid, ty annars skulle man
inte kunna få någon samordning, men
jag tror ändå att det kommer att kän-
nas svårt för många, när detta system
skall börja tillämpas. Till detta kom-
mer också att vissa grupper får en
sänkt ersättning.

Jag kan bara nämna ett fall som
exempel. En arbetare som är gift utan
barn och har en inkomst på 6 885 kro-
nor får nu en ersättning på kronor
15:50 om dagen. Råkar han ut för ett
olycksfall som gör honom arbetsoför-
mogen under låt oss säga en vecka, får
han — om olycksfallet inträffar på
måndagen och om han kan inträda i
arbetet nästa måndag — en ersättning
för fem dagar med kronor 15:50 om
dagen. Detta gör kronor 77:50. Enligt
den nya lagen får han ersättning endast
för tre dagar och med 12 kronor om
dagen, vilket gör 36 kronor. Han får
med andra ord sin ersättning minskad
med något över 40 kronor.

Om man ser sjuk- och olycksfallsför-
säkringen i ett sammanhang, ger emel-
lertid sjukförsäkringen i stället så myc-
ket mer att detta uppväger sådana
nackdelar, men man får nog ändå be-
reda sig på att det kommer att uppstå
en del oro på arbetsplatserna när den
nya lagen skall börja tillämpas. Dess-
utom medgav den gamla olycksfallsför-
säkringslagen större ersättning för
läkarvård o. d. än den nya lagen.

I övrigt får man notera att förslaget
till ny yrkesskadeförsäkringslag inne-
bär en utvidgning jämfört med den hit-
tillsvarande. Särskilt vill jag med till-
fredsställelse hälsa en utvidgning när
det gäller ersättning för färdolycksfal-
len. Jag hör visserligen till dem som
menar att man kan diskutera, om färd-
olycksfall över huvud taget bör ersät-
tas, och i varje fall ligger det något i
påpekandet, att här har arbetsgivaren
inte någon som helst kontroll. Denna
princip är emellertid så gammal att
den bör följas även i fortsättningen.
Men när man nu menar att man i
och med att man ändrar lagen så, att
det inte är bara olycksfall som står i
omedelbart samband med färden till
arbetet som skall ersättas enligt lagen,
utan även sådana olycksfall som står i
nära samband med färden till arbetet,
kommer ifrån de stora tvistigheter som
vi nu har haft, är jag inte övertygad
om att man har rätt. Det är möjligt att
man kommer ifrån en del av dem, men
vi har bara flyttat ut gränserna. Det
kommer att tvistas i alla fall. Kanske
en del tvisteanledningar försvinner,
men vi har flyttat gränserna för tvistig-
heterna när det gäller färdolycksfallen.

Jag vill också uttrycka min tillfreds-
ställelse över att man nu säkerligen
kommer ifrån alla de besvärligheter
som man har haft med ryggskadorna.
De har ju varit ett av de stora bekym-
ren när det gäller olycksfall i arbetet.
Men man får väl ha den förhoppning-
en, att vi med den nya lagen slipper
dessa besvärligheter, dessa stridigheter
om vad som är olycksfall i arbete och
inte när det gäller ryggskadorna.

Jag har bara med detta velat peka på
ett par saker som jag tycker rent all-
mänt talar både för och emot denna
nya yrkesskadeförsäkringslag.

Som jag sade förut: ser man denna
lag i sammanhang med den nya lagen
om obligatorisk sjukförsäkring vill jag
åtminstone tro att fördelarna uppväger
nackdelarna, men man får nog inte se

Lag om yrkesskadeförsäkring m. m.

förbi att det kan komma att bli en del besvärligheter när denna nya lag skall tillämpas.

Sedan är det ytterligare ett par saker som jag särskilt skulle vilja fästa uppmärksamheten på. Det gäller först och främst vad som sägs i 20 §, som herr Hagård redan har varit inne på. Det är alltså frågan, huruvida en kvinna, som har sammanbott under äktenskapsliknande förhållanden med någon som har förolyckats genom yrkesskada, skall ha rätt till efterlevandelivränta. Jag har från social synpunkt inte någonting emot att man går på en sådan linje, men jag kan för min del inte se att en sådan utvidgning går ihop med gällande skadeståndsrätt. Ty man måste ändå ha klart för sig att en efterlevandelivränta efter en person, som har förolyckats genom yrkesskada, inte är något understöd eller något underhåll i vedertagen bemärkelse, utan det är ett skadestånd i linje med andra skadestånd som grundar sig på de regler vi har om skadestånd. Den skadeståndsrätt som vi nu har grundar sig i sin tur på vad som sägs i 6 kap. 4 § strafflagen, enligt vilken paragraf skadestånd bara anses böra utgå när det föreligger lagstadgad underhållsplikt, och det gör det inte i ett sådant här fall.

Detta att en kvinna, som sammanlever med en man under vad man här kallar äktenskapsliknande förhållanden, skall få rätt till livränta, innebär i realiteten att hon kommer att ställas i ett bättre läge än den som lever i ett förhållande som har legaliserats genom vigsel. Många gånger är en sådan här sammanlevnad inte någonting annat än ett försök att undandra sig vissa förpliktelser som föreligger i ett äktenskap. Men nu skulle alltså en kvinna i en sådan förbindelse — jag säger detta utan någon som helst nedsättande bimering, ifrån skadeståndsrättssynpunkt sett — om den som hon lever samman med förolyckas genom yrkesskada,

plötsligt ställas i samma ställning som en som har levat i äktenskap med en på samma sätt förolyckad. Jag tycker för min del att detta är ett orimligt förhållande. Man behöver bara tänka på det fallet, att den man, som har förolyckats genom yrkesskada, har en förmögenhet på låt oss säga 100 000 kronor. Då har den kvinna, som han har sammanlevt med, ingen laglig rätt till någon del av denna förmögenhet. Han kan ha testamenterat förmögenheten till henne, men hon har ingen laglig rätt till den. Hon skulle alltså plötsligt här få en lagstadgad rätt till en livränta efter honom, en livränta som kan vara värd minst lika mycket och som skall betalas av någon annan.

Jag kan för min del inte se att det är riktigt från gällande skadeståndsreglers synpunkt att på detta sätt ställa en grupp i samhället i en undantagsställning i förhållande till andra. Jag tänker då på att det är arbetsgivarna som i alla fall skall betala. Jag har ingen anledning att på något särskilt sätt föra arbetsgivarnas talan, men från rättssynpunkt måste det ändå vara så att ingen grupp i samhället bör ställas i undantagsställning, och en undantagsställning måste det bli här, eftersom detta är någonting som skall betalas av arbetsgivarna.

Jag vill därför givetvis ansluta mig till den reservation som har avgivits av herr Lundgren beträffande 20 § i det föreliggande lagförslaget.

Sedan är det en sak till, som fröken Höjer var inne på men som jag ändå skulle vilja säga ett par ord om, trots att denna sak säkerligen kommer att beröras även i fortsättningen under debatten. Det gäller fiskarnas ställning till denna nya yrkesskadeförsäkring. Såsom fröken Höjer redan har påpekat har fiskarna nu en fiskarförsäkring, en frivillig försäkring som kommer att upphöra när den nu föreslagna försäkringen träder i kraft. Särskilt på västkusten har anslutningen till denna för-

Lag om yrkesskadeförsäkring m. m.

säkring varit mycket god. Västkustfiskarnas centralförbund har utfört ett utomordentligt arbete när det har gällt att få fiskarna frivilligt anslutna till denna fiskarförsäkring. Man vet att det kan vara en rätt besvärlig sak att få folk att ansluta sig till en frivillig försäkring, men Västkustfiskarnas centralförbund har lyckats på ett utomordentligt sätt. Nu skulle alltså detta på en enda gång klippas av, och man säger bara att fiskarna kan ansluta sig till den nya frivilliga försäkring som skall finnas inom yrkesskadeförsäkringens ram.

Vi har från vårt håll önskat att man på något sätt skulle underlätta för fiskarna att övergå till denna försäkring, att man skulle skapa en särskild övergångsform, så att den tröghet, som gärna uppkommer när man skall börja något nytt, kunde övervinnas.

Jag skulle vilja ställa kammaren inför det fallet, att en fiskebåt på västkusten förliser i januari nästa år och att sex änkor med barn står där utan någon försäkring i detta avseende. Det tar tid innan man byggt upp en sådan sak igen. Jag tror att detta är något, som man har all anledning att önska att regeringen verkligen ser på, så att man ej ställs inför verkliga katastrofer när man går ifrån den gamla frivilliga fiskarförsäkringen och skall gå över till den frivilliga försäkring, som rymmes inom ramen för detta förslag.

Herr talman! Jag har endast velat peka på dessa saker, och jag vill ännu en gång säga, att jag i huvudsak anser det vara synnerligen tillfredsställande att vi nu äntligen har kommit fram till en samordnad sjuk- och yrkesskadeförsäkring.

Herr LUNDBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall endast erinra om vad som står på s. 103 i utskottets utlåtande, nämligen att, i den mån avgifterna är otillräckliga för bestridande av försäkringsavgifterna, bristen skall

yllas av statsmedel. På s. 104 redovisas vad statsverket har fått ge ut till denna fiskarförsäkring, och det visar sig att någon utfyllnad icke behövs under de senaste två åren.

Sedan är det väl ändå så, herr Königson, att fiskarna liksom alla andra faller under den obligatoriska sjukförsäkringen, och herr Königson måste vara på det klara med att våra fiskare inte är besjälade av någon speciell understödstagaranda utan säkert har samma ambitioner som andra folkgrupper i detta avseende. De vill nog inte ha någon undantagsställning i detta sammanhang.

Herr KÖNIGSON (fp) kort genmäle:

Herr talman! När herr Lundberg säger, att fiskarna har samma rättigheter som andra enligt sjukförsäkringslagen, vill jag framhålla, att efterlevandelivränta efter dem, som förolyckats genom en yrkesskada, skall betalas av yrkesskadeförsäkringen, så med den har sjukförsäkringen inte något att göra. Om emellertid herr Lundberg och utskottet syftar till att staten i ett sådant fall som jag angav skall träda emellan och betala livränta till dessa änkor och barn, har jag ingenting emot detta, men jag tror inte att detta var meningen.

Det är alltså det gap, som här uppkommer, som vi ville få utfyllt på något sätt.

Fru NILSSON (k):

Herr talman! Redan vid behandlingen år 1953 av den allmänna sjukförsäkringen gav vi vår anslutning till den förestående samordningen av sjuk- och yrkesskadeförsäkringarna. Samtidigt som vi gjorde detta förbehöll vi oss rätten att återkomma när propositionen om yrkesskadeförsäkringen förelåg. Vi ansåg, att om vissa delar av sjukförsäkringen skulle bli normgivande för yrkesskadeförsäkringen, komme denna att för de försäkrade på mycket avgörande punkter bli en försämring.

Genom motion II:517 har vi därför framfört våra ändringsförslag, och jag skall här be att få motivera kommunisternas motion.

Som vi i motionen framför är en av de betydelsefullaste och mest angelägna reformerna i den nya yrkesskadeförsäkringen, att ryggsador och vävnadsbristningar, som ej bevisligen har orsakats av faktorer utanför arbetet, innefattas i försäkringsskyddet. Det är ju ingen tvekan om att exempelvis ryggsador i övervägande antalet fall härör av den drabbades arbetsförhållanden. I propositionen och även i utskottets utlåtande går man emellertid emot förslaget att ryggsador och vävnadsbristningar generellt skall betraktas som yrkessjukdomar. Man fasthåller fortfarande vid en mycket stor orättvisa beträffande ryggsador, nämligen att endast den, som bevisligen ej före en ryggskada haft dålig rygg, skall få yrkesskadeersättning. Det är förvånande att man håller fast vid en sådan formulering, när utredningar och erfarenheterna från arbetsplatserna visar, att just ryggsador genom ett ensidigt arbete förekommer i mycket hög procent. I Munkfors, där man gjort en undersökning, förefanns ryggsador hos 75 % av arbetarna i åldern mellan 35 och 50 år. För att ta ett område, som jag själv har erfarenhet av, nämligen damfrisörskornas arbete, är jag säker på att procentsatsen där ligger på samma plan. Genom att i arbetet stå hela dagarna får dessa människor en mycket dålig rygg, och ingen kan väl förneka att detta är en yrkesskada. Det skulle emellertid i detta fall bli mycket svårt för en sådan arbetare att få ut ersättning för olycksfall, om hon bevisligen tidigare haft dålig rygg, enär hänsyn ej tages till att det är i arbetet, som skadan erhållits. Detta är orimligt och en sådan bedömning kan ej få fortsätta. Vi anser det vara ett mycket rättmätigt krav från arbetarnas sida att ändring åstadkommes på denna punkt.

Lag om yrkesskadeförsäkring m. m.

Med yrkesskadeersättning menar vi sålunda en ersättning, som skyddar arbetaren inte bara i ett akut olycksfall utan också för skador, som han ådrar sig genom arbete under en lång följd av år.

Likadant är det med en annan fråga som vi framför i motionen, nämligen den ekonomiska ersättningen till arbetare, som på grund av yrkesskada överföres till annat och ofta mindre betalt arbete. Så har ju ofta varit fallet med de silikosskadade. Det är ett rättvisekrav att sådana arbetare erhåller kompensation för inkomstbortfall.

Redan när sjukförsäkringen i fjol diskuterades, gick vi emot bestämmelsen om tre dagars karenstid för sjukersättning, och var det orättvist med en sådan karenstid vid sjukdom, måste man säga att den nu föreslagna karenstiden på tre dagar vid olycksfall innebär en uppenbar försämring, eftersom det tidigare utgått ersättning från dagen efter olycksfallet, därest sjukdomstiden överskridit två dagar. Nu skall det införas tre dagars karenstid, vilket kommer att betyda att den skadade inte bara får utstå lidande på grund av olycksfallet, utan att han också får vidkännas en ekonomisk förlust i form av bortfall av en halv veckas inkomst.

På denna punkt föreslår vi att nu gällande bestämmelser rörande dag, från vilken ersättning vid olycksfall skall utgå, bibehållas.

En annan uppenbar försämring i det förslag till ny yrkesskadeförsäkring som nu föreligger gäller frågan om ersättning för läkarvård och resor. Enligt nu gällande lag har arbetarna haft fri läkarvård och medicin för skador som de ådragit sig under arbetet. Det nya förslaget innebär, att den skadade kommer att få ersättning med högst $\frac{3}{4}$ av läkararvodet. Den skadade kommer alltså att ekonomiskt förlora på saken, särskilt som utbetalningarna skall ske efter en av Kungl. Maj:t godkänd taxa, vilken

Lag om yrkesskadeförsäkring m. m.

i regel ligger betydligt under det arvode läkarna tar ut.

Även på denna punkt föreslår vi att nu gällande lagbestämmelser bibehållas.

Det nya förslaget innebär vidare att ersättning för resor icke skall lämnas förrän efter 91 dagars sjukdom. Dessförinnan skall dessa kostnader delvis bestridas av den skadade själv. Vi föreslår att under samordningstiden ersättning för nödvändiga resor lämnas av allmän sjukkasse och därefter av sjukförsäkringsinrättningen.

När det gäller sjukpenningen hälsar vi med tillfredsställelse att maximibeloppet höjes från nuvarande 14 till 20 kronor. Detta kommer otvivelaktigt att medföra en förbättring för vissa, för olycksfallsrisker särskilt utsatta grupper. Men samtidigt innebär förslaget en försämring för de s. k. låglönegrupperna, d. v. s. arbetare som har en inkomst på 4 000 till 8 000 kronor om året. Försämringen drabbar med andra ord just de grupper, där den största procenten av landets arbetare återfinnes. När det gäller låglönegrupperna, som redan har det svårt i dessa tider när allting är så dyrt, vill man alltså lägga ytterligare bördor på deras axlar genom att sänka bidraget vid yrkesskada samtidigt som man har, såsom jag redan framhållit, försämrat deras förmåner i fråga om läkarvård och medicin. Vi anser att dessa grupper i stället bör få ett tillägg och därigenom kompenseras för den minskning av ersättningsförmåner som de eljest skulle råka ut för.

Vidare bör familjebidraget höjas i enlighet med vad vi föreslog när det var fråga om den allmänna sjukförsäkringen och alltså fastställas till 1 krona per barn och dag.

Vi finner inte heller någon rättvisa i att ¹⁴/₁₂-regeln skall gälla för fastställande av livränta, utan vi föreslår kort och gott att hela årsförtjänsten, d. v. s. inkomsten under tolv månader, skall läggas till grund för beräkningen av livränta. Genomförandet av denna re-

gel skulle ge större rättvisa åt de yrkesskadade.

Till sist kommer jag till frågan om klagorätten. Vi anser att en arbetare skall ha möjlighet att klaga hos Kungl. Maj:t, om hans framställning avvisats av försäkringsrådet på rent formella grunder, trots att han kunnat som stöd för densamma åberopa utlåtande av behandlingsläkaren. Ofta har vi här i riksdagen fått ta ställning just till sådana fall, och redan detta visar, att det inte är alltför sällan yrkesskadade människor kommer i en verkligt svår situation och är i behov av omprövning av sin sak.

Vi anser sålunda att det på denna punkt borde beredas möjlighet för yrkesskadade att klaga hos högre instans, och vi föreslår en sådan ändring som jag här angivit.

Med stöd av vad jag nu anfört ber jag att få yrka bifall till vår motion nr 517 i denna kammare, i vad det gäller punkterna 6, 10, 11, 12, 13, 14, 16 och 44.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet STRÄNG:

Herr talman! När jag lyssnat till denna diskussion har jag med en viss tillfredsställelse kunnat inregistrera, att praktiskt taget alla talare varit nöjda med principen om samordning mellan sjukförsäkring och yrkesskadeförsäkring, en princip som ju riksdagen fastställde i fjol. Redan vid det tillfället var man emellertid på det klara med att denna samordning skulle på vissa punkter kunna medföra en försämring för de yrkesskadade, men detta var ju priset för att samordningen skulle kunna komma till stånd. Det är därför riktigt vad som här sagts om att man inte får bedöma det nu föreliggande förslaget så isolerat, att man bara talar om att det kommer att ske en försämring

Lag om yrkesskadeförsäkring m. m.

beträffande karenstiden och dagunderstödet för vissa grupper i låga inkomstlägen, utan att man måste beakta hela slutresultatet av samordningen. Om man gör en sådan bedömning, är det inte enbart de båda komponenterna sjukförsäkring och olycksfallsförsäkring som skall läggas i vågskålen. Riksdagen kommer litet längre fram att få ta ställning till en justering av semesterlagen, som är en direkt konsekvens av samordningen mellan olycksfallsförsäkrings- och yrkesskadelagarna och som innebär, såsom jag anser, en påtaglig och välkommen förbättring av semesterlagen. Även detta bör man ta med i beräkningen i detta sammanhang.

När man nu går till beslut om den nya yrkesskadelagen, kanske det må tillåtas mig att säga att bevekelsegrunderna för hela arbetet med denna lagstiftning har varit att ge nya grupper av människor den trygghet som yrkesskadelagens skydd kan lämna. Man har diskuterat begreppet oberoende arbetstagare och kritiserat, att vi har använt det civilrättsliga arbetstagarbegreppet i stället för det socialrättsliga. Men detta är ju en följd av att man har det civilrättsliga arbetstagarbegreppet i sjukförsäkringen, som skall bära yrkesskadeförsäkringens utgifter under de första 90 dagarna, och vidare bland annat i semesterlagen. Framför allt genom att man konfirmerat det civilrättsliga arbetstagarbegreppet i sjukförsäkringslagen och har kombinerat denna med yrkesskadeförsäkringen, går det knappast att ha skilda definitioner. Det har dock sagts i utskottsutlåtandet, att man inte skall glömma bort den sociala synpunkten, när man i det enskilda fallet bedömer vem som är civilrättslig arbetstagare.

För att undvika att det uppstår diskussion på ett stort och väsentligt avsnitt har i propositionen klart angivits att alla dessa skogskörare, som vi har i hela norra delen av landet och i Värmlands och i Dalarnas skogsbygder,

vilka åtar sig körningar inte direkt som löntagare utan snarare som entreprenörer, i detta sammanhang skall betraktas som arbetstagare och komma in under yrkesskadelagens skydd. Den sittande arbetstidsutredningen har också i uppdrag att närmare utreda begreppet »beroende arbetstagare». Därför tycker jag nästan, att man slår in öppna dörrar, när man i reservationen kräver en speciell utredning som skulle intressera sig för definitionen av arbetstagarbegreppet.

Utsträckningen av yrkesskadelagens trygghet till flera människor är också en följd av samordningen, genom att alla de som är grundsjukpenningförsäkrade nu skall falla under yrkesskadelagen. Därmed inbegriper man jordbrukarnas och hantverkarnas barn, alla dessa familjemedlemmar, med undantag av hustru, som arbetar i familjens eller faderns företag. Lågt räknat kommer mellan 150 000 och 200 000 nya medborgare här i landet från och med den 1 januari 1955 att på detta sätt omfattas av yrkesskadelagen. Vidare har lagen byggts ut till att gälla hemindustriellt arbete. Därigenom har det beräknats att mellan 30 000 och 40 000 medborgare i landet får åtnjuta yrkesskadelagens trygghet.

Jag hörde att fröken Höjer talade för den reservation, som rekommenderar en annan definition av vad som i propositionen och utskottsutlåtandet kallas »olycksfall i arbete». Fröken Höjer gör gällande, att man genom att klart skriva ut »olycksfall som härflutit av arbetsförhållandena» skulle ge arbetstagarna extra möjlighet att i tvistiga fall komma in åttjutande av yrkesskadelagens skydd. Detta är nog alldeles överdrivna förhoppningar. I praktiken kommer begreppet »olycksfall i arbetet» att tolkas precis på samma sätt som reservanternas förslag till definition, »olycksfall som härflutit av arbetsförhållandena».

Fröken Höjer tog ett exempel från

Lag om yrkesskadeförsäkring m. m.

det hemindustriella arbetet. Om någon i en fabrik går och dricker ett glas vatten under arbetstiden, är det klart för alla att det är ett olycksfall i arbetet om något olycksfall inträffar då, säger hon. Men om en hemindustriarbetare gör samma sak, undrar hon, vad är det då? Enligt min uppfattning finns det inte någon rim och reson att tolka det senare fallet på annat sätt. Sitter hemarbetaren och arbetar vid sin stickmaskin eller vad det nu är och gör han normalt detta från kl. 8 till kl. 12 på förmiddagen och så behöver dricka ett glas vatten under den tiden, är det ett olycksfall i arbetet om ett olycksfall inträffar. Inför man definitionen, att ett olycksfall i arbetet skall ha härflutit av arbetsförhållandena, har man skapat möjlighet för en mycket intressant juridisk expertdiskussion om huruvida vattendrickandet skedde i arbetet eller inte. Den definition som här föreslås av utskottet är säkerligen minst lika klar som den föreslagna ändringen.

I fråga om försäkringsskyddets omfattning innebär det framlagda förslaget långtgående liberaliseringar i förbättrande riktning. Man slår fast att ett olycksfall skall betraktas såsom ett olycksfall i arbetet, om det sker i arbetet eller i hemmet men har ett direkt samband med arbetet.

Låt mig ta som exempel en skogsarbetare, som sitter hemma och filar upp sin timmersåg för att kunna sköta arbetet dagen därpå. Om han i samband härmed råkar ut för ett olycksfall, har detta hittills inte räknats som olycksfall i arbetet, vilket det i fortsättningen kommer att räknas som. Detta är ett exempel på den utbyggnad av lagens skydd som den nya definitionen innebär.

Man har i stället för den gamla rigörösa bestämmelsen med en förteckning över varje yrkessjukdom, som dessutom inte kunde ändras med mindre riksdagen ändrade den, nu infört den

radikala, mera rationella definitionen, att varje sjukdom är yrkessjukdom om den härrör från inverkan av ämnen eller bestrålning i arbetet, oavsett om sjukdomen finns uppräknad i förteckningen eller ej. Vidare föreslås här, vilket jag tror är en mycket välkommen sak, att det må ligga i Kungl. Maj:ts hand att komplettera förteckningen och efter hand redovisa detta för riksdagen. Det dyker ju upp nya situationer också mellan de tillfällen riksdagen fattar beslut om denna sak.

Fröken Höjer tog upp frågan huruvida tuberkulos skall räknas som yrkessjukdom och åsyftade då i första hand den personal som arbetar på sanatorier, bakteriologiska laboratorier och liknande platser. Jag kan ge fröken Höjer rätt i hennes uppfattning. Jag har nyligen studerat en statistik över tuberkvensen inom dessa arbetstagargrupper, och denna visade sig vara av så pass allvarlig art, att den måste sägas vara större än normalt. Att man inte omedelbart tar med sjukdomen i förteckningen betyder emellertid inte att man lämnar den utanför. Nyssnämnda statistik är för närvarande på remiss hos medicinalstyrelsen och riksförsäkringsanstalten. Det är dessa myndigheter som har att i god tid inkomma till Kungl. Maj:t med förslag till förteckning över yrkessjukdomar. När den nya lagen år 1955 träder i kraft skall även förteckningen vara färdig. När ett ärende är på remiss i sakkunniga instanser, brukar riksdagen ju avvakta ett yttrande från dessa innan den rusar åstad och spikar fast ärendet såsom redan avverkat.

I princip är fröken Höjers och mina meningar alltså icke delade; det är bara procedurfrågan som enligt min mening är ett skäl för att man skall avvakta någon tid innan man fattar ett beslut.

Fröken Höjer tog också upp frågan om en samordning mellan livräntor och folkpension och anslöt sig självfallet till den folkpartireservation, som är

Lag om yrkesskadeförsäkring m. m.

fogad till utskottsutlåtandet och i vilken man talar om nödvändigheten av en bättre sådan samordning. När jag läste reservationen, frågade jag mig hur en sådan samordning skulle se ut. Att det redan nu finns en klar samordning är uppenbart. Livräntorna räknas såsom inkomst. En inkomstprövad ivalidpension justeras med hänsyn till livräntorna på samma sätt som en inkomstprövad pension justeras med hänsyn till vederbörandes extrainkomster. Om den reducering av livräntorna som inträffar i 67-årsåldern, när den icke inkomstprövade folkpensionen utgår, enligt fröken Höjers mening är olämplig, kan jag inte inse vad man skulle ha för ett annat förslag än det som här presenterats. Man har ju sedan gammalt godtagit den principen, att om någon har en invalidränta och sedan får folkpension som en extra tillgång, så reduceras hans ursprungliga livränta. Jag skulle nog tro, att trots detta kommer den totala ersättningen för den som vid 67 års ålder får folkpension att bli högre än den han tidigare haft. I varje fall torde detta bli fallet i 75 procent av de fall där det kan bli aktuellt. Det är möjligt, att det vid de allra högsta livräntorna väger ungefär jämnt.

Fröken Höjer talade vidare om kapitaliseringsfrågan. För min del har jag försökt bedöma den frågan från den olycksfallsskadades egen utgångspunkt. Det bär mig alltid litet emot att höra, att myndigheterna skall ordna och ställa för de skadade, därför att myndigheterna tycker det är bra för dem att göra så eller så. Skall vi inte ha råd att låta en skadad själv avgöra om han vill behålla en permanent livränta eller byta ut den mot ett kapitaliserat belopp?

Jag tror, att fröken Höjer i någon mån blivit influerad av läkareexpertisens uttalande om s. k. räntehysteri, bestående i att en sjuk person ibland blir fixerad vid sin livränta och inte

kan rycka sig loss och våga ta språnget över till en omskolning eller till att få ett kapital för att börja en ny verksamhet. Det har emellertid aldrig varit tal om att kapitalisera andra livräntor än de låga, de som ligger på 10, 15 eller 18 procent, och de är sannerligen inte så höga, att de i allmänhet hypnotiserar den skadade, som tillgodogör sig dem. Skulle man ändå inte kunna vara överens om att låta den skadade själv avgöra om han vill behålla den permanenta livräntan eller få kapitalet?

Såväl fröken Höjer som herr Königson har ägnat en del av sina inlägg åt fiskarförsäkringen. Den gamla, frivilliga fiskarförsäkringen erhöll för sin verksamhet ett litet statsbidrag. Jag säger med avsikt litet statsbidrag, för att kammarens ledamöter inte skall ha någon övertro på förnämligheten och effektiviteten i den gamla försäkringen. Statsbidraget var per år ungefär så mycket som räcker till en ask cigaretter. Om jag minns rätt var det enligt den tabell, som är angiven i utskottsutlåtandet, 3 kronor 65 öre per år. Försäkringen hade emellertid en god omfattning. Bakom den stod på fiskarsidan organisationerna, och det var riks-försäkringsanstalten som bar upp försäkringen och gjorde god propaganda samt hade en ganska god omslutning av det hela. Nu lämnar man genom det tjugoprocentiga bidraget till den frivilliga försäkringen ett mycket bättre statsbidrag än det gamla statsbidraget till den gamla frivilliga fiskarförsäkringen.

Nu säger fröken Gerda Höjer till min förvåning, att det här tjugoprocentiga bidraget utgår även till andra grupper. Det skall väl emellertid inte vara något fel i det. Om fiskarna får ett bättre bidrag så bör väl inte den omständigheten, att även andra än fiskarna åtnjuter bidraget, vara en sak som fiskarna behöver se snett på. Jag har visserligen mött denna uppfattning även vid något annat tillfälle. När trevec-

Lag om yrkesskadeförsäkring m. m.

korssemestern infördes sade en person till mig, att vi som haft tre veckor förut naturligtvis nu måste få fyra veckor, vi måste få kompensation. Det är väl någonting av denna tankegång som även föresvävar fröken Höjer. Om fiskarna haft en liten favör, som inga andra haft, så skall de ha den favören nu också, även om de totalt sett får ett bättre bidrag nu än tidigare.

För att trösta både fröken Höjer och herr Königson vill jag säga, att riks-försäkringsanstalten för närvarande för diskussioner med fiskarnas fackliga organisationer om hur man skall bygga upp en ny frivillig försäkring för fiskarna, där organisationerna får svara för att den blir effektiv och omfattande. Jag skulle föreställa mig att den blir av större omfattning än den gamla, som ju i huvudsak hade sin tillämpning på västkusten. Detta betyder också att man inte skulle behöva stå i den situationen, att våra fiskare den 1 januari 1955 står utan denna kompletterande frivilliga försäkring. Var deras organisationer tidigare angelägna om att skaffa sig extra skydd genom frivillig försäkring, så bör de vid den diskussion som nu tagits upp med riks-försäkringsanstalten vara lika intresserade av att fortsätta med den frivilliga försäkringen, framför allt eftersom de nu också ha möjlighet att få ett bättre premiebidrag.

Herr Königson ägnade en del av sitt anförande åt efterlevandelivräntan till ogifta kvinnor. Han förvånade mig kanske i viss mån genom att förklara sig solidarisk med den reservation, som herr Lundgren avgivit i utskottsutlåtandet. Herr Königson kom fram till sin ståndpunkt efter någonting som jag tycker liknar ett rättshaveri. Han ville göra gällande, att eftersom man i den allmänna skadeståndsrätten inte har motsvarande rätt för ogift kvinna, så bör man inte heller ha det i yrkesskadelagens mening. Är det inte riktigt att jämföra de gifta och ogifta

kvinnorna enligt yrkesskadelagen än att jämföra de ogifta kvinnornas ställning enligt civilrättslig lagstiftning och yrkeslagstiftning? Vill man då jämställa den ogifta kvinna, enligt yrkesskadelagen som vi här diskuterar, som levt under långvarigt äktenskapligt förhållande, med hennes gifta medsyster, då har man ingen annan väg att gå på än den som föreslagits både i propositionen och i utskottsutlåtandet.

Nu kan jag också erinra om att de civilrättsliga bestämmelserna på detta område är föremål för en allmän omprövning och utredning. Eftersom jag tror att de gamla och mera stränga synpunkterna — från den tid då det legaliserade äktenskapet var det väsentliga och det sociala betraktelsesättet blev mera sekundärt — inte riktigt rimmar med den tidsutveckling vi onekligen är inne i, så skulle jag inte bli förvånad om en kommande justering av det civilrättsliga begreppet på detta område skulle gå i samma riktning, i vilken jag hoppas att riksdagen beslutar när det gäller rätten till efterlevandelivräntan för den ogifta kvinnan — d. v. s. en uppmjukning, en liberalisering i mer social anda.

Jag vill säga någonting på ytterligare en punkt, vilket kan ha sitt intresse. Jag skall inte uppehålla mig vid färdolycksfallen. Herr Königson berörde dessa i sitt anförande, och här finns också en reservation, där man vill hålla kvar den gamla bestämmelsen om det omedelbara sammanhanget med färden till arbetet. Jag har dock utgått ifrån — jag har läst reservationen — att en mycket stor majoritet av kammarens ledamöter kommer att ställa sig bakom den uppmjukning som föreslås.

Det finns dock en annan punkt, som också har sitt intresse. Uttrycket »omvänd bevisföring» brukar ibland användas i detta fall. Här finns det väl, om jag minns rätt, endast en reservation, nämligen från herr Lundgren, och den får väl tas som ett uttryck för den

gamla anda, som trots herr Hjalmarssons moderna make up ändå behärskar högerpartiet.

Här har det nämligen varit så, att om ett olycksfall eller en yrkessjukdom varit klar och odiskutabel har ersättning utgått, men har det varit en sjukdom som lika klart givit vid handen, att det icke funnits samband med yrket, har det självfallet icke utgått någon. Men så har man hela detta fält av jämna fall, det har dess bättre blivit litet mer hanterligt efter samordningen, vilket ju är samordningens väsentligaste fördel. 90 procent av yrkesskadorna läks ut inom 90 dagar, ersättning tas på sjukförsäkringen och behöver inte föranleda långa och uppsplitande diskussioner huruvida olycksfallet eller yrkessjukdomen är orsak till arbetsoförmågan.

Men vi får ju kvar 10 procent av fallen, och det har sitt intresse, eftersom de blir de svåraste fallen. Tyvärr är det en regel att i de fall tvisterna kommer upp till Kungl. Maj:t i socialdepartementet och ibland serveras på riksdagens bord i form av propositioner med begäran, att riksdagen av statsmedel skall tillerkänna den skadade ersättning, står läkare mot läkare, expert mot expert, och ingen vet vilken man skall tillerkänna bästa vitsord. I sådana fall har den gamla regeln gällt att »medan gräset växer dör kon», eller med andra ord: den skadade har blivit utan ersättning därför att experterna inte blivit sams. Nu innebär det nya förslaget den väsentliga förändringen, att man i dessa fall sätter den olycksskadade i första hand och säger, att fallet skall betraktas som om olycksfall eller yrkessjukdom ligger i botten och att följaktligen ersättning skall utgå. Det är en social syn på det hela. Bakom ligger väl den av de flesta — givetvis med undantag av herr Lundgren — accepterade uppfattningen, att det är lättare för försäkringsbolagen att ta denna kostnad än vad det är för den

Lag om yrkesskadeförsäkring m. m.

enskilde att vara utan den ersättning, som man måste ha för livets uppehälle.

En annan detalj, som jag vill säga något ord om, är en länge eftertraktad förbättring i fråga om silikosskador eller stendammslungor, som det i allmänhet heter. Här har man ju en sjukdom som smyger sig på vederbörande, och vi har terminologien silikos i skede 1, 2 och 3. När man konstaterar sjukdomen i skede 1 säger man till vederbörande arbetare: »Nu skall du sluta ditt farliga arbete, och du skall nu sättas på annat arbete, där du inte löper samma risker.» Han får gå upp ur gruvan och ta lättare arbete ovan jord. Han får finna sig i en inkomstminskning av många gånger väsentliga belopp. Jag vet fall där det rör sig om både 25, 30 och 35 procent. Han har soulagerats för detta i den gamla lagen med en ersättning på 700 kronor men inte något mer, och många av dessa arbetare med en begynnande silikos har tagit risken att fortsätta, ty de vill inte ta inkomstminskningen. Sedan har de om något år kommit underfund med att de spekulerat fel och förkortat sitt liv med tio eller tjugو år. Nu slås det fast, att vid en sådan omflyttning av en arbetare tar man reda på vilken inkomstminskning han råkar ut för, och blir det 10, 15, 20 eller 25 procents inkomstminskning, är det att betrakta som motsvarande procents invaliditet, som skall ersättas enligt reglerna för en invaliditet av den storleksordningen. Jag tror att detta är en sak, som är rätt väsentlig när man börjar se på detaljerna i den nya yrkesskadelagen.

Låt mig allra sist beröra en sak, som jag tror inte omnämns i vare sig utskottsutlåtandet eller reservationerna men som jag vet ändå har varit föremål för debatter här i kammaren, nämligen frågan om de gamla livräntorna. Den nya yrkesskadelagen innebär att de gamla livräntorna, som för en man var maximerade till 6 600 kronor, nu höjs till 11 000 kronor. För en efterlevande

Lag om yrkesskadeförsäkring m. m.

änka, där livräntan var maximerad till 2 400 höjs den nu till 5 000 kronor. Dessa livräntor gäller emellertid, på grund av den teknik som vi tillämpar på detta lagstiftningsområde, endast för sådana fall som inträder efter den 1 januari 1955, och vi har en rad olycksfall av gamla årgångar med — jag skall villigt erkänna det — på tok för låga livräntor. Man har såsom lagen har varit konstruerad inte haft någon garanti för att få täckning för en penningvårdesförsäkring, för en levnads-kostnadsfördyring. Vi har än i dag livräntor gällande som är avpassade efter förhållandena år 1932 och 1933. De små förbättringar, som riksdagen har infört genom att av statsmedel tillerkänna de gamla livräntetagarna vissa kristillägg, är långt ifrån tillfredsställande. Det har lämnats ett uppdrag till riksförsäkringsanstalten att inkomma med ett förslag om förbättring av dessa livräntor, enligt min mening på de premisserna, att det är försäkringen själv som skall svara för kostnaden av denna förbättring. Detta förslag är avsett att kunna levereras till departementet någon gång i höst, och om planerna håller bör väl riksdagen inom rimlig framtid kunna ta ställning till denna förbättring av de gamla låga livräntorna, som är ytterst nödvändig och angelägen.

Jag har, herr talman, velat sluta mitt lilla anförande med det meddelandet.

Fröken HÖJER (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall börja med att tala något om fiskarförsäkringen.

Jag anser verkligen att en grupp som har ett så riskfyllt arbete som fiskarena också skall uppmuntras mer än andra genom att få ett bidrag till sin försäkring som andra grupper inte har. Jag anser också att det är riskabelt att lägga en sådan försäkring helt på det frivilliga planet, så att alla absolut skall vara med den 1 januari nästa år. Nu säger socialministern att riksförsäkringsanstalten tydligen vidtar en hel del åtgär-

der för att få denna försäkring att gå i lås. Vad vi säger är just att vi vill ha en skyndsam utredning och förslag rörande de åtgärder som kan behövas för att vidmakthålla det önskvärda försäkrings-skyddet mot de allvarliga riskerna inom fiskaryrket. Det står ingenting om detta i utlåtandet, att man verkligen har vidtagit åtgärder.

När ett yrke är så speciellt riskfyllt, anser jag det inte vara ur vägen att staten lämnar ett bidrag. Man behöver inte säga som herr Lundberg gjorde nyss, att det är en socialvårdsförmån som vederbörande själva inte vill ha. På samma sätt gör vi med andra grupper. De ger en hjälp åt oss, och vi ger en hjälp åt dem.

Den andra fråga jag vill beröra är den om kapitaliseringen. Jag vet mycket väl, att man i möjligaste mån bör låta folk ha sin frihet att bestämma själva, men de, som jag tänker på, har inte riktigt möjlighet att bestämma själva; de förstår inte sitt eget bästa. De har en liten livränta — jag understryker att det gäller en liten livränta som de inte direkt lever på.

Herr KÖNIGSON (fp) kort genmäle:

Herr talman! Socialministern uttryckte förvåning över att jag anslutit mig till herr Lundgrens reservation. Jag är å min sida förvånad över att han uttryckte denna förvåning; herr Lundgrens reservation grundar sig nämligen på en av mig väckt motion.

Jag förstår att detta inte ställer mig i bättre ljus i socialministerns ögon, men jag anser det förslaget vara riktigt, och därför följer jag den linjen. Jag kan nämligen inte se att det är konsekvent, att man i yrkesskadeförsäkrings-lagen inför ett skadeståndsbegrepp som inte förekommer på andra ställen i lagstiftningen. Jag hänvisar i min motion till den av socialministern nämnda utredningen och föreslår, att man avvaktar resultatet av den innan man utvidgar skadeståndsbegreppet.

Lag om yrkesskadeförsäkring m. m.

Jag skulle inte säga någonting om det vore samhällets mening, att det inte skall göras någon skillnad mellan en förbindelse som legaliserats genom vigsel och en fri förbindelse, men för närvarande finns det en skillnad, och då tycker jag det bör vara en skillnad även i detta avseende.

Det föreföll mig också som om socialministern uppfattat det så, att jag är emot den utvidgning av rätten till ersättning vid olycksfall under färd till och från arbetsplatsen, som föreslås i propositionen och utlåtandet. Det är jag långtifrån. Jag anser det vara riktigt, men vad jag säger är, att man därmed inte kommer ifrån alla tvistigheter. Man kommer säkerligen ifrån en del tvistigheter, men i andra avseenden flyttar man bara ut den gräns vid vilken tvistigheter uppstår. Man skall inte tro att man därmed kommer från alltsammans.

I övrigt är jag, såsom jag sade, glad över den linje man slagit in på.

Fröken LILJEDAHL (fp):

Herr talman! Då jag såväl i anslutning till förevarande proposition som vid ett par tidigare tillfällen motionerat om att tuberkulos, ådragen vid yrkesutövning, må räknas som yrkessjukdom, vill jag säga ett par ord även nu. Herr statsrådet Strängs anförande har dels givit mig belägg för det berättigade i mina tidigare väckta motioner och dels givit mig ett gott hopp om att frågan snart skall lösas. De svar jag tidigare fått har hänvisat till pågående utredning.

Dock har också ur svaret kunnat utläsas stor tveksamhet på grund av svårigheterna att avgöra huruvida smittan erhållits vid tjänsteutövning eller ej, och det är just på grund av den tveksamheten som jag vill säga ett par ord. Jag kan inte förstå varför man skall hysa så stor tveksamhet, då man ju på ett annat område har fullt analoga förhållanden men där man inte gör något

speciellt undantag för tuberkulos. Jag tänker på militärsättningsförordningen. Där heter det bl. a. i § 3: »Sjukdom, som utan att vara förorsakad av olycksfall yppas under militärtjänstgöring, skall anses vara ådragen under denna, om inte skälig anledning finnes att antaga, att sjukdomens framträdande föranletts av annan orsak än tjänstgöringen.»

Här förekommer alltså en mängd sjukdomsfall och därvid givetvis också tuberkulos. Denna sjukdom utgör inte något som helst undantag för erhållande av ersättning. Utredning verkställes i varje särskilt fall, alltså också för tuberkulosfall. Riksförsäkringsanstalten har sålunda redan nu haft att ta ställning till, huruvida tuberkulosmitta kan anses vara ådragen inom eller utom viss tjänstgöring.

För sjukvårdspersonal, som på ett alldeles särskilt sätt är hårt utsatt för risken av tbc-smitta, måste det kännas orättfärdigt att behöva stå utanför det skydd som lagen om yrkessjukdomar ger. Det kan naturligtvis diskuteras, huruvida ett skydd av detta slag också skulle ges alla som i sin yrkesutövning drabbas av dylik smitta. Man kan naturligtvis tänka sig smitta mellan t. ex. lärare och elever eller på arbetsplatser över huvud taget. Ställningstagandet i dag påverkas kanske av att man ännu inte kunnat ta upp frågan i hela dess vidd. Med anledning av den förteckning, som enligt propositionen skall göras upp i samarbete mellan statens institut för folkhälsan och kungl. medicinalstyrelsen, vill jag uttala den förhoppningen, att även om man inte i dag kan lösa hela frågan, man åtminstone måtte komma dithän i första omgången, att den svårt utsatta sjukvårdspersonalen måtte få det rättmätiga skydd som en lag om yrkesskada avser att ge.

Herr talman! Då samtliga till utlåtandet knutna reservationer av herr Anders E. Johansson m. fl. stöder de i motion II: 518 framförda önskemålen,

Lag om yrkesskadeförsäkring m. m.

ber jag att få yrka bifall till dessa reservationer.

Herr UTBULT (fp):

Herr talman! Det har kommit dit-hän att den gamla fiskarförsäkringen fr. o. m. den 1 januari 1955 skall avlösas av en lag om yrkesförsäkring. Den gäller alla egna företagare, även fiskare, som haft förmånen av den gamla fiskarförsäkringen, som nu klipps av vid nyår.

Vad vi är litet rädda för är att fiskarna under övergångstiden, som kanske kan vara många år, kan komma i en riskabel situation, och det är att beklaga att inte förslag kunnat framläggas till särskilda bestämmelser vid övergången till den nya frivilliga försäkringsformen för fiskarkåren för att kunna vidmakthålla det önskvärda skyddet mot de allvarliga riskerna inom fiskaryrket.

Jag får också beklaga att utskottet inte kunnat gå med på det förslag som förelåg i motionerna 518 i andra kammaren och 404 i första kammaren och som bl. a. avsåg yrkesskadeförsäkring för fiskare.

Att fiskarna haft en särskild förmån i den nuvarande fiskarförsäkringen, jämfört med andra egna företagare, och att den varit till stor nytta för fiskarkåren är obestriddligt. Då denna förmån nu helt bortfaller är det naturligt att vi på fiskarhåll måste beklaga detta, särskilt med tanke på att olycksfallsrisken är en helt annan i fiskaryrket än bland många andra egna företagare.

Statsrådet talade här om de förmåner som fiskarna får i det nu föreliggande lagförslaget, och dem är vi medvetna om. Men det är inte denna synpunkt som är den mest aktuella, utan den risk som uppstår efter den 1 januari 1955. Det blir säkerligen en stor del fiskare som inte kommer att ordna den frivilliga försäkringen innan de går ut på sjön. Då står man inför den

alltid stora risken av ett eller flera olycksfall som kan drabba just den som inte har ordnat med frivillig försäkring. Sker en olycka på sjön, händer det ofta att den drabbar just de fiskare som inte varit med om fiskarförsäkringen eller varit olycksfallsförsäkrade på annat sätt.

När det gäller fiskarförsäkringen ligger det ett mycket energiskt och intensivt arbete bakom för att få fiskarna anslutna till fiskarförsäkringen. Det har inte gått på en månad, inte på sex månader, utan det har tagit flera år innan det lyckats att få större delen med i fiskarförsäkringen.

Hemma på vår ö har vi lyckats få med 99 procent av fiskarna i fiskarförsäkringen. Men det har kanske till stor del berott på att så många olyckor på sjön drabbat folket på vår ö.

Emellertid blir man alltför ofta i pressen påmind om hur många av dem som går bort på sjön som inte är med i försäkringen och detta därför att den har varit frivillig. Dessa avskräckande exempel gör, att vi på fiskarhåll är mycket bekymrade över hur det skall gå vid övergången till de nya bestämmelserna. Vi undrar därför om socialministern på något sätt kan medverka till att övergången kan ske på sådant sätt, att riskerna på grund av utebliven försäkring för fiskarkåren från och med den 1 januari 1955 inte skall bli alltför stora. Tiden är långt framskriden och jag skall därför be att få sluta och yrka bifall till reservationen II till utskottets utlåtande under B 1).

Fröken HÖJER (fp):

Herr talman! Beträffande det kapital, som man önskat att en sjuk person skulle få, jag höll på att säga mot sin vilja, vill jag påpeka, att det inte är läkarna som på något sätt har övertalat mig att tycka så, utan det är helt enkelt erfarenheten som har visat mig, att det finns sjukliga tillstånd, när vederbörande inte själv förstår, att en om-

skolning är just vad han behöver. För det behöver han pengar, och dem har han mera glädje av att få i en summa än i småsummor.

Jag skall ta upp bara en del av de andra sakerna och då först och främst frågan om det civilrättsliga arbetstagarbegreppet. Vi har på den punkten begärt en kompletterande utredning — jag skulle gärna vilja, att socialministern hörde på mig — i syfte att belysa de konsekvenser, som uppkommer vid en övergång till det civilrättsliga arbetstagarbegreppet. Den utredning som är omnämnd på s. 45 i utskottsutlåtandet gäller en fråga, huruvida de s. k. beroende uppdragstagarna borde hänföras under semesterlagen. Det är en utredning, om vilken det har sagts mig, att socialministern hade utlovat, att den skulle vara klar just vid det här tillfället, kanske t. o. m. litet tidigare. Vi begär alltså en litet vidare och kompletterande utredning.

Sedan vill jag ta upp frågan om olycksfall i arbetet eller som vi vill att begreppet i lagtexten skall formuleras »till följd av olycksfall, som inträffat i arbetet eller härflutit av arbetsförhållandena». Det är alltså fråga om 6 §. Exakt den formulering, som reservanterna påyrkar, användes i Danmark och i England. Man måste väl säga att för en vanlig människa förefaller uttrycket »olycksfall i arbetet» snävare än om man dessutom har formuleringen »olycksfall som har härflutit av arbetsförhållandena». Det skall ingen människa, om än aldrig så mycket jurist, kunna säga mig, att inte paragrafen, såsom vi har föreslagit den, fångar in mera. Jag anser, att skall man uppnå en sådan tillämpning, som avses i detta utlåtande, där man har fått med olycksfall i ödemarkshärbärgen o. d., så måste också detta ändras och utvidgas så som reservanterna har föreslagit.

Överläggningen var härmed slutad. På därå av herr talmannen framställd

Lag om yrkesskadeförsäkring m. m.

proposition godkände kammaren 1 § i lagförslaget.

2 §.

Godkändes.

3 § föredrogs; och yttrade därvid:

Fröken HÖJER (fp):

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen under § 3 av herr Anders E. Johansson m. fl. Den gäller utskottets motivering.

Herr LUNDBERG (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning gav herr talmannen propositioner dels på godkännande av utskottets förslag till 3 § dels ock på godkännande av utskottets berörda förslag med den ändring beträffande motiveringen, som föreslagits i den vid paragrafen fogade reservationen; och godkände kammaren utskottets förslag.

4 och 5 §§.

Godkändes.

6 § föredrogs; och anförde därvid:

Fröken HÖJER (fp):

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen 1) under § 6 av herr Anders E. Johansson m. fl.

Herr LUNDBERG (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Fru NILSSON (k):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till motionen II: 517.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner på 1:o godkännande av utskottets förslag till paragrafens avfattning; 2:o godkännande av paragrafen i den lydelse, som föreslagits i den av herr Anders E. Johansson m. fl. avgivna reservationen;

Lag om yrkesskadeförsäkring m. m.

samt 3:o) godkännande av paragrafen enligt motionen II: 517; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Fröken Höjer begärde likväl votering, i anledning varav och sedan till kontraposition antagits den under 2:o) angivna propositionen efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren godkänner 6 § i andra lagutskottets förevarande förslag till lag om yrkesskadeförsäkring, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren godkänt denna paragraf i den lydelse, som föreslagits i den av herr Anders E. Johansson m. fl. i fråga om paragrafen avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter här efter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Fröken Höjer begärde likväl rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 138 ja och 51 nej, varjämte 5 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså godkänt utskottets förslag till paragrafens lydelse.

7 § föredrogs. Därvid yttrade

Herr LUNDBERG (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Vidare anfördes ej. Utskottets förslag godkändes.

8 och 9 §§.

Godkändes.

10 § föredrogs; och anförde därvid:

Fru NILSSON (k):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till motionen nr II: 517.

Herr LUNDBERG (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning gav herr talmannen propositioner dels på godkännande av utskottets förslag till paragrafens lydelse dels ock på godkännande av paragrafen enligt motionen II: 517; och godkände kammaren utskottets förslag till paragrafens avfattning.

11 § föredrogs; och anförde därvid:

Fru NILSSON (k):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till vår motion nr 517.

Herr LUNDBERG (s):

Herr talman! Jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning gav herr talmannen propositioner dels på godkännande av utskottets förslag till paragrafens lydelse dels ock på godkännande av paragrafen enligt motionen II: 517; och godkände kammaren utskottets förslag till paragrafens avfattning.

12 § föredrogs; och yttrade därvid:

Fru NILSSON (k):

Herr talman! Jag yrkar bifall till motionen nr 517.

Herr LUNDBERG (s):

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning gav herr talmannen propositioner dels på godkännande av utskottets förslag till paragrafens lydelse dels ock på godkännande av paragrafen enligt motionen II: 517; och godkände kammaren utskottets förslag till paragrafens avfattning.

Lag om yrkesskadeförsäkring m. m.

13 § föredrogs; och anförde därvid:

Fru NILSSON (k):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till vår motion.

Herr LUNDBERG (s):

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning gav herr talmannen propositioner dels på godkännande av utskottets förslag till paragrafens lydelse dels ock på godkännande av paragrafen enligt motionen II: 517; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Fru Nilsson begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammarerna godkänner 13 § i andra lagutskottets förevarande förslag till lag om yrkesskadeförsäkring, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammarerna godkänt denna paragraf, i den lydelse, som föreslagits i motionen II: 517 av fru Nilsson m. fl.

Sedan kammarernas ledamöter här efter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarernas ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Fru Nilsson begärde likväl rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgavos 187 ja och 5 nej, varjämte 3 av kammarernas ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammarerna hade alltså godkänt utskottets förslag till paragrafens lydelse.

14 § föredrogs; och yttrade därvid:

Fru NILSSON (k):

Herr talman! Jag hemställer om bifall till vår motion.

Herr LUNDBERG (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning gav herr talmannen propositioner dels på godkännande av utskottets förslag till paragrafens lydelse dels ock på godkännande av paragrafen enligt motionen II: 517; och godkände kammarerna utskottets förslag till paragrafens avfattning.

15 §.

Godkändes.

16 §.

Efter föredragning av paragrafen, utom i fråga om motiveringen, anförde:

Fröken HÖJER (fp):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen 2) av herr Lundgren m. fl.

Fru NILSSON (k):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till motionen nr 517 i denna kammar.

Herr LUNDBERG (s):

Herr talman! Jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen framställde propositioner på 1:o) godkännande av utskottets förslag till paragrafens lydelse; 2:o) godkännande av utskottets berörda förslag med den ändring däri, som följde av bifall till den reservation, som i fråga om paragrafen avgivits av herr Lundgren m. fl.; samt 3:o) godkännande av paragrafen enligt motionen II: 517; och godkände kammarerna utskottets förslag till paragrafens lydelse.

Sedan motiveringen till 16 § föredragits, yttrade:

Lag om yrkesskadeförsäkring m. m.

Fröken HÖJER (fp):

Herr talman! Jag hemställer om bifall till reservationen 1) av herr Anders E. Johansson m. fl.

Herr LUNDBERG (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på godkännande av utskottets motivering dels ock på godkännande av utskottets motivering med den ändring, som föreslagits i reservationen av herr Anders E. Johansson m. fl.; och godkände kammaren utskottets motivering.

17—19 §§.

Godkändes.

20 § föredrogs; och anförde därvid:

Herr HAGÅRD (h):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den reservation som är betecknad med nr 2).

Herr LUNDBERG (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr KÖNIGSON (fp):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den av herr Lundgren avgivna reservationen.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen framställde propositioner på 1:o) godkännande av utskottets förslag till paragrafens lydelse; 2:o) godkännande av paragrafen i den lydelse, som föreslagits i den av herr Hagård vid paragrafen avgivna reservationen; samt 3:o) godkännande av paragrafen i den lydelse, som föreslagits i reservationen av herr Lundgren; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Hagård begärde emellertid votering, i anledning varav herr talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de båda åter-

stående propositionerna, av vilka herr talmannen nu fann den under 2:o) avgivna flertalets mening för sig. I fråga om kontrapositionen begärde likväl herr Königson votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående 20 § i andra lagutskottets förslag till lag om yrkesskadeförsäkring antager det förslag, som framlagts i den av herr Hagård beträffande denna paragraf avgivna reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit det förslag, som innefattas i den av herr Lundgren vid paragrafen fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter här efter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Königson begärde emellertid röst-räkning, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 106 ja och 37 nej, varjämte 51 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså till kontraposition i huvudvoteringen antagit propositionen om godkännande av paragrafen i den lydelse, som föreslagits i den av herr Hagård avgivna reservationen. I enlighet härmed blev nu efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den, som vill, att kammaren godkänner 20 § i andra lagutskottets förevarande förslag till lag om yrkesskadeförsäkring, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren godkänt denna paragraf, i den lydelse, som föreslagits i den av herr Hagård i fråga om paragrafen avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter här efter ånyo intagit sina platser och voteringspropositionen ännu en gång upplästs, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Hagård begärde emellertid röst-räkning, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 161 ja och 30 nej, varjämte 5 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså godkänt paragrafen i den av utskottet föreslagna lydelsen.

21—27 §§.

Godkändes.

28 § föredrogs; och anförde därvid:

Herr HAGÅRD (h):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr LUNDBERG (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på godkännande av utskottets förslag till 28 § dels ock på godkännande av den lydelse av paragrafen, som föreslagits i den av herrar Lundgren och Hagård avgivna reservationen; och godkände kammaren utskottets förslag till 28 §.

29—43 §§.

Godkändes.

Lag om yrkesskadeförsäkring m. m.

44 § föredrogs; och yttrade därvid:

Fru NILSSON (k):

Herr talman! Jag yrkar bifall till motionen II: 517.

Herr LUNDBERG (s):

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning gav herr talmannen propositioner dels på godkännande av utskottets förslag till paragrafens lydelse dels ock på godkännande av paragrafen enligt motionen II: 517; och godkände kammaren utskottets förslag till paragrafens avfattning.

Återstående delar av lagförslaget.

Godkändes.

Utskottets i punkterna A 2) och 3) upptagna förslag till lag angående ändring i lagen den 3 januari 1947 (nr 1) om allmän sjukförsäkring samt lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 8 april 1927 (nr 77) om försäkringsavtal.

Godkändes.

Utskottets hemställan i punkten A.

Förklarades besvarad genom kammarens beslut i fråga om lagförslagen.

Punkten B 1) föredrogs; och anförde därvid:

Fröken HÖJER (fp):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen av herr Anders E. Johansson m. fl.

Herr LUNDBERG (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i denna punkt dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Ändring i kommunalskattelagen m. m.

Punkterna B 2)—B 4).

Vad utskottet hemställt bifölles.

§ 8.**Ändring i kommunalskattelagen m. m.**

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m., jämte i ämnet väckta motioner.

I en den 22 januari 1954 dagtecknad, till bevillningsutskottet hänvisad proposition, nr 64, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

1) lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370); samt

2) förordning om ändrad lydelse av 33 § taxeringsförordningen den 28 september 1928 (nr 379).

Det i propositionen framlagda förslaget innebar att ersättning, som på grund av lagen om allmän sjukförsäkring eller lagen om yrkesskadeförsäkring tillfallit den försäkrade annorledes än i form av livränta, skulle utgöra icke skattepliktig inkomst för denne. Avgift för den allmänna sjukförsäkringen skulle vara avdragsgill endast i den mån den rymdes inom ramen för det till 200 kronor för ensamstående och 400 kronor för äkta makar maximerade avdraget för försäkringsavgifter m. m.

Till utskottet hade hänvisats ett antal i anledning av propositionen väckta motioner.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte — med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 64 samt med avslag å de likalydande motionerna I: 398 av herrar Svärd och Bergh samt II: 513 av herr förste vice talman-

nen Skoglund m. fl., de likalydande motionerna I: 399 av herr Spetz m. fl. och II: 511 av herr Kristensson i Osby m. fl., de likalydande motionerna I: 400 av herrar Lars Andersson och Pålsson samt II: 512 av herr Larsson i Hedenäset m. fl. ävensom motionen II: 510 av herr Lindström m. fl. — för sin del antaga de vid propositionen fogade förslagen till

1) lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370); samt

2) förordning om ändrad lydelse av 33 § taxeringsförordningen den 28 september 1928 (nr 379).

Reservationer hade avgivits

I) av herrar *Spetz, Söderquist, Kristensson* i Osby, *Strandh* och *Anderson* i Sundsvall, som ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med förklarande att Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 64 icke kunnat av riksdagen oförändrad bifallas samt med bifall till de likalydande motionerna I: 399 av herr Spetz m. fl. och II: 511 av herr Kristensson i Osby m. fl. ävensom i anledning av de likalydande motionerna I: 398 av herrar Svärd och Bergh samt II: 513 av herr förste vice talmannen Skoglund m. fl., de likalydande motionerna I: 400 av herrar Lars Andersson och Pålsson samt II: 512 av herr Larsson i Hedenäset m. fl. och motionen II: 510 av herr Lindström m. fl.,

1) för sin del antaga det vid propositionen fogade förslaget till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370) med den ändring att 46 § 2 mom. sista stycket skulle erhålla i reservationen angiven lydelse, innebärande att maximibeloppen för försäkringsavdrag skulle bestämmas till 300 kronor för ensamstående och 550 kronor för äkta makar;

2) för sin del antaga det vid propositionen fogade förslaget till förordning om ändrad lydelse av 33 § taxerings-

förordningen den 28 september 1928 (nr 379);

II) av herrar *Magnusson* och *Nilsson* i Svalöv, som ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med förklarande att Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 64 icke kunnat av riksdagen oförändrad bifallas samt med bifall till de likalydande motionerna I: 398 av herrar Svärd och Bergh samt II: 513 av herr förste vice talmannen Skoglund m. fl. och motionen II: 510 av herr Lindström m. fl. ävensom i anledning av de likalydande motionerna I: 399 av herr Spetz m. fl. och II: 511 av herr Kristensson i Osby m. fl. samt de likalydande motionerna I: 400 av herrar Lars Andersson och Pålsson samt II: 512 av herr Larsson i Hedenäset m. fl.,

1) för sin del antaga det vid propositionen fogade förslaget till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370) med den ändring att 46 § 2 mom. sista stycket skulle erhålla av reservanternas angiven lydelse innebärande att försäkringsavdraget skulle bestämmas till 300 resp. 600 kronor;

2) för sin del antaga det vid propositionen fogade förslaget till förordning om ändrad lydelse av 33 § taxeringsförordningen den 28 september 1928 (nr 379).

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Herr KRISTENSSON i Osby (fp):

Herr talman! I den proposition vi nu går att behandla har finansministern föreslagit skattefrihet för de ersättningsar, som kommer att utbetalas efter den nya sjukförsäkringslagen. På den punkten är vi överens, men meningarna går i stället isär när det gäller avdragsrätten för avgifterna till den nya sjukförsäkringen. Finansministern föreslår att avdragsrätt skall beviljas endast inom ramen för det nuvarande försäkringsavdraget, vilket för ensamstående

Ändring i kommunalskattelagen m. m.

uppgår till högst 200 kronor och för äkta makar till högst 400 kronor. När nu skattefrihet kommer att gälla för ersättningarna kan man naturligtvis i princip hävda att avdrag icke skulle ske för avgifterna. Men vi har sedan gammalt i vårt land det sociala avdraget — det infördes redan år 1910. Motiveringen var att det skulle bli en sporre till sparande och medverka till att främja trygghet för familjer vid sjukdom och dödsfall. År 1950 byggdes det sociala avdraget för äkta makar ut till 400 kronor.

Detta avdrag har alltså tillkommit av praktiska hänsyn. Det finns liknande avdrag i åtskilliga länder; så lär det finnas i våra nordiska grannländer och även i England och Västtyskland. I Danmark har den socialdemokratiska regeringen nyligen företagit en förbättring på det avdrag som där gäller. Beloppet är där 600 kr.

Det förslag, som den svenska regeringen har framlagt, utgör ett steg i rakt motsatt riktning. Det innebär en försämring när det gäller avdragsrätten för avgifter till de frivilliga försäkringarna. Enligt min uppfattning finns det skäl för en höjning av försäkringsavdraget. Redan det förhållandet att penningvärdet avsevärt har försämrats sedan man justerade detta avdrag 1950 motiverar en höjning. Vi räknar med en försämring av penningvärdet under denna tid med cirka 25 procent. Detta motiverar då en höjning av avdraget för ensamstående med 50 kronor och för äkta makar med 100 kronor. Dessutom har vi från vårt håll räknat med att det blir en höjning genom att man övergår från sjukkasseavgifter till avgifterna för den frivilliga försäkringen. Vi har räknat denna höjning till i genomsnitt 50 kronor, alltså för medeltalet inkomsttagare. Efter dessa beräkningsgrunder föreslår vi en höjning för ensamstående till 300 kronor och för äkta makar från nuvarande 400 till 550 kronor.

Ändring i kommunalskattelagen m. m.

Jag vill erinra om att socialförsäkringsutredningen föreslog att dessa avgifter till den nya sjukförsäkringen skulle vara avdragsgilla i sin helhet. Socialministern framhöll i fjolårets proposition beträffande sjukförsäkringen, att de försäkrades avgifter till denna försäkring torde böra medföra större försäkringsavdrag vid inkomstbeskattningen än för närvarande. Detta uttalande av socialministern har blivit föremål för olika tolkningar. Finansministern vill i sin proposition inte gå med på att detta uttalande innebär en utfästelse om en höjning av försäkringsavdraget. Däremot har tre socialdemokrater i denna kammare avgivit en motion, vari de med skärpa understryker att socialministerns ord otvetydigt innebär ett förord för större försäkringsavdrag.

Utskottsmajoriteten går inte närmare in på denna tolkningsfråga — man går närmast förbi den och framhåller i stället andra skäl. För egen del har jag svårt att läsa socialministerns proposition från i fjol på annat sätt än att man då förutsatte, att större avdrag skulle beviljas.

Det förslag vi här behandlar har varit utsatt för åtskillig kritik från remissinstansernas sida. Många av dessa har gått emot förslaget. Jag vill i detta sammanhang nämna Folksam och TCO. Men jag vill tillägga, att också försäkringsinspektionen har uttalat sig för en höjning av beloppen. Detta uttalande från försäkringsinspektionen har kommit på ett senare stadium. Riksdagsmän från samtliga demokratiska partier har avlämnat motioner som går ut på generösare regler än de som Kungl. Maj:t här har föreslagit, och längst i detta hänseende går bondeförbundsmotionärerna, som föreslår fri avdragsrätt för avgifterna, både de frivilliga och de obligatoriska, i samband med den nya sjukförsäkringen. Jag måste beklaga att bondeförbundets representanter i utskottet inte har velat lämna sitt stöd

åt generösare regler än den negativa linje som utskottets majoritet för sin del har omfattat och som överensstämmer med Kungl. Maj:ts förslag.

Utskottsmajoriteten skjuter fram den synpunkten, att det inte finns något allmänt behov av en höjning. Jag skulle då i det sammanhanget vilja understryka att det naturligtvis är många som får kännning av att utrymmet blir mindre inom försäkringsavdraget för frivilliga försäkringar. De som har nått upp till maximiavdraget eller ligger nära detta får ju rentav genom detta en skatteskärpning, och det gäller människor som i många fall har en stor försörjningsbörda, människor som har känt ansvar inför framtiden och för familjens försörjning eller som i varje fall har varit omtänksamma. Det finns många, som har räknat med denna avdragsrätt då de har tagit försäkringarna, och här sker nu en rubbning genom Kungl. Maj:ts förslag i fråga om avdragsrätten.

Dessutom försvagar man, om man följer Kungl. Maj:ts och utskottsmajoritetens linje, ett argument som man inom försäkringsvärlden har satt stort värde på när det gäller teckning av nya livförsäkringar, nämligen att premierna inom försäkringsavdragets ram har varit avdragsgilla.

Finansministern och utskottsmajoriteten framhåller också och framför allt ett annat skäl, nämligen att det pågår en utredning som arbetar med en förenkling av skattelagstiftningen. I det sammanhanget har det ju talats åtskilligt om att det skulle bli ett schablonavdrag. Jag skulle till detta vilja säga, att om man finner att det är motiverat med en höjning av försäkringsavdraget, då anser jag att man bör vidtaga denna höjning, och sedan får man då avväga schablonregeln och välja nivån så som man finner rimligt. Men jag skulle vilja säga att det väl ändå är troligt — i varje fall förefaller det mig så — att detta schablonavdrag inte kan

bli så stort att det helt motsvarar de berättigade önskemål som kan framföras ifrån deklaranterna när det gäller avdragsrätten.

Jag tror för min del att det vore värdefullt om finansministern på detta område ville göra ett uttalande, ty talet om ett borttagande av det sociala avdraget skadar säkert i viss mån försäkringssparandet och ackvisitionen av nya försäkringar.

Vi har, herr talman, många gånger i denna kammare diskuterat sparfrämjande åtgärder. Vi har fått ett lönsparande, men eljest måste man ju säga att dessa diskussioner har fått ett ganska magert resultat. Så mycket angelägnare finner jag det då vara att man inte avrustar på nu ifrågavarande område, där det finns en stimulans till sparande.

Jag vill slutligen erinra om att försäkringssparandet är av stor betydelse för den enskilde, men också för samhället. Det är ett systematiskt sparande, och ett sparande som i regel görs på lång sikt. Det är av stor betydelse för framåtskridandet i vårt samhälle.

Jag vill, herr talman, med dessa ord yrka bifall till den reservation som är avgiven av herr Spetz m. fl.

Herr NILSSON i Svalöv (h):

Herr talman! Propositionen nr 64 aktualiserar frågan, om det i längden kan vara möjligt att tillämpa ett taxerings-system med fullständig skattefrihet för bidrag av helt eller delvis social karaktär, om vår beskattning i fortsättningen skall grunda sig på skatteförmågeprincipen. Personligen är jag nog av den uppfattningen, att en ändring i nu gällande regler härvidlag vore motiverad. Då man emellertid år 1950 valde linjen med principiell skattefrihet för sjukförsäkrings- och olycksfallsersättningar skall jag inte här nu närmare ta upp denna fråga till behandling, men jag skulle gärna se att den bleve föremål för en förutsättningslös utredning. Så

Ändring i kommunalskattelagen m. m.

länge en sådan inte har företagits måste vi se på de föreliggande spörsmålen med utgångspunkt från gällande bestämmelser. Det sociala avdraget vid taxeringen är det som då framför allt kommer in i bilden. Detta avdrag är, som vi redan hört, av gammalt datum. Det tillkom redan år 1910 och bestämdes då till 200 kronor för såväl ogifta som gifta personer. År 1950 förändrades detta avdrag så till vida, att detsamma för gifta personer höjdes till 400 kronor. Vi fick proportionen 1:2 då det gäller ogifta och gifta personer.

Vilken betydelse det sociala avdraget har i olika avseenden har belysts av herr Kristensson i Osby, och jag instämmer med honom härutinnan. Framför allt vill jag instämma med herr Kristensson i vad det gäller betydelsen för det enskilda sparandet av att vi har ett socialt försäkringsavdrag. Enbart ur sparandets synpunkt kan man ifrågasätta, om inte detta sociala avdrag redan tidigare borde ha väsentligt höjts. Tar man dessutom hänsyn till den penningvärdeförsämring, som skett under de senare åren, torde det stå fullt klart, att berörda avdrag borde ha ökats. 200 kr. 1910 innebär att avdraget nu borde varit 660 kr. Härtill kommer nu att de avgifter, som skall uttagas i samband med sjukförsäkringen, motiverar en ökning av avdragsbeloppets storlek.

Om vi enbart begränsar oss till att se frågan om avdragets storlek i samband med sjukförsäkringsavgifternas uttagande, torde det varit väl motiverat om man följt socialförsäkringsutredningens förslag och gjort avgifterna till den allmänna sjukförsäkringen i sin helhet avdragsgilla. Lämpligast hade det då kanske varit att införa ett särskilt socialförsäkringsavdrag vid taxeringen. Jag skulle icke hålla för omöjligt att det varit ett sådant avdrag, som socialministern syftade på i sin proposition nr 178 till 1953 års riksdag, då han gjorde ett uttalande rörande av-

Ändring i kommunalskattelagen m. m.

dragsrätten för sjukförsäkringsavgifterna. Vi har också i bevillningsutskottet haft till behandling en motion, som i stort tagit sikte på en sådan ordning. Jag syftar härvid på motionen nr 512 i denna kammare, som avgivits av några bondeförbundsledamöter. Jag vill här erkänna, att jag vid utskottsbehandlingen talade för denna motion i förhoppning att den skulle ha kunnat bli ett samlande underlag om icke för ett enhälligt utskott så åtminstone för en stor del av utskottets ledamöter. Då bondeförbundets representanter i utskottet, såsom framgår av utskottsutlåtandet, emellertid ej ville stödja berörda motion utan i stället stödde finansministerns förslag, blev socialförsäkringsavdraget avfört från vidare diskussion, och vi högerrepresentanter i utskottet gick på det förslag, som framförts i högermotionen av herr förste vice talmannen Skoglund m. fl. Detta förslag avser, att avgifterna till sjukförsäkringen skall rymmas inom det s. k. sociala försäkringsavdraget, men i samband därmed bör detsamma ökas till 300 kronor för ogifta personer och till 600 kronor för gifta personer. Samma förslag har framförts i motionen nr 510 i denna kammare av herr Lindström m. fl.

Utskottsmajoriteten har emellertid icke velat acceptera den föreslagna höjningen av försäkringsavdraget. Motiveringen härför är bl. a., att utskottet liksom finansministern anser att man i avvaktan på 1950 års skattelagssakkunnigas förslag inte skall röra vid det nuvarande avdraget. Det anses att deras arbete då skulle föregripas. Jag kan emellertid inte inse att så skulle ha blivit fallet i högre grad än vad som nu sker genom finansministerns förslag. Det blir nämligen inte någon ny avdragsform som införes om maximigränsen på det nuvarande avdraget höjes. Att maximigränsen höjdes komme ju endast att få samma tekniska inverkan som uppstår, då en person, som

exempelvis haft försäkringspremier, uppgående till låt oss säga 210 kronor, tecknar en ny försäkring med en premie på 150 kronor, d. v. s. hans försäkringsavdrag ökas till 360 kronor. En sådan nyteckning av en försäkring föregriper naturligtvis inte skattelagssakkunnigas utredning i högre grad än vad som nu sker genom finansministerns förslag, som i verkligheten innebär, att premier för livförsäkringar hos vissa personer icke i fortsättningen kommer att få avdragas med samma belopp som tidigare.

Som motiv för sitt ställningstagande till frågan om försäkringsavdraget anför utskottsmajoriteten även, att maximigränsen icke behöver höjas, eftersom icke alla deklaranter utnyttjar det nuvarande maximiavdraget på 200 respektive 400 kronor. Jag kan inte förstå detta utskottets resonemang. För mig innebär det resonemang som utskottsmajoriteten för, att de personer, som varit förutseende och skaffat sig livförsäkringsskydd och som därigenom bidragit till ett välbehövligt sparande, nu skall straffas och få en skärpt beskattning därför att vissa personer inte velat företa något livförsäkringssparande. Jag anser att utskottsmajoritetens, d. v. s. socialdemokraternas och bondeförbundarnas, ställningstagande i denna fråga klart visar en negativ inställning till den sparform, som försäkringarna utgör. Framför allt förvånar det mig, att bondeförbundet intagit denna negativa ståndpunkt, då det ju faktiskt kan bli så, att jordbrukarna och andra enskilda företagare blir de som får det sämst ställt med avdragsrätten för avgifterna till sjukförsäkringen. Om en jordbrukare vill ha en frivillig försäkring, som ger honom samma sjukpenning som exempelvis hans kreatursskötare har, får han nämligen själv betala även den del av avgiften, som utgör den s. k. arbetsgivar delen. Har vederbörande då tidigare försäkringspremier, som tillsammans

med försäkringsavgiften för sjukförsäkringens grundbelopp når upp till maxigränsen för försäkringsavdraget, erhåller han inte något som helst avdrag för denna sin kostnad för den ökade sjukpenningen. Arbetstagarna kommer här i en bättre ställning än jordbrukarna och andra företagare.

Herr Kristensson i Osby har i sitt anförande försökt motivera, varför folkpartiet stannat för ett maximivdrag på 550 kronor för gifta personer. Jag skall inte här gå in på en detaljgranskning av herr Kristenssons i Osby beräkningsmetod. Jag vill bara konstatera att den inte håller i vad den avser äkta makar som båda har förvärvsarbete. Nog är det mera verklighetsbeträffande att tillämpa den 1950 antagna proportionen 1:2 då det gäller försäkringsavdraget för ogifta respektive gifta personer. Detta är den klara linje som högerförslaget bygger på.

Herr talman! Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till reservation nr 2 av herr Magnusson och undertecknad.

Herr OLSSON i Gävle (s):

Herr talman! Jag hoppas att kammaren håller mig räkning för att jag efter alla dessa anföranden begränsar mitt anförande till ett minimum.

Det är på en enda punkt vi tvistar, i frågan om det sociala bidraget. I alla övriga avseenden är vi överens. När man här talar — såsom den förste talar — här och som nu herr Nilsson i Svalöv — om att utskottet intar en negativ ståndpunkt och att utskottets förslag för oss tillbaka är detta intet annat än överord.

Vad är det som gör att utskottet stannat för den av finansministern föreslagna linjen? Det pågår nu en undersökning av 1950 års skattelagssakkunniga. De kan väntas lägga fram ett förslag i år i denna fråga. Då, har vi sagt oss, läggs kanske åtskilligt nytt material till det vi har förut. Det material vi har är ju inte mycket med. Då får

Ändring i kommunalskattelagen m. m.

riksdagen en grund att bedöma verkningarna av en ändring. Utredningens förslag lär också gå ut på en förenkling av hela taxeringsförfarandet, och en sådan lösning vore ju utan tvivel till fördel. Men å andra sidan råder inga delade meningar i utskottet om att bevillningsutskottet, om vi inte kan lösa frågan på det sätt som utredningen föreslår, naturligtvis skall komma med ett förslag till nästa års riksdag att lösa frågan efter samma linjer som de nuvarande. Man bör sålunda i år inte binda sig för någonting som man kanske kommer att behöva göra om till nästa år.

Nu har det sagts att en ändring i dessa bestämmelser är mycket betydelsefull för folk. Jag vill hänvisa herrarna till sid. 20 i bevillningsutskottets betänkande. Den statistik, som där lämnas, har kanske inte något avgörande värde. Vi har försökt plocka ihop litet uppgifter om hur det förhåller sig för människorna ute i landet när det gäller möjligheten att få in de ökade utgifterna under det nuvarande sociala avdraget. Det visar sig att det går alldeles utomordentligt bra för den stora massan av våra deklaranter att göra detta, vare sig man bor i de norra eller i de södra delarna av vårt land. Det är därför, herr talman, »inte någon ko på isen» i detta fall. Därför är det rimligt att vänta med en lösning av denna fråga till nästa år och då lösa frågan rationellt.

Att bevillningsutskottet aldrig visat någon fientlighet när det gäller att höja detta avdrag framgår av 1950 års beslut som tillkom på initiativ av bevillningsutskottet, efter det att man hade nöjt sig med de 200 kronorna från 1910 till 1950. Bevillningsutskottet kommer naturligtvis att till nästa år fullfölja samma linje, om det inte visar sig möjligt att lösa frågan efter den linje som skattelagssakkunniga nu är sysselsatta med.

Allting talar nu för att man kan ge

Ändring i kommunalskattelagen m. m.

sig till tåls ett år. Med hänsyn härtill hemställer jag att kammaren, liksom första kammaren, bifaller utskottets hemställan.

Herr NILSSON i Svalöv (h) kort genmäle:

Herr talman! Redan i mitt första anförande framhöll jag att jag anser, att om man hade följt högerförslaget att öka maximigränsen för det sociala avdraget hade detta inte på något sätt behövt inverka menligt på 1950 års skattelagsakkunnigas arbete. Jag är fortfarande av denna uppfattning, ty redan propositionsförslaget innebär ju en viss förändring i nu gällande regler, enär det medför att försäkringspremier i fortsättningen ej blir avdragsgilla för vissa personer i samma utsträckning som tidigare.

När bevillningsutskottets ärade ordförande som bevis för att sjukförsäkringsavgifterna skulle rymmas inom det nuvarande försäkringsavdraget hänvisar till den statistik som ingår i utskotts-betänkandets recit, vill jag betona att den statistiken är mycket bristfällig. Jag vill erinra om att i denna statistik ingår samtliga deklaranter, alltså både sådana som på grund av låg ålder ännu inte haft behov av något försäkrings-skydd och sådana som är äldre än 65 år och för vilka försäkringsskyddet inte längre medför någon utgift, eftersom premierna är slutförbetalda. Däremot ingår ej rörelseidkarnas deklARATIONER i denna statistik. Skulle man göra en statistisk undersökning beträffande storleken av det nuvarande försäkringsavdraget, borde man utgå från de aktiva åldrarna. En sådan undersökning skedde i samband med 1945 års folkräkning, då ett stort antal skattedeklARATIONER bearbetades, och tar man denna undersökning till utgångspunkt, kommer man till helt andra siffror än vad utskottet i sin recit redovisat.

Herr KRISTENSSON i Osby (fp) kort genmäle:

Herr talman! Utskottets ärade ordförande vände sig emot att jag talade om att Kungl. Maj:t och utskottet följer en negativ linje, som innebär en försämring för vissa skattskyldiga. Men man kan väl ändå inte komma ifrån att utrymmet för avgifter till frivilliga försäkringar blir mindre, därest vi går på den linje utskottsmajoriteten förordar.

Herr Olsson i Gävle ansåg att ett väsentligt skäl för att man inte nu borde höja försäkringsavdraget var att en utredning pågår. Men redan det förhållandet, att man i gällande försäkringsavdrag vill inräkna avgiften till den allmänna sjukförsäkringen, innebär ju en ändring, och jag tycker för min del att om frågan ett kommande år skall prövas i hela sin vidd, bör man inte innan dess vidtagna förändringar som beskär den nu befintliga avdragsrätten.

Vad sedan gäller behovet av detta avdrag vill jag erinra om att man inom försäkringsbolagen De Förenade och Framtiden har gjort en undersökning för att försöka få fram den årliga premien för dem som under år 1951 och 1952 tagit livförsäkringar. Man har därvid hållit sig inom folkförsäkringens ram, men man har räknat även med försäkringar som är tagna utanför dessa bolag. Undersökningen uppvisar det märkliga resultatet att den årliga premien för de nya försäkringstagarna utgör inte mindre än 146 kronor. Om därtill lägges en premie på 40 kronor för arbetslöshetsförsäkring, måste det väl ändå sägas att dessa nya försäkrings-tagare har mycket små möjligheter att få plats med avgiften till sjukförsäkringen inom avdragets ram. Framför allt gäller detta ensamstående personer.

Herr OLSSON i Gävle (s) kort genmäle:

Herr talman! Vad jag vände mig mot var att både herr Kristensson och herr Nilsson i Svalöv begagnade det uttrycket att utskottet är negativt. Utskottet är icke negativt, utan utskottet vill få till

stånd en lösning av denna fråga. Men vi vill ha frågan allsidigt utredd, innan vi går att ta ståndpunkt till densamma. Det är ju någonting helt annat än vad man här gjort gällande.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet SKÖLD:

Herr talman! Det starkaste skälet för mig, när jag i år icke velat föreslå riksdagen en höjning av avdraget för frivilliga försäkringsavgifter, är att det pågår, såsom här förut påpekats, ett arbete på att försöka åstadkomma en förenkling av skattelagarna och taxeringsförfarandet. Man har under debatten här — det gäller särskilt herr Kristensson i Osby — velat göra gällande att det inte finns något samband därvidlag. Men var och en som känner till dessa frågor måste ju säga sig, att en sådan förenkling måste framför allt grundas på en omarbetning av följande fyra avdrag, nämligen löntagares avdrag för inkomstens förvärvande och bibehållande, kommunalskatteavdraget, avdraget för folkpensionsavgift och det försäkringsavdrag som vi i dag talar om. Det är ännu omöjligt att säga, hur en kombination i detta avseende skall kunna skapas, men det är uppenbart att alla dessa avdrag måste underkastas en omarbetning.

Det kan väl inte då vara lämpligt att man i år binder sig för en höjning av det avdrag vi nu diskuterar. Fattar man ett sådant beslut, ger man ju en utfästelse som kommer att utnyttjas av försäkringsbolagen, och om det sedan i samband med förenklingsarbetet måste ske vissa förändringar, kommer detta att medföra missnöje och andra konsekvenser. Det är därför förmånligare att vänta med att ta slutlig ståndpunkt till frågan, tills vi fått fram förslaget om alla förenklingar som bör ske.

Jag vill ställa den frågan: Vilka skador skulle egentligen kunna uppkomma genom att man på detta sätt ställer sig avvaktande? Det är klart att det kom-

10 — *Andra kammarens protokoll 1954. Nr 16.*

Ändring i kommunalskattelagen m. m.

mer att finnas fall, där resultatet blir en högre skatt. Många kommer naturligtvis att säga: Jag kan inte få plats i avdraget för försäkringspremier för de premier jag betalar, och får jag nu ytterligare 50—150 kronor i sjukförsäkringsavgift blir det ännu mindre plats. Låt oss då komma ihåg, att detta försäkringsavdrag inte är skattelagsmässigt betingat. Vi har i vår skattelagstiftning den principen, att om en inkomst inte beskattas får inte heller de utgifter som erfordras för inkomstens förvärvande avdragas. Däremot får dessa avdragas om inkomsten beskattas. Man får alltså göra avdrag för avgift till pensionsförsäkringen, eftersom pensionen blir beskattad. Däremot blir en utfallande kapitalförsäkring inte beskattad och följaktligen finns det inte något logiskt skäl att medge avdrag för premierna för den. Detta avdrag har helt och hållet kommit till för att locka mindre inkomsttagare att ta försäkringar; för de större försäkringstagarna har avdraget aldrig spelat någon roll.

Herr Kristensson i Osby sade, att det blir svårt att bedriva ackquisition för försäkringar, därför att sjukförsäkringsavgiften nu kommer att fylla allt utrymme. Utskottet har ju sin statistik och även i finansdepartementet har det gjorts en stickprovsundersökning. Jag skall emellertid inte använda dessa, eftersom de är mycket begränsade. Herr Ewerlöf i första kammaren har i avsikt att motbevisa oss, som står på utskottets linje, tagit fram material från Förenade Framtiden. Där har redovisats 800 000 försäkringstagare, som genomsnittligt betalar en premie av 150 kronor. Detta gäller såväl gifta som ogifta, alltså såväl dem som får göra avdrag med 200 kronor som dem som får göra avdrag med 400 kronor. Då är det ändå uppenbart, att ensamstående — det är i allmänhet yngre personer — inte har lika höga försäkringar som gifta personer. Även sedan sjukförsäkringsavgiften inrymts i försäkringsavdragen finns det

Ändring i kommunalskattelagen m. m.

alltså fortfarande utrymme för ackvisitörerna att arbeta med, ett utrymme, som säkert är tillräckligt stort för att kunna utnyttjas under det år vi får vänta på en slutlig reform.

Kom ihåg, att det avdrag på 200 kronor, som ännu gäller för ensamstående, sattes år 1910. Under 40 år har försäkringsbolagen försökt utnyttja detta för ackvisition, och man har ändå inte kommit längre i dag än att det stora flertalet försäkringstagare inte avdrar mer än 150 kronor. Vad är det då för mening med att säga, herr Nilsson i Svalöv, att man borde ta hänsyn till penningvärdets försämring? Det behöver man väl ändå inte göra förrän avdragsmöjligheterna till fullo utnyttjats. Varken när det gäller försäkringsbolagens möjligheter till ackvisitionsverksamhet eller möjligheten för flertalet medborgare att få utrymme för sina sjukförsäkringsavgifter är det någon fara på taket utan vi kan lugnt ge oss till tåls någon tid. Det rör sig bara om ett år, innan riksdagen har full frihet att ånyo ta ståndpunkt till denna fråga.

Herr förste vice talmannen **SKOGLUND** (h):

Herr talman! Jag skall inte ta upp någon längre diskussion vid den här tiden på dygnet. Jag vill endast deklarerat att då jag väckte min motion var det från den utgångspunkten, att försäkrings-sparandet är en av de bästa sparformer vi kan tänka oss. Min personliga uppfattning är, att just det avdrag, som därvidlag medgivits, har i hög grad främjat intresset för försäkringar.

Herr Olsson i Gävle underströk, att det pågår utredningar och att man bör avvakta resultatet av dessa. Men om utskottet bara hade det skälet att åberopa tycker jag nog inte att det behövde ha varit så negativt i sin skrivning. Utskottet säger, att det »har därvid fäst särskilt avseende vid att nu föreliggande material icke ger vid handen att något mera allmänt behov av en förhöj-

ning av försäkringsavdragets nuvarande maximibelopp kan anses föreligga». Utskottet hänvisar sedan till de siffror och uppgifter som finns återgivna i utlåtandet och kommer fram till, vilket även finansministern var inne på, att en höjning av avdraget för närvarande inte är särskilt angelägen. Jag är inte övertygad om att det är rätt. Om folk faktiskt får det beskedet att man inom den nuvarande ramen för försäkringsavdrag även skall pressa in sjukförsäkringsavgifterna, kommer detta i många fall att verka hämmande på intresset för försäkringar. För min del önskar jag, att detta intresse inte minskas, utan ökar, och därför undrar jag om det inte varit bättre att inte förfara på detta sätt förrän man kunnat framlägga ett mera fullständigt förslag.

Som saken ligger till anser jag det är riktigare att man, enligt den motion som jag väckt, redan nu höjde de medgivna avdragsbeloppen till 300 respektive 600 kronor. Jag tror inte att man därmed skapar några alltför stora avvikelser från de resultat man kommer fram till efter de utredningar som pågår och där man måste ta hänsyn till de ändringar som skett i penningvärdet.

Jag vidhåller därför, herr talman, det yrkande, som framförts i min motion och yrkar alltså bifall till reservationen nr II.

Herr **KRISTENSSON** i Osby (fp) kort genmäle:

Herr talman! Finansministern framhöll som främsta skäl för sitt förslag, att man arbetar med en förenkling av skattelagstiftningen. Det är klart att en sådan förenkling i och för sig kan vara nog så lockande och värdefull. Finansministern gick dock inte alls in på den invändning som jag har gjort i detta sammanhang, nämligen att finansministerens förslag innebär en ändring i nu gällande regler genom att utrymmet för de frivilliga försäkringsavgifterna i många fall blir mindre. Detta

kan ändå inte bestridas, och jag tror inte att finansministern vill bestrida detta påstående.

När det sedan gäller detta schablonavdrag kan man inte underlåta att fråga sig, om detta verkligen kan bli så stort, att man inte måste lämna rätt för deklaranterna att vid deklarationen göra anspråk på större avdrag än schablonavdraget. Kan man komma ifrån detta?

Jag kan, herr finansminister, inte värja mig för den tanken, att det förslag som här föreligger från regeringspartiernas sida, tyvärr visar ett bristande intresse för det enskilda sparandet.

Herr NILSSON i Svalöv (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill endast med ett par ord säga att det förvånar mig, att finansministern här utnyttjar medeltalsberäkningen på det sätt som han här gör. Det kan inte vara riktigt att i detta fall utgå ifrån medeltal. Vi måste undersöka hur många personer det blir som verkligen får en skatteskärpning i och med detta förslag. Det är detta som är av intresse att veta. Det måste finnas många personer som har ett försäkringsavdrag, som ligger betydligt högre än 150 kronor.

Herr LINDSTRÖM (s):

Herr talman! Jag och mina medmotionärer tillhör dem som anser, att försäkringssparandet är en verklig tillgång i vårt samhälle och att det på alla sätt skall uppmuntras. Det var detta som gjorde att vi väckte vår motion, vilken slutade på samma krav som högermotionen, alltså ett belopp av 300 kronor för ogifta och 600 kronor för gifta. Denna motion har ju avstyrkts av utskottet. Det viktigaste motivet för utskottets ståndpunktstagande är ju, som anmälts på s. 24, att nu föreliggande material icke ger vid handen att något mera allmänt behov av en förhöjning av försäkringsavdragets nuvarande maximibelopp kan anses föreligga.

Ändring i kommunalskattelagen m. m.

Det material, vid vilket utskottet säger sig fästa särskilt avseende, är tydligen de tabeller som man finner på s. 20 i utskottsutlåtandet. De båda första tabellerna avser dels ett taxeringsdistrikt i Norrtälje, dels några landskommuner i Östergötland. Om detta urval kan man först och främst säga, att det med säkerhet ingalunda är representativt utan tvärtom undervärderat livförsäkringssparandet. Norrtälje är ju inte alls någon typisk svensk stad. Anledningen till att den kommit in i bilden är väl, att utskottsledamoten herr Franzon är därifrån och att han har siffror tillgängliga från denna stad. Även utpräglade landskommuner i Mellansverige ligger alldeles säkert i underkant när det gäller förekomst av livförsäkringar. Detta oaktat redovisas i dessa båda tabeller ett långt ifrån obetydligt procenttal av försäkringstagare med premier just i det kritiska skiktet. Bland ogifta i Norrtälje är det 14 procent med ett belopp överstigande 150 kronor, och bland gifta i samma stad 17 procent med ett belopp överstigande 300 kronor. Båda dessa grupper, som utan tvivel är mera frekventa i mera utpräglade arbetarstäder, skulle få sina avdragsmöjligheter försämrade om propositionen bifölls. Jag har gjort en förfrågan hos taxeringsordföranden i mitt eget distrikt, och han har utan att sväva på målet sagt, att det är alldeles påtagligt hur försäkringarna, sedan avdraget höjdes, ökat i detta taxeringsdistrikt.

I själva verket har det tidigare gjorts en av utskottet förbisedd utredning. Herr Nilsson i Svalöv var inne på den. Den ägde rum i samband med en folkräkning från år 1945. Av denna utredning framgår bland annat, att 78 procent av de manliga och 62 procent av de kvinnliga deklaranterna gjorde avdrag inom 200 kronors ramen. Höjningen till 400 kronor trädde ju inte i kraft förrän år 1951. Medianavdraget för män var 116 kronor och för kvinnor 57 kronor. Halva antalet män hade alltså gjort

Ändring i kommunalskattelagen m. m.

avdrag för premier överstigande 116 kronor. Bland gifta män var medianavdraget 149 kronor. Bland inkomsttagare i inkomstklassen 6 000—10 000 kronor — för att nu ta ytterligare ett exempel — var medianavdraget inte mindre än 189 kronor. Härav framgår att man redan år 1945 var uppe i betydligt högre tal än norrtäljeundersökningen visar, och sedan 1945 har som påpekats i vår motion försäljningen av livförsäkringar varit utomordentligt kraftig, inte minst tack vare höjningen av maximitbeloppet till 400 kronor. Det kan ju här inskjutas, att man i Danmark har ett avdrag, som både för gifta och ogifta går upp till 600 kronor.

Jag har helt privat låtit göra en rundfråga bland Folksam-ombud i Eskilstuna och Borlänge angående hur det står till på dessa platser och särskilt frågat om det är vanligt att gifta industriarbetare har försäkringspremier på 400 kronor eller nära 400 kronor. Svaret på denna rundfråga har blivit ett enhälligt och tveklöst ja. Det är alldeles uppenbart, att det på industriorterna har sålts mera försäkringar än ute på landsbygden och i de större städerna.

Man har redan omnämnt det lönsparande som pågår, och en författare i Fackföreningsrörelsen nr 13 för i år, Nils Källgren, har kommit fram till att detta lönsparande vid utgången av år 1953 omfattade 52 000 personer, vilka sammanlagt sparade 37 miljoner kronor. Nettoökningen under 1953 var 10 miljoner; det hade satts in 18 miljoner och tagits ut i det närmaste 9 miljoner. För att nå detta resultat har staten under de fyra år detta lönsparande pågått, alltså 1951—1954, satsat sammanlagt 555 000 kronor som lotterivinster. Det kan vara skäl att peka på att dessa 52 000 sparare, som man lyckats få i hop under fyra år, utgör samma antal livförsäkringar som ett enda av våra folkförsäkringsbolag säljer till ungdomen under ett år. Genomsnittligt har var och en av dessa

försäkringar en årspremie av i runt tal 100 kronor. Några uttag förekommer praktiskt taget inte på dessa försäkringar. Det är sålunda utan vidare klart, att livförsäkringen är det utan all konkurrens mest effektiva ungdomssparandet.

Till sist kanske jag kan tillåta mig fästa uppmärksamheten på meningen nederst på s. 24 och överst på s. 25. För min del måste jag säga, att det är anmärkningsvärt att utskottet anser att en given utfästelse, om vars innebörd delade meningar icke kan förekomma, inte skall anses förtjäna något beaktande.

Sedan har här både från herr finansministern och från utskottets ärade ordförande varslats om de åtgärder, som skall komma efter den pågående utredningen. Man behöver ju inte ha varit så länge här i riksdagen för att lägga märke till att pågående utredningar är den mest effektiva fördämning, som utskotten på alla håll har för att dämpa upp motionsfloden. Men jag tror ändå att vi har anledning att inte låta det dra alltför långt ut på tiden och dämpa upp försäkringssparandet genom att inte utöka denna avdragsmarginal. Att utredningskvarnarna mal långsamt har jag fått bevis på här i kammaren i dag. En av kammarens ledamöter visade mig en kallelse till ett utredningssammanträde, och det var två år sedan han sist var kallad till sammanträde. Nu vill jag inte säga, att den utredning, som utskottets ärade ordförande nämnde, sker med denna snigeltakt, utan den kommer alldeles säkert snabbare fram med sitt resultat.

Vi hävdar från motionärernas sida, att försäkringssparandet på alla sätt bör uppmuntras. Det är därför vi burit fram våra önskemål. En ödets nyck har gjort att vi har kommit på samma linje som högern. Man skulle ju med en travestering av ett bibelord kunna säga: Kan något gott komma från höger? Det är alldeles tydligt att så är fallet, och

det är väl till allas vår glädje vi kan konstatera detta.

Jag ber, herr talman, med hänsyn till den framskridna tiden att med dessa synpunkter få yrka bifall till reservationen nr II.

I detta anförande, varunder herr förste vice talmannen övertog ledningen av förhandlingarna, instämde herr *Lundqvist*.

Herr OLSSON i Gävle (s) kort genmäle:

Herr talman! Vi har i bevillningsutskottet en taxeringsman från ett av de områden, som herr Lindström talade om att Folksams ombud var så nöjda med, och i anledning av vad herr Lindström framhöll vill jag säga, att han lämnade utskottet andra uppgifter i detta avseende om industriarbetarna.

Sedan var herr Lindström rädd för att utredningen skulle dröja länge. Finansministern har sagt att den skall komma till nästa riksdag. Herr Lindström har ju haft tillfälle att se hur denna utredning arbetar genom att redan i år ha medverkat till genomförande av ett par av de förslag som är framlagda. Varför skall man i dag ovillkorligen tänka sig att det skall skjutas långt på framtiden och tala om dessa två år då en kommitté inte sammanträtt, när man här har att göra med en utredning som praktiskt taget arbetar året runt?

Herr ADOLFSSON (bf):

Herr talman! Genom motion nr 512 i denna kammare har vi velat fästa uppmärksamheten på att en hel del personer som inte är arbetstagare kommer i ett sämre läge, om man inte får någon ändring på bestämmelserna om avdragsrätt för avgifter till sjukförsäkringen. Jag vill framhålla att vi inte anser det riktigt att detta förhållande skall bestå. Vi är också medvetna om det oerhört värdefulla i ett försäkringssparan-

de, såsom har understrukits av många talare. Jag skall emellertid inte gå närmare in på den frågan.

Jag skall inte heller förlänga debatten så mycket utan bara ta fasta på vad dels herr finansministern och dels bevillningsutskottets ärade ordförande har ställt i utsikt, nämligen att riksdagen redan nästa år skulle få ta ställning till en ändring av avdragsrätten för avgifter till sjukförsäkringen. Jag hoppas att man i det förslag som då läggs fram för riksdagen beaktar de synpunkter, som har framhållits i den motion vi har avgivit, ty faktum är, som jag förut sade, att de som icke är arbetstagare kommer i ett sämre läge än arbetstagarna beträffande kostnaderna för sjukförsäkringen.

Jag vill, herr talman, med detta yrka bifall till reservation nr II.

Herr VIGELSSO (bf):

Herr talman! Det har talats om att motionen nr 512, som väckts från bondeförbundshåll, har lämnats vind för våg av bondeförbundets representanter i bevillningsutskottet. Det underströks i bevillningsutskottet och har också understrukits här, att bondeförbundsmotionen var den bästa, och det är ju ingen nyhet att bondeförbundsmotionerna är bra; det gäller inte bara den här. Motionen avsåg att försäkringsavdraget skulle lämnas oförändrat som det är, men att den avgift som utgår till sjukförsäkringen skulle avräknas till hela sitt belopp. Det vore kanske riktigt om det gjordes på detta sätt, men motivet för vårt ställningstagande i bevillningsutskottet var — det kanske verkar överraskande för både bevillningsutskottets ordförande och utskottets övriga ledamöter — att de uppgifter vi fick från taxeringsdistrikten visade, att det redan gällande försäkringsavdraget inte på långt när utnyttjas så som vi kanske föreställt oss. Följaktligen visar det sig möjligt att inrymma också sjukförsäkringsavgiften inom det

Ändring i kommunalskattelagen m. m.

redan medgivna avdraget. Detta är ett av motiven för vårt ställningstagande.

Det andra motivet är att det, som en av motionärerna tidigare angav, pågår en utredning. Enligt finansministerns uppgift kan vi förvänta att den inom en snar framtid skall framlägga resultatet av sitt arbete, och det är en av anledningarna till att vi har intagit denna ståndpunkt. Jag anser att den ur alla synpunkter är fullt försvarbar, särskilt med hänsyn till att den avdragsrätt som redan finns inte är utnyttjad på det sätt som den författningsenligt ger möjlighet till.

Man har förvånat sig över att bondeförbundets ledamöter i bevillningsutskottet inte följde motionen som väckts från bondeförbundets sida. Detta kan naturligtvis vara ägnat att förvåna, men inför de argument som vi har fått till livs har vi måst böja oss. Man förvånar sig emellertid också, när man ser reservationerna i denna fråga, över att effekten skulle vara så stor av den femtiolapp som skiljer folkpartiets och högerens reservationer. Men det är ju mycket som kan förvåna oss, lika väl som högern och folkpartiet varit förvånade över vårt ställningstagande.

Jag ber, herr talman, att i varje fall som frågan ligger till nu få yrka bifall till utskottets framställning.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan; 2:o) bifall till den av herr Spetz m. fl. avgivna reservationen; samt 3:o) bifall till reservationen av herr Magnusson och Nilsson i Svalöv; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herrar Nilsson i Svalöv och Kristensson i Osby begärde likväl votering, i anledning varav och sedan till kontraposition antagits propositionen om bifall till den av herrar Magnusson och

Nilsson i Svalöv avgivna reservationen, efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets förevarande betänkande nr 31, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den av herrar Magnusson och Nilsson i Svalöv avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herrar Nilsson i Svalöv och Kristensson i Osby begärde likväl rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 114 ja och 79 nej, varjämte 1 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 9.

Föredrogos vart efter annat:

bevillningsutskottets betänkande nr 32, i anledning av väckta motioner om rätt att vid taxering till skatt för inkomst göra avdrag för läkar- och sjukvårdskostnader; samt

bankoutskottets utlåtanden:

nr 20, i anledning av väckt motion angående utredning av frågan om kammarkansliernas rationalisering eller upprättande av en gemensam upplysningscentral i riksdagen;

nr 21, i anledning av väckt motion om installering av en högtalaranläggning i första kammarens plenisal; och

nr 22, i anledning av väckt motion

om pension åt riksdagsstenografen E. G. T. Torbiörns änka och barn.

Kammaren biföll vad utskottet i nämnda betänkande och utlåtanden hemställt.

§ 10.

Fortsatt giltighet av prisregleringslagen.

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 21, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av prisregleringslagen den 30 juni 1947 (nr 303), dels och i ämnet väckta motioner.

Genom en den 5 mars 1954 dagtecknad proposition, nr 120, vilken hänvisats till lagutskottet och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga följande förslag till

Lag

om fortsatt giltighet av prisregleringslagen den 30 juni 1947 (nr 303).

Häriigenom förordnas, att prisregleringslagen den 30 juni 1947, vilken jämlikt lag den 5 juni 1953, nr 304, gäller till och med den 30 juni 1954, skall äga fortsatt giltighet till och med den 30 juni 1955.

I samband med propositionen hade utskottet behandlat

dels fyra i anledning av propositionen väckta motioner, nämligen

inom första kammaren

nr 454 av herr *Ohlön m. fl.* och

nr 459 av fru *Gärde Widemar* och herr *Englund*, samt

inom andra kammaren

nr 588 av herr *Ohlin m. fl.* och

nr 594 av herrar *Dahlén* och *Gustafsson* i Göteborg,

dels och fem före propositionens avlämnande väckta motioner, nämligen

inom första kammaren

nr 101 av herr *Larsson, Sigfrid*, och herr *Franzén* och

Fortsatt giltighet av prisregleringslagen.

nr 344 av herr *Ewerlöf m. fl.*, samt inom andra kammaren

nr 138 av herrar *Gustafsson* i Stockholm och *Henriksson*,

nr 153 av herrar *Adolfsson* och *Hansson* i Önnarp och

nr 312 av herr *Hjalmarson m. fl.*

Utskottet hemställde,

A. att riksdagen måtte — med avslag å motionerna I: 101 och II: 153, I: 344 och II: 312 samt I: 454 och II: 588 — bifalla förevarande proposition;

B. att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att behovet av en fortsatt statlig priskontroll och grunderna för den priskontrollerande verksamhet, som kunde finnas erforderlig, måtte förutsättningslöst utredas, samt att de förslag, som därav kunde föranledas, måtte framläggas för riksdagen;

C. att motionerna I: 459 och II: 594, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet anfört och under B. hemställt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

D. att motionen II: 138, i den mån den icke kunde anses besvarad genom vad utskottet anfört och under B. hemställt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Sunne, Lundgren, Huss* och *Jacobsson* i Igelsbo, fröken *Höjer* och herr *Cassel*, vilka ansett att utskottet bort hemställa,

A. att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 101 och II: 153, I: 454 och II: 588 ävensom till i motionerna I: 344 och II: 312 framställda yrkanden om att prisregleringslagen icke skulle beredas fortsatt giltighet för tiden efter den 30 juni 1954, avslå förevarande proposition;

B. att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t efter vederbörlig utredning måtte för riksdagen framlägga förslag rörande de prisreglerande åtgärder som under krig, krigsfara eller av andra av krig

Fortsatt giltighet av prisregleringslagen.

föranledda utomordentliga förhållanden kunde prövas nödiga;

C. att motionerna

1) I: 344 och II: 312

2) I: 459 och II: 594 samt

3) II: 138,

i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad reservanterna anfört och hemställt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr JACOBSSON i Igelsbo (fp):

Herr talman! I föreliggande utskottsutlåtande har andra lagutskottet beslutat tillstyrka Kungl. Maj:ts proposition rörande priskontroll.

Enligt reservanternas mening har Kungl. Maj:t ej förebragt tillräckligt starka skäl för att priskontrollen bör bibehållas. Den grundläggande förutsättningen för den nuvarande lagens bestånd föreligger numera icke, nämligen krig eller krigsfara, vari riket befinner sig, eller eljest av krig föranledda utomordentliga förhållanden. Det är även skäl att erinra om den numera gällande lagstiftningen för motverkande av konkurrensbegränsning.

Det har gjorts gällande att priskontrollen är erforderlig för att öka effektiviteten och minska kostnaderna inom varudistributionen. Detta påstående har i synnerhet då det gäller detaljhandeln icke kunnat sakligt underbyggas. Den statliga priskontrollen medför i stället många gånger en fastlåsning av priserna på högre nivå än den som en fri konkurrens skulle leda till. Enligt reservanternas mening finns det sålunda ej skäl för att bibehålla priskontrollen längre.

Under normala tider är den fria prisbildningen för både konsumenter och producenter en mera tillfredsställande prisregulator än en statlig priskontroll. Skadlig konkurrensbegränsning bör motverkas. Vi har skäl att hoppas att lagen om skadlig konkurrensbegräns-

ning skall komma att visa tillfredsställande resultat.

Under extraordinära tider, då den fria marknaden sätts ur spel, kan det däremot finnas skäl för en prisreglering. Därför bör inom Kungl. Maj:ts kansli övervägas en lagstiftning, avsedd att användas uteslutande under extraordinära förhållanden. Härigenom slipper man att improvisera i en svår situation. Det förutsättes då att samråd sker mellan departementet och företrädare för näringsliv, konsumenter och expertis.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till den vid utskottets utlåtande fogade reservationen.

Herr NILSSON i Göteborg (s):

Herr talman! Jag är mycket tveksam, huruvida det gagnar någonting till att jag animerar någon vidare diskussion i detta i och för sig viktiga spörsmål. Grupperingarna av utskottets ledamöter utgöres av samma politiska formeringar som tidigare. Samma skäl, som tidigare har använts vid överläggning både i utskottet och här, skulle komma igen i dag, och jag skall därför, herr talman, inskränka mig till att med dessa ord och med gott föredöme av utskottets vice ordförande i fråga om korta tal yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr CASSEL (h):

Herr talman! Vad finansministern i dag begär av riksdagen är formellt bara en sak, nämligen att riksdagen skall förlänga giltighetstiden för 1947 års prisregleringslag med ytterligare ett år. I realiteten vill finansministern något mera, nämligen att riksdagen inte bara skall förlänga denna fullmaktslags giltighetstid utan också ge honom fortsatt fullmakt att tillämpa den. Enligt min bestämda uppfattning kan riksdagen inte villfara finansministerns begäran på denna senare punkt utan att göra sig skyldig till ett lagstridigt förfarande.

Prisregleringslagen kan enligt lydelse av dess 1 § endast sättas i kraft vid krig eller krigsfara, vari riket befinner sig, eller eljest under av krig föranledda utomordentliga förhållanden. Utan att sådana förhållanden föreligger har varken riksdagen möjlighet att ge Konungen fullmakt att tillämpa lagen, ej heller har Konungen rätt att när riksdagen ej är samlad på eget initiativ sätta lagen i kraft.

Vad som gäller för riksdagen, när det är fråga om att lämna samtycke till lagens tillämpning, måste också gälla förlängning av detta samtycke. Om riksdagen icke skulle kunna återkalla sin fullmakt, när ändrade förhållanden kommit att råda, skulle detta innebära, att om Kungl. Maj:t en gång i ett kritiskt läge har fått riksdagens samtycke att tillämpa lagen, så skulle riksdagen inte vidare pröva, om behov av tillämpning av prisregleringslagen föreläge eller icke. Så kan omöjligen ha varit lagstiftarnas mening. Tvärtom måste de ha tänkt sig, att lagens tillämpning skulle vara begränsad till de situationer som lagen själv uppräknar, nämligen krig, krigsfara eller av krig föranledda utomordentliga förhållanden.

Herr talman! Låt mig ställa frågan: Skulle i dag, om någon fullmakt inte funnes, finansministern kunna gå till riksdagen och säga: »Här råder krig eller krigsfara eller sådana av krig föranledda utomordentliga förhållanden, att riksdagen måste ge mig rätt att tillämpa prisregleringslagen». Nej, det skulle finansministern uppenbarligen inte, och om han skulle göra en dylik framställning, så måste riksdagen pröva frågan och därvid inte kunna komma till annat resultat än att säga nej. Detsamma måste gälla när det är fråga om att förlänga en redan lämnad fullmakt. Riksdagen kan inte komma ifrån att pröva, om förhållandena fortfarande är sådana, som de enligt lagen skall vara för att fullmakten skall kunna läm-

Fortsatt giltighet av prisregleringslagen.

nas. Ger riksdagen eller förlänger riksdagen fullmakten utan att lagens förutsättningar är uppfyllda, så gör sig riksdagen skyldig till överträdelse av en lag, som riksdagen själv varit med om att stifta. Det är detta jag bestämt vill varna mot. Riksdagen kan ändra lagarna, upphäva gammal lag och stifta ny, men riksdagen är bunden av gällande lag. Om den lagstiftande makten av sina medborgare begär respekt inför lagarna, så måste den själv gå före och visa respekt för sitt eget verk.

Riksdagen kan i dag bifalla propositionen i så måtto, att den förlänger prisregleringslagens giltighetstid på sätt som finansministern begärt eller till den 1 juli 1955. Men gör riksdagen det, så bör riksdagen samtidigt säga ifrån, att den fullmakt, som lämnades Konungen 1947 att tillämpa lagen, nu återkallas och att Konungen, om under det budgetår det här är fråga en ny situation inträffar som gör, att han anser att lagen kan och bör sättas i kraft, har att begära nytt samtycke av riksdagen i laga ordning.

Reservanterna inom utskottet har inte ens velat förlänga själva fullmaktslagen än mindre fullmakten. De har ansett att denna provisoriska lag bör upphöra att gälla från och med halvårsskiftet 1 juli 1954 och att riksdagen av Konungen skall begära utredning och förslag till en ny fullmaktslag om prisreglering, som liksom förfogandelagen skall vara permanent men endast kunna sättas i kraft vid krig eller krigsfara eller av krig föranledda utomordentliga förhållanden.

Nu har utskottsmajoriteten gått en annan väg och har, utan att Konungen begärt det, börjat fundera på en prisregleringslag, som skall verka även i fredstid. Eftersom den frågan kommit upp vill jag helt kort deklarerat, att enligt min mening är priskontrollen en av de detaljregleringar, som det kan vara omöjligt att undvika i ett utomordentligt läge men som bör försvinna

Fortsatt giltighet av prisregleringslagen.

i samma stund som det utomordentliga läget upphör och inte bör få stå kvar som en bestående ingrediens i vårt normala ekonomiska liv.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den till utskottsutlåtandet föga- de reservationen.

Herr KOLLBERG (fp):

Herr talman! Då ju ämnet för dagens diskussion i första hand gäller förlängning av den nu gällande prisregleringslagen anser jag det vara av intresse att till en början se något på de motiv, som i propositionen framförts för en förlängning av lagen. Det är två olika motiv. Det första är finansministerns eget och det är att »en beredskap på detta område tills vidare måste bibehållas så att statsmakterna icke förtages möjligheten till snabbt och effektivt ingripande, därest omständigheterna skulle nödvändiggöra detta». Det andra motivet är ursprungligen handelsministerns och går ut på att hänsyn måste tas till i vad mån den nya lagen om motverkande av konkurrensbegränsning kan tänkas onödiggöra prisreglerande verksamhet, och att detta inte skulle kunna bedömas förrän efter någon tids erfarenhet.

Om vi då först ser på finansministerns motiv, att en beredskap tills vidare måste bibehållas, så kan ju, vilket man tycker knappast skulle behöva framhållas, beredskapssynpunkten inte vara tillräcklig anledning till att hålla prisregleringslagen kontinuerligt i kraft och än mindre att bibehålla ett helt ämbetsverk enbart för beredskap. Beredskapssynpunkten kan inte gärna föra längre än till ett krav på en beredskapslagstiftning motsvarande den som nyligen antagits i fråga om förfoganderätt och ransonering. De nya förfogande- och ransoneringslagarna skall sålunda utom vid krig eller akut krigsfara inte träda i tillämpning annat än efter särskilt förordnande och med riksdagens samtycke, och det har inte

varit tal om att upprätthålla något ämbetsverk i beredskap för dessa lagars tillämpning.

Jag skall strax återkomma till en del allmänna synpunkter på frågan om det aktuella behovet av en prisregleringsverksamhet, men först skulle jag vilja säga några ord om handelsministerns motivering för ett bibehållande av denna verksamhet. Handelsministern säger att den prisreglerande verksamheten bör fortsätta till dess vi fått erfarenheter av verkningarna av den nya lagstiftningen om motverkande av konkurrensbegränsning. Jag kan inte riktigt förstå hans halvt uttalade misstro mot effektiviteten av denna nya lagstiftning, som ligger i hans uttalande. Den nya lagen är ju i mycket ett resultat av handelsministerns egna ansträngningar, och den ledande synpunkten vid lagens tillkomst var ju just den, att den fria konkurrensen, som förutsattes vara den bästa prisregulatorn, skulle få ersätta det stelbenta prisreglerandet.

För egen del hyser jag ingen som helst misstro till lagstiftningen mot konkurrensbegränsning, detta särskilt som jag är klart medveten om att pris-konkurrensen på många områden för närvarande är så stark, att den nya lagstiftningen inte kommer att behöva tillgripas annat än i särskilda fall, och för dessa fall är den säkerligen fullt tillräcklig.

Strängt taget skulle jag kunna sluta här när det gäller frågan om en förlängning av den nuvarande prisregleringslagen. Intet av de två skäl som anförs i propositionen för ett fortsättande under nuvarande konjunktur av den priskontrollerande verksamheten är enligt min mening bärande. Jag har mig emellertid bekant, att andra i propositionen icke uttalade motiv för många av kammarens ledamöter spelar en större roll än de motiveringar som finansministern åberopar. Jag syftar därvid på en icke ovanlig föreställ-

ning, att näringsidkarna har makt att hålla priserna uppe på en för dem behaglig nivå. Och vidare tänker man sig att priskontroll är ett universalmedel för att hindra näringslivet att skära pipor i vassen. Båda dessa föreställningar är i nuvarande tid oriktiga i en marknad med full varuförsäljning. När full försörjning råder, som för närvarande är fallet, styrs prissättningen av de klassiska ekonomiska lagarna. Prissättningen blir därvid inte alltid vad man kanske skulle vilja kalla fullständigt rationell. Det går i praktiken inte uteslutande till så, att fabrikanten eller handlanden bara tar fram sin räknesticka och bestämmer priset på varje vara direkt på grundval av egna anskaffningskostnader och med tillägg av en viss såsom idealisk eller skäligen ansedd marginal. Det är i stället så, som det av ålder varit, nämligen att en del varor lämnar högre avans, andra lägre, och att stundom t. o. m. försäljning måste ske av vissa varor rent av med förlust. Så är till exempel marginalen på en del av våra nödvändigaste konsumtionsartiklar i själva verket så liten, att om en handlande dreve försäljning av endast sådana varor, så skulle han inte kunna täcka sina kostnader.

Av vad jag nu sagt torde framgå, att lönsamheten måste bedömas med hänsyn till en bransch eller ett varuområde i dess helhet. Man kan inte av prissättningen på enstaka varor inom en bransch sluta sig till branschens lönsamhet. Priskontrollnämnden, sådan den nu bedrives här i landet, tar ytterst ringa hänsyn till detta förhållande och inskränker sig till att i fråga om en del godtyckligt utvalda varor förklara, att här är marginalen för stor, och så deklarerar man att priset skall sänkas. Det har med tiden blivit allt svårare att frigöra sig från intrycket, att nämnden såsom urvalsprincip för sina aktioner tagit att ge sig på en del särskilt populära eller aktuella varor. När

Fortsatt giltighet av prisregleringslagen.

man så satt ned priset på en vara, multiplicerar man prisnedsättningen med antalet försålda enheter och meddelar försynt vid politiska eller andra möten eller i pressen, att man nu har sparat så och så många miljoner kronor åt allmänheten, d. v. s. att man har överflyttat så och så många miljoner från fabrikanter eller handlande till deras kunder.

Den omtalade besparingen är emellertid ytterst tvivelaktig. Om man ser på lönsamheten branschvis, så är den endast undantagsvis så stor — det sörjer konkurrensen för — att andra prisnedsättningar kan göras än de som drives fram genom den automatiska prisbildningen. Framtvingas andra prissänkningar på vissa varor, måste företagaren kompensera sig på annat sätt. Ur den allmänna prisnivåns synpunkt är därför genom punktaktioner framtvingade prissänkningar i själva verket ingenting annat än illusionsnummer.

Det är i krigstid som priskontrollen är på sin plats. Då är konkurrensen försatt ur spel på grund av att efterfrågan på varor överstiger tillgången. Då kan de mindre nogräknade företagarna ockra på varubristen, och då kan det vara så dags att sätta in en generell verkande priskontroll och låta den omfatta praktiskt taget alla varor branschvis. Visserligen undgår man inte heller då skadeverkningar av priskontrollen, men de framstår då som ett mindre ont.

Härmed har jag, herr talman, kommit in på frågan om den revision av prisregleringslagen, som väckts inom utskottet, som tydligen i år har tröttnat på att automatiskt tillstyrka förlängning och därmed fortsatt tillämpning av en lag, som enligt sin lydelse skall tillämpas vid krig eller krigsfara. Majoriteten föreslår därför en, som det heter, förutsättningslös utredning om behovet av en fortsatt priskontroll samt grunderna för den priskontrollerande

Fortsatt giltighet av prisregleringslagen.

verksamheten. I nästa andetag säger dock utskottsmajoriteten i förevarande utlåtande, att den ansluter sig till den uppfattningen, att den av priskontrollnämnden bedrivna verksamheten tills vidare bör bibehållas. Jag hoppas att majoriteten inte bara önskar se till att täckning för en permanent priskontroll ges i lagstiftningen. Man är då långt borta från finansministerns mera för-synta motivering för prisregleringslagens förlängning: önskemålet om beredskap.

Jag delar reservanternas uppfattning att en ny beredskapslag bör komma till stånd, dock att den skall användas endast vid krig eller krigsfara eller andra av krig föranledda utomordentliga förhållanden. Enligt sin ordalydelse skall ju även den nu gällande prisregleringslagen, som herr Cassel framhöll, tillämpas endast under sådana förhållanden, och jag skulle inte i och för sig ha något emot att den förlängdes, till dess att en ny lagstiftning hunnit utarbetas, men då det har bekantgjorts att Kungl. Maj:t med stöd av sitt år 1947 erhållna bemyndigade ämnar låta lagen vara i kraft under nästa budgetår utan att ens för riksdag redovisa vilka konkreta behov som f. n. skall anses motivera den priskontrollerande verksamheten, motsätter jag mig en förlängning av lagens giltighetstid.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den vid utskottsutlåtandet fogade reservationen.

Herr NYGREN (h):

Herr talman! På grund av de säregna och jag kanske vågar säga obekväma arbetsformer, som tillämpas här i riksdagen, ser jag mig nödsakad att stryka mina egna reflexioner i denna fråga och nöja mig med att citera några ord, som för ett par år sedan återfanns i tidningen Kooperatören. De var skrivna av ledamoten av denna kammare, herr Severin i Stockholm, som sade: »Kan den starka prisstegringen bringas att

upphöra och förtroendet för penningvärdet återvända, borde det vara svårt att motivera priskontrollnämndens fortsatta verksamhet ens för dess varmaste anhängare, om den nu inte skall övertaga monopolkontrollen, vilket dock är en helt annan sak.»

Herr talman! Med hänvisning till dessa kloka och beaktansvärda ord ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels och på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Jacobsson i Igelsbo begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra lagutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 21, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter här efter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Jacobsson i Igelsbo begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 116 ja och 72 nej.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 11.

Föredrogos vart för sig:

andra lagutskottets utlåtanden: nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts

proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 5 § lagen den 20 mars 1936 (nr 56) om socialregister;

nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om krigsförsäkring för sjömän m. fl., m. m.;

nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under vistelse å anstalt m. m.; och

nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under tjänstgöring i civilförsvaret; samt

tredje lagutskottets utlåtande nr 22, i anledning av väckta motioner om inrättande av en stiftsadjunktur för sjömansvård i Stockholms stift.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 12.

Anmäldes, att Kungl. Maj:ts proposition nr 215, angående komplettering av riksstatsförslaget för budgetåret 1954/55, m. m. tillställts kammaren.

Denna proposition bordlades.

§ 13.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från utrikesutskottet nr 198, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition rörande ratifikation av bosättnings- och sjöfartsavtal mellan Sverige och Frankrike; samt

från bevillningsutskottet nr 197, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m.

Vidare anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 173, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående anslag för budgetåret 1954/55 till avlöningar och omkostnader vid karolinska sjukhuset samt vissa andra anslag till universitetssjukhusen.

§ 14.

Justerades protokollsutdrag.

§ 15.

Upplästes följande till kammaren inkomna ansökan:

Riksdagens andra kammare.

För att delta i Nordiska centralbanksmötet anhåller jag om ledighet från riksdagsarbetet under tiden 4—7 maj 1954.

Stockholm 28 april 1954.

David Hall.

Kammaren biföll denna ansökan.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 2.37.

In fidem

Gunnar Britth.